

BÉKE ÉS BIZTONSÁG

HÁROM ELKÉPZELÉS A NATO SZÁMÁRA

Az atlanti szövetség jövőjéről szóló
nemzeti viták feltérképezése

Matthias Dembinski és Caroline Fehl (szerk.)
június 2021

A borús szalagcímek ellenére a NATO a tagjai alapvető biztonsági érdekeit szolgálja, és itt van, hogy maradjon. Ezen az egyetértésen túl azonban a tagállamok szakértői közösségei erősen eltérő véleményen vannak a NATO jövőbeni irányát illetően.

Vitatott a NATO jövőbeli fókusza, prioritásai és stratégiái Oroszországgal, Kínával és déli szomszédságával szemben, valamint a NATO belső felépítésének reformja.

A NATO jövőjéről három különböző elképzelés van terítéken: (i) egy "klasszikus NATO plusz" a kollektív védelemre és Oroszországra összpontosítana, néhány extrával, például a kibernetikai kérdésekkel. (ii) a "globális szemléletű NATO" Kínát venné célba, és kiszélesítené partnerségeit. (iii) egy "NATO Generation Z" még tovább szélesítené a hatókörét, és olyan kockázatokkal foglalkozna, mint az éghajlatváltozás és a demokratikus

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ3

Eva Ellereit és Marius Müller-Hennig

ÖSSZEFOGLALÓ4

Matthias Dembinski és Caroline Fehl

BEVEZETÉS6

Matthias Dembinski és Caroline Fehl

A NATO 2030 FELÉ VEZETŐ ÚTON: HOGYAN LÁTJA A SZERVEZET A NATO JÖVŐJÉT8

Matthias Dembinski és Caroline Fehl

ORSZÁGOS ESETEK NATO-TAGÁLLAMOK

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK VITATJA A NATO JÖVŐJÉT16

Caroline Fehl

A NATO JÖVŐJÉRŐL

Dirk Peters

FOLYTATOTT KANADAI DISKURZUS29

A FRANCIA VITA A NATO JÖVŐJÉRŐL36

Janna Chalmovsky

NÉMETORSZÁG VÉLEMÉNYE A NATO JÖVŐJÉRŐL: SZÜKSÉGES, DE JAVÍTÁSRA SZORUL43

Matthias Dembinski

OLASZORSZÁG VITATJA A NATO JÖVŐJÉT49

Matthias Dembinski

HOLLANDIA ÉS A NATO JÖVŐJE54

Matthias Dembinski

LENGYELORSZÁG: A KELETI SZÁRNY MEGERŐSÍTÉSE59

Hans-Joachim Spanger

A ROMÁNIAI VITA A NATO JÖVŐJÉRŐL64

Matthias Dembinski

SPANYOLORSZÁG ÉS A NATO JÖVŐJE68

Matthias Dembinski

TÖRÖKORSZÁG MEGVITATJA A NATO-VAL

Sezer İdil Göğüş

VALÓ ÖSSZETETT KAPCSOLATÁT72

A NATO JÖVŐJÉRŐL

Dirk Peters

FOLYTATOTT BRIT VITA80

ORSZÁGOS ESETEK NEM NATO-ÁLLAMOK

OROSZORSZÁG ÉS A MEGOSZTÓ DISKURZUS A NATO87-RŐL

Hans-Joachim Spanger

UKRÁN VITA A NATO93

RŐL

Mikhail Polianskii

JÖVŐJÉ

AZ ORSZÁGOS ESETEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA ÉS KÖVETKEZTETÉS

A KALEIDOSZKÓPON KERESZTÜL: A NATO99

K ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Matthias Dembinski és Caroline Fehl

VÍZIÓINA

Ábrák és táblázatok jegyzéke107 .....

A megkérdezettek listája és köszönetnyilvánítás108 .....

A

.....szerzőkről
109

ELŐSZÓ

Eva Ellereit és Marius Müller-Hennig

A NATO jövője ismét vita tárgyát képezi. Politikai szempontból a szövetséget és a szövetségesek közötti kapcsolatokat az elmúlt években többszörös feszültség és heves viták jellemezték. De a szövetségre hatalmas nyomás nehezedett, hogy katonailag is változzon. Az afganisztáni misszió változó jellege és a kollektív védelem alapfeladatához való visszatérés a Krim orosz annektálása és a kelet-ukrajnai háború nyomán talán a legkiemelkedőbb, de korántsem az egyetlen kihívás volt. Az biztos, hogy a NATO reagált az új kihívásokra, de hosszú idő telt el, mire a tagállamokban és a tagállamok között átfogó stratégiai vitára került sor a szövetség stratégiai átirányításáról. A legutóbbi stratégiai koncepció 2010-ből származik.

A NATO főtitkárának a szövetség politikai dimenziójáról szóló legutóbbi szakértői jelentés azonban világossá tette, hogy legfőbb ideje megújítani a stratégiai koncepciót. Valószínűnek tűnik, hogy az ehhez szükséges felhatalmazást a 2021. június 14-i brüsszeli NATO-csúcstalálkozón adják ki. De bármi legyen is az új Stratégiai Koncepció kidolgozásának pontos folyamata, az elengedhetetlen, és az elkövetkező évek biztonságpolitikai vitáit is ez fogja alakítani.

Christos Katsioulis a Friedrich-Ebert-Stiftung számára 2011 januárjában a NATO jelenlegi stratégiai koncepciójáról készített elemzésében arra a következtetésre jutott, hogy "a stratégiai koncepció elhallgatja a tagállamok közötti, olykor törékeny konszenzust, és kerüli a vitás kérdésekben való határozott állásfoglalást".¹ Egy új stratégiai koncepciónak, amely méltó a nevéhez, világosságot kell teremtenie a legfontosabb vitás kérdésekben, hogy mind belső, mind külső orientációt nyújtson.

A 2010-es koncepcióban mindenekelőtt "a nukleáris fegyvereknek a Szövetségben betöltött szerepe, a más szereplőkkel kapcsolatos válságkezelés, az Oroszországgal való kapcsolatok ... és a védelmi finanszírozás kérdése a pénzügyi és gazdasági válság idején"² maradt el a várakozásoktól. Ez a tanulmány azt mutatja, hogy ezek a kérdések továbbra is napirenden maradnak a következő stratégiai koncepcióban, bár néha teljesen más körülmények között. Ez a tanulmány azt is mutatja, hogy a

a NATO Kínához fűződő kapcsolatait, a hibrid fenyegetések kezelésének módja, valamint az értékek és az érdekek közötti egyensúly a szövetségben belül.

Tekintettel a megnövekedett összetettségre, a jelen tanulmány célja, hogy szilárd iránymutatást nyújtson a Szövetség jövőjéről szóló politikai vitában való részvételhez. Felvilágítja a NATO jövőjéről szóló nemzeti szakértői vitákat egy sor kulcsfontosságú tagállamban és harmadik államban, rendszerezi azokat, és végül összehasonlító perspektívát vesz fel. Mindezek során szándékosan a szakértői közösségen belüli vitákra összpontosít.

Ez a tanulmány ily módon hozzájárulhat a nemzeti viták dinamikájának jobb kölcsönös megértéséhez. Egyaránt szól a kül- és biztonságpolitika iránt érdeklődőknek, valamint a szakértőknek és a döntéshozóknak. Célja, hogy bevonja és eligazítást nyújtson egy olyan vitában, amelyet egyébként főként a NATO-szakértők igen exkluzív "episztemikus közössége" folytatnak. Ennek oka, hogy a jelenlegi helyzetben, amikor a Szövetség alapvető mentális irányultságáról és jövőjéről folyik a vita, különösen fontos, hogy a kijelölt NATO-szakértők körén kívül a politikai vezetők és a törvényhozás döntéshozóit, a médiát, de a kritikus közvéleményt is felkérjük, hogy aktívan vegyenek részt a vitában.

Szeretnénk köszönetet mondani a frankfurti Leibniz Béke kutató Intézet (PRIF) szerzői csapatának átfogó szakértelmükért és kiváló együttműködésükért, különösen a két projektvezetőnek, Dr. Caroline Fehlnek és Dr. Matthias Dembinski-nek. A tanulmány referenciapontként fogja tovább alakítani saját pártanácsadó, párbeszéd- és oktatási munkánkat, és segíteni fog nekünk, a Friedrich-Ebert-Stiftungnak, hogy hozzájáruljunk ehhez a létfontosságú stratégiai folyamathoz.

Berlin, június 2021

---

1 Katsioulis, Christos (2011): "Az új NATO-stratégia. Egy átmeneti ígélet", elérhető a következő címen: <https://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/07796.pdf>.

2 Ibid.

ÖSSZEFOGLALÓ

Matthias Dembinski és Caroline Fehl

A NATO válaszüthöz érkezett - ismét. A belső zavarok és önbizalomhiány évei után a szövetség újjáalakulása és újjáalakulása van folyamatban. A NATO 70. évfordulóját ünneplő londoni csúcstalálkozón az állam- és kormányfők felkérték Jens Stoltenberg NATO-főtitkárt, hogy kezdeményezzen előremutató reformfolyamatot. A 2021. júniusi csúcstalálkozón a NATO-tagok számot vetnek majd a NATO 2030 folyamat állásáról, és engedélyezik az új stratégiai koncepció kidolgozását. A NATO jelenlegi stratégiai koncepciója 2010-ből származik, és egy teljesen más geopolitikai környezetben készült. Az adaptáció tehát elkerülhetetlen. Mivel azonban ez mindig magában hordozza a rossz alkalmazkodás veszélyét, elengedhetetlen, hogy ezt a reformfolyamatot kritikus elemzésekkel és vitákkal kísérjük, amelyek nemcsak egy szűk szakértői közösséget, hanem a kormányok és a parlamentek döntéshozóit, valamint a NATO-tagállamok közvéleményét is bevonják.

Ezzel a szerkesztett kötettel egy ilyen megalapozott vita alapját kívánjuk megteremteni. Azáltal, hogy összefoglaljuk és összehasonlítjuk a NATO-struktúrával kapcsolatos kulcskérdésekről a legfontosabb tagországok (és kiválasztott nem tagországok) széles spektrumában folytatott szakértői vitákat, igyekszünk elősegíteni a szóban forgó kérdések mélyebb megértését, valamint a kérdésekkel kapcsolatos eltérő földrajzi, történelmi és politikai nézőpontok jobb kölcsönös megértését. Ugyanakkor a NATO-ról alkotott nemzeti elképzelések feltérképezésével és egymás mellé helyezésével a politikai lehetőségek terét is kijelöljük, és különböző "futurákat" hozunk létre, amelyek a folyamatban lévő reformfolyamat eredményeként szülehetnek.

A NATO előtt álló kihívások listája rendkívül hosszú, és magában foglalja a fenyegetések rangsorolását, a NATO felépítésének felülvizsgálatát és jellegének meghatározását. Vajon inkább értékeken vagy érdekeken alapuló szövetségről van-e szó; rugalmas szervezetről, amely kezeli tagállamai sokféleségét; vagy egy szorosan kötött szövetségről, amely minden tagállamát arra kötelezi, hogy ugyanabból a zsoltárból énekeljen?

A fenyegetések rangsorolása nemcsak a "ki", hanem a "hogyan" kérdését is magában foglalja. Még mindig Oroszország a legnagyobb fenyegetés? És az orosz fenyegetés elsősorban katonai, vagy aszimmetrikus és a nyugati államok politikai stabilitása ellen irányul? A

felemelkedő Kína feltörekvő fenyegetés vagy sokrétű biztonsági kockázat? Milyen mértékben igénylik a NATO fokozott figyelmét a "délről" érkező fenyegetések? Elsősorban államcsődből és gazdasági problémákból, vagy a terrorizmusból erednek?

és a régió kívüli hatalmak betolakodása? És mit jelent a nagyon költséges és meglehetősen sikertelen 20 éves afganisztáni biztonsági segítségnyújtási misszióból való kivonulás a katonai beavatkozások jövőjére nézve?

A NATO e fenyegetésekre adott válasza szintén vitatott. A NATO-nak Oroszországra és hagyományos alapfeladatára, a kollektív védelemre kell-e összpontosítania? Inkább Kínára kellene válaszolnia földrajzi hatókörének és a csendes-óceáni térségben fennálló partnerségének kiterjesztésével? Vagy bővítenie kellene funkcionális hatókörét, és például a kritikus infrastruktúrára, vagy általánosabban a stabilizációra és a társadalmi ellenálló képességre kellene összpontosítania?

A külső kihívások listáját a növekvő belső megosztottság és bizonytalanságok egészítik ki. Az Egyesült Államok a Kínával való konfliktus kiéleződésével el fogja-e fordítani figyelmét és képességeit Európáról? Ha igen, akkor az európai tagállamoknak el kell kezdeniük kompenzálni az áthelyezést mind politikailag, mind katonailag? És hogyan kellene a NATO-nak reagálnia az egyes tagállamokban tapasztalható tekintélyelvű tendenciákra, valamint az érdekek és nézetek növekvő heterogenitására?

Ez a szerkesztett kötet feltérképezi és összehasonlítja a NATO-n belüli, valamint a kiválasztott tagországokban, illetve Oroszországban és Ukrajnában e kérdésekről folytatott szakértői diskurzusokat.

Összefoglalva a legfontosabb megállapításokat, a liberális rend válságáról és intézményeinek hanyatlásáról szóló közelmúltbeli viták fényében az első legfontosabb megállapítás az, hogy a NATO itt marad. A szakértők többsége minden tagállamban és különböző politikai irányultságú országokban meg van győződve arról, hogy a NATO ~~országok~~ érdekeit szolgálja.

A második megállapítás arra a széles körben elterjedt meggyőződésre vonatkozik, hogy a NATO reformra szorul. A különböző országok szakértői azonban nem értenek egyet a reformok mértékét és irányát illetően, és a diskurzusok feltérképezése a NATO három ideális és tipikus jövőjét mutatja, amelyek mindegyike sajátos lehetőségeket és kockázatokat rejt magában.

Az első elképzelés a legkevésbé kiterjedt, és a "NATO classic plus" formulát követi. Ebben a jövőben a NATO visszatérne az alapokhoz, és a kollektív védelem alapvető feladatára összpontosítana. Ahogy a "plusz" a képletben jelzi, a NATO nem csak az orosz hagyományos vagy nukleáris támadás kockázatával foglalkozna, hanem a hibrid hadviselés, a kibertámadások és a disznóhadviselés veszélyeivel is.

megalakulási kampányok. Az első elképzelés különösen nagy támogatottságot élvez a kelet-európai tagállamok körében, de az Egyesült Államokban, Németországban, Hollandiában és Franciaországban is vannak hangzatos szószólói.

A második elképzelés, a "NATO globális kilátásokkal" a szövetség földrajzi és funkcionális hatókörét bővítené. Ebben a vízióban a NATO jelenlegi napirendjén az elsődleges globális dinamika a Kína felé történő folyamatos hatalmi eltolódás. Ennek kezelése érdekében a NATO-nak földrajzi értelemben az Indo-csendes-óceáni térségbeli partnerekkel való együttműködéssel, funkcionális értelemben pedig többek között a kritikus infrastruktúrával, az ellátási láncokkal és az internet biztonságával való foglalkozással kell bővülnie. Ezt az elképzelést az amerikai kormánytisztviselők és az amerikai agytrösztök szorgalmazzák a leghatározottabban, de a kelet-európai országok szakértői is támogatják a tartós amerikai jelenlét ellenértékéért.

A harmadik jövőkép a NATO Z generációjáról szól. Ebben a jövőképben a Szövetség még szélesebbre tárna a biztonság fogalmát és saját hatáskörét, hogy a nem hagyományos fenyegetésekkel is megküzdhessen. Ez egyrészt magában foglalja a stabilitás kivetítését a déli szárnyon, másrészt a társadalmi ellenálló képességet az éghajlatváltozással, a világhajrványokkal és az aszimmetrikus beavatkozással, például a dezinformációs kampányokkal szemben. Ez az elképzelés a dél-európai tagállamok szakértőinek támogatását élvez, de az utóbbi időben az Egyesült Államokban és a nyugat-európai NATO-tagállamokban is egyre nagyobb támogatást élvez.

BEVEZETÉS

Matthias Dembinski és Caroline Fehl

A NATO válaszüthoz érkezett - ismét. Bár a közelgő hanyatlásáról szóló, ismétlődő előrejelzések alábecsülik a NATO öröklött stabilitását és erejét, a szövetség előtt álló kihívások valóságosak, és az alkalmazkodás szükségességét széles körben felismerték a tudományos megfigyelők, a nemzeti döntéshozók és maga az Észak-atlanti Szerződés Szervezete is. Az egyik legnagyobb kihívást az Egyesült Államok vezető szerepét érintő strukturális változások jelentik, amelytől a NATO megalakulása óta függ. Belföldön az amerikai társadalom és politikai rendszerének középpontja erodálódik, ami csökkenti az USA globális szerepvállalásának és a multilateralizmus iránti elkötelezettségének támogatását, annak ellenére, hogy Joe Biden amerikai elnök újra és újra biztosította, hogy "Amerika visszatért" (Goldgeier 2019; Kirshner 2021). Globális szinten a tekintélyelvű és egyre magabiztosabb Kína felemelkedése elvonja az USA figyelmét Európától. Az európai államok is felismerik, hogy Kína növekvő jelenléte a régióban biztonsági kockázatot jelent. A vita Kína felemelkedésének következményeiről és a NATO lehetséges válaszlépéseiről azonban még csak most kezdődik. Ugyanakkor Oroszország és a NATO elrettentésen és párbeszédre alapuló, időhúzó du- al- tális stratégiája különböző irányokba húzza a tagállamokat. Míg egyesek a szankciók szigorításával és a keleti szárnyon lévő csapatok növelésével érvelnek a tét növelése mellett, mások új megközelítést sürgetnek Oroszországgal szemben. A keletre és délre tekintő tagállamok között is szakadékok alakulnak ki. Az utóbbiak sajnálkoznak a keleti szárnyon az elrettentéshez való hozzájárulásuk és a keleti és északi tagállamok által az aggodalmaikra fordított (hiányzó) figyelem között. Ez a földrajzi eltérés a NATO célját illetően is ellentmondásos nézeteket eredményez. A fenyegetések elsősorban katonai természetűek, és a NATO-nak ezért a védelemre és az elrettentésre kell összpontosítania? Vagy a tagállamok sokrétű biztonsági kockázatokkal szembesülnek, ami megköveteli, hogy a NATO szélesítse a napirendjét? Végül, de nem utolsósorban, a tagállamok a NATO-ról mint érték közösségről vagy mint érdekeken alapuló szervezetről alkotott elképzelések között ingadoznak. Meg kell-e akadályoznia a NATO-nak, hogy a tagállamok eltérjenek a demokratikus értékek katalógusától? Ragaszkodnia kell-e a szolidaritáshoz és a konzultációhoz azzal a céllal, hogy közös megközelítéseket alakítson ki, nem csak az 5. cikkkel kapcsolatban, hanem a kül- és védelmi politikák teljes skáláján? Vagy a NATO-nak el kellene ismernie a tagjai

közötti különbségeket, és le kellene csökkentenie a politikai koherencia és a közös értékek tekintetében?

Bár a tisztviselők és a szakértők már régóta tisztában vannak ezekkel a kérdésekkel és kihívásokkal, az események csúcspontja a

Az elmúlt néhány évben a NATO jövőjéről szóló viták a válság és a sürgősség éles érzetét keltették: Törökország ismételt kiválása a szövetségi konszenzusból; Donald Trump volt amerikai elnök megvetése a NATO iránt; az amerikaiak hirtelen kivonulása Észak-Szíriából; valamint a konzultáció és a közös cél érzékelt általános hiánya arra készítette Emmanuel Macron francia elnököt, hogy "agyhalottnak" minősítse a NATO-t. Ráadásul a szövetség afganisztáni de facto kudarca - amelyet mind a szakírók, mind a közvélemény már jóval Joe Biden elnöknek az amerikai csapatok közelgő kivonásáról szóló bejelentése előtt észleltek - aláássa a NATO-ba vetett bizalmat, és alapos értékelésre és a válságkezelési koncepció újragondolására kell készítenie. A NATO 70. évfordulójára emlékező 2019-es londoni csúcstalálkozón az állam- és kormányfők reagáltak mindezekre a válságjelekre, és felkérték Jens Stoltenberg NATO-főtitkárt, hogy kezdeményezzen egy előre tekintő mérlegelési folyamatot. Ennek a folyamatnak az egyik eleme a 2020 novemberében közzétett reflexiós csoport jelentése, amely egy új stratégiai koncepció elkészítéséhez vezető utat fog előkészíteni. A NATO valószínűleg még Stoltenberg jelenlegi hivatali idejének vége előtt, 2022 szeptemberének végén elfogadja ezt az új stratégiai koncepciót.

Az alkalmazkodás elkerülhetetlen lehet, de magában hordozza a malad-aptáció kockázatát (Tardy 2020). A NATO reflexiós folyamatának kritikus elemzése, a szövetség lehetséges fejlődésének különböző irányai, valamint a különböző foratókönyvekből fakadó politikai következmények ezért rendkívül fontos politikai kérdés. Ez a jelentés az ilyen kritikai mérlegelés alapját képezi.

A gondolkodási folyamat fő vitavonalainak és a várható irányváltásoknak az azonosítása érdekében feltérképezzük a szakértői diskurzusokat, amelyeket az agytrösztök, kutatóintézetek és más releváns nem állami szereplők folytatnak a NATO jövőjéről a kiválasztott tagországokban, valamint Ukrajnában és Oroszországban. A tagországokat a reprezentativitás, valamint a méret és a befolyás szempontjából fontosság alapján választottuk ki az elemzéshez. Azzal, hogy a szakértői diskurzusokra összpontosítunk, a jelentésünkben elemzett egyes országokon belüli vélemények megragadásán túlmutatunk, ahelyett, hogy ezeket a belső diskurzusokat "befeketítenénk" és kizárólag a kormányzati álláspontokra összpontosítanánk. Néhány országban, például Olaszországban, az agytrösztök között meglehetősen nagy az egyetértés a NATO jövőjét érintő kulcsfontosságú kérdésekben. Ezekben az esetekben könnyebben azonosíthatók egyértelmű országspecifikus álláspontok. Más országokban, mint például a

Az Egyesült Államokban az agytrösztök közötti különbségek óriásiak, ami a szövetséggel kapcsolatos politikai nézetek széles skáláját tükrözi. Ezekben az esetekben a NATO-val kapcsolatos jövőbeli álláspontok előrejelzése az egyes kormányok preferenciái alapján rendkívül félrevezető lenne.

A jelentés az egyetértés és a nézeteltérés területeit azonosítva rávilágít a NATO különböző alternatív jövőire, valamint a békét, a biztonságot és a NATO hű kohézióját fenyegető lehetséges kockázatokra, amelyeket ezek a különböző forgatókönyvek magukban hordoznak. A feltérképezés során strukturáltan értékelték a NATO főbb külső és belső kihívásaival kapcsolatos vitákat és álláspontokat.

- A külső kihívások tekintetében értékeljük a NATO Oroszországgal, Kínával és a déli szomszédsággal való kapcsolatáról szóló vitákat, valamint a fegyverkezés és fegyverkezésről, a hibrid fenyegetésekről és a térségen kívüli beavatkozásokról szóló vitákat.
- A belső kihívások tekintetében értékeljük a NATO napirendjének lehetséges kiszélesítésével, a NATO lehetséges euro- pánizációjával és az EU-val való kapcsolattartással kapcsolatos álláspontokat, valamint a konzultáció és a normatív egység megerősítésének módjait.
- A NATO-tagállamokban, valamint a NATO két keleti szomszédjában folyó eszmecserék feltérképezése alapján azonosítjuk az egyetértés és a nézeteltérés területeit, és így a NATO három alternatív jövőjét mutatjuk be. Az intézményi alkalmazkodási zavarok kockázatának felmérése érdekében megvitátjuk a három jövőképhez kapcsolódó politikai lehetőségeket és kockázatokat.

Különösen amellet érvelünk, hogy a reformok értékelésének azon kell alapulnia, hogy lehetővé teszik-e a NATO mint regionális szervezet számára a három klasszikus koncepció - a kollektív védelem, a kollektív biztonság és a közös biztonság - közötti feszültségek összeegyeztetését. ¹ A tudósok szerint a NATO nemcsak azért volt vonzó a tagok számára, mert elretentette a potenciálisan ellenséges külső hatalmakat (kollektív védelem), hanem azért is, mert kollektív biztonságot nyújtott (Sayle 2019: 29). E nézet szerint egyrészt az amerikai hegemonia és vezető szerep egyedülálló kombinációja, másrészt a kisebb tagok számára a NATO által megnyitott hang- adási lehetőségek teremtettek lehetőséget a transzatlanti térségen belüli együttműködésre és békére (Risse-Kappen 1995). Az ingroup/outgroup hatások és más dy- namikák miatt azonban a regionális szervezetek általában és az érték alapú regionális szervezetek (mint például a NATO) különösen hajlamosak arra, hogy a kollektív védelmet és biztonságot a közös biztonság rovására hangsúlyozzák; vagyis a külső szereplőkkel való együttműködési képességüket. A NATO reformfolyamatának értékelésénél ezért figyelembe kell

venni a NATO külső hatalmakkal való együttműködési hajlamát is.

A jelentés felépítése a következő: A 2. fejezet a NATO előtt álló kihívások és a NATO illetékes szerveiben, különösen a Nemzetközi Titkárságon belül mérlegelésre kerülő lehetséges válaszok megvitatásával kezdődik. ² A 3-15. fejezetek az egyes országokon belüli vitákat térképezik fel. A záró fejezet összefoglalja a megállapításokat, valamint bemutatja és értékeli a NATO lehetséges jövőjét.

HIVATKOZÁSOK

---

1 Meg kell jegyezni, hogy ezek a klasszikus elképzelések eltérnek a NATO alapvető feladataitól, amelyeket a 2010-es stratégiai koncepció kollektív védelemként, válságkezelésként és együttműködő biztonságként ír le. (https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm).

Goldgeier, James (2019): 'The NATO at 70: Is the US still in the long NATO train?' *Journal of Transatlantic Studies*, 17: 255-267.

Kirshner, Jonathan (2021): Kirchner: Gone but not Forgotten. Trump's Long Shadow and the End of American Credibility, *Foreign Affairs*, március/április; <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2021-01-29/trump-gone-not-forgotten>.

Risse-Kappen, Thomas (1995): *Risse-Kisse-Kisse: Együttműködés a demokráciák között. Az európai befolyás az USA külpolitikájára*. Princeton, Princeton University Press.

Sayle, Timothy A. (2019): *A NATO és a háború utáni globális rend története*. Ithaca, Cornell University Press.

Tardy, Thierry (2020): A NATO alkalmazkodási zavarainak kockázatai, in: *Európai biztonság*, 30 (1): 24-42.

---

2 E tanulmányhoz interjúkat készítettünk a Nemzetközi Titkárság tagjaival és a kiválasztott tagállamok állandó küldöttségeivel.

A NATO 2030 FELÉ VEZETŐ ÚTON: A SZERVEZET HOGYAN LÁTJA A NATO JÖVŐJÉT

Matthias Dembinski és Caroline Fehl

Intézményi szempontból a NATO egy furcsa állat. Egyik oldalról nézve olyan kormányközi szervezet, amely tiszteletben tartja a nemzeti szuverenitást és a tagállamok vétőjogát. Az egységesítő szovjet fenyegetés eltűnésével és az 1999 óta történt többszöri bővítés után a közös alapok megtalálása egyre nehezebbé vált. Más szemszögből nézve a NATO-t olyan erős mechanizmusok ~~javítják~~ amelyek megkönnyítik a koherenciát és a kompromisszumokat, amelyek jóval az állami érdekek legkisebb közös nevezőjének szintje felett állnak. Ezek a mechanizmusok magukban foglalják a tagállamokat retorikailag behálózó normákat és magatartási kódexeket, mint például a "mindenki egyért és egy mindenkiért" (Schim- melfennig 2001), egy állandóan működő konzultációs gépezetet, és nem utolsósorban egy hatalmas polgári és katonai nemzetközi bürokráciát, amely általában meglehetősen "vállalkozói" jellegű. főtitkárokkal a csúcán (Ostermann 2020).

A NATO-n belüli politikai változásokat elsősorban a tagállamok (koalíciói) irányítják és korlátozzák. Ugyanakkor a NATO bürokráciája, és különösen a Nemzetközi Titkárság, valamint a hozzá kapcsolódó szervek, mint például a Parlamenti Közgyűlés, szintén befolyásolják a döntéshozatali folyamatokat. A NATO főtitkárai, bár változó sikerrel, de megpróbálták rányomni a bélyegüket a szervezetre. A Nemzetközi Titkárság munkatársai megkönnyítik és befolyásolják a tárgyalásokat és a döntéshozatalt azáltal, hogy politikai dokumentumokat készítenek, különböző szintű bizottságokat vezetnek, az Észak-atlanti Tanácstól az állam- és kormányfők formájában egészen a szakbizottságokig, meghatározzák a lehetséges kompromisszumokat, és olyan módon hajtják végre és alakítják ki az új koncepciókat, hogy azok kapcsolódjanak a közös normák és célok kialakult "vívmányaihoz".¹ A Nemzetközi Titkárság nem feltétlenül képvisel rögzített érdekeket és álláspontokat. Meglehetősen gyakran az egyes tagok és egységek eltérő nézeteket

és a Titkárság ahelyett, hogy egyértelműen meghatározott irányvonalat követne, csupán politikai alternatívákat fogalmaz meg.

A 2019. decemberi londoni csúcstalálkozó egyedülálló lehetőséget biztosított a főtitkár számára. Az állam- és kormányfők "felkérték a főtitkárt, hogy terjesszen a külügyminiszterek elé egy, a Tanács által elfogadott javaslatot egy, az ő égisze alatt zajló, a vonatkozó szakértelemre támaszkodó, előrettekintő gondolkodási folyamatra vonatkozóan, a NATO politikai dimenziójának további megerősítése érdekében, beleértve a konzultációt is".² Jens Stoltenberg főtitkár megragadta a lehetőséget. Megbízta a Thomas de Maizière és Wess Mitchell elnökletével működő, tíz kiválóságból álló reflexiós csoportot, hogy dolgozzon ki ajánlásokat a szövetségi egység és a politikai konzultáció megerősítésére. Ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy a reflexiós csoport munkája csak egy része annak a nagyobb reformfolyamatnak, amelynek vezetésére eltökélt. A NATO 2030-ra vonatkozó néhány saját elképzelését még azelőtt ismertette, hogy a Reflexiós Csoport 2020 novemberében közzétette volna jelentését. Véleménye szerint ez a folyamat arról szól, hogy a NATO katonailag erős maradjon, például technológiai előnyének megőrzésével, politikailag egységesebbé váljon, például a konzultáció megerősítésével és a más tagokra is kiható nemzeti politikákkal kapcsolatos időszerű tájékoztatással, valamint globálisan szélesebb körű megközelítéssel.³ Véleménye szerint a "globalizálódás" elsősorban az ázsiai és különösen a MENA-régióbeli államokkal és ~~szerte~~ való partnerségek elmélyítését jelenti. E jelszavakon túlmenően Stoltenberg programjának célja, hogy a NATO továbbra is releváns maradjon, elsősorban az Egyesült Államok és a többi tagállam szemében, de a NATO hagyományos katonai védelmi területét meghaladó politikai kérdések iránt egyre inkább érdeklődő közvélemény számára is. Így a reformprogram nyolc tematikus témaköre az éghajlat és a biztonság kapcsolatát is magában foglalja, a NATO-erők CO₂ kibocsátásának csökkentésére és a társadalmi ellenálló képesség javítására összpontosítva. A NATO e tekintetben tett erőfeszítései elsősorban a nemzeti álláspontok összehangolására irányulnak számos területen, például a kritikus infrastruktúrák terén. A megkérdoztetek szerint más elképzelések, mint például egy közös

¹Az energiabiztonság egy jó példa erre. A 2000-es évek közepe óta a kelet-európai tagállamok támogatják a NATO energiabiztonsággal kapcsolatos szerepvállalását, míg az olyan államok, mint Franciaország és Németország ellenezték azt, mivel attól tartottak, hogy a NATO szerepvállalása e szakpolitikai területen szükségtelen militarizáláshoz vezet. A NATO-határozat megfogalmazását megelőzően a 2010. évi stratégiai koncepciót a Nemzetközi Titkárság munkatársainak a

---

az energiabiztonságot a megalapozott és az energiaellátás biztonságával összekötő

olyan témák, mint például a kiberbiztonság. A stratégiai koncepció elfogadását követően a NATO létrehozta az energiabiztonsági szekciót az újonnan létrehozott, új biztonsági kihívásokkal foglalkozó osztályon belül. Ahogy ez az egység bevezette az új politikát, az energiabiztonság jelentése a kezdeti geostratégiai jelentéstartalomtól egy szűkebb értelemben vett, az 5. cikkelyhez szorosan kapcsolódó értelmezés felé mozdult el (Bocse 2020).

- 2 NATO Londoni Nyilatkozat, 2019. december 4.; https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_171584.htm.
- 3 Jens Stoltenberg NATO-főtitkár megjegyzései a NATO 2030 - A szövetség megerősítése egy egyre inkább versenyző világban című kezdeményezésről, 2020. június 8.; https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_176197.htm?selectedLocale=en.

a NATO-műveletek finanszírozási rendszere, valószínűleg nem nyeri el a tagállamok tetszését.

A reflexiós csoport is kiterjesztette mandátumát. Átfogó felülvizsgálatot végzett a NATO kihívásairól, amelynek eredményeként 138 ajánlást fogalmazott meg (NATO 2030). Tekintettel arra, hogy a jelentésnek figyelembe kellett vennie a tíz tagország vörös vonalait, ⁴ meglepően előremutató dokumentum. A jelentés azonban a tagok véleményét mutatja be, és nem feltétlenül tükrözi a Nemzetközi Titkárság vagy más NATO-szervek gondolkodását. A jelentés közzététele óta a két elnök és a csoport más tagjai közzétették saját értelmezéseiket a jelentésről. A szervezeten belüli vita abból indul ki, hogy a szövetség jövőjének a szövetség múltjára és a 2010-es Stratégiai Koncepcióban meghatározott három alapvető feladatra, a kollektív védelemre, a válságkezelésre és az együttműködő biztonságra kell épülnie.

OROSZORSZÁG: KONFRONTÁCIÓ VAGY PÁRBESZÉD?

A Krím Oroszország általi annektálása és a 2014-es walesi csúcstalálkozó után a NATO "visszatért az alapokhoz", azaz visszatért a kollektív védelemre és az elrettentésre összpontosító magatartáshoz. A du- al- tális megközelítése retorikailag összekapcsolta az Oroszországgal mint a NATO "legfőbb fenyegetésével" (NATO 2020: 16) szembeni elrettentésre való újbóli összpontosítást a párbeszéd felajánlásával. A Nemzetközi Titkárságon belül az az érzés alakult ki, hogy például a mintegy 4500 katonát számláló megerősített előretolt jelenlét, a bulgáriai és romániai "testre szabott előretolt jelenlét", a nagyon magas készségű közös munkacsoport (VHTF) és a NATO készenléti kezdeményezés 4-30 létrehozásával a szövetség jelentős előrelépést tett az elrettentés helyreállításában. ⁵ Ezzel szemben a kétirányú megközelítés második eleme messze elmarad. Egyik interjúalanyunk elismerte, hogy az államok közötti eltérések és számos kelet-európai tagország Oroszországgal szembeni meglehetősen kompromisszumkész álláspontja, valamint ~~Orosz~~ Oroszország hajthatatlan álláspontja korlátozza az Oroszország európai biztonsági rendszerben elfoglalt helyéről folytatott építő jellegű párbeszéd lehetőségeit. Eszerint a NATO kétirányú megközelítésének túlságosan korlátozó értelmezése túlértékeli Oroszország katonai erejét, és Oroszországot még inkább a Kínával való szoros szövetségbe taszítja. Ezzel szemben a Reflexiós Csoport jelentése ezt a mobilitást fejezi ki. Szorosan körülírja a NATO kétirányú megközelítésének párbeszédre vonatkozó részét, azzal érvelve, hogy "ahhoz, hogy eredményes legyen, az ilyen párbeszédnek szilárd elveken kell alapulnia, és az egység és az erő pozíciójából kell folytatódnia" (NATO 2020: 26). Ehelyett a NATO-nak "inkább szigorítania kell a szankciókat, mintsem pusztán megújítania (...). A stratégia ily módon történő fejlesztése megőrizné a NATO-n belüli összetartást, miközben kilátásba helyezné az Oroszországgal kialakult patthelyzetből való kilábalást a NATO feltételei szerint"

(ibid: 26). A jelentés hangsúlyozza a NATO nyitott ajtók politikáját, és nem említi a NATO-Oroszország Alapító Okiratot.

- 4 Érdekes módon a jelentés bírálókat fogalmaz meg Donald Trump unilaterális politikájával kapcsolatban, de Törökország nacionalista irányvonaláról nem szól kritikusán.
- 5 A NATO készenléti kezdeményezésről a 2018-as brüsszeli csúcstalálkozón született megállapodás, amelynek célja, hogy 30 légi századot, 30 tengeri harci egységet és 30 gépesített zászlóaljat magasabb készségi szintre helyezzenek, és 30 napon belül bevetésre készen álljanak. Brüsszeli csúcstalálkozó nyilatkozata, 074. sajtóközlemény (2018).

KÍNA FELEMELKEDÉSÉRE REAGÁLVA

A jövőre nézve az egyik legfontosabb kihívás a NATO reakciója Kína felemelkedésére és fokozott globális jelenlétére. A Trump-kormányzat a NATO napirendjére helyezte Kínát,⁶ és Biden elnök továbbra is transzatlanti egységre és szolidaritásra szólít fel Kína ellen. A 2021-es müncheni biztonsági konferencián arra kérte az európai- an NATO-tagokat, hogy "készüljenek fel közösen a Kínával való hosszú távú stratégiai versenyre".⁷ Kérdés, hogy Amerika NATO-partnerei hogyan értékeli Kína felemelkedésének következményeit, és hogy a válaszlépéseket elsősorban a NATO-n vagy az EU-n belül koordinálják-e. Az EU közelmúltbeli stratégiai dokumentumai Kínát part- nerként, gazdasági versenytársként és rendszerszintű riválisként írják le,⁸ és Josep Borrell főképviselő arra kérte a tagállamokat, hogy dolgozzanak ki önálló európai megközelítést, és hogy az EU "a maga módján" járjon el Kínával kapcsolatban.⁹

Maga a NATO meglehetősen lassan reagált erre a geopolitikai változásra. Kínát egyáltalán nem említették a walesi (2014), a varsói (2016) és a brüsszeli (2018) csúcstalálkozók közleményeiben. A szokatlanul rövid Londoni Nyilatkozat (2019) egy meglehetősen hosszú bekezdést szentel olyan kérdéseknek, mint "a kommunikációnk biztonsága, beleértve az 5G-t", amely arra a következtetésre jut, hogy Kína növekvő befolyása "lehetőségeket és kihívásokat egyaránt jelent".¹⁰

Azóta Kína gyorsan emelkedik a NATO agendáján. Az amerikai prioritásokat és az Európában változó hangulatot érzékelve a Nemzetközi Titkárságon belüli részlegek elkezdtek elemezni Kína felemelkedését és annak lehetséges következményeit a NATO-ra és a transzatlanti biztonságra nézve. Jens Stoltenberg főtitkár számos interjúban és nyilatkozatban kifejtette, hogy Kína felemelkedése és növekvő jelenléte a NATO szomszédságában "globálisabb megközelítést" követel a NATO-tól.¹¹ Véleménye szerint a globalizáció nem jelent globális jelenlétet - kollektív védelmi szervezetként a NATO a jövőben is

tulajdon, ellenőrzés vagy közvetlen befektetés következményeire. Ez azért fontos, mert a következő generációs távközlés a társadalmunk minden aspektusára hatással lesz", beleértve a katonai műveleteket is. Jens Stoltenberg NATO-főtitkár sajtótájékoztatóján a NATO védelmi minisztereinek ülését követően, 2019. okt. 25. (https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_169945.htm?selectedLocale=en).

- 11 A főtitkár hangsúlyozza, hogy a NATO és a kollektív védelem továbbra is földrajzilag meghatározott marad. Ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy a globalizált világban a tagállamok biztonságát befolyásolja "a máshol történt események miatt. Gazdasági szempontból. Politikailag. Vagy katonailag" (vö. Berti és Diaz-Plaja 2018: 21).

6 2017 februárjában Jim Mattis védelmi miniszter azt mondta NATO-kollégáinak, hogy "a transzatlanti kötelék alapvető fontosságú (...) az egyre magabiztosabb Kínával szemben. (<https://nato.usmission.gov/february-15-2017-intervention-secretary-defense-mattis-session-one-north-atlantic-council/>).

7 A Fehér Ház: Biden elnök megjegyzései a 2021. évi virtuális müncheni biztonsági konferencián, 2021. február 19.

8 Európai Bizottság, EU-Kína - Stratégiai kilátások, 2019. március 12.

9 Josep Borrell 2020: Sinatra-doktrína. How the EU Should Deal with the US-China Competition, IAI Papers 20 (<https://www.iai.it/sites/default/files/iaip2024.pdf>).

10 Nem sokkal a csúcstalálkozó előtt a védelmi miniszterek megállapodtak abban, hogy frissítik a NATO polgári távközléssel kapcsolatos alapkövetelményét, beleértve az 5G-t is, és alapos kockázatelemzést végeznek "a külföldi

hanem inkább globális szemléletet és sokoldalú választ ad a NATO-hoz közeledő Kínára, amely földrajzilag az Északi-sarkvidéktől a Földközi-tengerig, funkcionálisan pedig a kritikus infrastruktúrák biztonságától az űrkutatáson át az új, bomlasztó technológiáig és a fegyverzetellenőrzésig terjed (Stoltenberg 2020). Míg Stoltenberg folyamatosan ismételte a "lehetőségek és kihívások" formulát,¹² a Reflection Report kissé kritikusabb hangot ütött meg. Kínát egy szintre helyezi Oroszországgal, "két rendszerszintű riválisról" beszélve (NATO 2020: 9).

"A NATO-nak sokkal több időt, politikai erőforrást és intézkedést kell fordítania a Kína által jelentett biztonsági kihívásokra", és "fontolóra kell vennie egy konzultatív testület létrehozását, amely a szövetségesek Kínával szembeni biztonsági érdekeinek minden aspektusát megvitatja" (NATO 2020: 12). Egy későbbi cikkben a Reflection Group elnökei kibővítették ezt a javaslatot, és egy "a Multilaterális Exportellenőrzési Koordinációs Bizottság mintájára létrehozott konzultatív testület" létrehozására szólítottak fel, hogy ellensúlyozzák Kína "katonai-polgári fúziós stratégiáját, amelynek célja a technológia szisztematikus hasznosítása katonai célokra" (de Maizière és Mitchell 2021).

Ezzel szemben a Nemzetközi Titkárságon belüli vita sokkal körültekintőbb. Az interjúalanyok hangsúlyozzák, hogy Kína nem jelent fenyegetést az 5. cikk alapján, és hogy a NATO figyelembe veszi a tagállamok és Kína közötti szoros gazdasági kapcsolatokat. A meglévő amerikai, brit és uniós exportellenőrzési rendszerek összehangolása megvalósíthatóbbnak tűnik, mint a hidegháborús CoCom exportellenőrzési rendszerének megújítása. A munkatársak arra számítanak, hogy a NATO fejleszteni fogja a kelet-ázsiai demokráciákkal folytatott párbeszédet és partnerséget. A NATO továbbá figyelemmel fogja kísérni a kínai kibertevékenységeket, a fegyverkezési trendeket és az európai kritikus infrastruktúrába történő beruházásokat, valamint a NATO csapatok és utánpótlás vészhelyzetben történő mozgására vonatkozó kapacitására gyakorolt lehetséges hatásokat. Ezek az intézkedéseken túl azonban a NATO Kínával kapcsolatos politikájának még ki kell alakulnia.

A NATO ÉS A MENA RÉGIÓ

A Nemzetközi Titkárságon belüli viták elismerik, hogy a NATO által a keleti szárnyon az elrettentésre és a déli szárnyon a stabilitás kivetítésére fordított figyelem és erőforrások közötti különbség befolyásolhatja a szolidaritás és kohézió megítélését. Túl azon az általános elfogadáson, hogy kiegyensúlyozottabb megközelítésre van szükség, a vita a tagállamok közötti folyamatos bizonytalanságot és különbségeket tükrözi a déli szárny megerősítésének megítélésének irányát illetően. A NATO az arab tavasz és a felemelkedés nyomán a MENA-régióban megnövekedett instabilitásra reagált.

az Iszlám Állam jelenléte a walesi csúcstalálkozón (2014)

2015-ben 360 fokos megközelítést dolgozott ki a fenyegetések elrettentésére.¹³ A varsói csúcstalálkozón a NATO a "Stabilitás kivetítését" retorikailag egyenrangúvá tette az "Elrettentéssel és védelemmel". Stoltenberg a stabilitás kivetítésének koncepcióját egy 2016-os beszédében vezette be, amelyben különböző kihívásokat sorolt fel, például a polgárháborúból, az államösszeomlásból és a terrorizmusból eredő menekültáradatot, és azzal érvelt, hogy "területünk védelme érdekében hajlandónak kell lennünk a stabilitás kivetítésére a határainkon túlra".¹⁴ A varsói események után a NATO kidolgozta a "Dél kerete" a jó kormányzás, az integritás és az átláthatóság előmozdítása érdekében a szomszédos országokban, kiképző missziót indított Irakba, és 2021 februárjában úgy döntött, hogy személyzetét 500-ról 4000 főre növeli. Emellett 2018-ban a nápolyi Közös Erők Parancsnokságán megkezdte működését a "Déli Központ". A Hub megbízatása magában foglalja a regionális kihívások megértését, valamint a párbeszéd és az együttműködés javítását a partnerekkel, például a MENA-régióban működő nem kormányzati szervezetekkel és más regionális szervezetekkel (Vershbow and Speranza 2019).

Mindazonáltal a NATO szervein belül még mindig számos tényezőt vitatnak. A stratégiát illetően: a stabilitási megközelítést ki kell-e egészíteni erőteljesebb elrettentő és védelmi elemekkel, hogy ellensúlyozni lehessen a külső szereplők, például Oroszország növekvő jelenlétét a régióban? Vagy a NATO-nak az instabilitás politikai és gazdasági kiváltó okaira kellene összpontosítania? Ami a partnereket illeti, a "Hub for the South" megközelítés és a társadalmi szereplőkkel való együttműködés a legjobb út? Vagy a NATO, amely maga is államközpontú szervezet, továbbra is elsősorban a partnerállamok biztonsági apparátusaival fog együttműködni, és megpróbálja a jó kormányzást és a jogállamisági normákat beépíteni kapacitásépítési és képzési programjaiba? És végül, a NATO-nak a terrorizmus elleni harc menetrendjét párhuzamosan és ugyanazon koncepcionális tető alatt kell-e folytatnia a stabilitást kivetítő menetrendjével (Berti és Diaz-Plaja 2018)? Vagy a NATO-nak a stabilitás kivetítését kellene előtérbe helyeznie, és a két agendát koncepcionálisan elkülönítenie?

FEGYVERZETELLENŐRZÉS ÉS FEGYVERKEZÉS

Az 1967-es Harmel-jelentés óta a NATO és a Nemzetközi Titkárság nagy érdeklődést mutat a fegyverzetellenőrzés és a fegyverek elterjedésének megakadályozása iránt. A NATO funkciója ezen a politikai területen kettős: a szövetségesek konzultációinak fórumaként szolgál,¹⁵ és közös álláspontokat közvetít. Például a NATO nyilatkozata, miszerint a tagállamok osztják az INF-szerződés oroszországi megsértésének amerikai értékelését, hitelessé tette az amerikai álláspontot. Biden elnöknek az új START-szerződés meghosszabbítására vonatkozó döntését a NATO-n belül üdvöztették, Stol-

és Varsó (2016). A Mediterrán Dialogue és az Isztambuli Együttműködési Kezdeményezés keretében 2014-ben elindította a védelmi kapacitásépítési kezdeményezést, és elfogadta a

-
- 12 Lásd például: Vita Jens Stoltenberg NATO-főtitkárral a Külkapcsolatok Tanácsában, 2021. március 11.; https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_182132.htm.

- 13 A NATO védelmi minisztereinek nyilatkozata, 2015. június 25., Sajtóközlemény (2015) 094.
- 14 "Projecting Stability: Charting NATO's future", Jens Stoltenberg főtitkár beszéde 2018. szeptember 29-én. Vö. Berti és Di- az-Plaja 2018: 20.
- 15 A NATO konzultatív funkciójának kiemelkedő példája volt az 1979 és 1987 között létező különleges fegyverzetellenőrzési konzultatív csoport, amely lehetővé tette az európai szövetségesek számára, hogy befolyásolják a közepes hatótávolságú rakétákról folytatott kétoldalú tárgyalásokat.

tenberg biztosítékokat adott arra vonatkozóan, hogy a NATO nem fog új szárazföldi telepítésű, nukleáris fegyverzetű rakétákat telepíteni az INF-szerződés felbomlása miatt, és a megkérdezettek remélik, hogy a Nyitott Égbolt szerződés valahogyan megmenthető lesz.

Ezzel szemben a NATO-nak a nukleáris leszerelés jövőjéről szóló nyilatkozati politikája és saját nukleáris álláspontja meglehetősen vegyes jeleket küld. Obama elnök 2009. áprilisi prágai leszerelési beszédének hatására a NATO 2010-es stratégiai koncepciója kifejezte azt az elhatározását, hogy "megteremti a nukleáris fegyverek nélküli világ feltételeit" (NATO 2010). Amikor azonban a nemzetközi lendület a nukleáris fegyverek tilalmáról szóló szerződés (TPNW) mögé állt, amelynek eredményeként 2017-ben elfogadták, a NATO-tagállamok nyilatkozatot adtak ki, amelyben elítélték a szerződést, és azt állították, hogy az di- víziókat teremt és aláássa a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásáról szóló szerződést (NPT). A nyilatkozat szerint a TPNW megszüntetné a NATO nukleáris megosztási megállapodásait anélkül, hogy "bármelyik, ténylegesen nukleáris fegyverrel rendelkező államot" bevonná (NATO 2017).¹⁶

A Titkárság tagjai osztják a TPNW-vel kapcsolatos kritikát (Rühle 2017), és a főtábornok kifejezte, hogy határozottan támogatja a NATO nukleáris megosztási politikáját, és hogy Németország továbbra is aktívan részt fog venni ebben a megállapodásban.¹⁷ A reflexiós csoport jelentése még egyértelműbben fogalmaz. Megismétli a jól ismert formulát, miszerint a NATO nukleáris megosztási megállapodásait újra kell élesíteni, "hogy a nukleáris fegyverek tilalmáról szóló szerződés soha nem fog hozzájárulni a gyakorlati leszereléshez" (NATO 2020: 37), és hogy Kínát figyelembe kell venni a jövőbeli fegyverzetellenőrzésben. A Titkárságon belüli viták ehelyett a katonai *modernizációra* helyezik a hangsúlyt, és a reflexiós csoport jelentése hangsúlyozza, hogy a technológiai előny fenntartása olyan kulcsfontosságú területeken, mint a mesterséges intelligencia, az autonóm képességek és a világűr.

"az az alap, amelyen a NATO elrettentő és védelmi képessége (...) nyugszik" (NATO 2020: 29).

TERÜLETEN KÍVÜLI BEAVATKOZÁS

Az afganisztáni és líbiai sikertelen, területen kívüli beavatkozások háttérben a Nemzetközi Titkárság megkérdezett tagjai osztják azt az érzést, hogy a NATO nagyon is

nem valószínű, hogy a jövőben ilyen műveletekbe bocsátkoznának. NATO megtartja korlátozott expedíciós képességeit, de inkább

kiképzési, kapacitásépítési és megfigyelési missziókat fog végrehajtani. Mindazonáltal a NATO és a Nemzetközi Titkárság az emberi biztonságra vonatkozó menetrendet dolgoz ki, amelynek célja a polgári lakosság, és különösen a nők védelme a fegyveres konfliktusok során. Hasonlóképpen, a munkatársak hangsúlyozzák, hogy a NATO mindig széles körű nemzetközi legitimitációra

HIBRID VESZÉLYEK

Mint már említettük, a Nemzetközi Titkárság munkatársainak többsége meglehetősen alacsonynak tartja egy orosz katonai támadás valószínűségét. Ezzel szemben sokkal valószínűbbnek tartják a NATO terminológiájában hibrid fenyegetésként vagy hibrid támadásként összefoglalt incidensek széles skáláját, amelyek különböző forrásokból származnak.

A NATO megkezdte a változó fenyegetés-felfogást tükrözve a hibrid fenyegetéseket a varsói csúcstalálkozó napirendjére tűzték. Többek között elfogadtak egy "kibervédelmi ígéretet", megállapodtak a társadalmi ellenálló képesség megerősítéséről az úgynevezett NATO alapkövetelmények teljesítésével a nemzetek ellenálló képességére vonatkozóan¹⁸, és elfogadtak egy stratégiát a NATO szerepéről a "hibrid hadviselés" elleni küzdelemben.¹⁹ Ezzel kapcsolatban kijelentették, hogy a Tanács dönthet úgy, hogy ilyen vészhelyzetekben az 5. cikkre hivatkozik.²⁰

Azóta a hibrid fenyegetések fogalma felértékelődött, és a NATO dokumentumaiban egyre homályosabbá vált. A Reflection Report például 20 oldalon belül 53 alkalommal említi a "hy-brid" kifejezést (Ehrhart 2021: 44). Itt a hibrid fenyegetések közé tartoznak a harmadik felek olyan akciói, amelyek a propagandától és dezinformációtól kezdve a választások manipulálásán át a polgári hálózatok és ~~his~~ infrastruktúrák elleni különböző nagyságrendű kibertámadásokig, a titkos ~~hadviselés~~ és a katonai hálózatok kibertámadásáig, mint a nyílt hadviselés előfutáráig terjednek. A hibriditásnak szentelt figyelem ellenére a Titkárságon belül az ilyen forgatókönyvekről és a lehetséges válaszlépésekről folytatott vitát még mindig bizonytalanság jellemzi. A megkérdezettek elismerik, hogy az ilyen cselekmények között óriási különbségek vannak. A spektrum alsó és középső tartományában lévő hibrid fenyegetésekkel kapcsolatban a tisztviselők a NATO szerepét kissé eltérő módon írják le. A legtöbb politikai dokumentum elismeri, hogy a NATO nem a természetes első válaszadó. Az ellenálló képesség biztosításáért, valamint a hálózatok és infrastruktúrák elleni dezinformációs kampányok és kibertámadások elhárításáért elsősorban a magánszereplők, az államok és az EU felelős.²¹ A NATO elsődleges felelőssége saját hálózatainak védelme és a NATO saját tevékenységével kapcsolatos rosszindulatú félreértelmezések cáfolása.²² Ezen túlmenően a NATO a helyzeti tudatosság kiépítésére, valamint az alábbiak nyomom követésére és koordinálására összpontosít.

törekszik a katonai beavatkozásokhoz.

¹⁶ Az elemzett tagállamok közül Németország, Olaszország, Hollandia és Törökország területén a NATO nukleáris fegyverek megosztására vonatkozó megállapodás értelmében amerikai atomfegyverek állomásoznak.

¹⁷ Jens Stoltenberg: *Allgemeine Zeitung*, 2020. május 11.; https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_175663.htm?selectedLocale=en.

- 18 Elkötelezettség az ellenálló képesség fokozására, NATO sajtóközlemény (2016)118, 2016. július 8. Vö. még Wolf-Diether Roepke és Hasit Thankey: Resil- ~~in~~ the first line of defence, in: *NATO Review*, 2019. február 27.
- 19 A csúcstalálkozó közleménye a hibrid hadviselést a következőképpen határozta meg
"amikor a hagyományos és nem hagyományos eszközök, valamint a nyílt és rejtett katonai, paramilitáris és polgári intézkedések széleskörű, összetett és adaptív kombinációját alkalmazzák állami és nem állami szereplők céljaik elérése érdekében".
- 20 A varsói csúcstalálkozó közleménye, 2016. július 9., sajtóközlemény (2016)100, bekezdés. 72.
- 21 Az EU kidolgozta saját politikáit a "Kiberbiztonság a digitális évtizedre" (<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/eus-cybersecurity-strategy-digital-decade>) és a ~~ku~~infrastruktúrák ellenálló képességéről (https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/default/files/pdf/15122020_proposal_directive_resilience_critical_entities_com-2020-829_en.pdf).
- 22 A NATO-nak van egy "Setting the Record Straight" nevű honlapja, amely az ilyen típusú dezinformációkat hivatott helyreigazítani.

a magánszereplők és az állami szervek válaszai, különösen a kollektív védelemhez szükséges kritikus infrastruktúrák - például a NATO-csapatok mozgása - biztonságának biztosítása érdekében. Ebből a szempontból a NATO rugalmassággal kapcsolatos megközelítése szorosan kapcsolódik az 5. cikkhez. Más tanulmányok egy olyan modellre utalnak, amelyben a NATO a partner- és tagországok magán- és közszereplői hálózatának középpontjában áll, és koordinálja az ellenálló képességgel kapcsolatos tevékenységeiket.

Ami a fenyegetettségi spektrum felső határát illeti, a munkatársak egyetértenek abban, hogy a NATO-nak elsődleges szerepe van. Ugyanakkor rámutatnak arra, hogy az ilyen forgatókönyvek esetében a felelősségre vonás közismerten nehéz, hogy ebben a szürke zónában nincsenek világosan meghatározott vörös vonalak, és hogy itt nagy a tévhit és a véletlen eszkaláció veszélye. Ilyen körülmények között az 5. cikkre való hivatkozás tehát nem feltétlenül jelent hiteles elrettentő erőt. A NATO mindaddig nem dolgozott ki stratégiát arra vonatkozóan, hogy miként reagáljon a spektrum felső határán elhelyezkedő hybrid támadásokra (Rühle 2021).

A NATO NAPIRENDJÉNEK KISZÉLESÍTÉSE

A NATO stabilitás kivetítésére és a hiperhid fenyegetésekkel szembeni fellépésre vonatkozó megközelítése összefügg azzal a vitával, hogy a NATO-nak a kollektív védelemre kell-e összpontosítania, vagy még jobban ki kell-e szélesítenie napirendjét, és felelősséget kell-e vállalnia egy sor olyan kérdésben, amelyek az éghajlatváltozástól és a nemek közötti egyenlőségtől kezdve a NATO ~~válság~~ vagy a belföldi terrorizmusban játszott szerepéig terjednek. A Nemzetközi Titkárságon belül és a reflexiós csoport tagjai között a gondolkodás különböző irányokba mutat. A főtitkár többször hangsúlyozta, hogy a biztonság nem csak erős hadseregeken alapul. "Erős és ellenálló társadalmakra és gazdaságra is szükségünk van."²³ A Reflexiós Csoport egyes tagjai, mint például Marta Dassù, azt feltételezik, hogy a napirend kibővítésével és a "aktívabban támogatja az emberi biztonságot és a demokratikus társadalmak ellenálló képességét" (Dassù 2020), a NATO meg fogja őrizni a közvélemény szemében a tekintélyét. Ráadásul napirendjének kibővítésével a NATO jobban figyelembe tudná venni déli tagjainak a kockázatokkal és a biztonsággal kapcsolatos kihívásokkal kapcsolatos eltérő nézeteit. A terrorizmussal kapcsolatban például a Reflexiós jelentés szerint a NATO-nak a terrorizmus elleni küzdelmet be kell építenie három alapvető feladatába, "nem utolsósorban azért, hogy megőrizze a NATO relevanciáját az érintett hazai közönség körében" (NATO 2020: 32).

Mások attól tartanak, hogy a NATO a napirend kibővítésével olyan elvárásokat támaszt, amelyeket nem tud teljesíteni. A fegyveres erők CO₂ lábnyoma fontos kérdés, de nem fog segíteni a NATO-nak abban, hogy megtartsa a közvélemény támogatását. A napirend

kibővítésével a NATO továbbá azt kockáztatja, hogy elveszíti a fókuszát, és olyan kérdésekbe is belekeveredik, amelyekben nincs összehasonlítható előnye. A kibővített napirend kritikusi nemcsak a hibrid fenyegetések inflációjára, hanem a terrorizmusra is hivatkoznak, mint a figyelemelterelés veszélyének példájára. Rámutatnak, hogy a NATO nem tud hozzáadott értéket teremteni a terrorista cselekmények tagállamokon belüli megelőzése tekintetében. Ami a terrorizmus elleni küzdelmet illeti, a

²³ A főtitkár nyitóbeszédei a NATO 2030-ról, 2021. február 4.; https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_181208.htm.

A NATO határain kívül a NATO mint konszenzusorientált szervezet egyszerűen nem alkalmas arra, hogy ilyen gyorsan változó, a tagállamok által meglehetősen eltérően érzékelt fenyegetésekkel szembenézzen.

KAPCSOLATOK AZ EU-VAL

Miután az EU 2016-ban elfogadta globális stratégiáját, mindkét nyugati szervezet megújította a kapcsolatuk reformjára irányuló erőfeszítéseit. Az EU- NATO együttműködésről szóló 2018-as közös nyilatkozat²⁴ és a 74 konkrét projektben való együttműködésről szóló megállapodás ellenére azonban a kapcsolatok még mindig nem de- finiálódtak. A reflexiós csoport társelnöke, Thomas de Maizière sajnálja a fókusz és az együttműködés iránti elkötelezettség hiányát, és bírálja az olyan fogalmak felszínességét, mint az európai stratégiai autonómia.²⁵ Valójában a két szervezet közötti funkcionális átfedések egyre nagyobbak, mivel a NATO a területi védelmen túlmutatóan bővíti napirendjét, az EU pedig stratégiai autonómiára törekszik a biztonság, a védelem és a fegyverkezés területén. Így az együttműködés már nem valósítható meg munkamegosztással. Ehelyett a funkcionális együttműködéshez megállapodásra van szükség a hierarchiáról, a hatáskörökről és a döntéshozatali autonómiáról. Vajon a NATO és a NAC, ahol az Egyesült Államok hatalmas befolyással bír, és az Egyesült Királyságnak erős a hangja, a NATO és a NAC azok a domináns intézmények, ahol a tagok konzultálnak és megállapodást érnek el? Vagy az Európai Unió és az Európai Tanács az a hely, ahol az EU tagjai megállapodást kötnek a kül-, biztonság- és védelmi politikáról?

A Reflection Group jelentése meglehetősen hagyományos álláspontot képvisel. Ragaszkodik ahhoz, hogy "a NATO továbbra is (...) a szövetségesek közötti biztonsági konzultációk és döntések alapvető fo- rumja" (NATO 2020: 55). Azt kéri, hogy "az EU-n kívüli NATO- szövetségesek a lehető legteljesebb mértékben vegyenek részt a NATO kezdeményezéseiben" (NATO 2020: 56)²⁶, és emlékeztet arra, hogy el kell kerülni a felesleges párhuzamosságokat. A Nemzetközi Titkárság tagjai inkább támogatják a NATO és az EU közötti kiegyensúlyozott kapcsolatot. A NATO- n belüli európai pillérre vagy a NATO struktúrájának olyan átalakítására irányuló javaslatok azonban, amelyek az európai NATO- tagok számára nagyobb beleszólást biztosítanának, nem szerepelnek a főtitkár reformprogramjában.

BURDEN SHARING

2006-ban a NATO-tagok megállapodtak abban, hogy a GDP 2 százalékát a védelemre, és legalább 20 százalékát a védelmi kiadásoknak kell fordítaniuk.

24 Közös nyilatkozat az EU-NATO együttműködésről, sajtóközlemény (2018)095, 2018. július 10.

25 Vö. De Maizière nyilatkozatát a 16 Petersberger Gespräche zur Sicherheit című konferencián: Die Weiterentwicklung der NATO, 2021. március 16.; <https://www.youtube.com/watch?v=Z28V25HqYoM&t=1s>.

26 Ez a megfogalmazás kapcsolódik a 2018-as közös nyilatkozathoz, de megváltoztatja annak megfogalmazását. A Közös Nyilatkozatban a bekezdés így szól: "Bátorítjuk az EU-n kívüli NATO- szövetségeseket, hogy a lehető legteljesebb mértékben vegyenek részt a NATO kezdeményezéseiben", és kéri, hogy a szövetséghez nem tartozó EU-tagállamok ugyanúgy vegyenek részt a kezdeményezésekben. Közös nyilatkozat az EU-NATO együttműködésről, (1) bekezdés. 3.

tekinthető-e. A főtitkár többször hangsúlyozta, hogy a NATO

beszerzési, kutatási és fejlesztési kiadások kerítése. A 2014-es walesi csúcstalálkozón ezt az informális megállapodást hivatalosabb ígéretté alakították át.²⁷ Bár az európai NATO-tagok 2014 óta jelentősen növelték a de-kerítésre fordított kiadásokat - 2021-ben kilenc tagállam valószínűleg teljesíti a 2 százalékos célt -, a Trump-adminisztráció alatt a legmegosztóbb kérdéssé vált a bur-denmegosztás.

A jövőre nézve a főtitkár és a reflexiós csoport támogatja a terhek igazságosabb megosztását. Míg a Reflexiós Csoport a 2 százalékos célt támogatja, a nemzeti titkárság tagjai inkább a politikailag kevésbé diverzív és differenciáltabb formulákat támogatják, mint például a készpénz, a képességek és a hozzájárulások mérőszámát a közös teherviselés igazságos megosztásának értékelésére. Amint már említettük, a főtitkár elképzeléseket terjesztett elő a hozzájárulások közös finanszírozásáról, például a megerősített előretolt készenléthez, valamint a NATO védelmi innovációs alapjáról. Ezek az elképzelések, bár hozzájárulhatnak a terhek igazságosabb megosztásához, nem valószínű, hogy a tagállamok támogatására találnak.

POLITIKAI KOHÉZIÓ

Mint már említettük, a NATO kohéziójának és céltudatosságának hiányával kapcsolatos tagállami aggodalmak, amelyek Macron "agyhalott" kirohanásában csúcsosodtak ki, indították el a NATO 2030 reformfolyamatot és a reflexiós jelentést. A NATO szervein belül általános konszenzus van abban, hogy az olyan normák, mint a

"egy mindenkiért és mindenki egyért" a kollektív védelemre vonatkozik. A kérdés az, hogy a NATO-nak köteleznie kellene-e a tagokat arra, hogy az 5. cikkén kívüli kérdésekben is közösen lépjenek fel, és hogyan lehetne ezt elérni. A reflexiós csoport jelentése óvatosan megfogalmazott kompromisszumot köt a NATO politikai kohéziója és a nemzeti szuverenitás között. Egyfelől a szorosabb konzultációkat a szövetség egységének biztosítását szolgáló eszközként támogatja. Ami az eljárásokat illeti, a jelentés több hatáskör átruházását szorgalmazza a főtitkárra és az egy országra vonatkozó blokkolási küszöb megemelését. Másrészt amellett érvel, hogy a NATO-nak tiszteletben kell tartania tagállamai eltérő biztonsági kultúráját és szemléletét, nagyobb rugalmasságot és a szövetségi struktúrákon belüli koalíciók létrehozását lehetővé téve. A Nemzetközi Titkárság tagjaival készített interjúkból kiderül, hogy a NATO kormányközi jellegének megőrzése erős támogatást élvez, és hogy a konszenzus elvétől való eltérés nem fog érvényesülni.

NATO: ÉRTÉK- VAGY ÉRDEKKÖZÖSSÉG?

A politikai kohézió kérdéséhez kapcsolódik a vita arról, hogy a NATO a demokratikus értékek közösségének

megegerősíti a demokrácia támogatását külföldön, és ezáltal a NATO-szerződés preambulumban foglalt demokratikus elveket a szövetségben belül is erősíti. A demokratikus elvek melletti elkötelezettséget nem utolsósorban azért tartják szükségesnek, hogy a szövetség védettebbé váljon a ~~kl~~ hatalmaknak a tagok megosztására és a kollektív védelem aláadására irányuló kísérleteivel szemben. A NATO 2030 jelentés számos mechanizmust javasol a NATO értékközösségi jellegének megerősítésére. Javasolja a demokrácia és a jogállamiság fenntartására vonatkozó magatartási kódexet, valamint a

---

27 A vonatkozó mondat így szól: "A szövetségesek (...) célja, hogy a 2 %-os iránymutatás egy évtizeden belül (...) A walesi csúcstalálkozó nyilatkozatának (1) bekezdése. 4.

Demokratikus Ellenálló Kapesség Kiválósági Központjának létrehozását. A NATO Parlamenti Közgyűlése is a demokratikus visszaesés veszélyére összpontosít, és a NATO-n belüli demokratikus rugalmassági központ létrehozását javasolta. ²⁸

A Nemzetközi Titkárság más tagjai arra figyelmeztetnek, hogy a NATO az EU-val ellentétben nem rendelkezik olyan eszközökkel, amelyekkel befolyásolhatná a tagállamokon belüli politikai fejleményeket. A demokratikus normák tagállamokon belüli kikényszerítésére tett kísérletek nagyobb kárt okozhatnak a NATO egységének és kohéziójának, mint a demokratikus útról való eltérések eltűrése.

---

28 Lásd Gerry Connally, NATO Parlamenti Közgyűlés Politikai Bizottsági jelentés: NATO@70: Why the Alliance remains Indispensable.

HIVATKOZÁSOK

Berti, Benedetta és Diaz-Plaja, Ruben-Erik (2018): Két korszak a NATO stabilitási projektekre irányuló erőfeszítéseiből - változás és folyamatosság, in: Ian Hope (szerk.): *Projecting Stability: Elixir vagy kigyóolaj*. NDC Research Paper 1, 19-27. December. Róma, NATO Védelmi Főiskola.

Bocse, Alexandra-Maria (2020): NATO, energiabiztonság és intézményi változások, in: NATO, energiabiztonság és intézményi változások: *European Security*, 29 (4): 436-455.

Dassù, Marta (2020): How NATO should plan for the next ten years, *ECFR*, december 14.; <https://ecfr.eu/article/how-nato-should-plan-for-the-next-ten-years/>.

De Maizière, Thomas/Mitchell, Wess (2021): *Foreign Policy*, február 23.; <https://foreignpolicy.com/2021/02/23/nato-china-brussels-summit-biden-europe-alliance/>.

Ehrhart, Hans Georg (2021): Hibrid hadviselés és a NATO elsődleges szerepe, in: NATO Watch (szerk.): *Békekutatói perspektívák a NATO 2030-ról*, 44-47, Gairloch; https://natowatch.org/sites/default/files/2021-02/peace_research_perspectives_on_nato_2030.pdf.

NATO (2010): Stratégiai koncepció az Észak-atlanti Szerződés Szervezete tagjainak védelmére és biztonságára.

NATO (2017): Sajtóközlemény (2017)135.

NATO (2020): NATO 2030: Együtt egy új korszakért. A NATO főtitkára által kinevezett reflexiós csoport elemzése és ~~ajánlata~~ 2020. november 25.

Ostermann, Falk (2020): *Die NATO: Institution, Politiken und Probleme kollektiver Verteidigung und Sicherheit von 1949 bis heute*. München, UVK Verlag.

Rühle, Michael (2017): The Nuclear Weapons Ban Treaty: reasons for scepticism, *NATO Review*, május 19.; <https://www.nato.int/docu/review/articles/2017/05/19/the-nuclear-weapons-ban-treaty-reasons-for-scepticism/index.html>.

Rühle, Michael (2021): *NATO Defence Review*, március 19.; <https://www.nato.int/docu/review/articles/2021/03/19/enlarging-natos-toolbox-to-counter-hybrid-threats/index.html>.

Schimmelfennig, Frank (2001): A közösségi csapda: Liberális normák, retorikai cselekvés és az Európai Unió keleti bővítése, in: *International Organization*, 55 (1): 47-80.

Stoltenberg, Jens (2020): Jens Stoltenberg NATO-főtitkár megjegyzései a #NATO2030 - A szövetség megerősítése egy egyre inkább versenyző világban című rendezvény elindításáról, június 8.; https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_176197.htm.

Vershow, Alexander/ Speranza, Lauren (2019): More in the MED: How NATO Can Reform its Efforts in the South and Italy Can Lead the Charge. Atlantic Council; október 22.; <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/more-in-the-med-how-nato-can-refocus-its-efforts-in-the-south-and-italy-can-lead-the-charge/>

ORSZÁGOS ESETEK NATO-TAGÁLLAMOK

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK VITATJA A NATO JÖVŐJÉT

Caroline Fehl

Történelmileg az Egyesült Államok és a NATO kritikus jelentőséggel bír egymás számára. Az Egyesült Államok számára a NATO az USA vezette háború utáni nemzetközi rend egyik központi pillérét jelentette. A NATO-t nemcsak a Szovjetunióval szembeni védelemre és egyensúlyozásra tervezték, hanem arra is, hogy az "intézményi kötődés" (Ikenberry 2019: 12) stratégiája révén megnyerje az európai támogatást az amerikai liberális hegemoniának és az Európán belüli megbékélésnek és integrációnak, így a Varsói Szerződés megszűnése után is értékes maradt az amerikai érdekek és stratégia számára. A NATO számára viszont az Egyesült Államok volt és maradt a legfontosabb szövetséges. Az USA nemzetvédelmi kiadásai abszolút és relatív értelemben is eltörpülnek a többi szövetségesei mellett, a szövetség teljes védelmi kiadásainak kétharmadát és az USA GDP-jének 3,4 százalékát teszik ki (2019-ben). A szövetség a költségvetésének 22%-a, valamint a kulcsfontosságú eszközök tekintetében is az Egyesült Államoktól függ az intelligenciától, a megfigyeléstől és a felderítéstől a ballisztikus rakétavédelemig terjedő területeken (NATO 2021). A legkritikusabb, hogy az amerikai atomfegyverek adják a NATO nukleáris elrettentő erejének gerincét. Ezen túlmenően az Egyesült Államok hagyományosan a NATO legfontosabb parancsnoki posztját, az európai szövetséges főparancsnokot (Supreme Allied Commander Europe, SACEUR) is az Egyesült Államok európai parancsnokságának (EUCOM) parancsnokaként látja el.

Ennek az anyagi és szervezeti fölénynek az eredményeként az amerikai kormányok által képviselt álláspontok és politikai döntések nagyobb jelentőséggel bírnak a szövetség számára, mint bármely más tagállaméi. E tekintetben Donald Trump elnöksége megosztott örökséget hagyott mind a szervezet, mind utódja, Joe Biden számára. Miközben Trump retorikai megnyilvánulásai a NATO-val kapcsolatban és a vitatott csapatkivonási döntések kétségeket tápláltak az USA szövetségesek iránti elkötelezettségének erejével kapcsolatban, kormánya folytonosságot mutatott a korábbi amerikai politikákkal az amerikai képességek megerősítése terén a NATO keleti szárnyán az Európai Elrettentési Kezdeményezés (EDI) (EUCOM 2020) révén. Biden elnök már a kampány során megerősítette külpolitikai programjának részeként a NATO melletti erős elkötelezettségét (Biden 2020a), valamint azt, hogy az Egyesült Államokat újra elkötelezi a kétoldalú és

többoldalú fegyverzetellenőrzés és a demokráciák közötti együttműködés mellett. A 2021-es virtuális müncheni biztonsági konferencián tartott beszédében ennek megfelelően megerősítette, hogy "a transzatlanti szövetség visszatért", és megígérte, hogy "hű marad az 5. cikkhez" (Biden 2021a). Ennek ellenére továbbra is kezelnie kell majd a transzatlanti nézeteltéréseket a terhek megosztásától az Oroszországgal és Kínával való kapcsolatokig terjedő kérdésekben. És bár Biden eltökélt

az USA globális szerepvállalásának, és különösen a transzatlanti partnerségnek az újjáélesztése érdekében nem hagyhatja figyelmen kívül az USA politikájában bekövetkezett hosszú távú strukturális változásokat, amelyek erodálták a politikai centrumot, és csökkentették a szavazók globális szerepvállalásra (különösen katonai szerepvállalásra) való hajlandóságát mind a bal-, mind a jobboldalon. Ezeket a realitásokat ismeri fel például a Biden nemzetbiztonsági tanácsadója, Jake Sullivan által közösen írt, "a középosztály külpolitikáját" meghatározó jelentés (Ahmed et al. 2020). Ugyanakkor maga az a tény, hogy az amerikai külpolitika erősen ingadozhat az elnöki ciklusokkal, megnehezíti Biden újbóli kapcsolatfelvételét a szövetségesekkel, akik tisztában vannak azzal, hogy egy jövőbeli republikánus elnök gyorsan újra fellángolhatja azokat a konfliktusokat, amelyekkel Trump hivatali ideje alatt szembesültek. Az Egyesült Államok és NATO-szövetségesei számára egyaránt kritikus kérdés tehát, hogy Biden képes lesz-e szisztematikusabb és átgondoltabb erőfeszítéssel olyan irányt szabni, amely az elkövetkező években irányadó lesz az Egyesült Államok külpolitikája számára a legfontosabb kihívások tekintetében, az éghajlatváltozástól kezdve Kína felemelkedéséig.

E bonyodalmak és nyitott kérdések ellenére Biden NATO-politikai (részleges) fordulataának köszönhetően az elkövetkező négy évben az amerikai politika minden bizonnyal ismét összhangba kerül a szövetségről alkotott erős kétpárti mainstream nézettel, amely nemcsak az amerikai kormányhivatalokban, a hadseregben és a kongresszusban (Gould 2019), hanem a szélesebb amerikai szakértői közösséget alkotó agytrösztök széles skáláján is érvényesül. Ezt a mainstream nézetet osztják az olyan nagy centrista intézetek, mint az Atlantic Council, a Brookings Institution és a Carnegie Endowment for International Peace, valamint a jelenlegi kormányzatra legnagyobb befolyással bíró progresszív agytrösztök, a Center for American Progress és a Center for a New American Security. A megállapodást egy sor megállapodás jellemzi: Kína az első számú hosszú távú biztonsági kihívás; Oroszország mint az USA nemzetbiztonságát fenyegető fő veszély, és a NATO mint az ellene való védekezés elsődleges eszköze; a liberális demokrácia értékei mint az atlanti szövetség alapja; valamint a nem katonai és nem hagyományos fenyegetések növekvő jelentősége és sokfélesége, amelyekkel a NATO-n belül és kívül egyaránt foglalkozni kell. Miközben a mainstream tehát szilárdan atlantista, a legtöbb szakértő egyetért abban is, hogy nagyobb európai önállóságra van szükség, mivel az Egyesült Államok folytatja a Barack Obama által kezdeményezett "Ázsia felé fordulás" ~~újra~~ és hogy Európának nagyobb mértékben kell hozzájárulnia a NATO teherviseléséhez.

Pedig a volt elnök, Trump nem egyedül pozicionálja magát a főáramlaton kívülre. Az amerikai egyetemeken és agytrösztökben egyaránt befolyásos tudósok és szakértők - különösen, de nem csak azok, akik a "realista" gondolkodási iskolába sorolják magukat - megkérdőjelezzik a hagyományos atlantista bölcsességeket, például az Egyesült Államok folyamatos európai katonai szerepvállalásának indokoltságát, a NATO értékközösségként való felfogását és az Oroszországgal szembeni sólyompolitikát.

FENYEGETÉS-ÉRZÉKELÉS

Bár e jelentés keretein túlmutat az amerikai biztonságpolitikai szakértők által megvitatott fenyegetések és kihívások sokaságának teljes körű megrajzolni, számos alapvető megállapodás azonosítható. Ezek nagyrészt megegyeznek a Joseph Dunford, a vezérkari főnökök egyesített bizottságának korábbi elnöke által az USA nemzeti biztonságát fenyegető fő veszélyek azonosítására kitalált "4+1" formulával (Joint Chiefs of Staff 2016): Kína, Oroszország, Irán, Észak-Korea és az erőszakos szélsőséges és a terrorizmus (diffúzabb, ezért "+") fenyegetése (O'Hanlon 2020; lásd még Wood 2020: 215-236). E fenyegetettség-felfogás konszenzusos jellegét és stabilitását bizonyítja az is, hogy a Biden-kormányzat *ideiglenes nemzetbiztonsági stratégiája* pontosan ugyanezeket a fenyegetéseket sorolja fel azonos sorrendben (Biden 2021b).

E széles körben elfogadott fenyegetések közül a legmagasabb prioritást Kína élvez, amelyet ma már - Antony Blinken amerikai külügyminiszter szenátusi megerősítő meghallgatásán használt szavaival élve - széles körben "az Egyesült Államok számára a legjelentősebb kihívásnak tekintünk minden nemzetállam közül" (Blinken 2021a: 15). Blinken ígérete, hogy "az erő pozíciójából közelíti meg Kínát" (ibid.: 16), számos, a "kínai kihívással" foglalkozó agytröszt publikációban is visszaköszön (Anonymous 2021; Ford/Goldgeier 2021; Kroenig/Cimmino 2020; lásd még Beckley/Brands 2021; Campbell/Doshi 2020). Oroszország növekvő regionális és globális asz- szertivitása a második olyan pont, amelyben széleskörű egyetértés mutatkozik (Coffey/Mrachek 2020a; Weiss/Rumer 2020). Kínához hasonlóan azonban befolyásos hangok óva intenek a túlzottan konfrontatív politikától Amerika egykori hidegháborús riválisával szemben (lásd alább). Harmadszor, Iránt, Észak-Koreát és a két országhoz kapcsolódó tömegpusztító fegyverek elterjedésének problémáját széles körben az Egyesült Államokra és a globális stabilitásra jelentkező jelentős fenyegetésnek tekintik, még ha kevés egyetértés is van abban, hogy miként kell reagálni rájuk (Catalano et al. 2020; Cordesman 2020; Mrachek et al. 2020; Jackson 2019). Az erőszakos szélsőséges és a terrorizmus (különösen a dzsihadista) még mindig szerepel az amerikai szakértők és politikai döntéshozók által legfontosabbnak tartott fenyegetések listáján (Phillips 2020), de az utóbbi időben relatív jelentősége csökkent.

A 4+1 témakörön átívelően a politikai spektrum szakértői egyetértenek abban, hogy a nem hagyományos (nem kinetikus) fenyegetések, különösen a kiber- és hibrid fenyegetések egyre nagyobb jelentőséggel bírnak (Bellasio/Silfversten 2020; Nelson/Perkovich 2020; Wheeler 2018). Úgy vélik, hogy ezek a fenyegetések nem állami szereplőktől, de kormányoktól is származnak, beleértve Kínát és Oroszországot (Polyakova/Boyer 2018). Továbbá a "demokratikus visszaesés" tendenciáját mind a Nyugaton belül, mind azon kívül egyre komolyabb biztonsági kérdésnek tekintik az amerikai külpolitikai intézményrendszer nagy részei.

(Kendall-Taylor 2019; Katz/Taussig 2018), és Biden elnök kulcsfontosságú kihívásként jelölte meg, de egy jelentős konzervatív kisebbség másként látja (lásd alább). Az ideiglenes NSS még a hagyományosabb fenyegetések felsorolása előtt kiemeli ezt a problémát, figyelmeztetve, hogy "a demokráciák világszerte, beleértve a sajátunkat is, egyre inkább ostrom alatt állnak" (Biden 2021b: 7). Végül az NSS egy szélesebb körű tendenciát is megragad az amerikai külpolitikai intézményrendszerben, amikor a világválságokat, az éghajlatváltozást és más környezeti és társadalmi kockázatokat a "globális biztonsági tájkép" részeként írja le, és a "legnagyobb fenyegetések" részét képezi (ibid.).

OROSZORSZÁG

"A földrajz még mindig számít. Oroszország - a NATO legnagyobb, katonailag legképesebb szomszédja - továbbra is a NATO legfőbb külső kihívása" (Burns/Lute 2019). Douglas Lute és Nicholas Burns, az Egyesült Államok NATO-nagykövetei által a Harvard Belfer Center számára a NATO 70. évfordulója alkalmából készített jelentésben megfogalmazott ezen kijelentés megragadja az amerikai külpolitikai közösség előzetesen domináns nézetét, amely Oroszországot a NATO legfőbb "létezősültségaként" értelmezi (Goldgeier/Martin 2020). Ugyanakkor az a kijelentés, hogy "a földrajz számít", a NATO-val kapcsolatos amerikai nézőpont jellemzésekként is értelmezhető: ellentétben az európaiakkal, akik a NATO-ra a saját hazájuk katonai védelmét tekintik, az amerikai politikai döntéshozók és szakértők földrajzi távolságból tárgyalják az atlanti szövetséget, mint olyan szervezetet, amely az USA érdekeivel foglalkozik egy adott világrégióban. Ami az amerikai mainstream nézetet illeti, a NATO ügye a "területi védelem és a stabilitás fenntartása Európában" (Moreland 2019), és Oroszország az egyetlen legfontosabb fenyegetés erre az ügyre. Ennek megfelelően a NATO-ról szóló viták szorosan összefonódnak (bár korántsem azonosak) a kétoldalú amerikai-orosz kapcsolatról szóló szélesebb körű vitákkal.

Mind az orosz fenyegetés természetét, mind pedig a NATO-n belüli és kívüli tanácsos válaszokat tekintve három átfogó nézőpontot lehet megkülönböztetni az amerikai agytrösztök tájképében.¹

Az első, és messze a legbefolyásosabb nézőpontot atlantista és elrettentésre összpontosító szemléletként lehet jellemezni. Ebben a perspektívában - amelyet a politikai döntéshozók széles körben osztanak mindkét oldalon - Oroszország egy "revizionista" vagy "revansista" hatalom, amely arra törekszik, hogy "aláássa a hidegháború után Európában kialakult biztonsági rendet" (Colby/Solomon 2016; Herbst 2020; lásd még Vershbow/Breedlove 2019;

Daalder 2017; Schmitt 2018). Ennek a revizionista impulzusnak inkább határozottsággal kell megfelelni, mintsem Oroszország "befogadására" irányuló kísérletekkel (Fried/Vershbow 2020). Ahogy egy több nagy amerikai agytröszt által közösen közzétett tanulmány fogalmazott: "Egyesek azzal érvelnek, hogy az erő ilyen demonstrációi provokatívak lennének. Mi

¹ Bár ezek a nézőpontok nem képviselnek rögzített határokkal rendelkező ideológiai táborokat, és az egyes szakértők időnként kombinálják a különböző nézőpontokhoz tartozó álláspontokat, mégis látható érvelési klasztereket képviselnek az amerikai vitában.

úgy vélik, a nyugati gyengeség provokatívabb lenne" (Binnendijk et al. 2016).

A NATO számára ez elsősorban a deterrence megerősítését jelenti, különösen a keleti szárnyon. Míg ez a követelés általános szinten meglehetősen konszenzusos, a szakértők korántsem értenek egyet abban, hogy a gyakorlatban hogyan nézne ki egy erősebb elrettentési pozíció. Nagyrészt a NATO jelenlegi, "gyors megerősítéssel történő elrettentés" stratégiájával összhangban az Atlanti Tanács egyik jelentése (Vershbow/Breedlove 2019) az amerikai és a NATO konvencionális erőinek mennyiségi megerősítését javasolja, amelyet rotációs alapon (néhány további állandó elemmel, például főhadiszállással) vagy közvetlenül a volt Varsói Szerződés területén kívül kellene végrehajtani. Ez az óvatos megerősítés célja, hogy elkerüljék a megosztottságot az 1997-es NATO-Oroszország Alapító Okirat miatt, amely arra kötelezi a NATO-t, hogy "jelentős harci erők állandó állomásoztatása" nélkül végezze el küldetését (ibid.; hasonlóképpen Binnendijk et al. 2016). Ezzel a megközelítéssel szemben az olyan elemzők, mint Elbridge Colby a Center for a New American Security-től (Colby és Solomon 2015) vagy David Shlapak és Michael Johnson a RAND Corporation-től (Shlapak/Johnson 2016) a "tagadás általi elrettentés" stratégiáját támogatják, és azt javasolják, hogy tartósan jelentősen erősebb hagyományos erőket állomásoztassanak Lengyelországban és a Baltikumban. ² Ennek az erőpozíciónak az a célja, hogy egy gyors orosz szárazföldszerzést a Baltikumban (egy "fait accompli" - lásd alább) elég nehézvé tegyen ahhoz, hogy egy ilyen agressziótól eleve elrettentsen. ³

A Baltikumon túl az elemzők kiemelik, hogy a szövetségnek "a NATO célkeresztjébe kell vennie a magas északi területeket" (Danoy/Maddox 2020). Figyelmeztetve az "orosz A2/AA [A2/AD] buborék fenyegetésétől a szövetség északi szárnya mentén", úgy érvelnek, hogy "[a] kérdés [...] nem az, hogy a NATO-nak aktívan részt kell-e vennie az Északi-sarkvidéki kérdésekben, hanem inkább az, hogy milyen formában" (ibid.: 76-77). A megvitatás alatt álló javaslatok az Oroszországgal való diplomáciai elkötelezettségtől - például a NATO-Oroszország Tanácson keresztül egy sarkvidéki katonai magatartási kódex kidolgozásán keresztül - a NATO sarkvidéki parancsnokság, a sarkvidéki gyorsreagálású erők és a jégtörő képességekbe való beruházásig terjednek.

Az elrettentés megerősítése mellett az atlantista elrettentés hívei általában a NATO tagságra törekvő országokkal szembeni nyitott ajtók politikájának folytatását, valamint a szövetség további bővítését célzó "erős kiállást az orosz megfélemlítéssel szemben" támogatják, ahelyett, hogy Oroszországnak "vétójogot" biztosítanának a szövetségi politika felett (Farkas 2015; lásd még Coffey/Mrachek 2020b; Montgomery 2019). Miközben elismeri, hogy Ukrajna és Grúzia NATO-tagságának még egy ideig talán háttérbe kell szorulnia,

- 2 Egy sor hadijáték alapján a RAND-jelentés híres módon azt állította, hogy hét dandárra van szükség az orosz agresszió hatékony elrettentéséhez a Baltikumban, bár nem mindegyiket kell előre telepíteni (Shlapak/Johnson 2016).
- 3 Colby és Solomon (2015: 43) szerint egy erősebb állandó jelenlét még mindig az Alapító Okirat küszöbértéke alatt maradna, bár azt is megkérdőjelezzük, hogy az Alapító Okiratban rögzített politikai feltételek még mindig érvényben vannak-e, tekintettel Oroszország közelmúltbeli agresszióira.

proaktívabb NATO-politikát szorgalmaznak, hogy "növeljék mindkét partner elrettentő képességét, és csökkentsék Moszkva képességét szuverenitásuk aláásására" (Vershbow 2020: 69). Egy ilyen politika magában foglalhatná katonai képességek biztosítását, állandó NATO-jelenlétet az ukrán és grúz kiképzőközpontokban, valamint közös gyakorlatokat ukrán és grúz területeken.

Mint már említettük, az Egyesült Államok NATO-politikájáról Oroszországgal szembeni vitái szorosan összefonódnak a kétoldalú amerikai-orosz kapcsolatokról szóló vitákkal. Ezekben a szélesebb körű vitákban az atlanti- katolikus elrettentés hívei támogatják a kétoldalú "halálos segítséget" Ukrajnának - ezt a politikát már Joe Biden is szorgalmazta, amikor Obama alelnöke volt -, valamint a gazdasági szankciók fenntartását és kiterjesztését, válaszul mind a krími orosz agresszióra, mind az országban és a külföldi disszidensek ellen elkövetett emberi jogi jűrésre (Vershbow 2020). Németország számára fontos, hogy ez magában foglalja az Északi Áramlat II. projekt elleni szankciókat, amelyet Joe Biden sokáig "Európa számára rossz üzletnek" tartott (Gardner/ Hunnicut 2021). A szenátusi republikánusok nyomására, akik azzal fenyegetőznek, hogy kisiklatják Biden magas rangú kinevezéseit, Blinken külügyminiszter megújította ezeket a szankciókkal kapcsolatos fenyegetéseket a

"Az orosz geopolitikai projekt célja Európa megosztása és az európai energiabiztonság gyengítése" (Blinken 2021b). E fenyegetések ellenére a kormányzat egyelőre eltekintett a német vállalatokkal szembeni kongresszusi szankcióktól. A tartós kompromisszumhoz azonban még szükség lehet arra, hogy a német kormány olyan szigorú biztosítékokat fogadjon el, amelyek megakadályozzák, hogy Oroszország politikailag kihasználja a gázvezeték, beleértve egy "visszacsapási" mechanizmust is (Stelzenmüller 2021).

Az Oroszországról szóló amerikai diskurzusban uralkodó keményvonalas álláspontokkal szemben az amerikai agytrösztök által kínált elemzések egy másik csoportja árnyaltabban írja le az orosz fenyegetést, és valamivel nagyobb reményeket fűz az együttműködéshez, ugyanakkor ragaszkodik az erős elrettentéshez és az atlantista állásponthoz. A Brookingsban például Michael O'Hanlon és Steven Pifer egyetértenek abban, hogy (mérsékelten) meg kell erősíteni a NATO elrettentő pozícióját a Baltikumban (O'Hanlon/Skaluba 2019; Pifer 2019a), de óva intenek az olyan lépésektől is, amelyek elherdálják az Oroszországgal való együttműködési lehetőségeket. O'Hanlon (2017) még merészebben érvel amellett, hogy a NATO bővítése túl messzire ment, és egy új kelet-európai biztonsági architektúra megtárgyalását javasolja, amelyben a NATO-t és Oroszországot egy "állandóan semleges" államokból álló öv választja el. Elutasítva azokat az állításokat, amelyek szerint az Egyesült Államok vagy a

Nyugat "egy hidegháborút küszöbön áll" Oroszországgal (vagy Kínával) (O'Hanlon/Zeigler 2019), azt kéri, hogy az Egyesült Államok és a NATO készítsen elő megfontolt, nem-eszkalációs válaszokat a kisebb és/vagy hibrid orosz agresszióval járó forgatókönyvekre, nehogy akaratlanul nagyhatalmi konfliktusba keveredjenek (O'Hanlon 2019). A mainstreamhez közelebb állva Pifer elutasítja a semleges ütközőzóna gondolatát, mint helytelent és kivitelezhetetlent, és támogatja mind a NATO nyitott ajtók politikáját, mind az Ukrajnának nyújtott halálos segítyt, de egy átmeneti kompromisszumos for- mulát is támogat, miszerint az ukrán NATO-tagságnak meg kellene történnie

"nem most, de nem is soha" (Pifer 2019b). Abban is különbözik az oroszországi sólymoktól, hogy a szankciókat "a szövetségesekkel szorosan összehangoltan, és egyértelműen üzenve" követeli, szankciókat ígérve...

a világosan meghatározott együttműködő magatartásért cserébe (Pifer 2020a).

A Woodrow Wilson Centerben Michael Kofman Oroszország-elemző O'Hanlonhoz hasonlóan elutasítja az Oroszországgal folytatott "hidegháború" gondolatát, és a nyugati "túlterjeszkedésre" hivatkozik, amely hozzájárult a feszült kapcsolatokhoz (Marcus 2018). Ami az elrettentést illeti, megkérdőjelezi mind a NATO jelenlegi elrettentési pozícióját, mind a "tagadással történő elrettentés" stratégiáját, amelynek célja egy orosz "fait accompli" megakadályozása. Megállapítja, hogy "[A] NATO keleti terjeszkedése [vagy] a tagadással történő elrettentés lehet a cél, de mindkettő nem" - érvel amellett, hogy még egy jelentős állandó NATO-jelenlét a Baltikumban sem lenne képes hatékonyan elutasítani egy orosz támadást, miközben átlépné az Alapító Okirat vörös vonalát, és azt kockáztatná, hogy kiprovokálja azt az orosz agressziót, amitől el akar tartani. A logikai következmény a "büntetéssel való elrettentés", egy olyan stratégia, amely egy orosz támadásra válaszul mind a horizontális, mind a vertikális (beleértve a nukleáris) eszkalációval való fenyegetésre támaszkodik (Kofman 2016a, b).

Északabba tekintve a CSIS Oroszország-szakértői úgy látják, hogy az Északi-sarkvidék "pozitív kiugró a csökkenő listán, ahol az USA és Oroszország együttműködik", ugyanakkor kritizálják Moszkva fokozott katonai jelenlétét és a NATO válaszlépéseket, amelyek hozzájárultak egy egészségtelen helyzet kialakulásához.

a régió "értékpapírosítása" (Newlin et al. 2020). Bár ma már széles körű egyetértés van abban, hogy a szövetségnek meg kell vitatnia az Északi-sarkvidékkel kapcsolatos kérdéseket, és "alkalmanként nagyszabású gyakorlatot kell tartania, mint például a Trident Juncture", az olyan szakértők, mint David Auerswald az amerikai Nemzeti Háborús Főiskolán arra figyelmeztetnek, hogy egyelőre "magának a NATO-nak nagyon korlátozott, közvetlen szerepet kell játszania az Északi-sarkvidéken", és hogy "[a] több tevékenység a szövetségi egység gyengítését és Oroszország felesleges ellenségeskedését kockáztatja" (Auerswald 2020).

A kooperációra összpontosító atlantisták által támogatott elemzések és javaslatok némelyike (lásd még Haass/Kupchan 2021; Newlin et al. 2020) visszaköszön egy nemrégiben kiadott nyílt levélben, amely a következőkre szólít fel

az amerikai Oroszország-politika "újragondolása" a Biden-kormány alatt. A *Politico* által közzétett dokumentumban hat prominens autor és az aláírók hosszú listája azzal érvel, hogy "a szankciók és a diplomácia jelenlegi amerikai kombinációja nem működik" (Gottemoeller et al. 2020). Bár elismerik, hogy Oroszország "megjelenését sőt megghiúsítja" az amerikai külpolitikát, azt állítják, hogy a "verseny és az együttműködés keveréke" lehetséges, és szorgalmazzák a normális diplomáciai kapcsolatokhoz való visszatérést, az "elrettentés és az enyhülés melletti kiegyensúlyozott elkötelezettséget", amelyet a stratégiai párbeszéd, a felelősségterhelés és az együttműködés terén való megújított együttműködés

és az orosz együttműködésért cserébe a szankciók enyhítése mellett érvelnek. Európát illetően a levél arra szólítja fel az Egyesült Államokat, hogy "továbbra is határozottan" támogassa a szövetségeseket, ugyanakkor mérlegelje az Oroszországgal való kapcsolat javítását célzó "mérhető és fokozatos lépéseket".

Érdekes módon a levél aláíróinak listáján - amely azonnali választ váltott ki egy elrettentésre összpontosító csoportból (Kramer 2020) - olyan egyetemi és agytrösztök tudósai is szerepelnek, akik az első két nézőpont atlantista irányultságától eltérően NATO-szkeptikus álláspontot képviselnek. Ez a kis létszámú, de hangos csoport a tudósok

ars, amely magukat "realistáknak" és libertáriánusoknak valló, valamint a politikai spektrum baloldaláról származó elszigetelődőket is magában foglal, inkább a NATO expanziós törekvéseit, mint Oroszországot látja a jelenlegi feszültségek középpontjában. Ennek megfelelően azzal érvelnek, hogy Oroszország kelet-európai befolyási övezetének biztosítása mérsékelné, ha nem is oldaná meg a Nyugat és az Egyesült Államok konfliktusát Moszkvával (például Ashford 2016b; Beebe 2019; Carpenter 2019a; Mearsheimer 2014; Shiffrin-son 2021; Walt 2018). Ahogy Doug Bandow (2019), a Cato Intézet munkatársa fogalmaz, "ha Moszkva kiterjesztette volna a Varsói Szerződést Latin-Amerikára, puccsot szervez Mexikóvárosban, és of-ferálta volna, hogy ezt az országot Amerika-ellenes szövetségbe vonja, Washington ugyanilyen elégedetlen lett volna" (Bandow 2019). Míg e kritika egy részét osztják a kooperáció-központú atlantisták (lásd fentebb), az utóbbi csoportba tartozó tudósok sokkal radikálisabbak, amikor a NATO-t végső soron feleslegesnek, "elavult szövetségnek" (Bandow 2019), egy "anakronizmus" (Walt 2018) és "veszélyes dinoszaurusz" (Carpenter 2019b). A NATO-szkeptikusok mind az orosz fenyegetés általuk túlzónak vélt mértékére, mind Európa ökonomikus képességeire hivatkozva arra a következtetésre jutnak, hogy "Európa képes megvédeni magát" (Posen 2020; lásd még Posen 2019), és hogy az Egyesült Államoknak át kellene adnia az Oroszország elleni védekezés felelősségét az európaiaknak, legalábbis közép- és hosszú távon.

KÍNA

Míg a NATO központi helyet foglal el az USA és Oroszország közötti kapcsolatokról szóló vitákban, addig az Egyesült Államok "kínai kihívásáról" szóló széles körű vitában inkább perifériára szorul. Ezt a vitát az jellemzi, hogy széleskörű egyetértés van abban, hogy Kína a legfontosabb kül- és biztonságpolitikai fenyegetés, és hogy a politikai spektrumon belül egyre inkább közelednek egymáshoz a szakértők a felemelkedő hatalommal szembeni versenyképes politikáról.

A spektrum konzervatív végén a Kínával szembeni kemény fellépést a választók (Silver et al. 2020), a szakértők (Anonymous 2021; Beckley/Brands 2021;

Brands/Cooper 2019, 2021; Carafano et al. 2020; Mattis et al. 2021; Schmitt 2019; Zakheim 2021) és a politikai döntéshozók. A Hszi Csin-ping kínai elnökkel való kezdeti flörtölés ellenére Trump és a kormányzatában lévő hangos kínai sólymok fokozták a nyomást mind magára Kínára, mind a Kínával szemben túl puhának tekintett amerikai szövetségekre.

Joe Biden a Trump helyére indított kampánya során átvette az utóbbi Kína-retorikájának nagy

részét, és az adminisztrációjának korai nyilvános összecsapásai a kétoldalú amerikai-kínai tárgyalásokon, valamint a Quad-tagok, India, Japán és Ausztrália "Pekinggel szembeni összefogása" (Sevastopulo/ Kazmin 2021) megerősíti a versenyszféra folytatására irányuló szándékát. A demokraták és a liberális szakértők azonban nem egységesek a keményvonalas álláspontok körül. Amint azt Thomas Wright, a Brookings kutatója kiemeli, a Kínával való bánásmód kérdése központi szerepet játszik a Demokrata Párton belüli szélesebb körű megosztottságban a "restauráció hívei" között, akik az együttműködés és a verseny Obama-féle egyensúlyához való visszatérés mellett érvelnek, és a "reformisták" között, akik "Kínában a Kína

[Biden] kormányának meghatározó kihívása, és az Obamánál versenyképesebb megközelítést részesíti előnyben" (Wright 2020).

Ez utóbbi, befolyásosabb csoportba tartoznak a Biden-adminisztráció kulcsfontosságú kinevezettjei, akik korábban az Obama-kormányzatnak és/vagy liberális agytrösztöknek dolgoztak: Jake Sullivan nemzetbiztonsági tanácsadó (Campbell/Sullivan 2019); Kurt Campbell (Campbell/Ratner 2018), korábban a Center for a New American Security (CNAS) munkatársa, jelenleg a Nemzetbiztonsági Tanács ázsiai-csendes-óceáni koordinátora; Rush Doshi, korábban a Brookingsnál, jelenleg az NSC vezető Kína-koordinátora; és Ely Ratner (Ratner et al. 2019), korábban a CNAS-nál, jelenleg Austin védelmi miniszter Kína-ügyekben illetékes főtanácsadója.

A liberális beállítottságú szakértők egy másik csoportja, bár nem vitatja a kihívás nagyságát, sokkal nagyobb hangsúlyt fektet a folyamatos, sőt, még fokozottabb amerikai-kínai együttműködés szükségességére. A Brookingsban Jeffrey Bader (2020) arra figyelmeztet, hogy Kína "stratégiai versenytárs, nem ellenség", és ezzel visszhangozza a Wilson Center, a Carnegie Endowment, a Harvard és a Yale egyetemek tudósainak egy csoportja által korábban a *Washington Post*-ban közzétett "nyílt levelet" (Fravel et al. 2019), amelyet Bader és számos más amerikai agytröszt szakértője is aláírt. Bader Brookings-kollégája, Michael O'Hanlon - az ~~Ország~~ kapcsolatos álláspontjával összhangban - óva int attól, hogy nagyhatalmi konfliktusba keveredjünk Kínával Tajvan és más regionális konfliktusok miatt (O'Hanlon 2019). Thom Woodrooffe az Asia Society Policy Institute-től különösen az éghajlatváltozás problémájára mutat rá, mint olyan területre, ahol a Kínával való együttműködés nemcsak megvalósítható és szükséges, hanem az amerikai közvélemény által is támogatott (Noisecat/Woodrooffe 2021). Ezeket és az amerikai-kínai együttműködésre vonatkozó további javaslatokat egy 2020-as Brookings-jelentésben gyűjtötték össze és dolgozták ki (Hass et al. 2020).

Az uralkodó Kína-hawkokkal szembeni legradikálisabb ellenvéleményt olyan libertáriusok fogalmazzák meg, mint Ted Carpenter a Cato Intézetben, aki szerint az Egyesült Államoknak és nyugati partnereinek el kell fogadniuk Kína befolyási övezetét, és "vissza kell vonniuk azt a ragaszkodásukat, hogy minden nemzet, még a nagyhatalmak is, tartsák be az Egyesült Államok által vezetett liberális, szabályokon alapuló nemzetközi rend elveit" (Carpenter 2019a).

A Kínával kapcsolatos eltérő általános nézetek a NATO szerepének eltérő értékelését is magukban foglalják a növekvő hatalommal szembeni fellépésben. Egyfelől egyértelmű, hogy az USA valamennyi szövetségét, így a NATO-t is, így vagy úgy érinti az a tény, hogy Kína az USA külpolitikai prioritásainak élén áll; másfelől ez nem jelenti azt, hogy a NATO-t szükségszerűen az USA Kínapolitikájának központi elemének tekintik.

Az olyan libertáriusok, mint Carpenter (2019a), a Kínával kapcsolatos eltérő amerikai és európai érdekekre hivatkozva megkérdőjelezik a NATO általános logikáját. A spektrum másik végén számos centrista és liberális atlantista támogatja "a NATO bevonását a kínai kihívás kezelésébe" (Nietsche et al. 2020). A CNAS egy csoportja például azt állítja, hogy a kínai politika, bár közvetlenül nem fenyegeti a NATO-t, képes megbontani a szövetségi kohéziót. Ők az elmélyítés és intézményesítés mellett érvelnek

az Indo-csendes-óceáni szövetségesekkel való együttműködésre, többek között egy "Indo-csendes-óceáni Tanács" révén, és közös és NATO-gyakorlatokat javasolnak a térségben (Nietsche et al. 2020). Hasonlóképpen, az Atlanti Tanács egyik jelentése a NATO-t úgy képzeli el, mint a

"a CN ellenséges tevékenységei ellen fellépő hálózat csomópontja". A szerzők szerint az ázsiai partnerekkel fenntartott kétoldalú kapcsolatainak intézményesített "atlanti-csendes-óceáni partnerséggé" történő fejlesztésével a NATO-nak "vezető szerepet kell vállalnia abban, hogy a szükséges stratégiai ellensúlyt képezze Kína felemelkedésével szemben". Véleményük szerint a NATO mint a demokráciák szövetségének összehangolt válasza nagyobb globális legitimitást élvezne, mint az USA által vezetett, Kínára adott válasz (Hildebrand et al. 2020; lásd még Brzezinski 2020; Kroenig/Cimmino 2020). Ugyanakkor Kína NATO-n keresztül történő bevonása a NATO-n keresztül úgy látják, hogy ablakokat nyit az együttműködésre, például a NATO-Oroszország Tanács mintájára egy "NATO-Kína Tanács" létrehozásával (Brzezinski 2020). Mindezen tudósok szerint Kína kihívása és a NATO válasza csak részben szól a hagyományos katonai képességekről; a kiberfenyegetések és a kínai globális "befolyásolási műveletek" szoros szövetséges együttműködést tesznek szükségessé olyan kérdésekben, mint az 5G hálózatbiztonság és a NATO hét "rugalmassági alapvonalának" kiterjesztése (Hildebrand et al. 2020; hasonlóan Nietsche et al. 2020).

A NATO-szkeptikusok és a NATO-rajongók között helyezkedik el a szakértők egy csoportja, akik szerint a NATO-nak "óvatosan Kína felé kellene fordulnia", partnerségeket kiépítve a kelet-ázsiai demokráciákkal, de inkább vitafórumként és koordinációs fórumként szolgálva, mintsem hogy azonnali lépéseket tegyen nem katonai kérdésekben, például az 5G hálózatok biztonsága terén (Goldgeier/Martin 2020; lásd még Coffey/Kochis 2020: 17-18; Ford/Goldgeier 2021). Azzal érvelve, hogy "Oroszországnak továbbra is a NATO fő fókuszában kell maradnia", azt javasolják, hogy a NATO-szövetségeseket egy szélesebb körű

"atlanti stratégiát" Kínával szemben, amely túlmutat a NATO földrajzi határain, és amellel érvelnek, hogy "az USA-nak segítenie kell a szövetségen belüli megállapodás kialakításában arról, hogy a NATO-nak milyen szerepet kell játszania - ha egyáltalán - Pekinggel szemben, segítve egy olyan egységes front létrehozását, amelyet nem lehet könnyen kihasználni" (Carafano et al. 2020). A Brookingsban Lindsey Ford és James Goldgeier (2021) úgy látja, hogy "őszinte megbeszélésekre" van szükség arról, hogy mit lehet és mit nem lehet elvárni az európai NATO-szövetségesektől a Pekinget érintő hipotetikus katonai válságforgatókönyvekben. Ugyanakkor rámutatnak az Indo-csendes-óceáni térségben betöltött kiemelkedőbb európai

szerepvállalással járó "kompromisszumokra", és úgy vélik, hogy a rendszeres európai bevetések a térségben "elvonhatják" a figyelmet a NATO alapvető feladataiból.

A STABILITÁS KIVETÍTÉSE DÉLRE

Amint azt fentebb említettük, Kínát és Ázsiát egyre inkább a NATO számára kulcsfontosságú kihívásként fogják felfogni, ami arra kényszeríti a szövetséget, hogy globálisabb szemléletet fogadjon el. Ez jelentős diszkurzív elmozdulást jelent a 2000-es évek "globális NATO-ról" szóló vitáihoz képest (például Daalder/Goldgeier 2006), amelyek nagyrészt a terrorizmus és a globális déli, különösen a közel-keleti térségben tapasztalható instabilitás körül forogtak. Ebben a korábbi, a hidegháború és 9/11 utáni perspektívában a terrorizmust, az államcsődöt és a humanitárius válságokat nem csak a szövetségeseket közvetlenül és súlyosan fenyegető, hanem a szövetségeseket is újra és újra fenyegető veszélyeknek tekintették.

a területen kívüli katonai beavatkozásokat igénylő katonai beavatkozások. Az amerikai politikusok és szakértők egyetértettek abban, hogy ezek a beavatkozások kevésbé költségesek és legitímabbak lennének, ha egy többoldalú szövetség keretében történének, mintha az Egyesült Államok egyedül hajtaná végre őket.

A NATO-ról folytatott mai amerikai vitákban ezek a kérdések elvesztették jelentőségüket. Ez részben az Egyesült Államokkal szemben álló terrorfenyegetés, valamint a terrorizmus és az instabilitás egyéb forrásainak katonai beavatkozásokkal való kezelésére irányuló stratégia átértékelésének köszönhető. A "terrorizmus elleni háború" huszadik évfordulójához közeledve egyes szakértők megjegyzik, hogy

"a dzsihádisták terrorizmus" a jelek szerint "csökkenőben van" (By- man 2018), és hogy a terrorfenyegetettségi becsléseket

"felfújta" (Thrall/Goepner 2017), míg mások úgy érzik, hogy figyelmeztetniük kell arra, hogy a terrorfenyegetésnek "még nincs vége" (Travers 2020). A beavatkozásokkal kapcsolatban mind a konzervatív, mind a liberális tudósok azt állítják, hogy a terrorizmus felszámolására, a civilek védelmére és a kulcsfontosságú közel-keleti régió tartós stabilitásának megteremtésére irányuló korábbi külföldi missziók nagyrészt kudarcot vallottak (például Kupchan 2021; Stelzenmüller 2020; Thrall/Goepner 2017). Ahogy Charles Kupchan, a Council on Foreign Relations munkatársa fogalmaz, a "szükségtelen választási háborúk" a közel-keleti régióban "kevés jót hoztak"; a régióban fennmaradó amerikai érdekek, beleértve a terrorizmus elleni küzdelmet is, diplomáciai eszközökkel vagy "sebészi katonai műveletekkel" is elérhetők (Kupchan 2021). Brad Stapleton a Cato munkatársa egyetért ezzel, és "súlyos hibaként" értékeli a NATO saját, a térségen kívüli afganisztáni és líbiai misszióit, amelyek nem tudták stabilizálni mindkét országot, miközben Oroszországot is provokálták, kétségbe vonva a NATO defenzív irányultságát (Stapleton 2016).

Az oroszországi szkeptikusok növekvő kórusa és Biden saját kampányígérete, miszerint véget vet Amerika "örök háborúinak", nem okozott meglepetést, és a különböző politikai árnyalatok szakértői is támogatták, hogy a Biden-kormányzat bejelentette, hogy 2021 szeptemberére teljes csapatkivonást tervez Afganisztánból (Bandow 2021; Kupchan és Lute 2021; Wertheim 2021). Mások, köztük liberális kommentátorok és konzervatívok, mint például John Bolton nemzetbiztonsági tanácsadó, elleneztek vagy kritizálták a döntést (Afzal és O'Hanlon 2021; Bolton 2021; Cunningham et al. 2021).

Ami a NATO jövőbeli, térségen kívüli feladatait illeti, a szakértői vélemények különböző következtetéseket vonnak le a szövetség gyenge ~~lehető~~ teljesítményéből. Sok konzervatív szakértő azt tanácsolja, hogy a NATO-nak "vissza kellene térnie az alapokhoz", hogy megvédje a szövetség területét az újraéledő orosz fenyegetéssel szemben (Coffey/Kochis 2019; hasonlóan Ashford 2016a). Stapleton szerint a szövetség "nem engedheti meg magának, hogy a külső műveletek

eltereljék a figyelmet és az erőforrásokat az alapfeladatától" (Stapleton 2016). A Heritage munkatársai, Luke Coffey és Daniel Kochis (2019) azzal érvelnek, hogy

"A NATO-nak nem kell mindenhol jelen lennie és mindent megtennie. Nem kell globális terrorelhárító erővé válnia, vagy a Nyugat fő eszközévé a humanitárius segélyek eljuttatásában".

Mások szerint "Európa törékeny déli határának" stabilizálása továbbra is a NATO központi feladata (Burns/Jones 2016; Ver-shbow/Speranza 2019). Kupchan szerint az Egyesült Államok "csökkenti katonai lábnyomát a tágabb értelemben vett közép-

A NATO-nak nagyobb hangsúlyt kell fektetnie a déli stratégiára" (interjú a szerzővel, 2021. május 7.). Bár a nagyszabású beavatkozások valószínűtlen jövőbeli forgatókönyvek számítanak, a békefenntartó, stabilizációs és kiképzési misszióknak a területen kívül továbbra is magasan a szervezet agendáján kell maradniuk. A mediterrán térségben, beleértve Líbiát és Szíriát is, az európai NATO-tagoknak készen kell állniuk arra, hogy átvegyék a vezetést a lehetséges missziókban, "átvéve a "lazarus egy részét", miközben az Egyesült Államok újra a belpolitikai kérdésekre összpontosít, és több erőforrást irányít az ázsiai-csendes-óceáni térségbe" (ibid.). Lauren Speranza, a Center for European Policy Analysis munkatársa még a NATO katonai válságkezelési képességeinek fokozását is javasolja a terrorizmus elleni vagy humanitárius vészhelyzetek tekintetében (Speranza 2020: 8-9).

Ezen ajánlások ellenére a stabilitás általános előmozdításának feladata és különösen a területen kívüli katonai missziók viszonylag marginális témát jelentenek a NATO-ról szóló legújabb amerikai agytrösztök publikációiban. A tudósok a közel-keleti partnerkormányokkal való de-kerítés és terrorizmusellenes együttműködést hangsúlyozzák, például a Mediterrán Párbeszéd vagy az Isztambuli Együttműködési Tanács programjain keresztül (Schroeder 2019: 28-29), vagy Oroszországra, Csína és a szövetséges biztonságot érintő egyéb kihívásokra összpontosítanak. Implicit módon ez a figyelemhiány aláhúzza azt, amit Kupchan és mások explicit módon artikulálnak, nevezetesen, hogy az Egyesült Államok egyre inkább elvárja majd európai NATO-szövetségeseitől, hogy felelősséget vállaljanak a NATO déli szárnyáért.

FEGYVEREK ELLENŐRZÉSE

Az amerikai nemzetbiztonság más kulcsfontosságú aspektusairól folytatott vitákhoz hasonlóan a fegyverzetellenőrzésről szóló amerikai viták is csak érintőlegesen szólnak a NATO-ról. Általánosságban elmondható, hogy a témában régóta fennálló pártközi és párton belüli nézetkülönbségek ellenére a legtöbb politikai döntéshozó és a nagy amerikai agytrösztök szakértői egyetértnek abban, hogy a fegyverzetellenőrzést, a leszerelést és a nonproliférációt nem öncélúnak tekintik, hanem olyan politikai eszköznek, amely - politikai beállítottságtól függően - segítheti vagy sértheti az USA biztonsági érdekeit.

Bár a Biden-kormányzat sem kivétel a fegyverzetellenőrzés e pragmatikus és stratégiai megközelítése alól, hivatalba lépése drámaian javította a Trump-kormányzat támadásait túlélő két- és többoldalú keretek fenntartásának kilátásait. Röviddel beiktatása után Biden már beleegyezett az Új START, az egyetlen fennmaradt kétoldalú nukleáris fegyverzetellenőrzési megállapodás Oroszországgal történő meghosszabbításába. A

Nyitott Égbolt Szerződés amelyet Trump nem csak az amerikai fegyverzetellenőrző közösség, hanem az amerikai hadsereg tanácsa ellenére is felmondott - valószínűleg már nem lesz többé kérdéses, tekintettel Moszkva nemrégiben tett bejelentésére, miszerint kilép. Ezzel szemben a kormányzat valódi tárgyalásokat folytat annak érdekében, hogy mind az Egyesült Államok, mind Irán újra megfeleljen a közös átfogó cselekvési programnak, és hogy újból koordinálja az európai partnerekkel a kérdést, bár nem a NATO keretein belül.

Míg sok republikánus és (neo)konzervatív kommentátor ellenzi az ilyen terveket (Geller 2021; Rubin 2021), addig liberális és

realisták és amerikai fegyverzetellenőrzési szakértők támogatják (Conley et al. 2021; Krepon 2021; Krepon/Roth 2021; Pifer/ Acton 2021; Rose 2020a) - és még messzebbre mutató közép- és hosszú távú lépéseket javasolnak. A fegyverzetellenőrzés hívei, például Steven Pifer a Brookingsban, szerint a Biden-adminisztrációnak stratégiai stabilitási tárgyalásokat kellene kezdenie Moszkvával, javaslatot kellene tennie az INF-szerződés részleges helyettesítésére, amely legalább a nukleáris fegyverzettel rendelkező közepes hatótávolságú rakétákkal foglalkozik, vagy akár az Új START-ra építve egy átfogóbb jövőbeli megállapodásra kellene törekednie Moszkvával, amely az összes amerikai és orosz nukleáris rendszert korlátozná. Az Oroszországgal kötendő ilyen átfogó megállapodás eléréséhez még az amerikai rakétavédelmet is szóba kellene hozni. Továbbá Bidennek - a szövetségesekkel konzultálva - nukleáris pozíció- felülvizsgálatát kellene végeznie, amely az amerikai nukleáris fegyverek "egyetlen céljának" a nukleáris támadástól való elrettentést nyilvánítaná (Pifer 2020b; hasonlóképpen Conley et al. 2021).

Ez utóbbi javaslat a legközvetlenebbül érinti a NATO-t - és jelzi annak felső határát, hogy mi várható a Biden-kormányzattól a nukleáris elrettentés reformja terén. Influenciális amerikai szakértők ellenzik a "kizárólagos célú" vagy a "no first use" doktrínát (például Miller 2020), vagy a jelenlegi amerikai nukleáris elrettentési pozíció szerényebb változtatását javasolják a nukleáris fegyverek alkalmazásának az Egyesült Államok elleni "exis- tenciális fenyegetésekre" való korlátozásával (Perkovich/Vaddi 2021). Ami a NATO-t illeti, egyesek ragaszkodnak ahhoz, hogy a szövetségnek "hiteles nukleáris eszkalációs fenyegetésre" van szüksége Oroszországgal szemben (Kofman 2016b). Mások mérsékeltebben bírálják, hogy "a NATO kinyilvánított nukleáris stratégiája túlságosan elavult, homályos és bátortalan ahhoz, hogy biztosítsa az elrettentést" (Binnendijk/Gompert 2020), és ki kellene pontosítani, hogy egyértelműbben fenyegetessen szimmetrikus nukleáris megtorlással egy orosz első csapás esetén, párhuzamosan az új amerikai tengeri telepítésű nukleáris cirkálórakéták európai hadszíntérre történő telepítésével. Véleményük szerint a nukleáris elrettentés általános európai ellenállása - és különösen a nukleáris fegyverek megosztása - a NATO-t hiteles elrettentés nélkül hagyja (ibid.). És miközben az amerikai kormány és az amerikai védelmi közösség szélesebb köre továbbra is erősen érdekelt a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásában és a nukleáris terrorizmus kockázatának csökkentésében, az amerikai kiterjesztett elrettentést úgy tekintik, mint ami inkább erősíti, mint aláássa ezt a célt. Ahogy a Chi- cagói Globális Kapcsolatok Tanácsának nemrégiben készült jelentése is állítja, az amerikai nukleáris garanciákkal kapcsolatos kétségek végső soron arra készíthetik az amerikai szövetségeseket, hogy saját nukleáris fegyvereket szerezzenek, és ezzel új nukleáris fegyverkezési versenyt szítsanak (Daalder et al. 2021).

Ahogy ezek a viták világossá teszik, a nukleáris elrettentéssel *mint olyannal* szembeni kritika és a

nukleáris leszerelés támogatása a civil társadalom aktivistáira és a radikálisabb fegyverzet-ellenőrző agytrösztökre korlátozódik, de a legtöbb politikai döntéshozó és szóvivő a legjobb esetben is irreálisnak, a legrosszabb esetben pedig destabilizálónak tartja őket. A jelenlegi legmesszebbmenő nukleáris leszerelési kezdeményezés, a 2021 januárjában hatályba lépett, a nukleáris fegyverek tilalmáról szóló szerződés ezért továbbra is ellenállásba ütközik nemcsak a kormányzaton belül, hanem a mainstream agytrösztök körében is (Williams 2020).

Az egyik fegyverzetellenőrzési kezdeményezés, amely széles körű támogatást élvez az amerikai közösségben, az INF-szerződés lehetséges utódja. Mivel egy ilyen megállapodás különösen fontos lenne az európaiak számára.

biztonsága érdekében az európai NATO-szövetségeseknek jó esélyük van arra, hogy a Biden-kormányzatnál hallassák hangjukat. Például a jövőbeni megállapodásban való kínai részvétel biztosítására irányuló túl ambiciózus javaslatokkal szemben (amelyeket például Binnendijk/Gompert 2020 szorgalmaz), amelyek a Biden-kormányzat Kína-kritikus "reformistái" részéről szimpátiát váltottak ki, de Pifer szerint "kudarca vannak itélve" (Pifer 2020b).

A nukleáris területen kívül számos amerikai agytröszt számára fontos kérdés a fegyverkereskedelem. Sokan kritizálják az Egyesült Államokat, amiért fegyvereket exportál válságövezetekbe vagy olyan rezsimekbe, ahol az emberi jogok helyzete problematikus. Ami a nemzetközileg vitatott amerikai dróncsapásokat illeti, gyakorlatilag egyetlen mérsékelt amerikai agytröszt sem javasolja a harci drónok használatának nemzetközi betiltását vagy elhagyását. Néhány intézet, például a Stimson Center, azonban nagyobb átláthatóságot és felügyeletet sürget mind az átadás, mind a felhasználás tekintetében (Dick/Stohl 2020). Az úgynevezett "halálos autonóm fegyverrendszerekről" szóló diskurzus általában elkülönül a drónokról szóló diskurzustól, és az európai kontinentális vitával szemben több árnyalatot és szélesebb körű érveket mutat. A biztonsággal kapcsolatos érvek (pl. Laird 2020) sokkal hangsúlyosabbak, mint Európában, és a fegyveres erőknél a csúcstechnológias fegyverrendszerekbe való beruházás általános szükségessége szélesebb körben elfogadott. Ehhez szorosan kapcsolódik, bár ez is egyedi kérdés, a mesterséges intelligencia (AI) (katonai) alkalmazásáról szóló vita. Az olyan tudósok, mint Elsa Kania (2020) a Brookingsban, szorosan követik a kínai ambíciókat ezen a területen.

KIBER- ÉS HIBRID FENYEGETÉSEK, ÚJ ÉS BOMLASZTÓ TECHNOLÓGIÁK, ŪRKUTATÁS

Az elmúlt években a NATO-ról folytatott amerikai vitákban egyre nagyobb hangsúlyt kaptak azok a feladatok, amelyek túlmutatnak a szövetség hagyományos katonai és területi védelmi alapfeladatain. A NATO saját reflexiók csoportja által a kiber- és hibrid fenyegetésekre, az új és bomlasztó technológiákra, valamint a világűrre helyezett hangsúlyokkal összhangban az amerikai NATO-szakértők egyre nagyobb figyelmet és elemzést szentelnek ezeknek a (részben átfedő) új fenyegetésekre és kihívásokra (Beaulieu/Salvo 2018; Edwards et al. 2020; Kramer et al. 2020; Reynolds/Lightfoot 2020; Rose 2020b). Sokféleségük és belső összetettségük ellenére mindezek a kérdések közös jellemzője, hogy mind kapcsolódnak a NATO hagyományosabb tévhiteihez, illetve átívelnek azokon. A kiber- és hibrid fenyegetésekről különösen a NATO-Oroszország vagy a NATO-Kína kapcsolatok kapcsán esik a legtöbb szó (Burns/Lute 2019: 26-

27; Polyakova/Boyer 2018; Speranza 2020), de a nem állami szereplőkkel kapcsolatban is (Hamilton 2019). Ezek egyértelműen befolyásolhatják a NATO katonai pozícióját ezekkel az állami ellenfelekkel szemben, ugyanakkor az ilyen fenyegetések elhárítására vagy az ellenük való ellenálló képesség javítására irányuló erőfeszítéseknek messze túl kell mutatnia a katonai szférán. Egyes tudósok, például Jim Goldgeier és Garret Martin az Amerikai Egyetemen ezért megkérdőjelezzik, hogy a NATO mint katonai szövetség "a legalkalmasabb-e arra, hogy vezető szerepet vállaljon" olyan kérdésekben, mint az 5G hálózatok kibbiztsága vagy a dezinformáció kezelése (Goldgeier/Martin 2020). Miközben a szövetséget egy

"támogató szerepet", mások, mint például Daniel Hamilton a Johns Hopkins Egyetemről, azt állítják, hogy az ellenálló képesség kiépítésének feladata a NATO létjogosultságának részévé vált: "A hibrid konfliktusok kihívása aláhúzza, miért kell a NATO-nak 70. évében is a nyugati biztonság alapkövének maradnia". A NATO kész mechanizmust kínál a szövetségesek számára a bomlasztó támadásokkal szembeni közös ellenálló képesség előmozdítására. Ez egy olyan eszköz, amellyel a rezilienciát előre lehet vetíteni a gyenge és a megszakításokra érzékeny szomszédokra" (Hamilton 2019).

Ami a konkrét intézkedéseket illeti, a szakértők számos olyan lépést javasolnak, amelyeket a NATO és tagjai tehetnének az új fenyegetések kezelésére. Ezek a kiberbiztonság és a digitális védelem modernizálására a nemzeti GDP 2%-ának elkülönítésétől (Edwards et al. 2020) és a védelmi rendszerekbe behatoló felderítésére szolgáló "szakértői vadászcsapatok" felállításától kezdve a "tartós elkötelezettség" stratégiájának részeként Oroszország és Kína elleni offenzív kiberakciókba való bekapcsolódásig (Kramer et al. 2020). Ami az űrt illeti, a szakértők egyetértenek a NATO azon döntésével, hogy az űr műveleti területté nyilvánítja, és javasolják a műholdak elleni fenyegetésekkel kapcsolatos hírszerzési információk megosztásának javítását, a világűr "általános érvényesítését" a NATO intézményeiben és folyamataiban, a gyakorlatokban és hadgyakorlatokban, valamint az együttműködés javítását mind az amerikai űrparancsnoksággal és űrerővel, mind az EU-val (Rose 2020b).

A NATO MINT ÉRTÉKKÖZÖSSÉG

A demokrácia hazai és külföldi megerősítése volt az egyik központi üzenet, amelyet Joe Biden az egész elnökválasztási kampánya során közvetített (Biden 2020b). A demokratikus értékek e megújult felkarolásával szöges ellentétben áll elődje demokráciaellenes hajlamával és a külföldi tekintélyelvű vezetők iránti kinyilvánított szimpátiájával. Amint azt Biden világossá tette, ez az általános szemlélet fontos következményekkel jár a NATO-ra nézve. Trump szövetségről alkotott nézetének közvetlen cáfolataként Biden úgy látja, hogy a NATO nemcsak az amerikai érdekeket szolgálja, hanem azt is, hogy "a liberális-demokratikus eszme bástyája", és az USA elkötelezettsége "szent, nem pedig tranzakciós" (ibid.). A NATO-nak mint érték közösségnek ez az újbóli megerősítése az amerikai kormányzati politikát ismét összhangba hozza az amerikai kül- és biztonságpolitikai agytrösztök széles körű konszenzusával.

Ugyanakkor az az új hangsúly, amelyet Biden és csapata a demokrácia védelmére helyez, új kihívásokat és vitákat is jelent a NATO számára. Amint azt az amerikai szakértők különböző nézőpontjai világossá teszik, a demokrácia védelme a szövetség külső vagy belső feladataként értelmezhető. Az elrettentés-orientált atlantisták inkább a demokrácia külső kihívásait

hangsúlyozzák, amelyek a NATO tekintélyelvű ellenfeleiből, nevezetesen Kínából és Oroszországból erednek. Eszerint a sok konzervatív, de a NATO-nak is hasonló szemlélet szerint "reformerek" a Demokrata Párton belül (Wright 2020) - A NATO hagyományos és jelenlegi fő küldetése a "demokrácia előretolt védelme" az európai kontinensen (Moreland 2019). Emellett a szakértők a "szabad nemzetek szövetségét" a jövőben egy globális szövetségi hálózat "központjaként" képzelik el más "vezető demokráciákkal", köztük Japánnal, Ausztráliával és Indiával (Wilson/O'Brien 2020: 102-105).

Míg az amerikai diskurzusban a demokrácia védelmének külső dimenziója dominál, más tudósok a NATO belső kockázatát emelik ki, amelyet a "demokratikus visszaesés" jelent. Charles Kupchan szavaival élve "a NATO-országok biztonságát ma nem Oroszország, nem Kína, hanem mi magunk fenyegetjük a legnagyobb mértékben - a populizmus, a polarizáció, az egyenlőtlenség, a politikai diszfunkció. Rendet kell tennünk a saját házunk táján, ha helyre akarunk lépni a külső fenyegetésekkel szemben" (Interjú a szerzővel, 2021. május 7.). Ahogy Goldgeier és Martin rámutatnak, "[a]z a]z autoritáriánizmus a NATO-n belül nemcsak azért jelent fenyegetést, mert a szövetség demokratikus értékeken alapul, hanem azért is, mert a kevésbé demokratikus országokat sebezhetőbbé teszi az Oroszország és más külső beavatkozók által okozott információs manipuláció és választási beavatkozás által jelentett fenyegetésekkel szemben" (Goldgeier/Martin 2020; lásd még Katz/Taussig 2018). E kihívásra válaszul Goldgeier és Martin azt javasolják, hogy "a tagállamok hangosan beszélhetnek a demokratikus értékek nevében, és kétoldalú kapcsolataikat felhasználhatják arra, hogy nyomást gyakoroljanak az autoriter uralkodókra". Jonathan Katz és Torrey Taussig (2018) számára az ilyen lépések nem mennek elég messzire. Véleményük szerint a demokrácia belső kihívásainak kezeléséhez intézményi innovációkra van szükség, például a NATO politikai ügyekért és biztonságpolitikáért felelős főtisztviselőinek elnökségével működő kormányzati bizottságra, vagy egy új különleges ombudsmanra, akinek feladata a Washingtoni Szerződés megsértésével kapcsolatos aggályok felvetése lenne.

A konzervatív NATO-szkeptikusok, akik ismét nem értenek egyet az atlantista fősodorról, kritizálják az utóbbi "transzformációs menetrendjét" (Beebe 2019). Számukra téves az az elképzelés, hogy a NATO hozzájárulhat és hozzá kell járulnia a liberális demokrácia terjedéséhez, különösen azáltal, hogy az orosz "befolyási övezet" felé és az orosz "befolyási övezetbe" terjeszkedik. Ahogy Emma Ashford (2016b), a Cato Institute szakértője retorikusan kérdezi: "A NATO a meglévő tagok közös védelmét segíti elő, vagy az euroatlanti demokratikus közösség bővítésére törekszik? Mindkettőt nem tudja megvalósítani".

BELSŐ ALKALMAZKODÁS ÉS EURÓPAIZÁLÓDÁS

A NATO alapértékeivel kapcsolatos kihívások mellett a két legégetőbb belső kérdés, amelyet az amerikai NATO-szakértők széles körben megvitatnak, a szövetség európaizálódása és a transzatlanti tehermegosztás ezzel kapcsolatos, örökös kérdése. Általános szinten a teljes politikai spektrum osztja azt a nézetet, hogy az európai NATO-tagok még mindig nem járulnak hozzá a szövetségesek közös védelméhez méltányos

mértékben. Az arra vonatkozó politikai ajánlások azonban, hogy mit kezdünk ezzel az észlelt egyensúlytalansággal, széles skálán mozognak, kezdve a korábbi ajánlástól, hogy Európa védelmét teljes egészében az európaiakra kell bízni (Bandow 2019; Carpenter 2019b), egészen az atlantisták között zajló, arról szóló, árnyalt vitáig, hogy az európaiak pontosan hogyan tudnának többet hozzájárulni. A korábbi amerikai kormányok gyanakvással tekintettek az Európai Unió azon törekvéseire, hogy nagyobb autonómiát érjenek el védelmi kérdésekben, és ez a gyanakvás különösen a konzervatív szakértők körében még mindig érezhető. A Heritage Institute-nál például Ted Bromund és Daniel Kochis (2021) rámutatnak arra, hogy "létfontosságú annak biztosítása, hogy az EU

nem alakít ki olyan védelmi identitást vagy ambíciókat, amelyek bármilyen módon elvonatkoztatnának a NATO-tól". A liberális és konzervatív megfigyelők körében egyaránt érvényesül azonban az a nézet, hogy mind az Egyesült Államok, mind a NATO sokkal többet nyerhet, mint amennyit veszítené az EU szorosabb védelmi integrációjával, amely egyúttal hozzájárulna egy szilárd európai pillér kialakításához az atlanti szövetségen belül. Az Egyesült Államoknak - ez a domináns nézet szerint - "nagyjából üdvözlőnie kellene az erősebb uniós biztonsági és védelmi szerepvállalás kilátását" (Brattberg/Valásek 2019; hasonlóan Bergmann 2021; Hamilton 2021). Ahogy Kupchan fogalmaz: "Nem szeretem a "stratégiai autonómia" kifejezést - de az EU azon erőfeszítéseit, hogy katonailag ütőképesebbé váljon, és közös kül- és védelempolitikát alakítson ki, folytatni kell" (interjú a szerzővel, 2021. május 7.). Ford és Goldgeier (2021) szerint "ha az USA sikerrel fogja elérni védelmi pozícióinak Ázsia felé történő kiegyensúlyozását, akkor egy erősebb Európára van szüksége, amely képes átvenni a vezetést a tágabb szomszédságában". Mégis, még az olyan EU-barát atlantisták is, mint Erik Brattberg és Tomás Valásek a Carnegie-nél, óva intenek attól, hogy az amerikai vállalatokat kizárják az uniós védelmi projektekből, és amellet érvelnek, hogy az EU-nak "a képességeket kellene előnyben részesítenie az integrációs célokkal szemben" (Brattberg/Valásek 2019).

Ami az atlanti szövetségen belüli tehermegosztást illeti, egyre több amerikai szakértő ért egyet abban, hogy bár az európaiaknak nagyobb hozzájárulásra van szükségük, a NATO 2 százalékos célkitűzése rossz mérőszám az európai erőfeszítések mérésére. Goldgeier és Martin (2020) szerint például "normális időkben nagyon is indokolt lenne a 2 százalékos mérőszám visszavonása, de a COVID-19 által teremtett rendkívüli körülmények ezt még sürgetőbbé teszik". Hozzájuk hasonlóan Derek Chollet, Steven Keil és Christopher Skaluba is amellet érvel az Atlantic Council tanulmányában, hogy a hangsúlyt a pusztá védelmi kiadások helyett a teljesítmény és a képességek mérésére kellene áthelyezni, hitelt adva az értékesebb képességeknek (Chollet et al. 2020). Magának a kiadások mérésekor ezek a szakértők amellet érvelnek, hogy az intézkedéseket egységesebbé kell tenni, hogy a trendvonalakra kell helyezni a hangsúlyt a meghatározott százalékos célokkal szemben, de azt is, hogy a szövetséges kormányoknak "újra kell gondolniuk, hogy mi számít a tehermegosztásnál" (ibid.). Az ebben a spektrumban szereplő javaslatok a feltörekvő technológiákba vagy a pandémiás felkészülésbe történő beruházásoktól kezdve a közlekedési infrastruktúra javításáig, amely kritikus a mobilitás biztosításához egy válságforgatókönyvben (ibid.), valamint a hibrid fenyegetésekkel szembeni ellenálló képességbe történő beruházásokig terjednek (Hamilton 2019). "Nehéz vita lesz" - érvel Chollet, Keil és Skaluba (2020) -, "de a NATO-nak újra kell gondolnia a XXI. századi biztonság na- gyonosságát".

HIVATKOZÁSOK

- Afzal, Madiha/O'Hanlon, Michael** (2021): A csapatok kivonása Afganisztánból: Biden's unforced error puts America at risk, *Order from Chaos, Brookings*, április 15.; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2021/04/15/withdrawing-troops-from-afghanistan-bidens-unforced-error-puts-america-at-risk/> (hozzáférés: 2021. május 7.).
- Ahmed, Salman/Engel, Rozlyn/Cutler, Wendy/Gordon, David/Harris, Jennifer/Lute, Douglas/Price, Daniel M./Smart, Christopher/Sullivan, Jake/Tellis, Ashley J./Wyler, Tom** (2020) (szerk.): *Making U.S. foreign policy work better for the middle class*. September. Washington DC, Carnegie Endowment for International Peace.
- Névtelen** (2021): *A hosszabb távirat: Egy új amerikai Kína-stratégia felé*. Washington DC, Atlanti Tanács.
- Ashford, Emma** (2016a): *CATO Institute*, július 7.; <https://www.cato.org/blog/natos-warsaw-summit> (elérés: 9. o.) március 2021).
- Ashford, Emma** (2016b): *War on the Rocks*, június 23.; <https://warontherocks.com/2016/06/natos-open-door-leads-to-identity-crisis/> (hozzáférés: 2021. március 9.).
- Auerswald, David** (2020): *War on the Rocks*, október 12.; <https://warontherocks.com/2020/10/nato-in-the-arctic-keep-its-role-limited-for-now/> (hozzáférés: 2021. május 7.).
- Bader, Jeffrey** (2020): A kínai kihívásnak való megfelelés: In: *A strategic competitor, not an enemy*: Ryan Hass/Ryan McElveen/Robert D. Williams (szerk.): *The future of US policy towards China: Ajánlatok a Biden-kormányzat számára*. Washington DC/New Haven, The Brookings Institution/ Yale Law School: 1-7.
- Bandow, Doug** (2019): *CATO Institute*, április 3.; <https://www.cato.org/commentary/outdated-alliance> (hozzáférés: 2021. március 9.).
- Bandow, Doug** (2021): *Cato Institute*, április 15.; <https://www.cato.org/commentary/afghanistan-exit-right-call>. (hozzáférés: 2021. május 10.).
- Beaulieu, Brittany/Salvo, David** (2018): *A NATO és az aszimmetrikus fenyegetések: A blueprint for defense and deterrence*. Policy Brief 031. Washington DC, German Marshall Fund of the United States.
- Beebe, George** (2019): *The National Interest*, december 22.; <https://nationalinterest.org/feature/groupthink-resurgent-106951> (hozzáférés: 2021. március 9.).
- Beckley, Michael/Brands, Hal** (2021): *A veszélyzónába: Az amerikai-kínai kapcsolatok közelgő válsága*. Január. Washington DC, The American Enterprise Institute for Public Policy Research.
- Bellasio, Jacopo/Silfversten, Erik** (2020): The impact of new and emerging technologies on the cyber treat landscape and their implications for NATO, in: Amy Ertan/Kathryn H. Floyd/Piret Pernik/Tim Stevens (szerk.): *Cyber threats and NATO 2030: Horizon scanning and analysis*. Tallinn, NATO CCDCOE Publications: 88-107.
- Bergmann, Max** (2021): Az EU az a katonai szövetséges, akire az Egyesült Államoknak szüksége van: Take the pressure off NATO states and embrace the Union's defense, *Foreign Affairs*, január 6.; <https://www.foreignaffairs.com/articles/2021-01-06/eu-military-ally-united-states-needs> (hozzáférés: 2021. március 31.).
- Biden, Joe** (2020a): Biden: Harc a nemzet lelkeért, <https://joebiden.com/americanleadership/> (hozzáférés: 2021. március 9.).
- Biden, Joe** (2020b): Biden: Miért kell Amerikának újra vezetnie: Trump után: Az amerikai külpolitika megmentése, in: *Foreign Policy*, 99 (2): 64-76.
- Biden, Joe** (2021a): Biden elnök megjegyzései a 2021. évi müncheni biztonságpolitikai konferencián, február 19., *Fehér Ház*, február 19.; <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/02/19/remarks-by-president-biden-at-the-2021-virtual-munich-security-conference/> (hozzáférés: 2021. március 26.).

Biden, Joe (2021b): Biden Biden: Ideiglenes nemzetbiztonsági stratégiai iránymutatás. *The White House*, március; <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf> (hozzáférés: 2021. március 26.).

Binnendijk, Hans/Hamilton, Daniel/Barry, Charles (2016): *Alliance revitalized: NATO for a new era*. A washingtoni NATO-projekt jelentése. Április. Washington, The Washington NATO Project.

Binnendijk, Hans/Gompert, David (2020): Threaten decisive nuclear retaliation, in: Christopher Skaluba (szerk.): *NATO 20/2020: Húsz merész ötlet a szövetség újragondolására a 2020-as amerikai választások után*. Washington DC, Atlantic Council, Scowcroft Center for Strategy and Security: 26-30.

Blinken, Antony J. (2021a): Antony J. Blinken kinevezése a következő pozícióra U.S. Secretary of State-Part I, Hearing before the Committee on Foreign Relations, United States Senate, One Hundred Seventeenth Congress, January 19, <https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/01%2019%202021%20Nominations%20--%20Blinken%20Part%20Part%201.pdf> (hozzáférés: 2021. június 8.).

Blinken, Antony J. (2021b): Nord Stream 2 és a lehetséges szankcionálható tevékenység, *Press statement, U.S. Department of State*, március 18.; <https://www.state.gov/nord-stream-2-and-potential-sanctionable-activity/> (hozzáférés: 2021. március 26.).

Bolton, John (2021): "Bring the troops home" is a dream, not a strategy, *Foreign Policy*, április 19.; <https://foreignpolicy.com/2021/04/19/biden-afghanistan-troop-withdrawal-taliban-al-qaeda-war-on-terror-pakistan-iran-nato/> (hozzáférés: 2021. május 7.).

Brands, Hal/Cooper, Zack (2019): A felelős érdekelt fél után mi? Amerika Kína-stratégiájának vitája, in: *Texas National Security Review*, 2 (2): 69-81.

Brands, Hal/Cooper, Zack (2021): Brands: Az amerikai-kínai rivalizálás az értékekért folytatott harc: Great power competition can't be won on interests alone, *Foreign Affairs*, március 16.; <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2021-03-16/us-china-rivalry-battle-over-values> (hozzáférés: 2021. március 29.).

Brattberg, Erik/Valášek, Tomáš (2019): *Védelmi együttműködés az EU-ban: Progress amid transatlantic concerns*. November. Washington DC, Brüsszel, Carnegie Endowment for International Peace, Carnegie Europe.

Bromund, Ted/Kochis, Daniel (2021): *Az öt legfontosabb amerikai prioritás az európai politikában 2021-ben*. Issue Brief 6037. Január. Washington DC, The Heritage Foundation, Margaret Thatcher Center for Freedom.

Brzezinski, Ian (2020): *Atlantic Council*, június 1.; <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/natos-role-in-a-transatlantic-strategy-in-a-transatlantic-strategy-on-china/?mccid=4bc1eb-0d55&mceid=1cbd829d92> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Burns, Nicholas/Jones, James (2016): James James, James: A NATO-szövetség erejének és céljának helyreállítása. Június. Washington DC, Atlantic Council, Brent Scowcroft Center on International Security.

Burns, Nicholas/Lute, Douglas (2019): *NATO at seventy. Egy szövetség a válságban, Project on Europe and the Transatlantic Relationship*. Február. Cambridge, MA, Belfer Center for Science and International Affairs, Harvard Kennedy School.

Byman, Daniel (2018): Byman: Some terrorism good news, *Order from Chaos, Brookings*, december 31.; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2018/12/31/some-terrorism-good-news/> (hozzáférés: 2021. március 10.).

Campbell, Kurt/Doshi, Rush (2020): Kína kihívása segíthet Amerikának a hanyatlás elhárításában. Why competition could prove declinists wrong again, *Foreign Affairs*, december 3.; <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2020-12-03/china-challenge-can-help-america-avert-decline> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Campbell, Kurt/Ratner, Ely (2018): A kínai számvetés: In: *Foreign Affairs*, 97 (2): 60-70.

Campbell, Kurt/Sullivan, Jake (2019): Competition without catastrophe. Hogyan tud Amerika egyszerre kihívást jelenteni és együtt létezni Kínával, *Foreign Affairs*, 98 (5): 112-124.

Carafano, James Jay/Coffey, Luke/Skinner, Kiron/Shedd, David/ Kochis, Daniel/Cheng, Dean/Quintana, Ana Rosa/Meservey, Joshua/Robinson, Nicole (2020): *Miért van szüksége az Egyesült Államoknak atlanti stratégiára*. 3577. sz. háttéranyag. December. Washington DC, The Heritage Foundation.

Carpenter, Ted Galen (2019a): In: A viszony vége: *The National Interest*, 161: 53-60.

Carpenter, Ted Galen (2019b): NATO: Washington DC: Cato Institute.

Catalano, Elisa/Goldenberg, Ilan/Thomas, Kaleigh (2020): Iránnal kapcsolatban a következő kormánynak szakítania kell a múlttal. Sem a nyomásgyakorlás, sem a szűk körű nukleáris megállapodás nem lehet sikeres önmagában, *Foreign Affairs*, október 1.; <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2020-10-01/iran-next-administration-must-break-past> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Chollet, Derek/Keil, Steven/Skaluba, Christopher (2020): Újragondolni és helyettesíteni a két százalékot, in: Christopher Skaluba (szerk.): *NATO 20/2020: Húsz merész ötlet a szövetség újragondolására a 2020-as amerikai választások után*. Washington DC, Atlantic Council, Scowcroft Center for Strategy and Security: 80-85.

Coffey, Luke/Kochis, Daniel (2020): *NATO a 21. században: A szövetség felkészítése a jelen és a jövő kihívásaira*. Különjelentés sz. 235. Washington DC, The Heritage Foundation.

Coffey, Luke/Kochis, Daniel (2019): *A 70. évfordulón a NATO-nak újra az alapokhoz kell fordulnia*. A 4946. számú kiadvány. Április. Washington DC, The Heritage Foundation.

Coffey, Luke/Mrachek, Alexis (2020a): Oroszország, in: Dakota L. Woods (szerk.): *The 2021 index of U.S. military strength*. Washington DC, The Heritage Foundation: 239-278.

Coffey, Luke/Mrachek, Alexis (2020b): A grúz csatlakozás orosz vétójának megszüntetése, in: Christopher Skaluba (szerk.): *NATO 20/2020: Húsz merész ötlet a szövetség újragondolására a 2020-as amerikai választások után*. Washington DC, Atlantic Council, Scowcroft Center for Strategy and Security: 96-100.

Colby, Elbridge/Solomon, Jonathan (2015): Facing Russia: Oroszországgal szemben: Hagyományos védelem és elrettentés Európában, in: *Survival*, 57 (6): 21-50.

Colby, Elbridge/Solomon, Jonathan (2016): Az Oroszországgal való békéért, az európai háború előtti felvonulásért: NATO and conventional deterrence, *War on the Rocks*, április 20.; <https://warontherocks.com/2016/04/for-peace-with-russia-prepare-for-war-in-europe-nato-and-conventional-deterrence/> (hozzáférés: 9. március 2021).

Conley, Heather/Orlov, Vladimir/Buzhinsky, Evgeny/Newlin, Cyrus/ Semenov, Sergey/Gabidullina, Roksana (2021): *Az amerikai-orosz fegyverzetellenőrzés jövője: A kötelezettségvállalás elvei és új megközelítések*. Március. Washington DC, Center for Strategic and International Studies.

Cordesmann, Anthony (2020): *Irán: Irán: Túl a merényleten*. CSIS munkatervezet. November. Washington DC, Stratégiai és Nemzetközi Tanulmányok Központja.

Cunningham, James/Llorens, Hugo/Neumann, Ronald/Olson, Richard/Wayne, Earl Anthony (2021): The way forward in Afghanistan: How Biden can achieve sustainable peace and US security, *Atlantic Council*, január 13.; <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-way-forward-in-afghanistan-how-biden-can-achieve-sustainable-peace-and-us-security/> (hozzáférés: 2021. március 10.).

Daalder, Ivo (2017): Daalder: Válasz Oroszország újjáéledésére: in: *Foreign Affairs*, 96 (6): 30-38.

Daalder, Ivo/Goldgeier, James (2006): *Foreign Affairs*, szeptember/október; <https://www.foreignaffairs.com/articles/2006-09-01/global-nato>.

Daalder, Ivo/Hagel, Chuck/Rifkind, Malcolm/Rudd, Kevin (2021): *A nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozása és*

Amerika szövetségi bizottság munkacsoportjának februári NATO Chicago, Chicago Council on Global Affairs.

Danoy, Jim/Maddox, Marisol (2020): A NATO célkeresztjében a magas észak, in: Christopher Skaluba (szerk.): *NATO 20/2020: Húsz merész ötlet a szövetség újragondolásához a 2020-as amerikai választások után*. Washington DC, Atlantic Council, Scowcroft Center for Strategy and Security: 75-79.

Dick, Shannon/Stohl, Rachel (2020): *Stimson*, február 11.; <https://www.stimson.org/2020/u-s-drone-policy/> (hozzáférés: 2021. március 31.).

Edwards, Safa Shahwan/Loomis, William/Handler, Simon (2020): *Supersize cyber*, in: Christopher Skaluba (szerk.): *NATO 20/2020: Húsz merész ötlet a szövetség újragondolására a 2020-as amerikai választások után*. Washington DC, Atlantic Council, Scowcroft Center for Strategy and Security: 46-50.

EUCOM (2020): Tájékoztató a 2020-as pénzügyi évre vonatkozó európai elrettentési kezdeményezésről (EDI), *U.S. European Command Public Affairs Office*; <https://www.eucom.mil/document/39921/fy-2020-european-deterrence-initiative-facts> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Farkas, Evelyn (2015): December 23.; <https://www.defenseone.com/ideas/2015/12/montenegro-will-join-nato-and-matters/124733/> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Ford, Lindsey/Goldgeier, James (2021): *Amerika szövetségeinek átalakítása a kínai kihívás kezelése érdekében*. Január. Washington DC, Brookings.

Fravel, M. Taylor/Roy, J. Stapleton/Swaine, Michael/Thornton, Susan/Vogel, Ezra (2019): Kína nem ellenség, *Washington Post*, július 3.; https://www.washingtonpost.com/opinions/making-china-a-us-enemy-is-counterproductive/2019/07/02/647d49d0-9bfa-11e9-b27f-ed2942f73d70_story.html (hozzáférés: 2021. március 9.).

Fried, Daniel/Vershbow, Alexander (2020): *Hogyan kellene a Nyugatnak Oroszországgal szembenéznie*. Eurasia Center Report. November. Washington DC, Atlantic Council.

Gardner, Timothy/Hunnicut, Trevor (2021): Biden szerint az Északi Áramlat 2 gázvezeték "rossz üzlet" Európa számára, *Reuters*, január 26.; <https://www.reuters.com/article/us-usa-biden-nord-stream-idUSKB-N29V29x> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Geller, Patty-Jane (2021): *The Heritage Foundation*, január 22.; <https://www.heritage.org/arms-control/commentary/arms-control-policy-under-biden-not-good-new-start> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Goldgeier, James/Martin, Garret (2020): *War on the Rocks*, szeptember 3.; <https://warontherocks.com/2020/09/natos-never-ending-struggle-for-relevance/> (elérés: Goldgeier: NATO's never-ending-struggle for relevance). 2021. március 9.).

Gottemoeller, Rose/Graham, Thomas/Hill, Fiona/Huntsman Jon Jr./Legvold, Robert/Pickering, Thomas (2020): It's time to rethink our Russia policy, *Politico*, augusztus 5.; <https://www.politico.com/news/magazine/2020/08/05/open-letter-russia-policy-391434> (elérés: <https://www.politico.com/news/08/05/open-letter-russia-policy-391434>). 2021. március 9.).

Gould, Joe (2019): Trump hajtáná a NATO-ból való kilépést? Congress works on roadblocks, *Military Times*, december 16.; <https://www.militarytimes.com/congress/2019/12/16/would-trump-drive-nato-exit-congress-works-on-roadblocks/> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Haass, Richard/Kupchan, Charles (2021): Haass: A hatalmak új koncertje: How to prevent catastrophe and promote stability in a multipolar world, *Foreign Affairs*, március 23.; <https://www.foreignaffairs.com/articles/world/2021-03-23/new-concert-powers> (hozzáférés: 2021. május 10.).

Hamilton, Daniel (2019): A 3 százalékos megoldás a NATO számára, *Defense One*, december 4.; <https://www.defenseone.com/ideas/2019/12/3-percent-solution-nato/161657/> (hozzáférés: 2021. március 10.).

Hamilton, Daniel (2021): *Daniel Hamilton: Első üdülőhely: Az Egyesült Államok és az Európai Unió napirendje*. 1. számú jelentés. Február. Washington DC, Woodrow Wilson International Center for Scholars.

Hass, Ryan/McElveen, Ryan/Williams, Robert D. (szerk.) (2020): *Az Egyesült Államok Kína-politikájának jövője: Ajánlások a Biden-*

adminisztráció számára. November. Washington DC/New Haven, The Brookings Institution/Yale Law School.

Herbst, John (2020): *Atlantic Council*, január 16.; <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/think-again/> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Hildebrand, James/Lee, Harry/Mizuno, Fumika/Oh, Miyeon/ Michiko Sato, Monica (2020): Az atlanti-csendes-óceáni partnerség kiépítése, in: Christopher Skaluba (szerk.): *NATO 20/2020: Hűsz merész ötlet a szövetség újragondolására a 2020-as amerikai választások után*. Washington DC, Atlantic Council, Scowcroft Center for Strategy and Security: 8-13.

Ikenberry, G. John (2019): Gondolatok a "Győzelem utánról", in: *The British Journal of Politics and International Relations*, 21 (1): 5-19.

Jackson, Van (2019): *Kockázati realizmus. Az észak-koreai politika fegyverzetellenőrzési végjátéka*. CNAS jelentés. Szeptember. Washington DC, Center for a New American Security.

Egyesített vezérkari főnökök (2016): Dunford: Global Security Environment Has Implications for Joint Force, *Joint Chiefs of Staff*; <https://www.jcs.mil/Media/News/News-Display/Article/1017314/dunford-global-security-environment-has-implications-for-joint-force/> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Kania, Elsa B. (2020): "AI weapons" in China's military innovation (*Global China: Assessing China's growing role in the world*). Jelentés. Április. Washington DC, Brookings.

Katz, Jonathan/Taussig, Torrey (2018): An inconvenient truth: Addressing democratic backsliding within NATO, *Order from Chaos*, Brookings, július 10.; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2018/07/10/an-inconvenient-truth-addressing-democratic-backsliding-within-nato/> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Kendall-Taylor, Andrea (2019): Hearing on "Autocracy's Advance and Democracy's Decline: *Center for a New American Security*, február 26.; https://s3.us-east-1.amazonaws.com/files.cnas.org/documents/Kendall-Taylor-Testimony-2.26.2019_final.pdf?mtime=20190225132621&focal=none (hozzáférés: 2021. március 9.).

Kofman, Michael (2016a): *War on the Rocks*, június 23.; <https://warontherocks.com/2016/06/the-expensive-pretzel-logic-of-detering-russia-by-denial/> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Kofman, Michael (2016b): *War on the Rocks*, május 12.; <https://warontherocks.com/2016/05/fixing-nato-deterrence-in-the-east-or-how-i-learned-to-stop-worrying-and-love-natos-crushing-defeat-by-russia/> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Kramer, David (2020): *Politico*, november 8.; <https://www.politico.com/news/magazine/2020/08/11/russia-reset-reset-response-open-letter-393176> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Kramer, Franklin/Speranza, Lauren/Rodihan, Conor (2020): NATO needs continuous responses in cyberspace, *Atlantic Council*, 9 Decem- ber; <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/nato-needs-continuous-responses-in-cyberspace/> (hozzáférés: 2021. március 10.).

Krepon, Michael (2021): *Stimson*, február 8.; <https://www.stimson.org/2021/norms-for-nuclear-armed-rivals/> (hozzáférés: 2021. március 10.).

Krepon, Michael/Roth, Nickolas (2021): Stimson Expert Statements on New START Extension, *Stimson*, január 26.; <https://www.stimson.org/2021/stimson-expert-statements-on-new-start-extension/> (hozzáférés: 2021. március 10.).

Kroenig, Matthew/Cimmino, Jeffrey (2020): *Globális stratégia 2021: Kína szövetséges stratégiája*. Strategy Papers. Washington DC, Atlantic Council, Scowcroft Center for Strategy and Security.

Kupchan, Charles A. (2021): *Foreign Policy*, január 15.; <https://foreignpolicy.com/2021/01/15/judicious-retrenchment-isolationism-internationalism/> (hozzáférés: 2021. március 30.).

Kupchan, Charles A./Lute, Douglas (2021): Biden vonja ki az

amerikai csapatokat Afganisztánból. Here's why, *CNN Opinion*, március 18.; <https://edition.cnn.com/2021/03/18/opinions/afghanistan-us-troops-withdrawal-biden-kupchan-lute/index.html> (hozzáférés: 2021. május 7.).

Laird, Burgess (2020): The risks of autonomous weapons systems for crisis stability and conflict escalation in future U.S.-Russia confrontations, *theRANDblog*, június 3.; <https://www.rand.org/blog/2020/06/the-risks-of-autonomous-weapons-systems-for-crisis.html> (hozzáférés: 2021. március 31.).

Marcus, Jonathan (2018): Oroszország kontra Nyugat: *BBC News*, április 1.; <https://www.bbc.com/news/world-europe-43581449> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Mattis, James/Auslin, Michael/Felter, Joseph (2021): Biden legfontosabb feladata, *Foreign Policy*, március 10.; <https://foreignpolicy.com/2021/03/10/getting-the-quad-right-is-bidens-most-important-job/> (hozzáférés: 2021. március 29.).

Mearsheimer, John (2014): Miért a Nyugat hibája az ukrajnai válság. A liberális téveszmék, amelyek Putyint provokálták, in: *Foreign Affairs*, 93 (5): 77-89.

Miller, Franklin C. (2020): Sole purpose: A policy without a purpose, *RealClearDefense*, szeptember 19.; https://www.realcleardefense.com/articles/2020/09/19/sole_purpose_a_policy_without_a_purpose_577999.html (hozzáférés: 2021. március 31.).

Montgomery, Molly (2019): Európa egészben és szabadon: Why NATO's open door must remain open, *Order from Chaos, Brookings*, április 3.; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/04/03/europe-whole-and-free-why-natos-open-door-must-remain-open/> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Moreland, Will (2019): Szeress ma, szeress holnap? Millennials and NATO, *Order from Chaos, Brookings*, április 3.; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/04/03/love-me-today-love-me-tomorrow-millennials-and-nato/> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Mracek, Alexis/Phillips, James/Klingner, Bruce/Simcox, Robin (2020): Countering threats from Russia, Iran, North Korea, and radical Islamists, *The Heritage Foundation*, szeptember 29.; <https://www.heritage.org/defense/commentary/countering-threats-russia-iran-north-korea-and-radical-islamist-terrorists> (hozzáférés: 2021. március 9.).

NATO - Észak-atlanti Szerződés Szervezete (2021): Január 4.; https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_67655.htm (hozzáférés: 2021. március 9.).

Nelson, Michael/Perkovich, George (2020): Securing cyberspace, *Carnegie Endowment for International Peace*; <https://carnegieendowment.org/2020/09/09/securing-cyberspace-pub-82501> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Newlin, Cyrus/Conley, Heather A./Viakhireva, Natalia/Timofeev, Ivan (2020): *Az Egyesült Államok és Oroszország kapcsolatai választáson.* Október. Washington DC, Stratégiai és Nemzetközi Tanulmányok Központja.

Nietsche, Carisa/Townsend, Jim/Kendall-Taylor, Andrea (2020): Enlisting NATO to address the China challenge, *Center for a New American Security*, október 5.; <https://www.cnas.org/publications/commentary/enlisting-nato-to-address-the-china-challenge> (hozzáférés: 2021. március 10.).

Noisecat, Julian Brave/Woodrooffe, Thom (2021): *Foreign Policy*: Az Egyesült Államoknak és Kínának együtt kell működni - a bolygó érdekében, 4 február; https://foreignpolicy.com/2021/02/04/united-states-china-climate-change-foreign-policy/?utm_source=PostUp&utm_medium=email&utm_campaign=29812&utm_term=Flashpoints%20OC&t-pcc=29812 (hozzáférés: 2021. március 9.).

O'Hanlon, Michael (2017): *Túl a NATO-n. Egy új biztonsági architektúra Kelet-Európa számára.* Washington DC, Brookings Institution Press.

O'Hanlon, Michael (2019): The Senkaku paradoxon: Preparing for conflict with the great powers, *Order from Chaos, Brookings*, május 2.; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/05/02/the-senkaku-paradoxon-preparing-for-conflict-with-the-great-powers/>

(hozzáférés: 9. március 2021).

O'Hanlon, Michael (2020): From the Pentagon's "4+1" threat matrix, to "4+1 times 2", *Order from Chaos, Brookings*, május 11.; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/05/11/from-the-pentagons-4-1-threat-matrix-to-4-1-times-2/> (hozzáférés: 2021. március 9.).

- O'Hanlon, Michael/Skaluba, Christopher** (2019): *The National Interest*, június 10.; <https://nationalinterest.org/feature/report-natos-front-lines-62067> (hozzáférés: 2021. március 9.).
- O'Hanlon, Michael/Zeigler, Sean** (2019): *Brookings*, július 13.; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/07/13/no-we-arent-on-the-brink-of-a-new-cold-war-with-russia-and-china/> (hozzáférés: 2021. március 9.).
- Perkovich, George/Vaddi, Pranay** (2021): *Arms Control Today*, március; <https://www.armscontrol.org/act/2021-03/features/toward-just-us-nuclear-declaratory-policy> (hozzáférés: 2021. május 12.).
- Phillips, James** (2020): Nem állami szereplők, in: Dakota L. Woods (szerk.): *The 2021 Index of U.S. Military Strength*. Washington DC, The Heritage Foundation: 319-329.
- Pifer, Steven** (2019a): *The National Interest*, június 25.; <https://nationalinterest.org/feature/i-just-returned-natos-front-lines-baltics-and-russia-was-everyones-mind-64196> (hozzáférés: 2021. március 9.).
- Pifer, Steven** (2019b): *Brookings*, június 6.; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2019/06/06/natos-ukraine-challenge/> (hozzáférés: 2021. március 9.).
- Pifer, Steven** (2020a): *Rend a káoszról*, *Brookings*, december 11.; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/12/11/managing-us-sanctions-toward-russia/> (hozzáférés: 2021. március 15.).
- Pifer, Steven** (2020b): *Rend a káoszról*, *Brookings*, december 1.; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/12/01/reviving-nuclear-arms-control-under-biden/> (hozzáférés: 2021. március 10.).
- Pifer, Steven/Acton, James** (2021): *Defense One*, 2021. január 29., <https://www.defenseone.com/ideas/2021/01/trying-box-biden-arms-control/171730/> (hozzáférés: 2021. május 27.).
- Polyakova, Alina/Boyer, Spencer** (2018): A politikai háború jövője: Oroszország, a Nyugat és a globális digitális verseny eljövendő korszaka, *The New Geopolitics - Europe Report*. Március. Washington DC, The Brookings Institution.
- Posen, Barry** (2019): *The New York Times*, március 10.; <https://www.nytimes.com/2019/03/10/opinion/trump-aside-whats-the-us-role-in-nato.html> (hozzáférés: 2021. március 29.).
- Posen, Barry** (2020): Európa meg tudja védeni magát, *The International Institute for Strategic Studies*, december 3.; <https://www.iiss.org/blogs/survival-blog/2020/12/europe-can-defend-itself> (hozzáférés: 2021. március 9.).
- Ratner, Ely/Kliman, Daniel/Blume, Susanna/Doshi, Rush/Dougherty, Chris/Fontaine, Richard/Harrell, Peter/Rasser, Martijn/Rosenberg, Elizabeth/Sayers, Eric/Singh, Daleep/Scharre, Paul/DeJone Schulman, Loren** (2019): *Rising to the China Challenge. Az amerikai versenyképesség megújítása az Indo-csendes-óceáni térségben*. December. Washington DC, Center for a New American Security.
- Reynolds, Jeffrey/Lightfoot, Jeffrey** (2020): Digitalizáljuk a vállalatot, in: Christopher Skaluba (szerk.): *NATO 20/2020: Húsz merész ötlet a szövetség újragondolására a 2020-as amerikai választások után*. Washington DC, Atlantic Council, Scowcroft Center for Strategy and Security: 14-18.
- Rose, Frank** (2020a): Jó úton indulni: Biden's near-term arms control and strategic policy challenge, *Order from Chaos*, *Brookings*, 4 December; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/12/04/starting-off-on-the-right-foot-bidens-near-term-arms-control-and-strategic-policy-challenge/> (hozzáférés: 2021. március 10.).
- Rose, Frank** (2020b): A NATO és a világűr: *Rend a káoszról*, *Brookings*, április 22.; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/04/22/nato-and-outer-space-now-what/> (hozzáférés: 2021. március 10.).

(hozzáférés: 2021. március 9.).

- Rubin, Michael** (2021): *American Enterprise Institute*, február 6.; <https://www.aei.org/op-eds/america-rejoining-the-jcpoa-wont-help-irans-moderates/> (hozzáférés: 2021. március 10.).
- Schmitt, Gary** (2018): Schmitt: A NATO meg nem énekelt erőnei. Jelentés. Június. Washington DC, The American Enterprise Institute for Public Policy Research.
- Schmitt, Gary** (2019): Schmitt: *The China Dream: America's, China's and the Resulting Competition*. Jelentés. Január. Washington DC, The American Enterprise Institute for Public Policy Research.
- Schroeder, Wayne** (2019): *NATO at seventy: Filling NATO's critical defense-capability gaps*. Április. Washington DC, Atlantic Council, Scowcroft Center for Strategy and Security.
- Sevastopulo, Demetri/Kazmin, Amy** (2021): Joe Biden enlists "Quad" allies to counter China, *Financial Times*, március 7.; <https://www.ft.com/content/a481167f-c362-4bd9-a9e9-7fd5944e5ea4> (hozzáférés: 2021. május 7.).
- Shifrinson, Joshua R.** (2021): *A dominancia dilemmája: Az amerikai megközelítés a NATO-hoz és annak jövőjéhez*. Quincy Brief 8. január. Washington DC, Quincy Institute for Responsible Statecraft.
- Shlapak, David/Johnson, Michael** (2016): *Az elrettentés megerősítése a NATO keleti szárnyán. A Baltikum védelmének hadviselése*. Santa Monica, RAND Corporation Arroyo Center.
- Silver, Laura/Devlin, Kat/Huang, Christine** (2020): Republicans see China more negatively than Democrats, even as criticism rises in both parties, *Pew Research Center*, július 30.; <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/07/30/republicans-see-china-more-negatively-than-democrats-even-as-criticism-rises-in-both-parties/> (hozzáférés: 2021. március 29.).
- Speranza, Lauren** (2020): *A Strategic concept for countering Russian and Chinese hybrid threats*. Július. Washington DC, Atlantic Council, Scowcroft Center for Strategy and Security.
- Stapleton, Brad** (2016): Stapleton: A területen kívüli műveletek kiestek: *War on the Rocks*, július 7.; <https://warontherocks.com/2016/07/out-of-area-ops-are-out-reassessing-the-nato-misszió/> (hozzáférés: 10.10. március 2021).
- Stelzenmüller, Constanze** (2020): *Order from Chaos*, *Brookings*, január 23.; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/01/23/the-west-must-reassess-its-record-on-foreign-intervention/> (hozzáférés: 2021. március 9.).
- Stelzenmüller, Constanze** (2021): *Financial Times*, március 23.; <https://www.ft.com/content/43361fe1-81b3-416c-b0dc-44ede3dee640> (hozzáférés: 2021. március 26.).
- Thrall, Trevor/Goepner, Erik** (2017): *Step Back: Lessons for U.S. foreign policy from the failed war on terror*. Policy Analysis No. 814. Június. Washington DC, CATO Institute.
- Travers, Russell** (2020): *Foreign Affairs*, augusztus 21.; <https://www.foreignaffairs.com/articles/africa/2020-08-21/terrorist-threat-not-finished> (hozzáférés: 2021. március 10.).
- Vershow, Alexander** (2020): Vershow: Ramp up on Russia, in: Christopher Skoluba (szerk.): *NATO 20/2020: Húsz merész ötlet a szövetség újragondolására a 2020-as amerikai választások után*. Washington DC, Atlantic Council, Scowcroft Center for Strategy and Security: 66-70.
- Vershow, Alexander/Breedlove, Phillip** (2019): *Permanent deterrence. Az amerikai katonai jelenlét fokozása Észak-Közép-Európában*. Jelentés. Február. Washington DC, Atlantic Council, Scowcroft Center for Strategy and Security.
- Vershow, Alexander/Speranza, Lauren** (2019): *More in the Med: How NATO can refocus its efforts in the South and Italy can lead the charge*. Október. Washington DC, Atlantic Council, Scowcroft Center for Strategy and Security.
- Walt, Stephen** (2018): *Foreign Policy*, július 26.; <https://foreignpolicy.com/2018/07/26/nato-isnt-what-you-think-it-is/>

Weiss, Andrew/Rumer, Eugene (2020): Reckoning with a resurgent Russia, *Carnegie Endowment for International Peace*; <https://carnegieendowment.org/2020/09/09/reckoning-with-resurgent-russia-pub-82505> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Wertheim, Stephen (2021): *Foreign Policy*, április 16.; <https://foreignpolicy.com/2021/04/16/biden-afghanistan-war-troop-withdrawal-forever-war-end/> (hozzáférés: 2021. május 7.).

Wheeler, Tom (2018): *Techtank, Brookings*, február 15.; <https://www.brookings.edu/blog/techtank/2018/02/15/cybersecurity-is-not-something-it-is-everything/> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Williams, Heather (2020): *War on the Rocks*, november 5.; <https://warontherocks.com/2020/11/what-the-nuclear-ban-treaty-means-for-americas-allies/> (hozzáférés: 2021. március 10.).

Wilson, Damon/O'Brien, Will (2020): A Washingtoni Szerződés újragondolása, in: Christopher Skaluba (szerk.): *NATO 20/2020: Húsz merész ötlet a szövetség újragondolására a 2020-as amerikai választások után*. Washington DC, Atlantic Council, Scowcroft Center for Strategy and Security: 101-105.

Wood, Dakota L. (szerk.) (2020): *Az Egyesült Államok katonai erejének 2021-es indexe*. Washington DC, The Heritage Foundation.

Wright, Thomas (2020): *Brookings*, november 22.; <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/11/23/the-fraught-politics-facing-bidens-foreign-policy/> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Zakheim, Dov (2021): Zakheim Zakheim: A hosszabb távrat: *The Hill*, február 5.; <https://thehill.com/opinion/national-security/537291-the-longer-telegram-what-it-means-for-us-china-relations> (hozzáférés: 2021. március 29.).

A NATO JÖVŐJÉRŐL FOLYTATOTT KANADAI VITA

Dirk Peters

ÁTTEKINTÉS

Kanada alapító tagja a NATO-nak, amely mindig is központi szerepet játszott a kanadai védelmi politikában. Bár a kormány 2017-es stratégiai dokumentuma, az *"Erős, biztonságos, elkötelezett"* hangsúlyozza, hogy "Kanada csendes-óceáni nemzet is",¹ Kanada védelmi politikájának középpontjában a második világháború óta az európai biztonság áll. A két világháború tapasztalatai után az egymást követő kanadai kormányok abban voltak érdekeltek, hogy megakadályozzák, hogy Európában ismét egyetlen domináns hatalom emelkedjen fel, és az Európában eszkalálódó konfliktusok ne vonják be Kanadát egy újabb nagyszabású háborúba. Emellett a NATO-tagságnak az a további előnye is megvolt, hogy segítette Kanadának az Egyesült Államokkal való kapcsolatokat kezelésében. A szövetség lehetővé tette Kanada számára, hogy közel tartsa magához nagy szomszédját anélkül, hogy egy alaposan kiegyensúlyozatlan kétoldalú biztonsági kapcsolatra kényszerülne vele. A biztonság megteremtésén túl a NATO-tagság Kanada nemzetközi befolyását is növelte.

Az Európa biztonságával kapcsolatos komoly aggodalom a NATO jövőjéről szóló mai vitában is megmutatkozik a vezető kanadai agytrösztök körében. A legtöbb elemzés szerint a NATO-t fenyegető fő veszély ma Oroszországból ered, amely mind katonailag, mind pedig a szövetség és tagjai nem katonai eszközökkel történő destabilizálására irányuló kísérletei révén kihívást jelent a NATO számára. Egyes vélemények szerint Kína növekvő kihívó, az ázsiai-csendes-óceáni térség pedig növekvő stratégiai érdekelttségű terület, de általában Oroszországot tekintik a NATO-t fenyegető közvetlenebb veszélynek. A Kínával fenntartott kapcsolatokat úgy tekintik, mint amelyek nagyobb teret biztosítanak a konstruktív politikai szerepvállalásnak.

A kanadai beszéd szerint a NATO előtt álló legfontosabb belső kihívások a kohézió fenntartása és az Egyesült Államok szövetség iránti elkötelezettségének fenntartása. Ez utóbbi a tehermegosztás problémájaként jelenik meg, és a legtöbb kanadai agytröszt különösen arra összpontosít, hogy Kanada

hogyan tud hozzájárulni a tehermegosztáshoz annak érdekében, hogy az Egyesült Államokat a szövetségben tartsa. Nagyjából egyetértenek abban, hogy a védelmi kiadások legfeljebb mérsékelten megnövelt szintje (amely

¹ *Erős, biztonságos, elkötelezett: Canada's Defence Policy*, <http://dgpapp.forces.gc.ca/en/canada-defence-policy/docs/canada-defence-policy-report.pdf> (2021. május 5.), 90. oldal.

kevés politikai támogatást talál) és a NATO-missziókban való folyamatos helyszíni kötelezettségvállalás lenne a legjobb megoldás a kanadai kormány számára.

A tehermegosztási vitának ez a megközelítése az itt vizsgált diskurzus egy másik fontos jellemzőjét is tükrözi. Ez a vita inkább Kanada NATO-ban betöltött szerepéről szól, mintsem a NATO-ról és annak jövőjéről önmagában. Az európai autonómia kérdései például, bármennyire is fontosnak tűnnek a NATO jövője szempontjából, nem foglalkoztatják annyira a kanadai agytrösztöket, mint az európaiakat.

A VITA A NATO JÖVŐJÉRŐL

A NATO-T FENYEGETŐ LEGFŐBB VESZÉLY: OROSZORSZÁG

Oroszországot egyértelműen a NATO-t fenyegető legnagyobb veszélynek tekintik ma és a belátható jövőben. Geopolitikai szempontból Oroszország a keleti szárnyon, valamint a sarkvidéki, az észak-atlanti és a déli térségben fenyegeti a NATO-t, a MENA-régióban zajló konfliktusokban való szerepvállalása révén (Segal 2018). Ezt a katonai fenyegetést növeli az a tény, hogy Oroszország a jelek szerint szándékában áll "elvetni az európai hadszíntérre vonatkozó, kialakult fegyverzet-ellenőrzési és politikai megállapodásokat" (Moens/Turdeanu 2018: 4). Ezen túlmenően aggodalommal tekintenek az orosz erőfeszítésekre is, amelyek célja a szövetség és tagjainak destabilizálása dezinformáció, kiber- at- tak és hasonlókat révén.

Különösen a keleti szárnyon jelentkező fenyegetés vitathatatlan. A NATO e fenyegetésre adott leglátványosabb válasza, a balti országokban és Lengyelországban megvalósuló megerősített előretolt jelenlét (enhanced Forward Presence, eFP) különös figyelmet kap a kanadai közbeszédben, mivel Kanada a lettországi eFP keretországga. A megfigyelők kedvezően ítélik meg ezt a kötelezettségvállalást és annak 2019-es megújítását (például Banka 2019; Leuprecht et al. 2018a, b; Hilton 2018). Egyrészt fontos hozzájárulásnak tartják a NATO-nak az Oroszországból érkező fenyegetésekkel szembeni védelméhez, másrészt olyan körültekintő befektetésnek, amely segít Kanadának abban, hogy relatíve alacsony védelmi kiadási szintje ellenére is demonstrálja elkötelezettségét a szövetség iránt (lásd még a tehermegosztásról szóló alábbi szakaszt). Ennélfogva ez jelzi "Kanada szilárd megközelítését a szövetségi politikában: "éppen elég" biztosítási díjat fizetni, hogy megmutassa, hogy "visszatértünk". (Leuprecht et al. 2018b: 9).

A keleti szárny mellett az Északi-sarkvidék is figyelmet kap, mint olyan régió, ahol Oroszország kihívást jelent

Kanada és a NATO biztonsága számára. A fenyegetettség értékelése itt azonban némileg ellentmondásosabb. Kezdjük azzal, hogy a tudósok rámutatnak, hogy biztonságsszervezési szempontból, de fenyegetettségi szempontból is két Arktisz van. Van az európai sarkvidék, amelyet az Egyesült Államok az Európai Parancsnokság részének tekint. És van az észak-amerikai sarkvidék, amely kanadai szempontból a NORAD, amerikai szempontból pedig a NORTHCOM hatáskörébe tartozik. A kanadai tudósok szerint a katonai fenyegetések az európai sarkvidéken virulensebbek. Ezen a tengeri kommunikációs vonalak szempontjából stratégiai jelentőségű területen, a Grönland-Izland-Egyesült Királyság-dom rés a hidegháború idején hírhedt volt a szovjet tengeralattjárók tevékenységéről. A hidegháború végével a NATO nemcsak feloszlatta az Atlanti Szövetségesek Legfelsőbb Parancsnokságát (SACLANT), amelynek feladata a NATO védelmének koordinálása volt ezen a kulcsfontosságú területen, hanem a NATO-államok jelentősen csökkentették a tengeralattjáró-ellenes hadviselés (ASW) képességeit és a kiképzési műveleteket is. A Kanadai Királyi Haditengerészet például nagyrészt elvesztette a korábban példamutató ASW-szakértelmét. Miközben Oroszország újjáépíti tengeralattjáró-képességét és jelenlétét a térségben, a NATO-nak is korszerűsítene kell parancsnoki struktúráját, képességeit és kiképzési műveleteit.

Az észak-amerikai sarkvidékkel kapcsolatban a tudósok kevesebb katonai fenyegetést látnak. Collins (2018: 10) például úgy ~~írja~~ az Északi-sarkvidék "kevésbé a kemény tengeri biztonságról, mint inkább az erőforrások fejlesztéséről, a turizmusról és a kereskedelmi hajózásról szól". Kanada főként polgári infrastruktúrába fektetett be, hogy a kanadai jelenlétet erősítse ott, anélkül, hogy militarizálná a régiót. Egy ~~plémet~~ meghallgatás során Andrea Charron, a Manito- ba-i Egyetem Védelmi és Biztonsági Tanulmányok Központjának igazgatója kijelentette, hogy az orosz tevékenységek az Északi-sarkvidék ezen részén meglehetősen konstruktívak voltak, amit az Északi-sarkvidéki Tanács működésének tulajdonított. Ennek megfelelően a NATO bevonása az észak-amerikai sarkvidék biztonságába nem szükséges, kontraproduktív lehet, és nem szabadna támogatni. ² Michael Byers ugyanezen az alkalmon hozzátette, hogy "nagyon kevés a kilátás (...) arra, hogy az Egyesült Államok beengedi a NATO-t a NORTHCOM területére". ³

Mások arra figyelmeztetnek, hogy Oroszország sarkvidéki politikája általában véve valós veszélyt jelent, és ennek megfelelően kell kezelni. Rámutatnak az erők felhalmozására, valamint arra, hogy az orosz fél arra törekszik, hogy jogi igényt támasszon a régió hatalmas területeire, és hogy Kína láthatóan hajlandó Oroszország mellett az Északi-sarkvidéken is részt venni. Ezért Braun és Blank (2020: 15-17) például azt tanácsolja a kanadai

kormánynak, hogy a katonai képességek kiépítésével, különösen megfelelő repülőgépek és jégtörők beszerzésével válaszoljon arra, amit Oroszországnak az Északi-sarkvidék militarizálásának tekinthetünk. Összességében azonban a

2 Dr. Andrea Charron nyilatkozata a Nemzetvédelmi Állandó Bizottság meghallgatásán, alsóház, 2017. november 22.

3 Ibidem, 2. o.

A közelmúltban azonban a kínai-kanadai kapcsolatok rosszabbra fordultak, mivel Kanada letartóztatta a Huawei pénzügyi igazgatóját egy amerikai elfogatóparancs alapján, Kína pedig megtorlásképpen letartóztatott két kanadai állampolgárt kémkedés vádjával. Több megfigyelő is úgy véli, hogy a Kínával való együttműködés lehetősége eleve korlátozott, tekintettel a Kína és a Nyugat közötti ~~különbség~~ ^{különbség} (Smith-Windsor 2020: 26). Collins és társai (2020: 11) még azt is állítják, hogy "Kína Oroszországot a Nyugat legfőbb riválisává tette", mivel a dinamikus növekvő gazdasági hatalmat a katonai képességeinek jelentős növelésére való hajlandósággal és az asszertív külpolitikával kombinálja. A kihívást növeli, hogy Kína szorosabb együttműködésbe kezdett Oroszországgal, és a hibrid és szürke zónás konfliktusok terén ugyanolyan aktív, mint Oroszország (Carmen/Belo 2018). Ebből a szempontból itt az ideje, hogy Kanada feladja a transzatlanti kapcsolatokra való szinte kizárólagos összpontosítását, és inkább a csendes-óceáni térség felé forduljon (Collins et al. 2020: 21).

A NATO és Kanada számára a Kínával való bánásmódról vonatkozó tanácsok nyilvánvalóan ettől a fenyegetésértékeléstől függenek. A NATO-tagok általános problémája, hogy meg kell találniuk az "egyensúlyt a Kína elleni fellépés és a Pekinggel való együttműködésre való nyitottság között, ahol ez ésszerű feltételek mellett lehetséges" (Cottey 2021: 15). Arról azonban, hogy hol van ez az egyensúly, eltérőek a vélemények. Egyes megfigyelők az együttműködés lehetőségeit emelik ki, és azzal érvelnek, hogy egy óvatos kooperatív megközelítés, amely akár Oroszországot is bevonhatja, segíthet stabilizálni a biztonsági kapcsolatokat az ázsiai-csendes-óceáni térségben, és lehetővé teszi Kanada számára, hogy kihasználja az ottani gazdasági lehetőségeket (Paikin 2021). Egy ilyen stratégia hasznos kiegészítője lehet az ellenálló képesség kiépítésére tett kísérletek, akárcsak az orosz hibrid fenyegetésekkel szemben, és a Kínával való konfliktusra adott politikai válasz (Carmen/Belo 2018). Mások azt tanácsolják a NATO-tagoknak, hogy védjék meg gazdaságukat a kínai befolyástól, és a kínai kormány emberi jogi teljesítményének nyílt bírálataival tegyék világossá az értékkülönbséget (Collins 2018: 15-16). Ami ezeket az ~~ajánl~~ ^{ajánl} ~~ásokat~~ ^{ajánl} illeti, a NATO mint szervezet szerepe könnyen korlátozódhat egy olyan fórum szerepére, ahol a tagállamok közös megközelítést találnak Kínával szemben (Cottey 2020: 15).

Egyesek számára azonban a NATO is aktívabb szerepet játszhat. ANATO partnerhálózatának kiterjesztése az ázsiai-csendes-óceáni térségre népszerű ajánlás. Az elképzelések a térségbeli partnerekkel való együttműködés fokozásától (Collins 2018: 14-15; Jenne 2020), például az "Enhanced Opportunities Partners" (Lai 2020) számának bővítésével, az ilyen együttműködés intézményesítéséig, például egy "NATO Asia-Pacific Forum" révén (Moens/Smith-Windsor 2016: 244-246; hasonlóan Lorenz 2020) terjednek. Minden bizonnyal a legmesszebbmenő javaslat ebben az összefüggésben az az elképzelés, hogy az ázsiai-csendes-óceáni térség

országait új tagként bevonnák a NATO-ba, például Ausztráliát vagy Japánt társult tagként (Bercuson 2019b: 10), vagy a tagság "partnerországokkal való bővítése, kezdve Japánnal, Koreával, Ausztráliával és Új-Zélanddal" (Robertson 2019: 8).

Végezetül, vannak olyan felhívások is, amelyek szerint készen kell állni a katonai jelenlétre a térségben. Kanadát arra kéri, hogy

FRIEDRICH EBERT-STIFTUNG - (BONNEN) FÖRDERUNG
SZÁMÁRA

nemzetközi kapcsolataiban (Bercuson 2018). Másodsorban, sebezhetőbbé teszi a NATO-t és szövetségeseit a befolyásolási kampányokkal szemben, mivel a széthúzást kihasználhatják külső hatalmak, különösen Oroszország és Kína, vagy nem kormányzati szereplők (Charron 2021). Az orosz és kínai befolyásolási kampányokkal szembeni ellenálló képesség kiépítéséhez viszont megbízható elkötelezettségre van szükség a közös értékek mellett (Carmen/Belo 2018: 12).

fokozza jelenlétét az ázsiai-csendes-óceáni térségben, például tengeri és légi járőrözéssel (Collins et al. 2020: 24). Sőt, még a NATO műveleti területének kiterjesztése is felmerült, hogy ott katonai válságkezeléssel foglalkozzon (Smith-Windsor 2020: 27-30).

POLITIKAI KOHÉZIÓ: A NATO MINT ÉRTÉKKÖZÖSSÉG VAGY KÖZÖS ÉRDEKEK KÖZÖSSÉGE?

E külső kihívásokon kívül a kanadai dis- kurzus a NATO legfontosabb belső kihívásával is foglalkozik: a kohézióval. Mi az, ami a kanadai diskurzus résztvevőinek szemszögéből összetartja, vagy összetartania kellene a NATO-t? A NATO-szövetségesek közötti feszültségek nyilvánvalóak. A kanadai diskurzus középpontjában különösen a Trump-kormányzat konfrontatív megközelítése áll a bur- denmegosztással mint fő kihívással kapcsolatban (lásd alább). Emmanuel Macron megjegyzései a NATO "agyhaláláról" itt kevesebb figyelmet kapnak, mint máshol, mint a NATO politikai problémáinak jelzése és hozzájárulása azokhoz (Leuprecht 2019).

A politikai kohézió fokozásának kérdésében a közös értékek népszerű hivatkozási pontot jelentenek ebben a diskurzusban. Ez a kanadai külpolitika általános irányultságát tükrözi, amelyet gyakran multilaterálisnak és értékközpontúnak tartanak. A NATO alapításakor a kanadai kormány arra törekedett, hogy a szövetség ne csak katonai szövetség legyen, hanem a liberális, demokratikus államok fóruma. Az Észak-atlanti Szerződés 2. cikkelyét, amely a szövetségesek közös értékeit hangsúlyozza, a NATO-nak nevezték el.

"Kanada klauzula" (McKay 2021: 38).

A kanadai dis- kurzus számos hozzászólása szerint ezek a közös értékek azok, amelyek összetartják a NATO-ban részt vevő nemzetek sokszínűségét, és biztosítják Európa és ezen keresztül Kanada biztonságát (Leuprecht et al. 2018b). A közös értékek azok is, amelyek egységet teremthetnek Kínával szemben (ellentétben a gazdasági érdekekkel, amelyek sokkal sokszínűbbek), és kulcsfontosságú kapcsolatot biztosítanak a Kína szomszédságában lévő partnerekkel (Smith-Windsor 2020: 17-19).

Ez közvetlenül aggodalomra ad okot amiatt, hogy egyes tagállamokban az említett értékektől való elfordulás tendenciája figyelhető meg. Törökország és néhány közép- és kelet-európai szövetséges ország egyre inkább a tekintélyelvű kormányzás irányába mutat. Számos tagállamban a nacionalista és populista tendenciák egyre nagyobb befolyással bírnak. Ez kettős veszélyt jelent, mivel a szövetségesek között és az egyes államokon belül is széthúzást okoz. Egyrészt ez a széthúzás a NATO-t kevésbé hatékonyvá teheti

Nem mindenki ért egyet ezzel az elemzéssel. Egyes megfigyelők a NATO tartós erejét hangsúlyozzák az európai populizmus és a széthúzás látszatának ellenére, amelyet ~~külső~~ a Trump-adminisztráció kellett (Bercuson 2019b). Mások, akik problémát látnak, nem értenek egyet a megoldást illetően. Moens és Turdeanu (2018: 17) például azt javasolja, hogy a szövetségesek vegyék le a hangsúlyt a nézeteltérésekről (különösen a kisebbségi jogok jelentőségéről), és helyette a közös örökségükre összpontosítsanak. Ez lehetővé tenné számukra, hogy "kiszárítsák a Nyugaton belüli sebezhető vitát arról, hogy kik vagyunk mi", és "visszaszorítsák Moszkva azon képességét, hogy a mobiljainkon és a gondolatainkban szabálytalankodjon". Bercuson (2018) ezzel szemben úgy látja, hogy a NATO dilemmába került. Ha figyelmen kívül hagyná a tagállamaiban tapasztalható tekintélyelvű tendenciákat, az aláásná a NATO demokratikus értékek melletti elkötelezettségének hitelességét. Ha viszont szembefordulna ezekkel a tendenciákkal, és felfüggesztené vagy akár kidobná a kérdéses tagokat, az a NATO hatékonyságát veszélyeztetné.

Alkalmanként a kommentátorok azzal érvelnek, hogy a szövetségeseket nemcsak a közös értékek, hanem egy közös külső fenyegetés is összehozhatja. Ebben az értelemben a NATO aláásására irányuló orosz kísérletek valójában a szövetség megerősítését szolgálhatják (Bercuson 2019a). Hasonlóképpen, a szövetségesek növekvő aggodalma Kína felemelkedése miatt hozzájárulhat a szövetség összetartásához (Hautecouverture 2021).

TEHERMEGOSZTÁS

A NATO-n belüli tehermegosztás rendkívül fontos téma a kanadai agytrösztök számára, mégpedig hasonló okok miatt, mint amelyek más országokban a viták háttérben állnak. A tehermegosztást a Trump-kormányzat a NATO számára az egyetlen legfontosabb kérdésként jelölte meg. Következésképpen az amerikai szövetségeseknek valahogyan foglalkozniuk kell vele annak érdekében, hogy az Egyesült Államokat a szövetségben tartsák.

Az európai NATO-tagok számára a tehermegosztás problémája szorosan összefügg az európai autonómia kérdésével a NATO-n belül és kívül. Nem meglepő, hogy az európaizálódás kérdése közel sem ilyen hangsúlyos a kanadai diskurzusban. Annak ellenére, hogy egyes vélemények szerint Macron európai stratégiai autonómiára való törekvése és a NATO állapotával szembeni kritikája jelenti a "legnagyobb fenyegetést" a NATO-ra nézve (Leuprecht 2019), a kérdést általában kisebb jelentőségűnek tartják (Hautecouverture 2021).

A vitában részt vevők egyetértenek abban, hogy Kanadának bizonyítania kell elkötelezettségét és hajlandóságát arra, hogy a szövetségben méltányos részt vállaljon a terhekből. Kanada hozzájárulását nemcsak az Egyesült Államok Európából való ~~külső~~ elleni biztosítéknak tekintik (ami az Oroszország elleni védelem még

nagyobb terheit hárítaná Kanadára és az európai szövetségesekre). Hanem a szövetségen belüli kanadai befolyás biztosításának is tekintik (Kimball 2019; Robertson 2017).

A tehermegosztáshoz való hozzájárulást azonban nem elsősorban a védelmi kiadások kérdésének tekintik. Valójában a kommentátorok

hasadóanyag-leválasztási szerződés és az elfogott tesztelési tilalmi szerződés kanadai támogatása mögött. Eltérések mutatkoznak az egyoldalú kezdeményezésekkel általában és különösen a nukleáris fegyverek betiltásáról szóló szerződéssel (TPNW) kapcsolatban.

A TPNW-ről szóló viták vitás kérdése a következő két lehetséges következmény közötti feszültségből fakad

alapvetően egyetért azzal, hogy a 2 százalékos cél nem megfelelő mércéje a szövetség iránti elkötelezettségnek. Egyrészt a növekvő védelmi költségvetések alternatív költségekkel járnak, vagyis a nemzetközi béke és biztonság biztosításának más módjaira, például a környezetvédelmi programokra és a nemzetek közötti szervezetekre fordított kiadások csökkenésével (Simpson 2021: 4-7). Másodsor, a szövetségesek hozzájárulását a szövetség képességeihez és különösen a NATO-műveletekhez szintén a tehermegosztás elemeinek kell tekinteni (például Bercuson 2019b; Cormier/ McRae 2019; Collins 2018; Law 2018; Sokolsky/Leuprecht 2018). Kanada a NATO-missziókhöz való különösen értékes (és túlméretezett) hozzájárulását értékeli, kezdve az afganisztáni háborúval. Az ország a kezdetektől fogva részt vett a 2001-es koalíció vezette háborúban, és fontos szerepet játszott a háború utáni stabilizációs misszió, az ISAF NATO-vezetésű alakításában. Kanada afganisztáni szerepvállalása "forradalmi" (Moens 2008: 571) volt a kanadai biztonságpolitika számára, mivel az emberi biztonság és a békefenntartás hangsúlyozásától a határozottabb erő alkalmazása felé való elfordulást jelentette, ami csak a kanadai katonák közül több mint 150 ember életébe került. A szerepvállalást 2014-ig fenntartották az ország NATO-ban elfoglalt pozíciójának megerősítése céljából, annak ellenére, hogy a közvélemény egyre inkább a misszió ellen fordult, miután a halálos áldozatok száma 2006-ban emelkedni kezdett (Massie 2016). Ma Kanada ismét kiemelkedő szerepet játszik a lettországi eFP keretországaként. Kanadán kívül csak az Egyesült Államok, az Egyesült Királyság és Németország szolgál keretnemzetként a NATO keleti szárnyának megerősítésére. Kanadának az iraki NATO-misszióban betöltött vezető szerepe mellett ez tekinthető a védelmi kiadások viszonylag alacsony szintjének (jelenleg mintegy 1,4 százalék) ellensúlyozásának, és a fentiekben ismertetett diskurzusban kedvezően értékeli (pl. Leuprecht et al. 2018b).

FEGYVEREK ELLENŐRZÉSE

A "jó polgár" (Becker-Jacob et al. 2013) szerepét betöltve Kanada hagyományosan a fegyverzetellenőrzés, a fegyverek elterjedésének megakadályozása és a nukleáris fegyverek nélküli világ céljának elkötelezett és nagyon aktív támogatója. Kanada diplo- máciája, ahogyan Paul Meyer, Kanada korábbi leszerelési nagykövete fogalmazott, "úgy tűnik, hogy a nukleáris leszerelés a DNS-ében van" (Meyer 2021). A nukleáris fegyverzetellenőrzés és leszerelés rezonál a kanadai közvéleményre,⁴ és a szakértők általában támogatják ezt az irányultságot. Széles körű konszenzus áll a kétoldalú fegyverzetellenőrzési törekvések, például az új START-szerződés, valamint a többoldalú fegyverzet-ellenőrzési és non-proliférációs kezdeményezések, például a

4 A kanadaiak nagy többsége például támogatja a TPNW-t. Lásd: <https://pugwashgroup.ca/canadians-want-nuclear-lefegyverzes-es-kormanyunknak-cselekudnie-kell/>

Kanada "jó állampolgárként" való önmegítélése: Kanada hűsége a NATO-hoz és hajlandósága a nukleáris leszerelés támogatására. A kormány képviselői és a konzervatívabb tudósok védelmezik azt a hivatalos politikát, hogy Kanada végül is a NATO-partnerek oldalára áll. Kezdetben Kanada meglehetősen pozitívan áll a nukleáris fegyverek humánus alapon történő betiltására irányuló kezdeményezéshez, és részt vett mindhárom, a TPNW-ről szóló konferencián, valamint az ENSZ nyílt végű munkacsoportjában. A tárgyalások lezárása után azonban Kanada a NATO-partnerek oldalára állt. Ennek a fordulatnak a logikáját Leslie Andrew, a külügyminiszter akkori parlamenti államtitkára egy 2017-es parlamenti meghallgatáson tett nyilatkozatában lehet a legjobban érzékeltetni: "NATO-tagként másokra támaszkodtunk és mások vállán álltunk, akiknek van nukleáris elrettentő képességük". Mark Sedra, a Kanadai Nemzetközi Tanács elnöke ugyanezen az ülésen a hagyományos fegyverzetellenőrzési megközelítés folytatását javasolta annak érdekében, hogy "megakadályozzuk, hogy az olyan államok, mint Észak-Korea, Irán és mások atomfegyvereket szerezzenek, ugyanakkor együttműködve olyan nagy államokkal, mint Oroszország és az Egyesült Államok, csökkentsék készleteiket". Robert Huebert, a kanadai Global Affairs Institute vezető kutatója arra figyelmeztetett, hogy az Oroszország és a NATO közötti kapcsolatok romlása miatt "az erőfeszítéseket jobban megéri arra fordítani, hogy új módszereket dolgozzunk ki annak biztosítására, hogy az oroszok megértsék elkötelezettségünket az elrettentés folyamatos kérdése mellett".⁵

Egyes kommentátorok elfogadják, hogy a NATO-szövetségesek nem fogják aláírni a TPNW-t, de mégis sürgetik a NATO-t, hogy tegyen többet a nukleáris leszerelés terén. Erika Simpson (2021: 16-20) például rámutat, hogy a TPNW arra szolgál, hogy rávilágítson a nukleáris fegyverek humanitárius hatására és növelni fogja a nyomást az atomszorompó-szerződés következő felülvizsgálati konferenciáin, hogy lépjenek túl a legutóbbi felülvizsgálati konferencia holtpontján. Ez növelheti a NATO stratégiai koncepciójának megfelelő kiigazítására vonatkozó nyomást is. Az olyan progresszív agytrösztök, mint a Rideau Intézet,⁶ és az olyan nem kormányzati szervezetek, mint a kanadai Pugwash Csoport (Meyer 2021) és a Nők Nemzetközi Ligája a Békéért és Szabadságért⁷ még a TPNW-t is lelkesen támogatják. Kanadának arra a hagyományára kellene építenie, hogy még az USA-val szemben is egyoldalú leszerelésre törekszik. Pierre Trudeau miniszterelnöksége idején Kanada megszüntette a NATO-n belüli, nukleáris fegyverekkel kapcsolatos szerepét, és véget vetett a kétoldalú Észak-amerikai Légvédelmi Parancsnokság (NORAD) keretében kanadai földön állomásozó amerikai nukleáris fegyverek telepítésének.⁸ Így Kanada az első nukleáris fegyverzettel rendelkező ország, amely úgy döntött, hogy megvált a nukleáris fegyverektől. A mai napig Kanadának ezt a politikát kellene folytatnia. Peggy Mason, igazgató

tor a Rideau Intézet és a korábbi leszerelési nagykövet egyfajta kétlépcsős kompromisszumot javasol. Első lépésként Kanadának ki kellene vonulnia a NATO nukleáris politikájából, és alá kellene írnia a TPNW-t. Második lépésként Kanadának párbeszédet kellene kezdeményeznie a NATO-n belül "azzal a céllal, hogy meggyőzze a NATO-n belüli többi nem nukleáris fegyveres államot, hogy hasonlóképpen mondjanak le a NATO nukleáris álláspontjáról (...)".⁹ Amellett, hogy a NATO-nak el kell fogadnia a No-First-Use politikát, amely már régóta esedékes, és amelyet a Nemzetközi Bíróság 1996-os tanácsadói véleménye is előír, a NATO-nak le kell mondenia az amerikai nukleáris fegyverek európai telepítéséről is.

EGYÉB KIHÍVÁSOK A NATO SZÁMÁRA

Néhány olyan kérdés, amely más országokban kiemelkedő szerepet játszik, Kanadában viszonylag kevés figyelmet kap. Ez nem csak az európaizálódás kérdésére igaz (lásd fentebb), hanem még inkább a NATO déli szárnyán jelentkező problémákra (de lásd Holmboe 2017). A kanadai agytrösztök mégis foglalkoznak néhány olyan kérdéssel, amelyek nem kapnak kiemelt helyet a politikai vitában. Ezek gyakran olyan egyéni hozzájárulások, amelyek konkrét kérdéseket emelnek ki, mint például a NATO-műveletekben a nagonális fenntartások elterjedtsége és ennek a műveleti hatékonyságra gyakorolt hatásai (Bercuson 2018); vagy a lőszer szabványosítása (Zhou 2018). A nemekkel kapcsolatos kérdések azonban valamivel több figyelmet kapnak a különböző agytrösztökben. Az ENSZ Biztonsági Tanácsának a nőkről, a békéről és a biztonságról szóló 1325. sz. határozatának 2000-es elfogadása nemzetközi láthatóságot adott a nemek közötti egyenlőség issue-jének a biztonságpolitikában. A NATO 2007-ben kezdte komolyabban venni a nemek közötti egyenlőség kérdését. Hlatky és Hughes (2018) áttekintést nyújt a NATO-ban a nemek közötti esélyegyenlőség általános érvényesítésére irányuló erőfeszítésekről, és egy sor problémát azonosít. Ajánlásaik különösen arra összpontosítanak, hogy távolodjanak el attól, hogy a nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos kérdések tudatosságát a műveleti hatékonysághoz való hozzájárulásként állítsák be. A nemek közötti esélyegyenlőség általános figyelembevételét szorgalmazzák a szakpolitikai és műveleti tervezésben. Hlatky egy olyan projektet is vezetett, amely a NATO számára egy nemek közötti egyenlőséggel kapcsolatos képzési tanfolyamcsomagot dolgozott ki.¹⁰ Wahlen (2020) szerint különösen Kanada lenne alkalmas arra, hogy a NATO-n belül előmozdítsa a WPS napirendet.

⁵ Alsóháza: Report of the Standing Committee on National

Defence, 2018. június, 86. o.; <https://www.ourcommons.ca/>

- 6 Lásd: <https://rideauinstitute.ca/2021/01/25/welcoming-the-tpnw-and-supporting-a-progressive-american-foreign-policy/>
- 7 Lásd: https://www.ceasefire.ca/wp-content/uploads/2021/01/Acehson_Canadian-Senate-19.01.21.pdf.
- 8 1963 és 1984 között Kanada részt vett a NATO nukleáris megosztási megállapodásaiban, és F-104 Starfightereket telepített az amerikai nukleáris fegyverek európai célba juttatására.

-
- 9 Peggy Mason nyilatkozata, meghallgatás, Állandó Honvédelmi Bizottság, alsóház, NDDN 71. szám, 1. ülészak, 42. parlament, 2017. november 22., 5. o.
  - 10 Lásd: *Testreszabott nemi tudatossági alkalmazások a NATO-közösség számára*, https://www.queensu.ca/cidp/nato_gender_apps (2021. február 16.).

HIVATKOZÁSOK

- Banka, Andris** (2019): *To Trip a Bear: Canadian-Led Enhanced Forward Presence in Latvia*. Vimy Paper 39. Január. Ottawa, Védelmi Szövetségek Konferenciája Intézet.
- Becker-Jakob, Una/Hofmann, Gregor/Müller, Harald/Wunderlich, Carmen** (2013): Good International Citizens: Kanada, Németország és Svédország, in: Canada, Germany, and Sweden: Harald Müller és Carmen Wunderlich (szerk.): *Norm Dynamics in Multilateral Arms Control: Interests, Conflicts, and Justice*. Athens, University of Georgia Press: 207-245.
- Bercuson, David J.**
– (2018): Veszélyben van-e a NATO és a demokrácia kapcsolata?, in: *Frontline* 15 (1): 9.
– (2019a): How Russian President Vladimir Putin Is Keeping NATO Alive, *National Post*, február 21.; <https://nationalpost.com/opinion/david-j-bercuson-how-russian-president-vladimir-putin-is-keeping-nato-alive> (hozzáférés: 2021. április 29.).
– (2019b): NATO: NATO: Múlt, jelen és jövő. Policy Paper. Szeptember. Calgary, Kanadai Globális Ügyek Intézete.
- Braun, Aurel/ Blank, Stephen J.** (2020): *The Cold Reality Behind Russia's Charm Offensive: Why Canada Needs a Realistic Arctic Policy*. MLI-jelentés. Április. Ottawa, Macdonald-Laurier Intézet.
- Carment, David/Belo, Dani** (2018): *A háború jövője: The Risks and Rewards of Grey-Zone Conflict and Hybrid Warfare*. Policy Paper. Október. Calgary, Kanadai Globális Ügyek Intézete.
- Charron, Andrea**
– (2017): NATO, Kanada és az Északi-sarkvidék. NATO-sorozat. Szeptember. Calgary, Kanadai Globális Ügyek Intézete.
– (2021): A NATO strukturális kihívásai 2040-ig. Politikai kilátások. Január. Calgary, Kanadai Globális Ügyek Intézete.
- Collins, Jeffrey** (2018): *Collins: Az első elvek és a nemzeti érdek: Jelentés a kanadai védelmi politikáról*. December. Ottawa, Macdonald-Laurier Intézet.
- Collins, Jeffrey F./ Majumdar, Shuvaloy/Berkshire Miller, Jonathan** (2020): *A középhatalomtól a nagyhatalomig: Correcting Course in Canadian Foreign Policy*. MLI Paper. December. Ottawa, Macdonald-Laurier Intézet.
- Cormier, Youri/McRae, Rob** (2019): *CDA Institute*, május 28.; <https://cdainstitute.ca/nato-at-70-a-sign-of-the-times/> (hozzáférés: 2021. április 30.).
- Cotter, Andrew** (2020): Cotty Cody: A NATO és a kínai kihívás, in: Joseph McQuade/Bonnie Lao (szerk.): *NATO and the Asia-Pacific*. Toronto, NATO Association of Canada, 11-15.
- Hautecoeur, Benjamin** (2021): *Joe Biden és a kollektív biztonság Európában*. Policy Perspective. Február. Calgary, Canadian Global Affairs Institute.
- Heng, Yee-Kuang** (2020): Heng Hengeng: A NATO és a hasonlóan gondolkodó ázsiai-csendes-óceáni partnerek közötti elköteleződés lehetővé tétele, in: Joseph McQuade/Bonnie Lao (szerk.): *NATO and the Asia-Pacific*. Toronto, NATO Association of Canada, 21-25.
- Hilton, Roger** (2018): *Atlantic Forum*, december; <https://atlanticforum.com/content/wake-reminder-canada-s-security-nato-s-parliamentary-assembly> (hozzáférés: 2021. április 30.).
- Hlatky, Stéfanie von/Hughes, Thomas** (2018): *A NATO nemek közötti fordulat: From Policies to Operations*. Policy Brief 4(1). Kingston, Centre for International and Defence Policy.
- Holmboe, Rolf** (2017): *A NATO puha déli szárnya*. NATO Series. Szeptember. Calgary, Canadian Global Affairs Institute.
- Hughes, Thomas** (2019): *Thomas Hughes: The Art of War Games: Canada and the Political Effects of Military Exercises*. Vimy Paper 41. Március. Ottawa, Védelmi Szövetségek Konferenciája Intézet.
- Jenne, Nicole** (2020): Jenne: Beyond Fanfare and Hub-and-Spokes Bilateralism: How NATO Can Constructively Engage with the Asia-Pacific, in: Joseph McQuade/Bonnie Lao (szerk.): *NATO and the Asia-Pacific*. Toronto, NATO Association of Canada, 51-54.
- Kimball, Anessa L.** (2019): Knocking NATO: Strategic and Institutional Challenges Risk the Future of Europe's Seven-Decade Cold Peace. *SPP Briefing Paper* 12(36). Október. Calgary, The School of Public Policy és a Kanadai Globális Ügyek Intézete.
- Lai, Christina** (2020): Az "ázsiai NATO" egy oximoron? A NATO politikai szerepvállalásának és stratégiai igazodásának kilátásai az ázsiai-ázsiai térségben, in: Joseph McQuade/Bonnie Lao (szerk.): *NATO and the Asia-Pacific*. Toronto, NATO Association of Canada, 47-50.
- Law, David** (2018): *Macdonald-Laurier Intézet*, július 11.; <https://www.macdonaldlaurier.ca/putting-nato-defence-spending-perspective-david-law-inside-policy/> (hozzáférés: 2021. április 28.).
- Leuprecht, Christian** (2019): Leuprecht: Vélemény: *The Globe and Mail*, november 10.; <https://www.theglobeandmail.com/opinion/article-nato-has-bigger-problems-than-donald-trump/> (hozzáférés: 2021. május).
- Leuprecht, Christian/Sokolsky, Joel/Derow, Jayson**
– (2018a): *Paying It Forward: A transatlanti kapcsolatok fenntartása Kanada balti missziójával*. Kommentár. Október. Ottawa, Macdonald-Laurier Intézet.
– (2018b): *On the Baltic Watch: The Past, Present and Future of Canada's Commitment to the Enhanced Forward Presence in Latvia*. Jelentés. Június. Ottawa, Macdonald-Laurier Intézet.
- Lorenz, Wojciech** (2020): A NATO-Pacific Forum Could Be Key to Collective Defence in Asia, in: Joseph McQuade/Bonnie Lao (szerk.): *NATO and the Asia-Pacific*. Toronto, NATO Association of Canada, 31-36.
- Massie, Justin** (2016): Massie Massie: Public Contestation and Policy Resistance: Canada's Oversized Military Commitment to Afghanistan, in: *Foreign Policy Analysis* 12(1): 47-65.
- McKay, James** (2021): Kanada és a NATO: remények és ambíciók, in: Michele Testoni (szerk.): *NATO and Transatlantic Relations in the 21st Century. Kül- és biztonságpolitikai perspektívák*. London, Routledge: 33-46.
- Meyer, Paul** (2021): Kanada és a nukleáris tilalmi szerződés: *Behind the Headlines* 69:5, Január 29.; <https://pugwashgroup.ca/canada-and-the-nuclear-ban-treaty-the-deterrence-vs-disarmament-dilemma/> (hozzáférés: 2021. május).
- Moens, Alexander** (2008): Afganisztán és a forradalom a kanadai külpolitikában, in: Afganisztán és a forradalom a kanadai külpolitikában: *International Journal: Canada's Journal of Global Policy Analysis* 63(3): 569-86.
- Moens, Alexander/Smith-Windsor, Brooke** (2016): Következtetés: Conceptual Ideas for Advancing the NATO and Asia-Pacific Partnership, in: Alexander Moens/Brooke Smith-Windsor (szerk.): *NATO és az ázsiai-csendes-óceáni térség*. NDC Forum Paper 25. Róma, NATO Védelmi Főiskola, 237-253.
- Moens, Alexander/Turdeanu, Cornel** (2018): *Félelem és rettegés: Russia's Strategy to Dismantle North Atlantic and European Security Cooperation*. Jelentés. Július. Ottawa, Macdonald-Laurier Intézet.
- Paikin, Zachary** (2021): Paikin, Paikin: Revisiting Canada-Russia Relations: *Institute for Peace and Diplomacy*, április 5.; (hozzáférés: 2021. május 10.).
- Robertson, Colin**
– (2017): *Keeping the Americans In*. NATO-sorozat. Augusztus. Calgary, Canadian Global Affairs Institute.
– (2019): *Kanada pozicionálása egy zűrés világban*. Policy Perspective. Május. Calgary, Kanadai Globális Ügyek Intézete.
- Segal, Hugh** (2018): *Kanada NATO-missziója: Realizmus és újrakalibrálás*. Policy Perspective. Augusztus. Calgary, Kanadai Globális

Simpson, Erika (2021): A NATO előtt álló kihívások kezelése a Kanadából levont tanulságok felhasználásával, in: *Brown Journal of World Affairs* 27(1): 1-29.

Smith-Windsor, Brooke (2020): *NATO 2020: A NATO NATO: A Trump elleni küzdelem, felkészülés Kínára*. MLI Paper. Június. Ottawa, Macdonald-Laurier Intézet.

Sokolsky, Joel/Leuprecht, Christian (2018): *Macdonald-Laurier Institute*, augusztus 22.; <https://www.macdonaldlaurier.ca/canada-nato-battle-soul-american-foreign-policy-sokolsky-leuprecht-inside-policy/> (hozzáférés: 2021. április 28.).

Wählen, Claire (2020): *Ösztönözhetné-e a NATO a WPS átvételét a tagjai körében?* Policy Perspective. Október. Calgary, Kanadai Globális Ügyek Intézete.

Zhou, David (Yi Le) (2018): *NATO Small Arms Ammunition Standardization*. Policy Brief 4(3). Kingston, Centre for International and Defence Policy.

A FRANCIA VITA A NATO JÖVŐJÉRŐL

Janna Chalmovsky

FRANCIAORSZÁG A NATO-BAN - RÖVID TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS

Franciaország külpolitikáját az autonóm *vezérmotívum* vezérli (Ostermann 2019; Pannier/Schmitt 2020). Ez tükröződik Franciaország NATO-hoz való hozzáállásában is. Bár Franciaország a szervezet egyik alapító tagja volt, az egyetlen ország, amely kilépett az integrált parancsnoki struktúrából, mielőtt 2009-ben (a nukleáris tervezési csoport kivételével) visszatért volna. A francia kormány mégis úgy tekint a NATO-ra, mint az európai biztonságna csupán egyik pillérére, és a francia szemlélet fontos tekintetben eltér a többi európai állam nézeteitől.

Ma már nem kérdőjelezzik meg nyilvánosan az ország teljes jogú szövetségi tagságát, és a 2017-es francia stratégiai felülvizsgálat szerint a NATO "az európai biztonság kulcsfontosságú eleme" (French Strategic Review 2017: 59). Más európai államokkal ellentétben Franciaország hagyományosan a NATO kollektív védelmi szervezet jellegét hangsúlyozza, és lekicsinyli a NATO politikai konzultációs és koordinációs fórumként betöltött szerepét. Macron elnök, bár némileg módosította a kollektív védelem és a közös biztonság közötti egyensúlyt, továbbra is ebben a hagyományban marad.

Franciaország rendszeresen részt vesz a NATO-missziókban, a balti államokban és Lengyelországban működő NATO-misszióban, és a legfőbb szövetséges parancsnoki posztot tölti be a transzformációért (SACT). Emellett a francia védelmi kiadások GDP-arányos aránya 2021-ben valószínűleg meghaladja majd a két százalékot, bár ez "pusztán a [Covid-19] válság számtani következménye" (Parly 2020). Mindazonáltal Franciaország a NATO iránti elkötelezettségével párhuzamosan követi az európai szuverenitással és védelmi autonómiával kapcsolatos elképzeléseit. Franciaország NATO-val szembeni ambivalens álláspontjának okai az országnak az Egyesült Államokhoz fűződő viszonyában is rejlenek - Franciaország a ~~közé~~ fogva a NATO-t elsősorban az amerikai befolyás európai eszközeként érzékelt (Pannier/Schmitt 2020: 147). Egyrészt az Egyesült Államokra úgy tekintenek, mint amely központi szerepet tölt be az európai biztonság garantálásában, másrészt Franciaország rendszeresen megkérdőjelezi az Egyesült Államok Európa védelme iránti elkötelezettségének

megbízhatóságát. Az Egyesült Államok nem európai hatalom, és a NATO-val kapcsolatos hagyományos francia diszkurzus figyelmeztetett hegemon pozíciójára. Az Egyesült Államok Ázsia felé való fordulása tovább növeli ezt a bizonytalanságot az ország európai biztonsági garanciájával kapcsolatban.

Mégis, bár Franciaország a közdiplomáciai és védelmi kezdeményezéseiben az Európai Uniót részesíti előnyben, ezek az erőfeszítések nem mennek az ország NATO-ban való szerepvállalásának rovására. Christelle Calmels szerint Franciaország fő célkitűzései a NATO-val kapcsolatban a katonai struktúrába való visszatérése óta a szövetség megreformálása, nemcsak a költségvetési és humán források jobb kezelése érdekében, hanem Franciaország részvételének megerősítése a döntéshozatalban minden szinten, valamint a 360°-os megközelítés előmozdítása (Calmels 2020a). Azzal, hogy Franciaország határozottan elkötelezi magát a NATO mellett, a kormány azt a benyomást is szeretné eloszlatni, hogy az európai védelem francia támogatása aláássa a NATO-t.

FENYEGETÉS-ÉRZÉKELÉS: A NATO "AGYHALÁLA" ÉS AZ ÖSSZETETT ÉS VÁLTOZATOS FENYEGETETTSÉGI KÖRNYEZET

A NATO-val kapcsolatos francia szakértői diskurzust alakító francia agytrösztök és kutatóintézetek - leginkább az Institut des Relations Internationales et Stratégiques (IRIS), a Fondation pour la Recherche Stratégique (FRS) és az Institut français des relations internationales (Ifri) - főként a NATO-nak a francia biztonságpolitikában betöltött szerepével kapcsolatos nemzeti konszenzus részei. A NATO jövője nem áll a francia szakértői diskurzus középpontjában. Az erről szóló viták némileg háttérbe szorulnak, és csak "néhány kiválasztott" (szakértői interjú) foglalkozik velük, szemben a francia nemzetbiztonsági politika és az európai védelem iránti általános erős érdeklődéssel. A szövetséget Franciaország és Európa biztonságának egyik pilléréként fogadják el, de semmi több. A geostratégiai egyensúly jövőjéről szóló vitákban például megemlítik a NATO-t, de nem foglal el kiemelkedő helyet a lehetséges intézkedések és alternatívák mérlegelésében.

A **fenyegetések megítélését** tekintve a francia szakértők összességében egyetértenek abban, hogy Franciaország és Európa sokrétű és romló fenyegetettségi környezettel néz szembe, és hogy a fenyegetések egyre sokszínűbbé és összetettebbé váltak. Ide tartozik többek között az iszlamista terrorizmus, Oroszország, a közel-keleti és észak-afrikai (MENA) és a szubszaharai afrikai (SSA) regionális instabilitás és az államok törékenysége, a globális nagyhatalmi verseny visszatérése és Kína geostratégiai felemelkedése (Brustlein/Simón 2019: 33; Calmels 2020b; Institut Mon-

"A NATO jól van, de az atlanti szövetség bajban van"

Tertrais 2019

taigne 2021). Franciaországban azonban ezeket a kérdéseket nem feltétlenül tekintik a NATO számára kihívásnak, vagy olyannak, amellyel az atlanti szövetségnek kellene foglalkoznia. A francia szakértők többsége szerint jelenleg a NATO számára a legnagyobb kihívást a tagállamok közötti egység hiánya jelenti. Macron elnök "agyhalál" megjegyzése a *The Economist* című lapnak 2019-ben adott interjújában (Macron 2019) Törökországra és a NATO-tagállamok közötti konzultáció hiányára irányult, de nagyobb összefüggésben is kell látni (Obama elnök döntése, hogy a 2013-as vegyifegyverbevetés után nem szankcionálta Szíriát, az USA döntése, hogy 2019-ben kivonja csapatait Szíriából, így vákuumot és teret hagyva a török manőverezésnek) (Boniface 2019a). A francia szakértők számára tehát a NATO-t fenyegető legnagyobb veszély nem szükségszerűen kívülről, hanem a szövetségen belüli nézeteltérésekből, a szövetségeseink közötti konzultáció hiányából és a transzatlanti politikai kapcsolatok romlásából fakad (Moisi 2019; Mauro 2019a). Ahogy Bruno Tertrais, az FRS igazgatóhelyettese és az Institut Montaigne vezető munkatársa kiemelkedően fogalmazott: "A NATO jól van, de az Atlanti Szövetség bajban van" (Tertrais 2019). Szerinte az egység hiánya jelenti a legnagyobb veszélyt a NATO elrettentő erejének hitelességére. Ez egy meglehetősen gyakori álláspont a francia vitában (vö. Mauro 2019b).

(2019a) például azt állítja, hogy "Moscou pose un défi stratégique, mais pas une menace militaire" [Moszkva stratégiai kihívást jelent, de nem katonai fenyegetést]. Szerinte a krími eset olyan történelmi és stratégiai sajátosságokkal rendelkezik, amelyek nem kínálnak precedenst a jövőbeli annexiókra.

OROSZORSZÁG ÉS A NATO JÖVŐJE

Oroszországgal kapcsolatban úgy tűnik, hogy a kelet-európai tagállamok fenyegetés-érzékelését minden bizonnyal megértették. Mindazonáltal különbségek vannak abban, hogy mennyire nagy az orosz fenyegetés Európa számára. Egyesek Oroszországot problémának tekintik, csak nem a hagyományos értelemben. Inkább - ahogy Frédéric Mauro (2019b: 3), az IRIS társult Research Fellowja kiemeli - ez a biztonsági probléma abból a veszélyből fakad, amelyet az európai egységre jelent: "egyelőre a fenyegetés inkább abban rejlik, hogy Oroszország megosztja az európaiakat, mint abban, hogy esetleg lerohanja őket". Az Oroszországgal való konfliktus nem a csatateren, hanem a kiber-, politikai és választási térben zajlik. Ami az utóbbit illeti, Franciaországnak már megvoltak a saját tapasztalatai egy dezinformációs kampányról, néhány nappal a 2017-es elnökválasztás második fordulójára. Ez a próbálkozás kudarcot vallott, többek között azért is, mert a francia hatóságok tisztában voltak a dezinformáció által jelentett lehetséges fenyegetéssel. Franciaország hivatalosan soha nem tulajdonított ~~font~~ de a legvalószínűbb, hogy "az elkövetők (...) legalábbis Oroszországhoz kötődtek" (Jeangène Vilmer 2019: 23). Mindazonáltal a francia szakértők többnyire egy ~~vélemény~~ vannak abban, hogy nem szabad túlbecsülni egy olyan ország hagyományos fenyegetését, "amelynek GDP-je Spanyolországéval egyenértékű" (Mauro 2019a; vö. Boniface 2019b). Az IRIS igazgatója, Pascal Boniface

Az orosz diplomácia militarizálódását, valamint az agresszív gyakorlatok szisztematikus alkalmazását egyes francia szakértők mégis többnek tartják, mint egy nem hagyományos problémának (Maulny 2017). Ahogy Dominique Moïsi (2019), az Institut Montaigne Intézet különleges tanácsadója rámutat: "Tous ceux qui proclament qu'il n'existe pas de menace russe, souffrent soit de problème oculaire aigu, soit poursuivent un agenda qui n'a rien à voir avec l'analyse objective de la réalité" [Mindazok, akik azt állítják, hogy nincs orosz fenyegetés, vagy vakok, vagy olyan programot követnek, amelynek semmi köze a valóság objektív elemzéséhez]. Tertrais (2019: 4, vö. Heisbourg 2020: 88) egyetért ezzel a nézettel, és arra a következtetésre jut, hogy amíg Oroszország jelentős potenciális fenyegetést jelent Európára nézve, addig elrettentése valószínűleg a NATO egyik domináns tényező marad. Emellett egyes szakértők rámutatnak arra a lehetőségre, hogy Oroszország "kísértésbe eshet, hogy kihasználja, hogy az USA a Kínával való konfrontációra összpontosít" (Haroche 2020: 10; vö. Brustlein/Simón 2019), és kiterjessze az előrenyomulását a (tágabb) európai szomszédságban, különösen azokban a régiókban, ahol már most is van katonai szerepvállalása (például Szíriában és a Közép-afrikai Köztársaságban).

Mindent egybevetve, az Oroszország általi esetleges fenyegetéssel kapcsolatos francia álláspontot Tertrais (2018: 34) értékelése foglalja össze, miszerint

"[A]z orosz probléma valós és komoly, de inkább politikai, mint katonai jellegű". Az "Oroszországgal való hídépítésre" (Maulny 2020: 7) irányuló francia törekvések nem azt jelentik, hogy Franciaország nem hisz az Oroszországgal szembeni kemény álláspontban, hanem úgy kell értelmezni, mint a nagyhatalmi rivalizálás játékanak leküzdésére tett kísérletet. Ezek az erőfeszítések soha nem arról szóltak, hogy "fehérre mossák Oroszországot" (szakértői interjú), hanem arról, hogy kilépjenek az európai stratégiai holtpontról, és nyitva tartásuk a párbeszéd csatornáit az együttműködő megoldásokhoz (Pan-nier/Schmitt 2020: 141).

KÍNA ÉS A NATO JÖVŐJE

Kínát stratégiai szempontból kihívásnak tekintik, mivel agresszívabb magatartást tanúsít a csendes-óceáni térségben. Franciaországnak mint indo-csendes-óceáni hatalomnak fontos stratégiai érdeke fűződik a térséghez, és regionális stratégiájában egyre nagyobb jelentőséget tulajdonít a tengeri biztonság kérdéseinek (Regaud 2020). Ezért egyesek már készségesen szorgalmazták a francia "'pivot' Ázsia felé" (Duclos 2020a), akár csak a geo-gazdasági szférában. A kihívások, amelyeket Kína geopolitikai szinten jelent, különösen értékei, növekvő katonai ereje, de a nemzetközi politikai, gazdasági és technológiai környezet alakítására

irányuló törekvései miatt Franciaországban folyamatosan viták tárgyát képezik - csak éppen nem a NATO szerepét illetően. A hangsúly inkább azon van, hogy olyan közös európai álláspontot találjanak, amely erősíti Európa ellenálló képességét a kínai beavatkozással szemben. A francia kommentátorok kiemelik, hogy az európaiaknak saját narratívát kell alkotniuk a kínai-amerikai konfliktussal kapcsolatban (Simon 2020). A franciák érdeke, hogy a kérdést a NATO-n kívül tartsák, hogy megelőzzék a

megakadályozni a militarizálódást, és távol tartani az Egyesült Államokat egy olyan kérdésben, amely - francia szempontból - elsősorban az Európai Uniót érinti, és ezért európai keretek között kell megoldani. Ahogy Pascal Boniface (2020) fogalmaz, amikor Kínáról van szó, a 2020-as reflexiós csoport jelentése "clairement une instrumentalisation des États-Unis pour emporter avec eux les pays européens membres de l'OTAN dans leur lutte globale contre la Chine" [egyértelműen az Egyesült Államok kihasználja az előnyét, hogy az európai NATO-tagállamokat is maga mellé állítsa a Kína elleni globális küzdelemben].

Egyes szakértők mégis úgy vélik, hogy Kína stratégiai kihívást jelent a NATO számára. Itt a francia vélemények és diskurzusok szorosan kapcsolódnak az Egyesült Államok NATO-ban való szerepének értékeléséhez: a kérdés az, hogy Kínát közvetlen fenyegetésnek tekintik-e a szövetségre és tagállamaira nézve, vagy inkább közvetett fenyegetést jelent az Egyesült Államok és Kína közötti növekvő geostratégiai verseny miatt. François Heisbourg (2020: 89), az FRS különleges tanácsadója például úgy látja, hogy Kína, mint "Amerika egyenrangú versenytársa" megjelenése és megerősödése a kiindulópontja annak, hogy a terhek megosztásáról szóló vitáról a terhek átcsoportosításáról szóló vitára térjenek át. Az Ifri Biztonsági Tanulmányok Központjának igazgatója, Corentin Brustlein (2019: 41) szintén rámutat arra, hogy az európai fegyveres erőknek a jövőben növelniük kell stratégiai rugalmasságukat a konfliktus spektrum magasabb szintjén. Mivel az Egyesült Államok nagy valószínűséggel még inkább Ázsia felé fog pivotálni, az európai országoknak kompenzálniuk kell az amerikai magas szintű katonai kapacitások visszavonását (vö. Haroche 2020).

NATO-EU KAPCSOLATOK: AZ EURÓPAI STRATÉGIAI AUTONÓMIA EGY ÚTÓKÉPESEBB NATO ÉRDEKÉBEN

Franciaország már a hidegháború vége előtt is erősebb európai védelmi szerepet szorgalmazott (Maulny 2020). Franciaországban a stratégiai autonómiát "még mindig a védelempolitika kiemelt céljának tekintik" (Brustlein 2018: 2). A stratégiai autonómia koncepciója tehát mélyen beleivódott a francia stratégiai kultúrába és az ország stratégiai vitájába. A Covid-19-járvány megerősítette Macron elnök véleményét, miszerint "a gazdasági, biztonsági és normatív kihívások egyre inkább összefüggnek egymással, és az európai stratégiai autonómiába való újbóli befektetéssel kell kezelni őket" (Pannier 2021: 25). Emellett az Egyesült Államokat Európától eltávolító strukturális tendenciák, mint például az Ázsia felé fordulás, és különösen Trump elnök bomlasztó politikái nagyobb európai önállóságot követelnek a védelem területén (Terra 2019; Boniface 2019b). Egyes tudósok még Jolyon Howorth (2019) javaslatát is támogatják, amely a NATO és az EU közös biztonság- és védelempolitikájának (CSDP) összevonását, vagy legalábbis a NATO nagyobb mértékű

európaizálását szorgalmazza (Mauro 2019b: 19). A francia hozzájárulás fő gondja ebben a kérdésben az, hogy az európai országoknak saját kezükbe kell venniük a dolgokat, hogy képesek legyenek kezelni az európai szomszédságban kialakult válságokat (Mauro 2020; Bellais/ Nicolas 2019; Duclos 2020). Az FRS Research Fel-

Benjamin Hautecouverture (2021) szerint "a stratégiai autonómia kérdése áthatja az európai gondolkodást annak az általánosan osztott felfogásnak a háttérében, hogy Európa a fokozott stratégiai és geopolitikai együttműködés korszakába lép".

A francia tudósok véleménye szerint az európai önállóságnak és az amerikai hegemoniától való felszabadulásnak a fegyverkezési együttműködés területén is meg kell nyilvánulnia. Ahogy Florence Parly francia védelmi miniszter rámutatott, a NATO szolidaritási záradékát "5. cikknek hívják, nem pedig F-35-ös cikknek" (Parly 2019). Így az európai védelmi projektekbe történő több közös beruházásra irányuló francia felhívások (Brustlein 2018) nemcsak a kihívást jelentőbb fenyegetettségi környezet érzékeléséhez kapcsolódnak, hanem az Egyesült Államok NATO-n belüli, érzékelt öko- nomikus és politikai hegemoniájának ellensúlyozásához is szükségesek (Mauro 2019b; Mauro/Fernandez-Cras 2020; Bellais/Nicolas 2019). A francia szakértők egyetértenek abban, hogy az európai szintű szorosabb integráció elengedhetetlen a fegyverkezési ipar és a fegyveres erők nemzeti széttagoltságából eredő hatékonysági hiányosságok leküzdéséhez. A stratégiai gondolkodás erős hagyományaitól vezérelve tanulmányok és javaslatok léteznek a stratégiai autonómia eléréséhez szükséges képességfejlesztésről. Corentin Brustlein például egy olyan stratégiai képességkonceptiót javasol, "amely a rugalmasságot hangsúlyozza (...), de elsőbbséget ad azoknak a képességeknek, amelyek alkalmasak a konfliktus spektrum magas er végére" (Brustlein/Simón 2019: 34- 35). Frédéric Mauro (2019b: 20) egy "de- fence Eurogroup" gondolatát hozza be a vitába, amely az uniós intézmények keretein kívül működhetne, "mint egy embrionális, in- tegrált és autonóm 'európai hadsereg'". Ez a **közvetlen** minősített többségi szavazással vagy legalábbis konszenzusos vagy konszenzus mínusz eggyel történő döntéshozattal működhetne, amit a NATO egyik fő sikereként azonosít.

Corentin Brustlein (2018: 2) szerint azonban megalapozatlanok azok a félelmek, hogy Franciaország "gaullista fordulatot" tervez, amely "elvágná a transzatlanti kapcsolatot, miközben erősítené a francia befolyást": Franciaország felfogása a stratégiai autonómiáról sokkal árnyaltabbá vált. Az európai stratégiai autonómia ambiciózus víziója tehát nem áll szemben a NATO-val. Épp ellenkezőleg: egy erősebb Európa az atlanti szövetséget is erősítené (de Fougères 2020; Institut Montaigne 2021: 138). Emellett a NATO továbbra is biztosítja a kollektív védelmet és fokozza a katonai interoperabilitást. Ad- dicionálisan Franciaország pragmatikusabbá vált az európai stratégiai autonómiát illetően. Ez a pragmatizmus azt a francia felismerést tükrözi, hogy sok európai vezető, még Németországban is, még mindig az Egyesült Államokra tekint a védelem terén való vezető szerepvállalás tekintetében (Boniface

1 Annegret Kramp-Karrenbauer kijelentése, miszerint "Az európai stratégiai autonómiával kapcsolatos illúzióknak véget kell vetni", különösen nagy csalódást okozott a francia tudósoknak. Vö. Kramp-Karrenbauer: "Európának még mindig szüksége van Amerikára", in: Politico, 2020. november 2. (<https://www.politico.eu/article/europe-still-needs-america/>) és "Macrons rebuttal- Ein Gespräch mit dem französischen Staatspräsidenten", in: Der Grand Continent, 16. 2020. november 2020, <https://legrandcontinent.eu/de/2020/11/16/macron/> (hozzáférés: 2020. november 22.).

található a francia gondolkodásban, amely szerint nem ~~sok~~ ^{sok} energiát fektetni a vitába, és csak azzal kell dolgozni, ami rendelkezésre áll - vagyis a NATO továbbra is "indispensable autant qu'incontournable" [nélkülözhetetlen, valamint elkerülhetetlen] marad (Moïsi 2019).

felé tett közeledését általában véve, valamint Macron elnök 2020-as megerősítését a

- 2 A NATO először az 1974-es ottawai nyilatkozatban ismerte el Franciaország önálló nukleáris erejének értékét, amely kimondja, hogy a brit és a francia "saját elrettentő szerep betöltésére képes nukleáris erők hozzájárulnak a Szövetség elrettentő erejének általános megerősítéséhez".

NUKLEÁRIS ELRETTENTÉS ÉS LESZERELÉS

A (nukleáris) elrettentésről és a fegyverzetellenőrzésről folytatott francia vita tükrözi, hogy Franciaország egyike az öt bejelentett nukleáris fegyverrel rendelkező államnak. A francia vita azonban eltér az Egyesült Államokban és az Egyesült Királyságban folyó vitáktól. Az egyik különbség a nukleáris fegyverekkel és az elrettentéssel kapcsolatos ismeretek előállítását érinti. Az Egyesült Államokban az olyan központi fogalmakat, mint a stratégiai stabilitás, a kiterjesztett elrettentés vagy az eszkaláció ellenőrzése, olyan agytrösztök dolgozták ki, mint a RAND. Franciaországban a stratégiai gondolkodásra és az olyan doktrínák kidolgozására, mint az "elrettentés a gyengéktől az erők felé" és az "at- om kiegyenlítő ereje", nagy hatással voltak az állami tisztviselők, például Pierre-Marie Gallois és Charles Ailleret ezredesek, valamint maga de Gaulle elnök (Tertrais 2020: 14). Bizonyos szempontból ez az államközpontúság még ma is jellemzi a francia vitákat (de Montbrial/Gomart 2019). Politikailag egyetlen jelentős hang sem vonja kétségbe, hogy amíg léteznek nukleáris fegyverek, addig a *force de frappe-t* meg kell tartani. A fegyverzetellenőrzés kérdéseit is ritkán vitatják meg a parlamentben. A nukleáris elrettentés és a francia nukleáris erők nem számítanak fontos témának, és nem képezik nyilvános viták vagy a francia nem kormányzati szervezetek témáját (Tertrais 2020: 23). A francia sajtó a fegyverzetellenőrzésről csak olyan nagy nemzetközi kérdések kapcsán számol be, mint Észak-Korea vagy az iráni nukleáris megállapodás.

Kevés kivételtől eltekintve a francia szakértői diskurzust is ez az általános elfogadás jellemzi. Az olyan szakosodott agytrösztök, mint az Ifri és a CERI hosszasan vitatják ezeket a kérdéseket. Ezek azonban általában nem a nukleáris elrettentésről és ~~leszere~~ ^{leszerelés} szóló politikai vitákban foglalnak állást, hanem inkább az e területre vonatkozó francia politikák történelmi, szociológiai és stratégiai perspektíváit elemzik. Kivételt képeznek a CERI szakértői, akik nyíltabban kérdőjelezik meg a nukleáris elrettentés és Franciaország nukleáris álláspontjának indokoltságát (Pelopidas 2017). A tudósok többsége azonban nem kritizálja a nukleáris elrettentés fenntartásának hivatalos politikáját és az olyan alapvető stratégiai fogalmakat, mint a létfontosságú érdekek, a szufficiencia és az elfogadhatatlan kár. Nem kérdőjelezik meg azt sem, hogy Franciaország független nukleáris erők hozzájárulnak-e az európai biztonsághoz a NATO keretein belül. ² Ami a francia független nukleáris erők erősebb európai szerepének kérdését illeti, a legtöbb tudós pozitívan tárgyalja Franciaország európai partnerei

force de frappe európai dimenziója különösen. Az École de Guerre-ban tartott beszédében Macron hangsúlyozta, hogy

"Franciaország létfontosságú érdekei (amelyek megsértése egyértelmű választ válthat ki) most már európai dimenzióval rendelkeznek" (Macron 2020). Kivételt képeznek ismét a CERI tudósai, akik megkérdőjelezzik, hogy a nukleáris elrettentési megállapodás még mindig szükséges és hasznos-e, tekintettel arra, hogy az amerikai nukleáris elrettentési képességek Európában "az 1960-as évek óta egyszerre hatástalanok és szükségtelenek" (Egeland/Pelopidas 2021: 242). Véleményük szerint az európai nukleáris képességekről szóló visszatérő viták - amelyeket Macron elnöknek az École de Guerre-ben elmondott beszéde indított újra - így egy "zombihoz hasonlítanak, amelyet soha nem lehet véglegesen nyugalomba helyezni" (Egeland/Pelopidas 2021: 238). Hangsúlyozzák az "euro- atomenergia-ügy gyengeségeit", és megkérdőjelezzik, hogy Macron ajánlatát elfogadják-e majd az érzékeny közvélemény és a döntéshozók Németországban és más európai országokban (Egeland/Pelopidas 2021).

A NATO-ról és a fegyverzetellenőrzésről szóló többségi diskurzust az uralkodó nukleáris doktrínák alakítják. Így a tudósok támogatják azt az elképzelést, hogy a NATO-nak mindaddig nukleáris szövetségnek kell maradnia, amíg léteznek nukleáris fegyverek. A francia tudósok legálisan kötelező fegyverzet-ellenőrzési eszközöket, átláthatóságot és bizalomépítő intézkedéseket, doktrínacserét és információ megosztást javasolnak olyan eszközökként, amelyek segíthetnek a nukleáris elrettentés stabilitásának növelésében (HauteCouverture/Maitre/ Tertrais 2021).³ Nem látnak azonban teret a francia nukleáris fegyverzetcsökkentésre mindaddig, amíg az Egyesült Államok és Oroszország által telepített nukleáris fegyverek mennyisége nagyságrendekkel meghaladja a francia fegyverek számát. Az atomfegyverek tilalmáról szóló szerződés sem ~~is~~ meg a francia szakértői közösségnek. Az öt hivatalos atomfegyver- állam egyikeként Franciaország következetesen elutasította a szerződést, valamint azt az elképzelést, hogy a szerződés nemzetek közötti szokásjogot állapít meg.⁴ Ugyanígy a legtöbb tudós nem fogadja el azt az érvelést, amely szerint szoros kapcsolat áll fenn az atomsorompó- szerződésben foglalt, a nukleáris fegyveres államok leszerelési kötelezettsége és a nem nukleáris fegyveres államok ilyen fegyverek megszerzésének tilalma között (Maitre 2019: 27). A nukleáris elrettentéssel védendő létfontosságú érdekek francia koncepciója szintén ellentétes a no-first-use gondolatával. Ehelyett a legtöbb tudós a hidegháború befejezése után Franciaország által végrehajtott egyoldalú csökkentésekre hivatkozik, és konkrét fegyverzet-ellenőrzési intézkedéseket javasol, mint például az Átfogó Teszt-tilalmi Szerződés és a Hasadóanyag-csökkentési Szerződés (Fissile Material Cut- Off Treaty), mint továbblépési lehetőséget (Brustlein 2021).

- 3 A fegyverzetellenőrzés sürgösségének francia érzékét maga Macron elnök is hangsúlyozta: a fokozódó feszültségek fényében 2020-ban azt követelte, hogy "az európaiaknak is közösen kell kidolgozniuk egy nemzetközi fegyverzetellenőrzési menetrendet". A közepes hatótávolságú nukleáris erőkről szóló szerződés lejárt, az új START-szerződés jövőjével kapcsolatos bizonytalanságok és a hagyományos fegyverzetellenőrzési rendszer válsága Európában ahhoz vezetett, hogy 2021-re visszatérhet a tiszta, akadálytalan katonai és nukleáris verseny, amire az 1960-as évek vége óta nem volt példa" (Macron 2020).
- 4 Lásd: <https://www.icanw.org/france>. Úgy tűnik azonban, hogy a francia közvélemény fogékonyabb (https://www.mvtpaix.org/word-press/wp-content/uploads/2018/07/CP-05.07.2018-Sondage-TIAN_EN.pdf), és a francia nemzetgyűlés külügyi bizottsága "azt javasolta, hogy a kormány "enyhítse a szerződéssel kapcsolatos kritikáját", "hogy megmutassa, hogy megértjük és figyelembe vesszük az államok aggodalmait és a kiegyensúlyozottabb globális kormányzás iránti vágyukat". (lásd: <https://www.icanw.org/france>).

NATO: NATO: EGY BIZTONSÁGI SZERVEZET

Franciaország a NATO-t mindig is elsősorban **katonai szervezet** és nem értékközösségnek tekintette (Tertrais 2020). A francia kommentátorok határozottan nem osztják a 2020 Reflection Group véleményét, miszerint a NATO mindig is közös értékeken alapult. Ahogy Pascal Boniface (2020) kiemeli, Portugal Salazar rendszere alapító tagja volt a NATO-nak, és a törökországi és görögországi katonai puccsok soha nem tették kétségessé ezen országok NATO-tagságát. Így francia szempontból a NATO mindig is "katonai ma-china" volt, és ezért nem "a külpolitikai konvergencia ideális fóruma vagy eszköze" (de France 2019). Ezzel kapcsolatban Michel Duclos, az Institut Montaigne különleges tanácsadója azt javasolja, hogy a jelenlegi kihívások kezelésére irányuló transzatlanti menetrendet bővítsék ki azáltal, hogy az EU-t az Egyesült Államok kulcsfontosságú geopolitikai partnerévé teszik (Duclos 2020). A NATO reformjával kapcsolatos francia kívánságok tehát a döntéshozatal fokozásához és a biztonsági kérdésekkel kapcsolatos jobb konzultációhoz kapcsolódnak, de ennél többre nem. A Franciaországot, Spanyolországot, Olaszországot és Portugáliát tömörítő informális "déli kvartett" tagjaként Franciaország kiegyensúlyozottabb megközelítést sürget a NATO részéről az Oroszországgal és a déli fenyegetésekkel szembeni fellépéshez, valamint jobb koordinációt az Európai Unióval a mediterrán térségben (Calmels 2020b). A **360°-os megközelítésre** vonatkozó francia felhívást azonban a "diszkurzív módszernek kell tekinteni, amely enyhíti a szövetség Oroszországra való összpontosítását, ugyanakkor nem jár a NATO fokozott jelenlétével délen" (Calmels 2020b: 422).

Ami a **jövőbeli műveleteket** illeti, a francia szakértők valószínűtlennek tartják, hogy a déli régióban a kiképzési misszióknál többre nem kerül sor (Pannier/Schmitt 2020: 141; Calmels 2020b). Először is, a térségben a jövőbeni műveletekhez szilárd jogalapra lenne szükség (ami az ENSZ Biztonsági Tanácsának jelenlegi blokádjai miatt valószínűtlen) és az Egyesült Államok határozott támogatására (ami az "Afganisztán utáni műveleti fáradtság" miatt valószínűtlen). Ezenkívül bürokratikus jellege, belső megosztottsága és lassú döntéshozatali eljárásai miatt a NATO nincs abban a helyzetben, hogy megbirkózzon a "déli fenyegetések diffúz és sokrétű természetével" (Calmels 2020b: 429), és kérdéses, hogy a NATO-nak egyáltalán részt kellene-e vennie olyan feladatokban, mint a migráció kezelése vagy a terrorista akciók elleni küzdelem. Bár az Egyesült Államok és az európai országok is osztoznak a terrorfenyegetésben mint **lőszár** problémában, a francia szakértők meglehetősen valószínűtlennek tartják, hogy a NATO bekapcsolódjon, "annak ellenére, hogy számos releváns programot indítottak a védelmi instrumentek új fenyegetésekhez és a fegyveres erőszak hibrid formáihoz való igazítása érdekében" (HauteCouverture 2021). A francia tudósok véleménye szerint a koalíciós szövetségek rugalmasabbak és jobban tudnak reagálni az

ilyen eshetőségekre. Ami a déli instabilitásra adott válaszokat illeti, a NATO-nak vagy szorosan együtt kell működnie az EU jobb erőforrásaival, vagy a felelősséget teljes egészében az EU-ra kell hagynia. Ez lehetővé tenné a NATO számára, hogy fő céljára, a területvédelemre összpontosítson.

Ami a döntéshozatali eljárásokat illeti, a francia szakértők úgy vélik, hogy ezen a területen a változások valószínűtlennek, sőt lehetetlennek tűnnek. Így a partnerek közötti fokozott konzultáció és párbeszéd a fenyegetettséggel kapcsolatos felfogásról ismét egy olyan helyzetet eredményezhet, amely

koherens közös politika, ami jelenleg hiányzik, de a múltban mindig sikerült. Joe Biden elnöksége ezért jó alkalom lehet arra, hogy újjáéledjenek az európai kollektív biztonságról és a transzatlanti szövetség jövőjéről szóló viták. Biden külpolitikai prioritása a szövetségek "újrátárolására és újragondolására" nyitott némi mozgásteret a transzatlanti ~~partok~~ közötti új stratégiai párbeszéd számára, amit az európaiaknak most ki kellene használniuk (Hautecouverture 2021).

HIVATKOZÁSOK

- Bellais, Renaud/Nicolas, Axel** (2019): Une défense commune pour une Europe solidaire; <https://jean-jaures.org/nos-productions/une-defense-commune-pour-une-europe-solidaire> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Berghofer, Julia** (2020): Miért olyan nehéz stratégiai nukleáris párbeszédet folytatni Németországgal, in: *Notes de la FRS* 29; <https://www.frstrategie.org/en/publications/notes/breaking-taboo-why-it-so-hard-lead-strategic-nuclear-dialogue-germany-2020> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Bonifác, Pascal**
- (2019a): L'OTAN: walking dead?, in: *Édito*; <https://www.iris-france.org/141816-lotan-walking-dead/> (hozzáférés: 2021. május 21.).
  - (2019b): L'OTAN a 70 ans. Comment (et pourquoi) survivre à la disparition de la menace soviétique?, in: *Édito*; <https://www.iris-france.org/135068-lotan-a-70-ans-comment-et-pourquoi-survivre-a-la-disparition-de-la-menace-sovietique/> (hozzáférés: 2021. május 21.).
  - (2020): OTAN: de la mort cérébrale à la résurrection face à la Chine, in: *Édito*; <https://www.iris-france.org/152390-otan-de-la-mort-cerebrale-a-la-resurrection-face-a-la-chine/> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Brustlein, Corentin**
- (2018): Európai stratégiai autonómia: Balancing Ambition and Responsibility, in: *Éditoriaux* de l'Ifri; <https://www.ifri.org/fr/publications/editoriaux-de-lifri/european-strategic-autonomy-balancing-ambition-and-responsibility> (hozzáférés: 2021. május 21.).
  - (2021): IFRI Proliferation Papers 63.
- Brustlein, Corentin/Simón, Luis** (2019): Battle-ready? Az európai haderő felkészítése a versenyképesebb környezetre, in: Brustlein, Corentin (szerk.): *Mutual Reinforcement: CSDP and NATO in Face of Rising Challenges*, Focus Stratégique 93; <https://www.ifri.org/en/publications/etudes-de-lifri/focus-strategique/mutual-reinforcement-csdp-and-nato-face-rising> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Calmels, Christelle**
- (2020a): La France à l'OTAN: un allié influent?; <https://www.diploweb.com/La-France-a-l-OTAN-un-allie-influent.html> (hozzáférés: 2021. május 21.).
  - (2020b): A NATO 360 fokos biztonsági megközelítése: szövetségi kohézió és alkalmazkodás a krími válság után, in: *Európai biztonság* 29 (4): 416-435.
- de Fougères, Mahaut** (2020): *blog*; <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/stronger-together-charting-way-forward-european-defense> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- de France, Olivier** (2019): <https://www.iris-france.org/135189-strategic-autonomy-and-european-security-after-brexit/> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- de Montbrial, Thierry/Gomart, Thomas** (2019): In: de Montbrial, Thierry/Gomart, Thomas (szerk.): *Think tanks à la française: What is a think tank? A French perspective*, Études de l'Ifri, 25-44; https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/demontbrial_gomart_what_is_a_think_tank_2019.pdf (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Duclos, Michel**
- (2020a): *Covid-19 the Clarifier: The Impact of the Virus on France's Foreign Policy*, Policy Paper; <https://www.institutmontaigne.org/en/publications/covid-19-clarifier-impact-virus-frances-foreign-policy#> (hozzáférés: 2021. május 21.).
  - (2020b): *Trump vagy Biden. Rebuilding the Transatlantic Relationship*, Policy Paper; <https://www.institutmontaigne.org/en/publications/trump-or-biden-rebuilding-transatlantic-relationship> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Egeland, Kjølvpelopidas, Benoît** (2021): Európai nukleáris fegyverek? Zombi viták és nukleáris realitások, in: *European Security* 30 (2): 237-258.
- Francia stratégiai felülvizsgálat** (2017): *Revue Stratégique de Défense et de Sécurité Nationale*; <https://www.defense.gouv.fr/english/content/download/514655/8664340/Revue%20strat%C3%A9gique%20de%20d%C3%A9fense%20et%20de%20s%C3%A9curit%C3%A9%20nationale%202017.pdf> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Haroche, Pierre** (2020): *Készen áll-e Európa a kétpólusú világra?*, IRSEM Research Paper 88; https://www.irsem.fr/data/files/irsem/documents/document/file/3231/RP_IRSEM_88.pdf (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Hautecouverture, Benjamin** (2021): *Biden and Collective Security in Europe*, Policy Perspective. Calgary, Canadian Global Affairs Institute; https://www.cgai.ca/joe_biden_and_collective_security_in_europe (hozzáférés: 2021. március 29.).
- Hautecouverture, Benjamin/Maitre, Emmanuelle/Tertrais, Bruno** (2021): *A stratégiai stabilitás jövője*. Párizs, Fondation pour la Recherche Stratégique.
- Heisbourg, François** (2020): NATO 4.0: Az atlanti szövetség és Kína felemelkedése, in: *Survival* 62 (2): 83-102.
- Howorth, Jolyon** (2019): *Jolyon Howly: Autonomy and Strategy: What Should Europe Want?*, Egmont Security Policy Brief 110; <https://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2019/04/SPB110.pdf?type=pdf> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Institut Montaigne** (2021): *Repenser la défense face aux crises du 21e siècle*, Rapport; <https://www.institutmontaigne.org/ressources/pdfs/publications/repenser-la-defense-face-aux-crisis-du-21e-siecle-rapport.pdf> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Jeangène Vilmer, Jean-Baptiste** (2019): *A "Macron Leaks" művelet: A Post-Mortem*, Atlantic Council/IRSEM; https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2019/06/The_Macron_Leaks_Operation-A_Post-Mortem.pdf (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Macron, Emmanuel**
- (2019): Macron saját szavaival, in: *Macron: The Economy* (7.11.2019); <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-in-his-own-words-english> (hozzáférés: 2021. május 21.).
  - (2020): A köztársasági elnök beszéde a védelmi és elrettentési stratégiáról; <https://www.elysee.fr/en/emmanuel-macron/2020/02/07/speech-of-the-president-of-the-republic-on-the-defense-and-deterrence-strategie> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Maitre, Emmanuelle** (2019): *A francia-német tandem: Bridging the Gap on Nuclear Issues*, IFRI Proliferation Papers 61.
- Maulny, Jean-Pierre**
- (2017): "LObs"; <https://www.iris-france.org/92442-quitter-lotan-neferait-quisoler-la-france/> (hozzáférés: 2021. május 21.).
  - (2020): Franciaország és az európai biztonság jövője, in: Friedrich-Ebert-Stiftung (szerk.): *European Security after Brexit. A British, French and German Perspective*. Bonn, Friedrich-Ebert-Stiftung; <https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2020/12/16865-20201215.pdf> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Mauro, Frédéric**
- (2019a): IRIS Tribune; <https://www.iris-france.org/142449-nato-is-dead-but-europe-is-sick/> (hozzáférés: 21. május 2021.).
  - (2019b): *Reforming NATO to Save the Alliance*, IRIS Analysis 7; <https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2019/07/Analyse-7-Eng-NATO-MAURO-July-2019.pdf> (hozzáférés: 2021. május 21.).
  - (2020): *Európai védelem*: IRIS Tribune; <https://www.iris-france.org/143892-european-defence-challenges-ahead/> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Mauro, Frédéric/Fernandez-Cras, Pablo** (2020): IRIS Analysis #9; <https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2020/09/Analyse-9-MAURO-September-2020-.pdf> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Moïsi, Dominique** (2019): Face à une Russie plus agressive, l'Europe a besoin de l'Otan, *Blog*; <https://www.institutmontaigne.org/blog/face-une-russie-plus-agressive-leurope-besoin-de-lotan> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- Ostermann, Falk** (2019): *Balk, Falk: Security, Defense Discourse and Identity in NATO and Europe. Hogyan változtatta meg Franciaország a külpolitikát*. London, Routledge.

Pannier, Alice/Schmitt, Olivier (2020): *A francia védelmi politika a hidegháború vége óta*. London, Routledge.

Pannier, Alice (2021): Franciaország, in: Brustlein, Corentin (szerk.): *Collective Collapse or Resilience? European Defense Priorities in the Pandemic Era*, Focus Stratégique 103; https://www.ifri.org/sites/default/files/atoms/files/brustlein_ed_collective_collapse_or_resilience_2021.pdf (elérés 21.). május 2021).

Parly, Florence

- (2019): Discours à l'Atlantic Council. The US-French relationship in a changing world; <https://www.defense.gouv.fr/salle-de-presse/discours/discours-de-florence-parly/discours-a-l-atlantic-council-the-us-french-relationship-in-a-changing-world> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- (2020): Discours de Florence Parly, Ministre des Armées, lors de l'Examen des Crédits de la Mission Défense du Projet de Loi de Finances 2021, 2020. december 3.; <https://www.defense.gouv.fr/salle-de-presse/discours/discours-de-florence-parly/discours-de-florence-parly-ministre-des-armees-lors-de-l-examen-des-credits-de-la-mission-defense-du-projet-de-loi-de-finances-2021-le-3-decembre-2020> (hozzáférés: 2021. május 21.).

Pelopidas, Benoit (2017): The Unbearable Lightness of Luck: Three Sources of Overconfidence in the Manageability of Nuclear Crisis, in: *European Journal of International Security*, 2 (2): 240-262.

Regaud, Nicolas (2020): Franciaország innovatív tengeri biztonsági szerepvállalása az Indo-csendes-óceáni térségben, in: *The Diplomat*; <https://thediplomat.com/2020/04/frances-innovative-maritime-security-engagement-in-the-indo-pacific/> (hozzáférés: 2021. május 21.).

Simon, Édouard (2020): Le Duel États-Unis / Chine, un Test pour l'Autonomie Stratégique Européenne, in: *Revue Internationale et Stratégique* 120: 99-107.

Tertrais, Bruno

- (2018): Oroszország nukleáris politikája: In: A nukleáris nukleáris politika: A rossz okok miatt aggódunk, in: *Survival* 60 (2): 33-44.
- (2019): NDC Policy Brief 8; <https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1297> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- (2020): OTAN: que veut la France?, Interjú; <https://www.arenion24.news/2020/05/25/otan-que-veut-la-france/> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- (2021): *A francia nukleáris elrettentő politika, erők és jövő: A Handbook*. Párizs, Fondation pour la Recherche Stratégique.

NÉMETORSZÁG VÉLEMÉNYE A NATO JÖVŐJÉRŐL: SZÜKSÉGES, DE JAVÍTÁSRA SZORUL

Matthias Dembinski

Németország történelmileg megbízható partner volt a szövetségben belül, és képes volt összeegyeztetni a NATO-val szembeni kötelezettségeit a háború utáni, multilateralizmuson és katonai visszafogottságon alapuló biztonsági kultúrájával. Valójában a legtöbb német szakértő osztja azt az értékelést, hogy a NATO továbbra is a német és az európai biztonság egyik építőköve marad. Ugyanakkor széles körben elterjedt az az érzés is, hogy a NATO kohézióját és célját illetően válságban van. Ezt az érzést táplálják az Egyesült Államok jövőbeli irányvonalával kapcsolatos bizonytalanságok, de Törökország nacionalista külpolitikája, a jogállamiságtól való eltérések egyes tagállamokban, valamint a növekvő belső heterogenitás és mozdulatlanság is. A válságról szóló beszédek ellenére azonban sok tudós meg van győződve arról, hogy a NATO - kollektív védelmi szervezet és értékközösség jellegéből adódóan - képes lesz alkalmazkodni (Deitelhoff/Daase 2020).

Ezen az általános konszenzuson túl a NATO jövőjéről szóló német vitát legalább három törésvonal jellemzi. Az első az enyhülés hívei és azok között húzódik, akik elismerik az elrettentés tartós jelentőségét. A második a transzatlanti és az európai orientáció hívei között húzódik. A harmadik, nemrégiben kialakult törésvonal az értékalapú politika hívei és a pragmatizmus hívei között húzódik.

PORCELÁN/GLOBÁLIS NATO

Kína felemelkedése két okból is megjelenik a NATO jövőjéről szóló vitákban. Először is, a Kínával kapcsolatos megítélés gyorsan változik. Másodszor, a tudósok elismerik, hogy Kína növekvő hatalma és magabiztossága fel fogja gyorsítani az USA Ázsia felé történő fordulatát, és hatással lesz a NATO belső felépítésére.

Néhány évvel ezelőtt Kínát olyan gazdasági lehetőségnek tekintették, amelyet Németország nem hagyhatott ki. Ez a kép mára gyökeresen megváltozott (Tatlow 2020).¹ A várakozások, hogy a megnövekedett kereskedelem és kommunikáció elősegíti majd Kína átalakulását, csalódást okoztak. Ma a szakértők Kína szerepét technológiai, szabályozási és normatív versenytársként hangsúlyozzák, amely hátrányosan érinti a nyugati társadalmak ellenálló képességét, és szándékosan kihívást jelent a liberális

értékek-

¹ A Német Iparszövetség egy széles körben olvasott tanulmánya jól érzékelteti ezt a megváltozott hangulatot: BDI 2019.

Európában és világszerte. Mások a biztonságra összpontosítanak. Bár a tudósok nem tekintik Kínát katonai fenyegetésnek, tudomásul veszik a technológia és a biztonság közötti kapcsolatot, valamint Kína növekvő katonai lábnyomát Európában és a szomszédos régiókban, beleértve a tengerészeti gyakorlatokat a Földközi-tengeren és Oroszországgal együtt a Balti-tengeren.

Kína változó megítélése ellenére a vita arról, hogy Németországnak hogyan kellene reagálnia ezekre a kihívásokra, és a NATO szerepéről e tekintetben, még csak most kezdődik. Kínával kapcsolatban a fent említett törésvonalak átfedik egymást, és két nagy tábor alakul ki.

Az első táborba tartoznak az értékalapú politika hívei, akik az emberi jogok szigorúbb tiszteletben tartását szorgalmazzák, valamint azok, akik a kapcsolat biztonsági és katonai aspektusait hangsúlyozzák, és többek között a kínai (gazdasági) tevékenységek szigorúbb felügyeletét és ellenőrzését szorgalmazzák Európában. A második tábor a pragmatikusok és az enyhülés hívei. A pragmatikusok hangsúlyozzák a Kínával való munkakapcsolat fontosságát és előnyeit, és arra figyelmeztetnek, hogy Németországnak és Európának úgy kell majd megbirkóznia Kínával, ahogy van. Ők továbbra is támogatják az elkötelezettség politikáját. Ugyanakkor ők is egyenlőbb versenyfeltételeket sürgetnek - például a befektetések terén -, valamint óvintézkedéseket annak biztosítására, hogy a növekvő kölcsönös függőség ne tegye lehetővé, hogy Kína megváltoztassa a német és európai normákat és értékeket (Godehardt 2020; Riecke 2021). Az enyhülés hívei aggódnak a kapcsolatok biztonságossá válásának visszahatásai miatt, és az interdependenciától civilizáló hatást várnak a konfliktusra.

A vita egyik emblematikus kérdése a kínai vállalatok részvétele a németországi 5G hálózat kiépítésében. A tavaly őszi tárcaközi kompromisszum formálisan nem zárja ki a vállalatokat, de korlátozza a Huawei-alkatrészek használatát (Bartsch/Laudien 2021: 25). Az első tábor tagjai szerint ez a kompromisszum nem éri el a szükséges mértéket. Németországnak egyenesen el kellene tiltania a Huawei-t az 5G hálózat kiépítésétől (Schwarzer/ Burns 2020). A második tábor tagjai kiegyensúlyozottabban ítélik meg a biztonsági kockázatokat és a gazdasági előnyöket, és rámutatnak azokra a közvetlen és közvetett költségekre, amelyekkel a Huawei kizárása járna.

Ez a törésvonal átfedésben van a transzatlanti/európai di- videával. Az első tábor tagjai kedvezően reagálnak a

"A jövőbeli transzatlanti kapcsolatok archimédeszi pontja a Kína-politika lesz."

Német Transzatlanti Csoport 2021: Több ambíciót, kérem! Egy új megállapodás felé Németország és az Egyesült Államok között.

Amerikai felkérés, hogy a NATO-n belül szorosan hangolják össze a Kínával kapcsolatos politikát. Véleményük szerint a transzatlanti szövetségeseknek a kelet-ázsiai demokráciákkal együtt egységes frontot

kellene alkotniuk a Kínával folytatott tárgyalások során, különösen a kereskedelemről, a beruházásokról, valamint a technológiák és az exportellenőrzés biztonsági vonatkozásairól (Schwarzer/Burns 2020). A DGAP tudósai, Brauss és Mölling (2021) szerint "a szövetségeseknek közös megközelítést kell kidolgozniuk arra vonatkozóan, hogy miként kezeljék Kína geológiai kezdeményezéseit". Liana Fix a Körber Alapítványtól és Steven Keil a German Marshall Fundtól azt állítják, hogy "nagy szabású együttműködésre van szükség Kínával kapcsolatban, ha Németország az Egyesült Államok partnere akar lenni az új geopolitikai korszak vezető szerepében" (Fix/Keil 2021). Az értékalapú politika hívei is annál inkább hajlanak arra, hogy elfogadják a NATO-t a Kínával kapcsolatos politika koordinálásának helyszínéül, minél inkább a demokratikus értékekért globálisan kiálló demokráciák szövetségeként mutatja be magát a NATO. Ezt az átfedést jól példázza Ellen Ueberschär, a Heinrich Böll Alapítvány társelnöke és Patrick Keller, a Szövetségi Biztonságpolitikai Akadémia igazgatóhelyettese által nemrégiben kiadott, 17 szakértő által is aláírt politikai dokumentum. A dokumentum megállapítja az amerikai és az európai nézetek közeledését Kínával kapcsolatban, és szoros politikai koordinációra szólít fel az Egyesült Államok és az EU között az emberi jogoktól az exportellenőrzésig terjedő kérdésekben. (Német Transzatlanti Csoport 2021).

A második tábor tagjai szkeptikusak azzal kapcsolatban, hogy a NATO-t a Kínával kapcsolatos konzultáció és koordináció fő fórumává tegyék. Hangsúlyozzák az Egyesült Államok és az európai államok érdekei és megközelítése közötti különbségeket, és inkább hajlanak arra, hogy az EU-t mint közös hangot erősítsék a Kínával való kapcsolatokban. Véleményük szerint az európai államoknak először uniós politikát kellene kialakítaniuk, és EU-USA formátumban kellene koordinálniuk az Egyesült Államokkal olyan területeken, mint a digitális infrastruktúra és a technológia (Rizzo 2020; Rudolf 2020a). A Németország és Hollandia által nagyjából egy időben elindított indo-csendes-óceáni stratégiákat szintén a Kína felemelkedésére adott valódi európai válasz felé vezető út lépcsőfokainak tekintik (Godement/Wacker 2020).² A Kína és az EU közötti átfogó beruházási megállapodásról (CAI) szóló vita jól példázza ezt a különbséget. Az első tábor tagjai kritizálják a CAI elfogadását, és azzal érvelnek, hogy az EU-nak konzultálnia kellett volna az új Biden-kormányzattal a közös megközelítés kialakításáról. A második tábor tagjai támogatják a megállapodást azzal az indokkal, hogy az egy valódi európai megközelítést alakít ki Kínával

szemben (Abb 2021).

Ami Kína felemelkedésének a NATO belső struktúrájára gyakorolt hatásait illeti, a különbségek kevésbé hangsúlyosak. Az első tábor tagjai több német és euro-

- 2 A német indo-csendes-óceáni iránymutatások kifejezik azt a várakozást, hogy ez a kezdeményezés az indo-csendes-óceáni térséggel kapcsolatos európai politikai megközelítéshez vezet. Lásd: Die Bundesregierung 2020:11.

tehermegosztás.³ A második tábor tagjai szerint Németországnak és Európának egyidejűleg meg kell védenie gazdasági érdekeit és katonai kompenzációt kell nyújtania az amerikai erők és kulcsfontosságú eszközök fenyegető áthelyezéséért (Masala/Tsetsos 2021).

OROSZORSZÁG

A NATO és Oroszország kapcsolata az egyik legkényesebb kérdés a jelenlegi német biztonsági vitában. A tudósok egyetértenek abban, hogy a Krím annektálása és Oroszország kelet-ukrajnai beavatkozása sérti a legfontosabb normákat, és nem szabad elfogadni őket. A konfliktus okainak és a megfelelő válaszoknak az elemzésében azonban nem értenek egyet.

Az enyhülés⁴ hívei hajlamosak mindkét felet hibáztatni a kapcsolatok 2014 előtt kezdődött romlásáért,⁵ és azzal érvelnek, hogy Oroszország egyrészt a sértettség, a tisztelet megtagadása miatti keserűség és az Európából való kiszorulástól való félelem miatt cselekszik, másrészt pedig a relatív erejének téves megítélésén alapul, amely geopolitikai törekvéseit és pro- vokális magatartását erősíti. Eszerint a katonai feszültség magas szintjét legalábbis részben akció-reakció folyamatok mozgatják. Az enyhülés hívei és a pragmatikusok egyetértenek abban, hogy Oroszország strukturális gyengesége ellenére hiábavalóak a politikai vagy akár a rendszerváltás kikényszerítésére tett kísérletek. Ehelyett a NATO-nak úgy kell Oroszországgal szembenéznie, ahogy van. A rendszerváltó kényszerítés stratégiájánál ígéretesebb az együttélésre irányuló stratégia, amely a társadalmi és gazdasági csere "civilizáló" hatását reméli (Dembinski/Spanger 2017). Ebben a felfogásban a NATO katonai intézkedései a de- terrence megerősítésére elegendőek. A szövetségnek meg kell őriznie a NATO-Oroszország Alapító Okiratot, és elő kell mozdítania a kétirányú stratégia párbeszédre épülő részét (Finckh-Krämer 2021). A párbeszéd elősegítése érdekében a NATO-nak vagy fel kell függesztenie a jövőbeli bővítéseket (Ganser/Lapins/Puhl 2018), vagy alternatív intézményi megállapodásokat kell kidolgoznia Ukrajna és Grúzia biztonságának garantálására (Dembinski/Spanger 2017).

Az elrettentés hívei Oroszországot eredendően agresszívnek tartják. Oroszország soha nem azonosult a Párizsi Charta hidegháború utáni ordalmával. Ehelyett kénytelen - szükség esetén kényszerítő eszközökkel - visszaszerezni a befolyási övezetét. Véleményük szerint Putyin tekintélyelvűségének és a

megfigyelők tartoznak, mint Alexander Rahi, aki német elismeréssel nyilatkozik Putyin politikájáról, de olyan tudósok is, mint Wolfgang Zellner, akik az Oroszország és a Nyugat közötti alapvető nézetkülönbségek megállapítása ellenére az enyhülés mellett érvelnek.

- 5 Lásd például a kiválóságok testületének 2015. évi jelentését. Wolfgang Ischinger volt a testület német tagja.

3 Több ambíciót kérek! Egy új megállapodás felé Németország és az Egyesült Államok között. Elérhető: <https://anewagreement.org/en/> (hozzáférés: 2021. május 19.).

4 Ebbe a meglehetősen heterogén csoportba olyan

a belső ellentmondásokról való figyelemelterelés igénye motiválja az orosz konfliktusos viselkedést (Meister 2015; 2020). A Kínával kötött szövetségtől és a nyugati gyengeségek érzékelt felbátorodva Oroszország nem látja szükségét a kompromisszumoknak, ehelyett aszimmetrikus eszközök és katonai fenyegetések kombinációját használja a Nyugat gyengítésére. Erre példa az Északi Áramlat II, amelyet Oroszország geopolitikai okokból mozdít elő (Umbach 2018). Az értékalapú politika hívei hasonlóan vélekednek. Ralf Fücks, aki korábban a Böll Alapítvány munkatársa volt, jelenleg pedig a Zentrum Liberale Moderne elnöke, úgy véli, hogy a "Wandel durch An- näherung" (változás a közeledés révén) politikája megbukott. A Putyin-rezsim eredendően korrupt, elnyomó és a Nyugat és annak értékei aláásására törekszik. ⁶

Az elrettentés hívei a legnagyobb veszélyt abban látják, hogy a NATO gyengeséget mutat azzal szemben, hogy Oroszország a szürke zóna eszközeitől kezdve a nukleáris fegyverekig mindenféle kényszerítő eszközökre szert tesz (Brauß/Krause 2019). Ez utóbbival kapcsolatban Brauß és Krause (2019), valamint Brauß és Mölling (2019) azt sugallják, hogy Oroszország regionális eszkalációs dominanciára törekszik, ami potenciálisan lehetővé tenné számára a Baltikum elfoglalását és a nyugati ellenintézkedések elrettentését egy nukleáris eszkalációtól a de- eszkalációig tartó stratégiával. E törekvések megfékezése érdekében a NATO-nak "térjünk vissza az alapokhoz" és koncentráljunk a kollektív védekezésre. Németországnak a logisztikai csomópontként betöltött szerepére, valamint a nehézfegyverzetre és a gyors erősítésre kellene koncentrálnia. Ahelyett, hogy a NATO a csapatokat Lengyelországban és a balti államokban rotálja, állandó jelleggel további harci egységeket kellene telepítenie (Schwarzer/Burns 2020). A NATO-Oroszország Alapító Okirat megsértése elfogadható lenne, mivel a Krím annektálásával megváltoztak azok a körülmények, amelyek között ezt a megállapodást 1995-ben megpecsételték. A hagyományos védelmet hiteles nukleáris elrettentéssel kell kiegészíteni. Ennek az iskolának a tagjai az amerikai nukleáris tengeri indítású cirkálórakéták tervezett telepítését a helyes irányba tett lépésnek tekintik. A NATO-nak azonban terveznie kell a hagyományos és esetleg nukleáris fegyverzetű szárazföldi telepítésű közepes hatótávolságú rakéták európai földön történő telepítését is (Brauß/ Mölling 2019). Az elrettentés és az értékek táborának hívei a katonai erő mellett gazdasági szűkös szorgalmaznak, többek között az Északi Áramlat II gázvezeték projekt leállítását (Meister 2020; Friedrich 2020). Ami a jövőbeli bővítést illeti, mindkét tábor amellett érvel, hogy a NATO-nak nyitva kell tartania kapuit, és fokoznia kell az Ukrajnával és Grúziával folytatott katonai együttműködési programokat, hogy felkészítse őket az esetleges csatlakozásra.

fegyverzetellenőrzést és a nonproliférációt. A legtöbb tudós azonban a *tárgyalásos* fegyverzetellenőrzést támogatja (Kühn 2020). Míg az elrettentési iskola hívei szkeptikusabbak az ellenőrzéssel kapcsolatban.

FEGYVEREK ELLENŐRZÉSE

A német tudósok általában támogatják a

Oroszország fegyverkezése, a német békekutató intézetek, a Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP) tudósai és az olyan központok kutatói, mint a müncheni Fegyveres Erők Egyetemének Metis kutatói, erősen érdekelték a fegyverzetellenőrzésben. Wolfgang Zellner és az EBESZ agytrösztök hálózatának munkatársai részletes javaslatokat tettek az európai hagyományos elrettentés kockázatainak csökkentésére (OSCE Network 2018). Egy nemzetközi tudósokból álló csoport - köztük az SWP, az IFSH és a PRIF német résztvevői - jelentést készített az európai kockázatcsökkentésről és fegyverzetellenőrzésről, amely többek között a Nyitott Égbolt Szerződés folytatását és a NATO-Oroszország Alapító Okiratban szereplő bevetési korlátozások pontosítását szorgalmazza a bizalomépítés és a hagyományos fegyverzetellenőrzés ugródeszkájaként (Expert Group 2020). Wolfgang Richter, az SWP munkatársa a véletlen katonai konfliktusok veszélyét hangsúlyozza, és a konvencionális fegyverzet-ellenőrzési és bizalomépítő intézkedések katalógusát mutatja be (Richter 2020; lásd még Pieper 2020). Az IFSH és a PRIF részletes javaslatokat dolgozott ki az új technológiákról folytatott párbeszédre.

A tárgyalásos fegyverzetellenőrzésen túlmutató javaslatokkal kapcsolatban ellentmondások merültek fel. A nukleáris fegyverek pro-hibíciójáról szóló szerződést a német békekutató intézetek tudósai (lásd például Meier 2021; Baldus 2021)

6 Elérhető a következő címen: <https://www.zdf.de/nachrichten/politik/beziehung-russland-deutschland-100.html>. Lásd még a *Frankfurterben* megjelent véleményét. *Allgemeine Zeitung*, 2021. február 17.: https://libmod.de/fuecks_faz_russland_mischung/ (hozzáférés: 2021. május 19.).

7 A Böll Alapítvány két ICAN-tag által kiadott, a prohibíciós szerződést támogató nyilatkozatot tett közzé: Balzer/Messmer (2020).

HIBRID VESZÉLYEK

A tudósok eltérően ítélik meg az orosz dezinformációs kampányokat és a hibrid fenyegetéseket, és nem értenek egyet a NATO szerepét illetően ezek elhárításában. A pragmatikusok és az enyhülés hívei Oroszországnak tulajdonított kibertámadásokat, a dezinformációs kampányokat és a demokratikus folyamatokba való orosz beavatkozást inkább zavaró tényezőknek, mint egzisztenciális fenyegetéseknek tekintik. Véleményük szerint a NATO nem sok hozzáadott értéket teremt az ilyen típusú orosz beavatkozással szemben, és ehelyett inkább a hibrid katonai fenyegetések és a rendkívül zavaró és káros kibertámadások elrettentésére kellene összpontosítania. Az elrettentő tábor hívei inkább az eszkalációs spektrum részeként tekintenek az ilyen beavatkozásokra. Véleményük szerint a rosszindulatú tevékenységekkel szembeni ellenálló képesség és a kulcsfontosságú polgári infrastruktúra védelme "a NATO első számú elrettentő és védelmi vonala". A NATO-nak vezető szerepet kell játszania, és "nemzeti ellenálló ~~képesség~~ célokat kell kitűznie a közös szabvány biztosítása érdekében" (Brauss/ Mölling 2021).

A NATO ÉS A TERÜLETEN KÍVÜLI BEAVATKOZÁSOK

A NATO ISAF-missziójának vélt kudarcai, valamint a líbiai és iraki tévedések hatással vannak a NATO jövőbeli szerepéről szóló német vitára. A 2000-es évek végi várakozások, miszerint a NATO expedíciós szövetséggé alakul át, és a német fegyveres erők követni fogják ezt a tendenciát, elmúltak. A német fegyveres erők megtartják expedíciós képességeik egy részét, és hozzájárulnak a kapacitásépítéshez és az ENSZ békefenntartó műveleteihez. Ugyanakkor tudatában vannak annak, hogy a NATO valószínűleg nem vesz részt nagyobb, a térségen kívüli harci műveletekben. Ami a valószínűbb kapacitásépítő, kiképzési és béketámogató műveleteket illeti, a tudósok általában azzal érvelnek, hogy előfeltételnek kell lennie az ENSZ mandátumának vagy hasonló legitimációnak.

NATO-EU KAPCSOLATOK

A Trump-adminisztráció négy kaotikus éve után, valamint azzal, hogy a Biden-kormány támogatja az európai de-kerítés kezdeményezéseket, az európai és a transzatlanti orientáció hívei közötti korábbi ellentétek enyhültek. A fent említett törésvonalakon átfelölő tudósok osztoznak abban a meggyőződésben, hogy az EU tagállamainak nagyobb részt kell vállalniuk a terhekből, és hogy az EU-nak szerepet kell vállalnia a nemzeti erőfeszítések koordinálásában. Sőt, a legtöbb tudós egyetért abban, hogy az EU közös biztonság- és védelempolitikájának (CSDP) megerősítésének nem kell a NATO rovására mennie (Major 2019: 39; Puglierin 2020).

Ezzel szemben az európai orientáció hagyományos hívei elfogadják, hogy a NATO továbbra is felelős marad a kollektív védelemért (Lippert/von Ondarza/Perthes 2019: 19).

De a különbségek továbbra is fennállnak. A transzatlanti tábor képviselői elutasítják az olyan fogalmakat, mint az európai szuverenitás és a biztonsági autonómia. A belátható jövőben a

hiányosságaival, és belső értékelésében három paramétert használ: A készpénz, a képességek és a NATO-műveletekhez való hozzájárulás. E kritikát visszahangozva egyesek szerint a NATO-nak differenciáltabb bemeneti kritériumokat kellene alkalmaznia, amelyek figyelembe veszik a válságmegelőzésre vagy a logisztikai infrastruktúra modernizálására fordított kiadásokat is (Richter 2020b). Mások olyan kimeneti kritériumok alkalmazását javasolják (Ganser/ Lapins/Puhl 2018), mint például a NATO védelmi tervezési folyamatának (NDPP) keretében az államok által ígért képességcsomagok finanszírozása és biztosítása (Meyer zum Felde 2018).

Az EU-nak nincsenek meg az eszközei, a politikai akarata és a stratégiai kultúrája ahhoz, hogy garantálja Európa biztonságát. Ráadásul az európai autonómia felfújt retorikája - talán véletlenül - ürügyül szolgálhat az amerikai kivonuláshoz. A transzatlantiak ragaszkodnak ahhoz, hogy az európai differencia autonómia projektjének háttérbe kell szorulnia, ha az ütközik az Egyesült Államok deklarált érdekeivel. Különösen ellenzik a zárt európai védelmi piac gondolatát, az olyan integrált európai egységek létrehozását, amelyek nem kedveznek a NATO-nak, valamint minden olyan kísérletet, amely az európai ~~áttör~~ összehangolására és az Észak-atlanti Tanácsban való egységes fellépésre irányul. Ezzel szemben az európai tábor támogatói azzal érvelnek, hogy Európa a jövőben nem támaszkodhat az amerikai védelemre, ahogyan azt a múltban tette. Az európai védelem kiépítése bizonyos szintű megkülönböztetést tesz szükségessé, például egy kizárólagos PESCO-t (Lübkemeier 2020). A tudósok nem értenek egyet a jövőbeni európai nukleáris elrettentés lehetőségét illetően sem, amely egy átstrukturált Force de Frappe-en alapulna. Míg az olyan európaisták, mint Eckhard Lübkemeier (2020) megfontolandónak tartják ezt a perspektívát, mások, mint például az IFSH-s Barbara Kunz (2020), határozott ellenérzéseket fejeznek ki.

TEHERMEGOSZTÁS

A tudósok elismerik, hogy a tehermegosztás továbbra is vitatott marad. Nem értenek egyet a NATO 2 százalékos védelmi beruházási ígéretének (DIP) megfelelésével és a lehetséges alternatívákkal kapcsolatban. Az elrettentési iskola inkább a 2 százalékos célt védi (Kamp 2019; Schwarzer/Burns 2020). Mások kevésbé kategorikusak. Henning Riecke (2019) amellet érvel, hogy Németországnak meg kell valósítania Merkel kancellár bejelentését, miszerint 2025-re a GDP 1,5 százalékára növeli a kiadásokat, és meg kell határoznia, hogyan és mikor fogja Németország a jövőben elérni a 2 százalékos célt. Ugyanakkor azt is javasolja, hogy a NATO-nak túl kellene lépnie a 2 százalékos mesterséges mérőszámon. Ezt a kritikát széles körben osztják. A 2 százalékos mérőszám elfedte a védelmi kiadások 2014 óta tartó hatalmas növekedését. A német védelmi kiadások például a 2014-es 34 milliárd euróról 2020-ra 51,4 milliárd euróra emelkedtek. Számos tudós szerint a 2 százalékos cél nem tükrözi megfelelően sem a katonai hatékonyságot, sem a NATO-hoz való re al hozzájárulást. Míg például Németország védelmi kiadásainak nagy része a NATO-t erősíti, addig más szövetséges tagok védelmi kiadásaik jelentős részét olyan projektekre fordítják, amelyek nem közvetlenül a NATO-nak kedveznek. Claudia Major (2019: 31), az SWP vezető kutatója megjegyzi, hogy maga a NATO is tisztában van a 2 százalékos metrika

KOHÉZIÓ ÉS KONZULTÁCIÓ

A tudósok elismerik a NATO kohéziójának hiányát, a szövetségben belüli konfliktusokat, a döntések időnkénti blokkolását, és néha a hajlandóság hiányát a tájékoztatásra és a konzultációra a többi tag biztonságát érintő döntésekről. Megkérdőjelezzik azonban a NATO azon képességét, hogy megváltoztassa a tagállamok viselkedését. Mivel a konszenzus elvétől való eltérést és/vagy a hatáskörök nagyobb mértékű átruházását a főtitkárra vagy más NATO-szervekre nem tartják reálisnak, egyes tudósok kedvezően tárgyalják a koalíciók NATO-n belüli intézményesítésére vonatkozó javaslatokat.⁸

- 8 Lásd 16. Petersberger Gespräche zur Sicherheit: Die Weiterentwicklung der NATO, 2021. március 16.; <https://www.youtube.com/watch?v=Z28V25HqYoM&t=1s> (hozzáférés: 2021. május 21.).
- 9 Ibidem.

A NATO ÉRTÉKEI ÉS HATÓKÖRE

A német tudósok és az értékorientált tábor hívei különösen a NATO értékalapú jellegét hangsúlyozzák (Major 2019: 15). Eszerint a közös demokratikus értékek jelentik a belülről jövő destabilizáció ellenszerét. Ritkán tárgyalják azonban részletesen, hogy ez mit jelent az olyan partnerekkel való bánásmódban, mint Törökország. Ami a Reflection Group javaslatát illeti, miszerint a NATO portfólióját bővíteni kell, és a biztonság különböző aspektusait is fel kell venni, a klímától a természeti katasztrófákig, a vita még csak kezdődött. Claudia Major (2019: 40) úgy látja, hogy ez az elképzelés érdemi, Patrick Keller, a BAKS alelnöke (2020) pedig amellet érvel, hogy a NATO-nak hivatalosan is be kellene vezetnie egy negyedik alapfeladatot az ellenálló képesség címszó alatt. Mások, mint például a Német Biztonságpolitikai Társaság (GSP) vezetője, Johannes Warwick, szkeptikusabbnak tűnnek, és felvetik, hogy a szövetség elveszítheti-e a fociját.⁹

Abb, Pascal (2021): Az EU és Kína közötti beruházási megállapodás: A politikai naivitás vagy stratégiai autonómia jele? *PRIF Blog*, 2021. január 8.

Baldus, Jana (2021): *PRIF Blog*, 2021. január 22.

Balzer, Anne/Messmer, Guilia (2020): Ein Meilenstein für die nukleare Abrüstung; Böll Foundation, <https://www.boell.de/de/2020/11/12/ein-meilenstein-fuer-die-nukleare-abruestung> (hozzáférés: 2021. május 21.).

Bartsch, Bernhard/Laudien, Anika Sina (2019): The German Perspective, in: Brigitte Dekker/Okano-Heijmans, Maaiké (szerk.): *Dealing with China on High-Tech Issues. Az USA, az EU és a hasonlóan gondolkodó országok nézetei a változó geopolitikai környezetben.* Clingendael, The Clingendael Institute.

Becker, Sophia/Mölling, Christian (szerk.) (2006): *(Nukleáris) Sharing is Caring: European Views on NATO Nuclear Deterrence and the German Nuclear Sharing Debate*, DGAP Report 10. Berlin, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V.; https://dgap.org/sites/default/files/article_pdfs/dgpj8270-nuclear-sharing-200623-web.pdf (elérés: <https://dgap.org/sites/default/files/>). 2021. május 19.).

BDI (2019): *Partner és rendszerszintű versenytárs - Hogyan kezeljük Kína államilag irányított gazdaságát?* Policy Paper Kína.

Brose, Ekkehard (2020): *Trumps Atombomben in Deutschland. Rückversicherung oder Risiko*, BAKS Arbeitspapier 5. Berlin: Bundesakademie für Sicherheitspolitik.

Brauß, Heinrich/Krause, Joachim (2019): Was will Russland mit den vielen Mittelstreckenwaffen? *Sirius*, 3(2): 154-166.

Brauß, Heinrich/Mölling, Christian
 - (2019): *Abschreckung und Rüstungskontrolle. Europas Sicherheit ohne INF-Vertrag: Politische und strategische Handlungsoptionen für Deutschland und die NATO*, DGAPkompakt 1. Berlin, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik.
 - (2021): NDC Policy Brief 7. Róma, NATO Védelmi Főiskola.

Az Európai Unió Tanácsa (2021): EU-stratégia az indo-csendes-óceáni együttműködésre, a Tanács Főtitkársága; <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7914-2021-INIT/en/pdf> (hozzáférés: 2021. május 19.).

Deitelhoff, Nicole/Daase, Christopher (2020): Dasease: Nicht geliebt aber notwendig: Die NATO zwischen kollektiver Verteidigung und kollektiver Sicherheit, in: Wagner, Ringo/Schaprian, Hans-Joachim (szerk.): *Die Allianz im Umbruch. Änderungen in Strukturen, Prozessen und Strategie.* Magdeburg, Friedrich-Ebert-Stiftung, Landesbüro Sachsen-Anhalt: 73-79.

Dembinski, Matthias/Spanger, Hans-Joachim (2017): "Pluraler Frieden" - Leitgedanken zu einer neuen Russlandpolitik, HSFK Report. 2. Frankfurt, Leibniz-Institut Hessische Stiftung Friedens- und Konfliktforschung.

Die Bundesregierung (2020): Leitlinien zum Indo-Pazifik, Berlin; <https://www.auswaertiges-amt.de/blob/2380500/33f978a9d4f-511942c241eb4602086c1/200901-indo-pazifik-leitlinien--1--data.pdf> (hozzáférés: 2021. május 21.).

Szakértői csoport (2020): Recommendation of the Participants of the Expert Dialogue on NATO-Russia Military Risk Reduction in Europa, https://www.swp-berlin.org/fileadmin/contents/products/sonstiges/NATO_Russia_Military_Risk_Reduction_in_Europe_Expert_Dialogue_Recommendations.pdf (hozzáférés: 2021. május 20.).

Finckh-Krämer, Ute (2021): The Importance of Confidence-Building between NATO and Russia, in: [natowatch.org](https://www.natowatch.org/): *Peace*

Fix, Liana/Keil, Steven (2021): *Németország utolsó esélye az Egyesült Államokkal való partnerségre a vezetésben?* Policy Brief. German Marshall Fund of the United States.

Friedrich, Julia (2020): *Russland-Sanktionen: Einmischen, nicht ausweichen*. Berlin, Globális Közpolitikai Intézet.

Fuhrhop, Pia/Kühn, Ulrich/Meier, Oliver (2020): Fühner, 2009: Fühner, Kühn: Az amerikai nukleáris fegyverek Európából való kivonásának lehetőségének megteremtése, in: *Arms Control To-day*, október.

Ganser, Helmut W./Lapins, Wulf/Puhl, Detlef (2018): *Was bleibt vom Westen? Wohin geht die NATO?* Internationale Politikanalyse. Berlin, Friedrich-Ebert-Stiftung.

Német Transzatlanti Csoport (2021): *Több ambíciót, kérem! Egy új megállapodás felé Németország és az Egyesült Államok között*. GMF Policy Essay, január; <https://www.gmfus.org/publications/more-ambition-please-towards-new-agreement-between-germany-and-united-states> (elérés: <https://www.gmfus.org/publications/more-ambition-please-2021>. május 19.).

Godehardt, Nadine (2020): *Gestalten statt Abkoppeln: Alternativen zu einem möglichen Weltkonflikt zwischen den USA und China*, SWP kurz gesagt. Berlin, Stiftung Wissenschaft und Politik.

Godement, Francois/Wacker, Gudrun (2020): *In Richtung einer gemeinsamen europäischen China-Politik: Frankreich und Deutschland vereint*, SWP Arbeitspapier. Berlin, Stiftung Wissenschaft und Politik.

Hach, Sascha (2020): *Cling Together, Swing Together? Érvék a nukleáris megosztásból való kilépés mellett*, PRIF Spotlight 12. Frankfurt, Leibniz-Institut Friedens- und Konfliktforschung; https://www.hsfk.de/fileadmin/HSFK/hsfk_publikationen/Spotlight1220.pdf (hozzáférés: 2021. május 19.).

Kamp, Karl-Heinz (2019): BAKS Arbeitspapier 9. Berlin, Bundesakademie für Sicherheitspolitik.

Keller, Patrick (2020): *Reflexionspapier*, BAKS Reflexionspapier 10. Berlin, Bundesakademie für Sicherheitspolitik.

Kühn, Ulrich (2020): in: *The Rise and Fall of Cooperative Arms Control in Europe* (A kooperatív fegyverzetellenőrzés felemelkedése és bukása Európában): *Demokratie, Sicherheit, Frieden* 224. Baden-Baden, Nomos Verlag.

Kunz, Barbara (2020): *Esernyőcsere Berlinben? A francia-német nukleáris együttműködés következményei*, in: *Washington Quarterly* 43 (3): 63-77.

Lippert, Barbara/von Ondarza, Nicolai/Perthes, Volker (szerk.) (2019): *Strategische Autonomie Europas. Akteure, Handlungsfelder, Zielkonflikte*, SWP Studie 2. Berlin, Stiftung Wissenschaft und Politik.

Lübke, Eckard (2020): *Europa schaffen mit saját Waffen? Chancen und Risiken europäischer Selbstverteidigung*, SWP Studie 17. Berlin, Stiftung Wissenschaft und Politik. (angol nyelvű változat: *Standing on Our Own Feet? Opportunities and Risks of European Self-Defence*, SWP Research Paper 1, 2021).

Major, Claudia (2019): *Die Rolle der NATO für Europas Verteidigung. Stand und Optionen zur Weiterentwicklung aus deutscher Perspektive*, SWP Studie 25. Berlin, Stiftung Wissenschaft und Politik.

Masala, Carlo/Tsetsos, Konstantinos (2021): *Entlastung und Engagement - Deutsche Impulse für eine verstärkte transatlantische Zusammenarbeit*, Metis Studie 22. München, Metis Institut für Strategie und Vorschau.

Meier, Oliver (2021): *Weder Beitritt, noch Ablehnung: Deutschland und der Atomwaffenverbotsvertrag*, IFSH, 21.1.2021. Hamburg: Institut für Friedensforschung und Sicherheitspolitik; <https://ifsh.de/news-detail/weder-beitritt-noch-ablehnung-deutschland-und-der-atomwaffenverbotsvertrag> (hozzáférés: 2021. május 19.).

Meister, Stefan

- (2015): *Chasing a Chimera*, in: *Berlin Policy Journal*; <https://berlinpolicyjournal.com/chasing-a-chimera-2/>
- (2020): *Das Ende der Ostpolitik. Wie ein Strategiewandel deutscher Russlandpolitik aussehen könnte*, DGAP Policy Brief 19. Berlin, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V., Berlin.

Meyer zum Felde, Rainer (2018): *Erfolg und Desaster zugleich. Der NATO Gipfel in Brüssel und seine Konsequenzen*, in: *SIRIUS*, 2 (4): 385-388.

EBESZ-hálózat (2018): *A hagyományos elrettentés kockázatainak csökkentése Európában: Fegyverzetellenőrzés a NATO-Oroszország érintkezési zónákban*. Wien, OSCE Network of Think Tanks and Academic Institutions.

Jeles személyek csoportja (2015): *Vissza a diplomáciához*; <https://www.osce.org/files/f/documents/2/5/205846.pdf> (hozzáférés: 2021. május 19.).

Pieper, Moritz (2020): SWP-Studie 12. Berlin, Stiftung Wissenschaft und Politik.

Richter, Wolfgang

- (2020a): *Höchste Zeit, die militärischen Risiken in Europa einzudämmen*, SWP Kurz gesagt, 7.12.2020. Berlin, Stiftung Wissenschaft und Politik.
- (2020b): SWP-Aktuell 104: *US-Rüstungskontroll- und Militärpolitik in Europa - Erwartungen an Biden*. Berlin, Stiftung Wissenschaft und Politik.

Riecke, Henning

- (2019): *Deutschlands Sparkurs gefährdet die NATO: Die Fähigkeitszusagen der Bundesregierung erfordern höhere Verteidigungsausgaben*, DGAPkompakt 5, April. Berlin, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V.
- (2021): *Der Nahe Ferne Osten*: BAKS Arbeitspapier 4. Berlin, Bundesakademie für Sicherheitspolitik.

Rizzo, Rachel (2020): *Rizzo: A progresszív transzatlanti jövőkép építőkövei*, elemzés. Berlin, Heinrich Böll Stiftung.

Rudolf, Peter (2020a): SWP-Aktuell 68. Berlin, Stiftung Wissenschaft und Politik.

Rudolf, Peter (2020b): *Deutschland, die NATO und die nukleare Abschreckung*, SWP-Studie 11. Berlin, Stiftung Wissenschaft und Politik.

Puglierin, Jana (2020): *DGAP: Europa wird immer noch von Washington aus verteidigt*, DGAP. Berlin, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik e.V. <https://dgap.org/de/forschung/publikationen/europa-wird-immer-noch-von-washington-aus-verteidigt> (hozzáférés: 2021. május 19.).

Schneider, Jonas (2021): *Kernwaffenverbotsvertrag: SWP Aktuell 3: Das Inkrafttreten ist kein Durchbruch*. Berlin, Stiftung Wissenschaft und Politik.

Schwarzer, Daniela/Burns, Nicolas (2020): *Gemeinsam stärker. Eine Strategie zur Wiederbelebung des transatlantischen Verhältnisses. A transzatlanti stratégiai csoport jelentése*. Berlin/Havard, Deutsche Gesellschaft für Auswärtige Politik/Kennedy School.

Tatlow, Didi Kirsten (2020): *Az EU-Kína kapcsolat*, DGAP Online Commentary, szeptember 16.

Umbach, Frank (2018): *Kereskedelmi projekt vagy stratégiai dezorientáció? The Controversial North Stream 2 Gas Pipeline*, Biztonságpolitikai munkadokumentum 19. Berlin, Szövetségi Biztonságpolitikai Akadémia.

Volz, Bastian (2020): *Nukleare Teilhabe - Ungeliebter Pfeiler transatlantischer Sicherheit*, GIDS Statement 7. Hamburg, German Institute for Defense and Strategic Studies.

OLASZORSZÁG A NATO JÖVŐJÉRŐL VITÁZIK

Matthias Dembinski

Olaszország szilárd NATO-szövetséges és az Egyesült Államok szoros biztonsági partnere (Ratti 2021). Olaszország részt vesz a NATO nukleáris eszközök megosztásáról szóló megállapodásban, Nápolyban ad otthont a Szövetséges Közös Erők Parancsnokságának és több amerikai támaszpontnak, és jelenleg az Egyesült Államok után a második legnagyobb hozzájárulást nyújtja a NATO-műveletekhez. Az olasz vita az erős transzatlanti orientációt ötvözi az EU mint a biztonság és a védelem nagyobb képességű szolgáltatójának felépítését támogató támogatással. Ezt a konszenzust a második köztársaság jobbközép és balközép pártjai is osztják. ¹ A hidegháború vége után alakult ki, amikor a balközép pártok, amelyek biztonsági megközelítése eddig az EBESZ vagy egy megerősített EU formájában megvalósuló európai keretek támogatásán alapult, elkezdtek felkarolni a transzatlanti perspektívákat és a NATOt. ²

együtt ingadozik. Az "inga-iskola" hívei azt állítják, hogy a jobbközép koalíciók külpolitikája általában "konzervatív/nacionalista paradigmát" követ és inkább atlanti-barát, míg a balközép koalíciók külpolitikája "nemzetközi/progresszív" paradigmát követ és inkább Európa-párti (Brighi 2007).

FENYEGETÉS ÉSZLELÉSE: AMERIKAI MEGSZORÍTÁSOK ÉS NÖVEKVŐ KIHÍVÁSOK

A NATO jövőjéről szóló diskurzust uraló olasz agytrösztök és kutatóközpontok - mindenekelőtt az Istituzioni Affari Internazionali (IAI), az Olasz Intranacionális Politikai Tanulmányok Intézete (ISPI), a Centro Studi Internazionali (CeSI) és az Aspen Institute Italia - többé-kevésbé a transzverzális álláspontok felé hajlanak (bár az IAI inkább balközépen áll), és e konszenzus részei. Az agytrösztök tudósai közötti vita abból az általánosan elfogadott értékelésből indul ki, hogy Olaszország biztonságát két aggasztó stratégiai tendencia kombinációja fenyegeti: Az Egyesült Államok visszavonulása a kulcsfontosságú MENA-régióból (Marrone/Muti 2020: 14) és az ebből a régióból eredő fenyegetések halmozódása. Még ha Joe Biden megválasztása lehetőséget is kínál a transzatlanti partnerség megújítására, az ~~arról~~ figyelmet és erőforrásokat Európától elvonó strukturális erők továbbra is fennmaradnak.

- 1 Az Őt Csillag Mozgalom (M5S) és a PD a közelmúltban átforgatta a NATO-val kapcsolatos álláspontját, és a Conte II. és a jelenlegi Draghi-kormány még a Conte I. kormánynál is NATO-barátabb.
- 2 Az olasz kutatók vitatkoznak arról, hogy a második köztársaság külpolitikáját a folytonosság jellemzi-e (Crocchi 2008), vagy a jobbközép és balközép koalíciók közötti kormányváltásokkal

A legfontosabb tényező ebben a tekintetben az egyre magabiztosabb Kína felemelkedése és az ennek megfelelő amerikai orientáció Kelet-Ázsia felé.

Sok tudós szerint a két tendencia kombinációja olyan biztonsági környezetet teremt, amelyet az "új multipolaritás" jellemez. A MENA-régióból való részleges amerikai kivonulással keletkezett biztonsági űrt a regionális szereplők - Irán, Törökország, Egyiptom és az Öböl-menti államok, valamint Oroszország és bizonyos mértékig Kína - behatolása töltötte ki, akik képesek voltak kihasználni az államok helyi konfliktusokból és fejletlenségéből eredő, uralkodó törékenységet. Bár ezek a szereplők tartózkodnak attól, hogy nyílt hadviseléssel közvetlenül megkérdőjelezzék a még mindig fennálló amerikai katonai hegemoniát, különféle proxy-háborúkban, hibrid fenyegetésekben és kibertámadásokban vettek részt, aminek eredményeként Stefano Silvestri nemrégiben "guerra in tempo di pace"-nak [háború békeidőben] nevezte el (Silvestri 2020: 3). Még ha Olaszország területi biztonságát nem is fenyegeti közvetlen veszély, az olasz tudósok aggódnak a szomszédos ~~titk~~ instabilitásának tovagyűrűző hatásai miatt, különösen Líbiából. A jövőbe tekintve néhány olasz agytröszt - többségük az IAI-hoz kötődik - azt reméli, hogy ez a helyzet átmeneti, és helyébe az Egyesült Államok és Kína közötti kétpólusú konfrontáció lép: "Röviden, egy többpólusú forgatókönyvvel állunk szemben, miközben a horizonton egy többnyire kétoldalú helyzet körvonalai rajzolódnak ki" (Credi/Marrone/Menotti 2020: 3).

Ennek fényében a legtöbb olasz agytröszt meg van győződve arról, hogy a szövetség "továbbra is kulcsfontosságú multilaterális eszköz az euroatlanti biztonság irányításához" (Carati 2019: 51f), de a 2030 felé vezető úton a NATO-nak alkalmazkodnia kell.

REAGÁLVA AZ EMELKEDÉSRE KÍNA ÉS A KIALAKULÓBAN LÉVŐ AMERIKAI-KÍNAI KONFLIKTUS

Az egyik terület, ahol az alkalmazkodás egyszerre tűnik elkerülhetetlennek és nehéznek, Kína. Sok olasz tudós elismeri, hogy a NATO-nak nemcsak azért kell aktívabb szerepet játszania, hogy ellensúlyozza a kínaiak európai térségben érzékelt magabiztosságát, hanem azért is, mert az Egyesült Államok továbbra is elkötelezett marad Európa mellett, "miközben arra kényszeríti az európaiakat, hogy nagyobb felelősséget vállaljanak kontinensük biztonságáért, és hogy az Egyesült Államokkal együtt álljanak ki Kína ellen" (Marrone/Muti).

"Függetlenül attól, hogy ki van kormányon, Washington mindig is az olasz külpolitika fő hivatkozási pontja volt."

Foradori 2014: 37

2020: 3). Egy ilyen quid pro quo megvalósítása azonban nehézségekbe ütközhet Olaszország számára. A 2014 óta Olaszországban megnövekedett kínai befektetések után Kína és az Övezet és Út kezdeményezés (BRI) egyre inkább úgy tűnik, hogy a közvélemény és egyes tudósok elsősorban lehetőségként tekintenek rá. Az Öt Csillag Mozgalom (M5S) kezdeményezésére Olaszország 2019. március 23-án memorandumot írt alá az Övezet és Út kezdeményezéshez való csatlakozásról. Ezt a Kínáról alkotott pozitív képet egyes agytrösztök is osztották. Paolo Magri, az ISPI ügyvezető alelnöke például 2017-ben azt írta, hogy Trump egyoldalúságával és tranzakciós megközelítésével ellentétben "Kína egyértelműen a globalizáció védelme és az új multilateralizmus fellendítése mellett foglalt állást (...). A BRI egy nyílt javaslat Kína részéről Európának (...) a diverzifikált együttműködés platformjának kialakítására (...) és végső soron a "Thuküdidész-csapda" kockázatának csökkentésére". (Magri 2017: 8).³

Az utóbbi években azonban megváltozott a hangulat.⁴ Míg Flavia Lucenti, az ISPI kutatója még mindig azzal érvel, hogy "az USA által vezetett Nyugat félreérti Kína viselkedését és szándékait" (Lucenti 2020), mások már erőteljesebb választ javasolnak. Az IAI közelmúltbeli szakpolitikai dokumentumai bírálják az olasz populista kormány - amelynek élén 2019 augusztusáig az M5S és a Lega állt - Kínával kapcsolatos egyoldalú politikáját, mivel az aláássa az euroatlanti szolidaritást (Casa- rini 2019a), és olyan megközelítést sürgetnek, amely a kötelezettségvállalás és a megfélemezés elemeit ötvözi, és amely védi az európai értékeket és érdekeket (Casarini 2019b). A vita azonban még csak most kezdődik arról, hogy Olaszországnak a NATO-t kell-e használnia a Kínával kapcsolatos politika koordinálásának eszközeként, vagy pedig egy európai választ kell kidolgoznia, és a politikát kétoldalú EU-USA szinten kell összehangolnia Washingtonnal. Az IAI/Aspen Institute Italia nemrégiben megjelent tanulmánya Kínát a Nyugat fő globális versenytársaként írja le technológiai szempontból, és a jövőben esetleg a NATO fő katonai aggodalmaként. A szövetségnek kiegyensúlyozott megközelítést kell alkalmaznia Kínával szemben, amely magában foglalja az ellátási láncok biztonságának és a NATO technológiai előnyének megerősítését, valamint a Kína bevonását a közös érdekű területeken (Credi/Marrone/Menotti 2020: 5). Az IAI munkatársa, Nathalie Tocci kissé más álláspontot képvisel.⁵ Szerinte az Egyesült Államok Kínára geopolitikai riválisként tekint, és a megfélemezés és a (részleges) szétválasztás stratégiáját részesíti előnyben, míg az európaiak a tekintélyelvű Kínát az értékeiket fenyegető fenyegetésnek tekintik, és a

- 4 A populista kormány partnerei - az Öt Csillag Mozgalom és a Matteo Salvini vezette Lega - mindig is vitában álltak egymással Olaszország BRI-ben való részvételét illetően. A memorandum olasz aláírásával kapcsolatos amerikai kritikák a koalíció megosztottságához vezettek, ami abban csúcspontodott ki, hogy Salvini a kínai elkötelezettséget úgy jellemezte, mint "gyarmatosítás". Elérhető: <https://www.recnews.it/2019/03/11/sal-vini-no-alla-colonizzazione-cinese/> (utolsó hozzáférés: 2021. május 11.). A jelenlegi kormány védelmi minisztere "kihívásként" jellemezte Chi- na felemelkedését (Marrone/Muti 2020: 13).
- 5 Interjú a World Policy Review-nak, 12.01.21. Elérhető a következő címen: <https://www.worldpoliticsreview.com/trend-lines/29346/how-china-eu-relations-will-affect-eu-us-relations> (utolsó hozzáférés: 2021. május 11.).

3 Ez Graham Allison széles körben terjesztett 2017-es könyvére utal. *Háborúra ítélve: Megmenekülhet-e Amerika és Kína Thuküdidész csapdjából.*

nyílt szabályozási normákat, és a liberális modell rugalmasságát és vonzerejét védő, óvatos elkötelezettség stratégiáját részesítik előnyben. Ezért az EU tagállamainak inkább egy kétoldalú EU-USA fórumon, mint a NATO-n belül kellene transzatlanti koordinációra törekedniük Kínával kapcsolatban.

KAPCSOLATOK OROSZORSZÁGGAL

A második terület, amelyen az olasz tudósok kiigazítást sürgetnek, a NATO Oroszországgal kapcsolatos politikáját érinti. Bár Oroszországot a NATO keleti szárnyára nézve fenyegetésnek tekintik, és agresszív politikáját a MENA-régióban is kiterjeszti, a tudósok azt tanácsolták a NATO-nak, hogy kalibrálja újra politikáját, és kövesse az elrettentés és a párbeszéd kettős megközelítését. "az elrettentéssel szemben a párbeszédet helyezi előtérbe" (Marrone/ Muti 2020: 14). A szövetségeseeknek párbeszédet kell folytatniuk Oroszországgal a válságmegelőzésről, a fegyverzetellenőrzésről és a közös érdekű kérdésekről (Credi/Marrone/Menotti 2020: 4). Egy ilyen párbeszéd azért is fontos lenne, mert csökkenthetné Oroszország érdekét a Kínával való szorosabb kapcsolat kialakításában. Egy nemrégiben megjelent MONDODEM-pá- per kissé kritikusabb hangot üt meg, amikor a célzott nyomásgyakorlás és az ellenálló képesség kiépítésének kettős útját támogatja (de Stefano és Freyrie 2020: 4). Ez az álláspont tükrözi Olaszország hagyományosan szoros kapcsolatait Oroszországgal (Ratti 2021) és az olasz politika balközép szereplőinek hagyományos meggyőződését, hogy az európai biztonságnak előbb-utóbb be kell vonnia Oroszországot a közös intézményi struktúrákba.

Ezzel az Oroszországgal szembeni kétirányú megközelítéssel összhangban a legtöbb olasz tudós támogatja a **NATO nyitott ajtó politikáját** Délkelet-Európa tekintetében (a stabilitás kivetítése és a régió kívüli hatalmak befolyásának ellensúlyozása érdekében), de nagyon kritikusan szemlélik annak lehetőségét, hogy Ukrajnának és Grúziának NATO-tagságot ajánljanak (Marrone/Muti 2020: 7).

A FEGYVERZETELLENŐRZÉS JÖVŐJE

Eddig az Oroszországgal a fegyverzetellenőrzés terén folytatott párbeszédre vonatkozó olasz érveket nem sikerült konkrét javaslatokká alakítani (Trezza 2019). A nukleáris fegyverek tilalmáról szóló Trezza-szerződés (TPNW) hatályba lépésével kapcsolatban a külügyminisztérium jelezte, hogy Olaszország támogatja a nukleáris fegyverektől mentes világot, de fenntartja, hogy ez a cél "reálisan csak egy olyan bonyolult eljárással érhető el, amely nemcsak a humanitárius szempontokat, hanem a nemzetbiztonsági és nemzetközi stabilitási

igényeket is figyelembe veszi". Valójában Olaszország továbbra is szilárdan elkötelezett a NATO nukleáris fegyverek megosztásáról szóló megállapodásai mellett, és F-35-ös repülőgépeket szerez be a kettős képességű repülőgépek (DCA) következő generációjaként. Ez az ambivalencia szintén

6 Elérhető: https://www.esteri.it/mae/en/sala_stampa/archivion-otizie/comunicati/entrata-in-vigore-del-trattato-per-la-proibizione-delle-armi-nucleari-tpnw.html (utolsó hozzáférés: 2021. május 11.).

az agytrösztök közötti vitákban tükröződik. A tudósok általánosságban a non-prolifерáció és a tárgyalásos fegyverkezés hívei, és sajnálatukat fejezték ki az INF (Alcaro 2019a) és a Nyitott égbolt (Castelli 2020) szerződések összeomlása miatt. A TPNW-t és a NATO nukleáris megosztási megállapodásokat azonban nem sokat vitatják, és a szakértők nem javasolnak egyoldalú lépéseket. Olaszország részvételét a NATO nukleáris megosztási megállapodásaiban olyan nem kormányzati szervezetek, mint az *ICAN Italia*, és olyan alulról szerveződő mozgalmak, mint a *Rete Italiana Pace et Disarmo*, bírálták. ⁷ Elképzeléseik azonban nem nyertek teret a politikai vitákban és az agytrösztök közötti vitákban.

ASZIMMETRIKUS FENYEGETÉSEK ÉS ÚJ TECHNOLOGIÁK

Az olasz tudósok hangsúlyozzák az aszimmetrikus és hibrid fenyegetések fontosságát. Tekintettel a Lega oroszországi tekintélyelvűséggel való szimpátiájára, a Lega állítólagos rejtett orosz pénzügyi támogatására és az olyan orosz médiumok befolyására, mint a Szputnyik, az agytrösztök aggódnak a dezinformációs kampányok és az olasz politikai rendszerbe való külföldi beavatkozás miatt. A politikai és társadalmi struktúrák ellenálló képességének megerősítése az agytrösztök vitájának egyik fő témája. A kiber- és hibrid fenyegetések mellett sok tudós hangsúlyozza az új technológiákból eredő katonai fenyegetéseket is. Véleményük szerint a NATO-nak tisztában kell lennie a feltörekvő zavaró technológiákkal, és technológiai előnyének megőrzésében kell részt vennie. A forgatókönyv-értékelésükkel összhangban (lásd alább) olasz tudósok az olasz és más európai fegyveres erők hiányosságait azonosították a stratégiai képességek, például a felderítési és felderítési (ISR) képességek, a stratégiai légi szállítás, a logisztikai támogatás, a rakétavédelem és az erővédelem területén (Marrone 2020a).

VÁLSÁGMEGELŐZÉS ÉS BEAVATKOZÁS

Az olasz tudósok támogatják a NATO 360 fokos megközelítését és Olaszország részvételét a NATO keleti szárnyon és a balti térségben való katonai szerepvállalásának megerősítésében. ⁸ Egyes tanulmányok szerint félrevezető az a sztereotípiá, amely szerint a déli tagok csak a délről kiinduló nem hagyományos fenyegetésekre, míg a keleti tagok az Oroszországból kiinduló katonai fenyegetésekre összpontosítanak (Celac/Dibenedetto/Purcăruș 2019). A legtöbb think tank-ers mégis fenntartja, hogy a déli szomszédság továbbra is kulcsfontosságú. Az IAI tudósa, Alessandro Marrone - Olaszország 2015-ös fehér könyvét visszahangozva - a "kibővített Földközi-tenger" koncepcióját terjesztette elő, egy olyan regionális biztonsági komplexumét, amely nemcsak a Földközi-tenger déli peremén található országokat foglalja magában, hanem a Maghreb- és Száhel-régiót, valamint a Közel-Keletet is (Marrone 2020a). A stabilitás kivetítése ebbe a régióba továbbra is a NATO

egyik központi feladata kell, hogy maradjon. Fenyegetésértékelésükkel összhangban, összhangban

- ⁷ Lásd: <https://retepasedisarmo.org/> (utolsó hozzáférés: 2021. május 11.).
- ⁸ Olaszország nemcsak az afganisztáni Resolute Support misszióhoz, hanem a NATO-missziókhoz, az eFP Lettországhoz és a Baltic Air Policinghez is biztosít csapatokat.

Mivel a regionális szereplők agresszív behatolását az államcsőd és a helyi konfliktusok elősegítették, az olasz tudósok szerint a NATO-nak túl kellene lépnie a szigorúan államközpontú megközelítésen. Államalapú szervezatként a NATO partneri kapcsolatot alakított ki a MENA-államokkal és azok biztonsági erőivel, olyan programokra összpontosítva, mint a kapacitásépítés. Ezek a "biztonsági szolgálatok azonban gyakran vétkesek az ország politikai helyzetének romlásában" (Marrone/Muti 2019: 71). A NATO-nak a katonai erejét polgári eszközökkel kellene kiegészítenie, kapcsolatokat kellene kiépítenie nem állami partnerekkel a kritikus régiókban, és "a közvetlen beavatkozás helyett inkább támogatással kellene hozzájárulnia a stabilitáshoz" (Marrone/ Muti 2020: 18). Ebben az összefüggésben az olasz tudósok támogatják a NATO Stratégiai Irányítás Déli Központjának Nápolyban történő létrehozását, mint olyan kulcsfontosságú kezdeményezést, amely hangsúlyozza a NATO stabilitás kivetítésében való közreműködését. Ez a központ egy civil és kirendelt katonai szakértőkből álló elemző testület. A hub segítségével a NATO-nak a "folyamatos párbeszédre, a kapacitásépítésre és a helyi közösségek támogatására" kell összpontosítania (Dibenedetto 2019a: 11). Egyes tudósok azonban megkérdőjelezzik a NATO mint katonai szervezet hasznosságát. E strukturális gyengeség ellensúlyozására a NATO-nak szorosan együtt kellene működnie az EU-val, és meg kellene próbálnia hasznosítani az EU stabilizációs és válságmegelőzési tapasztalatait (Marrone/Muti 2020: 18).

A polgári válságmegelőzés fontossága ellenére az olasz tudósok arra számítanak, hogy az "agresszív multipolaritás" megjelenése valószínűleg szükségessé teszi a jövőben a katonai stabilizációs missziókat is. A változó kormányok ellenére az olasz politika, amely akár kétoldalú alapon (például Líbiában), akár multilaterális kontextusban külföldre küld csapatokat, meglehetősen stabil volt, és a közvélemény megszokta őket (Muti/ Marrone 2019). A legtöbb tudós azt az elvi álláspontot képviseli, hogy a beavatkozásokhoz az ENSZ vagy a fogadó ország legitimációja szükséges.

A NATO MINT ÉRTÉKKÖZÖSSÉG

Nem meglepő, hogy a NATO jövőjéről szóló olasz vita nem csak a külső kihívásokkal, hanem a belső ellentmondásokkal és hiányosságokkal is foglalkozik. A legtöbb tudós a NATO-t értékközösségként fogja fel, és azzal érvel, hogy a NATO fennmaradása és a változó körülményekhez való alkalmazkodási képessége a demokratikus államok szervezetének értékorientált jellegéből ered. Ugyanakkor a tudósok azt is fenntartják, hogy a pragmatizmusnak és a tagállamok érdekeinek tiszteletben tartásának továbbra is a NATO jellemzőinek kell maradniuk. Ez a megközelítés tükröződik például Natalie Tocci

EURÓPAIZÁLÓDÁS ÉS BELSŐ ALKALMAZKODÁS

Az olasz agytrösztök szerint a megreformált NATO az olasz biztonság alapvető referenciapontja lesz (Marrone/Muti 2020: 14). A reform egyik eleme az európai biztonság fejlesztése iránti növekvő olasz érdekeltségből és

védelmi struktúrák. A jövőbeni válsághelyzetekben Olaszországnak és más európai országoknak amerikai támogatást kell várniuk a haderőt lehetővé tevő eszközök - például űr- és légi eszközök - tekintetében, de nem a földön lévő katonák számára (Marrone 2020b). Az olasz tudósok még olyan forgatókönyveket is elképzelnek, amelyekben az európaiaknak a NATO keleti szárnyának védelmét kellene ellátniuk Amerika korlátozott támogatásával, miközben az Egyesült Államok egy egyidejűleg a Csendes-óceánon zajló krízisre összpontosítana (Credi/Marrone/Menotti 2020: 6).⁹ E teher levezetéséhez az európai NATO-szövetségeseknek szorosabban együtt kellene működniük. Az olasz tudósok megjegyzik, hogy "az európai országok eddig nehezen tudtak közösen fellépni, amikor szomszédaiak biztonságáról és stabilitásáról volt szó" (Tocci 2020). Mindazonáltal az amerikai vezetés bizonytalanságai miatt Európa nemrégiben kinyilvánított törekvése a stratégiai autonómia megvalósítására egyre fontosabbá válik (Alcaro 2019b). A tudósok Európa lehetőségeit elsősorban a fegyverkezési együttműködés területén látják. Ez azonban nem mehet a NATO rovására. Az olyan európai védelmi kezdeményezéseknek, mint a PESCO vagy az EDF, színergiában kell maradniuk a NATO-val, és Washingtonnal konzultálva kell őket fejleszteni. Az uniós védelmi együttműködés nem vezethet a képességek megkettőződéséhez vagy a NATO-partnerek, például az Egyesült Királyság és az Egyesült Államok kizárásához. Az olasz védelmi vállalatok jelen vannak az amerikai piacon, és a római kormánynak ragaszkodnia kell ahhoz, hogy az európai fegyverzetpiac nyitott maradjon. Hasonlóképpen, az európai intézményfejlesztés nem mehet a NATO egységének és kohéziójának rovására.

Bár Olaszország nem teljesíti a NATO 2%-os célját, a **tehermegosztásról** nem sokat vitatkoznak a nyilvánosság előtt, és még az agytrösztök sem foglalkoznak vele. A téma csekély jelentőségét az okozhatja, hogy az amerikaiak nem vetették meg Olaszországot, és hogy Olaszország példamutatónak tartja magát a kibocsátási kritériumok tekintetében.

Az olasz tudósok hajlamosak támogatni a reflexiós csoportnak a **NATO napirendjének kiszélesítésére** irányuló javaslatát. A tudósok támogatják például a NATO nemek közötti egyensúlyra vonatkozó kezdeményezéseit, és azzal érvelnek, hogy a nők és a nemek közötti esélyegyenlőségi szempontok új perspektívákkal gazdagítják a NATO-t mind koncepcionális, mind missziós szinten (Marrone/Muti 2020: 5). Általánosabban fogalmazva, a tudósok felvetik egy negyedik alapfeladat gondolatát, amely magában foglalja a társadalmi ellenálló képesség is- suitását.

-
- 9 Hasonló értékelésért lásd: Aspen Institute Italia webinárium: The fu- ture of NATO, 2020. október 8., [https://www.aspeninstitute.it/en/ programs/future-nato](https://www.aspeninstitute.it/en/programs/future-nato) (utolsó hozzáférés: 2021. május 11.).

HIVATKOZÁSOK

Alcaro, Riccardo

- (2019a): *Ideology, not Russia or China Explains US Pullout from the INF*. IAI Kommentárok 19/8. Február. Róma, Istituto Affari Internazionali.
- (2019b): *The Fraying Transatlantic Order and Europe's Struggle in egy többpólusú világban*, in: Justin Masie/Jonathan Paquin (szerk.): *Amerika szövetségesei és az amerikai hegemonia hanyatlása*. London, Routledge: 143-160.

Allison, Graham (2017): *Destined for War: Can America and China Escape Thucydides' Trap?* Boston/New York, Houghton Mifflin Harcourt.

Brighi, Elisabetta (2007): *Európa, az Egyesült Államok és a "Pendulum politikája"*: The Importance of Foreign Policy Paradigms in the Foreign Policy of Italy (1989-2005), in: *Journal of Southern Europe and the Balkans*, 9 (2): 99-115.

Carati, Andrea (2019): *A NATO és a rendkívüli fennmaradás egy "Elavult" szövetség*, in: Alessandro Colombo/Paolo Magri/Giampiero Massolo (szerk.): *The End of a World. A liberális rend hanyatlása*. ISPI éves jelentés 2019. Milánó, Olasz Nemzetközi Politikai Tanulmányok Intézete.

Casarini, Nicola

- (2019a): *Róma-Peking: A játék megváltoztatása. A kínai összekapcsolódási projekt olaszországi felkarolása - következmények az EU és az USA számára*. IAI Papers 19/05. Március. Róma, Istituto Affari Internazionali.
- (2019b): *Hogyan közelítse meg Európa Kínát*. IAI Commentaries 19/68. Róma, Istituto Affari Internazionali.

Castelli, Ludovica (2020): *Castellielli: Walking Away from the Open Skies: The last Step of Trump's Withdrawal Doctrine*. June. Róma, Centro Studi Inter- nazionali.

Celac, Sergiu/Dibenedetto, Alessandra Ciada/Purcăruș, Alexandru (2019): *Militarization of the Black Sea and Eastern Mediterranean Theatres. A NATO új kihívása*. Policy paper. January. Bukarest, Róma, Új Stratégiai Központ, Centro Studi Internazionali.

Credi, Ottavia/Marrone, Alessandro/Menotti, Roberto (2020): *A NATO 2030 felé: A rugalmas szövetség és fő prioritásai*. No- vember 25. Készült az Aspen Institute Italia "Az új amerikai kormányzat és a transzatlanti kapcsolatok" című digitális nemzetközi szeminárium alkalmából: *A Renewed NATO?*.

Croci, Osvaldo (2008): *Nem zéróösszegű játék*: in: Az olasz külpolitika atlantizmusa és euro- pánizmusa: Atlantizmus és euro- pánizmus az olasz külpolitikában: *The International Spectator* 43 (4): 137-155.

De Stefano, Carolina/Freyrie, Michelangelo (2020): *Oroszország álláspontja a változó szomszédságban: What Role for the EU?*, *Mondodem*, december 13.; <https://www.mondodem.it/articles-in-english/russias-stance-in-a-changing-neighborhood-what-role-for-the-eu/> (hozzáférés: 2021. május 12.).

Dibenedetto, Alessandra Giada (2019): *A stabilitás kivetítése délre: The Role of NATO Strategic Direction-South Hub*. Konferencia Re- port. Október 21. Róma: Centro Studi Internazionali.

Foradori, Paolo (2014): *Reluctant Disarmer: Olaszország kétértelmű hozzáállása a NATO nukleárisfegyver-politikájához*, in: *European Security*, 23 (1): 31-44.

Lucenti, Flavia (2020): *Istituto per gli studi di politica internazionale*; <https://www.ispionline.it/it/publicazione/can-new-cold-war-describe-us-china-tensions-27816> (hozzáférés: 2021. május 11.).

Magri, Paolo (2017): *Bevezetés*, in: Amighini, Alessia (szerk.): *Kína öv és útja: A Game Changer*. Olasz Nemzetközi Politikai Tanulmányok Intézete. Milánó, Olasz Nemzetközi Politikai Tanulmányok Intézete: 7-12.

Marrone, Alessandro

- (2020a): *Biztonsági politika a déli szomszédságban. Rómából nézve*. Március. Róma, Friedrich Ebert Stiftung.
- (2020b): *Olasz katonai műveletek: A növekvő fenyegetésekkel való megbirkózás és az amerikai vezetés elhárítása*. IAI Commentaries

20/15. Március. Róma, Istituto Affari Internazionali.

Marrone, Alessandro/Muti, Karolina

- (2019): Nem állami szereplők, in: Tomáš Valášek (szerk.): *New Perspectives on Shared Security: A NATO következő 70 éve*. November 28. Carnegie Europe: 69-74.
- (2020): *A NATO jövője: NATO: Az euroatlanti szövetség egy békeidőben zajló háborúban*. IAI Papers 20/28. November 25. Róma, Istituto Affari Internazionali.

Muti, Karolina/Marrone, Alessandro (2019): *How Italians View their Defence? Aktív, biztonságorientált, együttműködő és olcsó*. IAI Commentaries 19/39. June. Róma, Istituto Affari Internazionali.

Ratti, Luca (2021): In: Olaszország és a NATO a 21. században: még mindig formidá- ble partnerség? Michele Testoni (szerk.): *NATO and Transatlantic Relations in the 21st Century. Kül- és biztonságpolitikai perspektívák*. London, Routledge: 188-206.

Silvestri, Stefano (2020): *Guerre Nella Globalizzazione: Il Future Della Sicurezza Europea*. IAI Papers 20/12. May. Róma, Istituto Affari Interna- zionali.

Tocci, Natalie (2020): *Tocci, Tocci: Törökország kihámozása Oroszország öleléséből: A Transatlantic Interest*. IAI Commentaries 20/93. December. Róma, Istituto Affari Internazionali.

Trezza, Carlo (2019): *Olaszország langyos megközelítése a fegyverzetellenőrzéshez*. IAI Commentaries 19/12. Február. Róma, Istituto Affari Internazionali.

HOLLANDIA ÉS A NATO JÖVŐJE

Matthias Dembinski

A szövetség alapító tagjaként Hollandia az Egyesült Államok szilárd szövetségese és megbízható NATO-partnere. Hollandia amerikai taktikai atomfegyvereknek ad otthont, és csapatokat bocsátott rendelkezésre olyan műveletekhez, mint az ISAF, a NATO megerősített előretolt jelenlét (eFP) Litvánia, a NATO iraki missziója és az ISIL elleni háború. Ugyanakkor Hollandia támogatta az európai biztonság és védelem projektjét. Hídépítőként ábrázolva magát, hagyományosan megpróbálta összeegyeztetni a NATO-n belül az amerikai vezetés hívei és a biztonság terén az európai önállóság hívei közötti ellentétes nézeteket. Az utóbbi években azonban ez az egyensúlyozás az agytrösztök és döntéshozók körében egyre inkább átadja helyét az Európa-barát nézeteknek (Thompson 2021). A NATO frontvonalától eltávolodva a holland biztonsági közösség hajlamos kevésbé riasztóan tekinteni a külső fenyegetésekre és elemzőbben szemlélni a NATO hatósúrlódásait. Ez a holland flakóval rendelkező transzatlanti konszenzus tükröződik a holland agytrösztök és kutatóintézetek, például a Clingendael és a Hágai Stratégiai Tanulmányok Központja (HCSS) diskurzusaiban. A legtöbb agytröszt osztja azt a némileg ellentmondásos diagnózist, hogy a NATO továbbra is a holland és az európai biztonság sarokköve marad, és hogy a NATO válságban van (Klijn 2020a; Zandee 2018/2019: 5). Ezért nem meglepő, hogy a holland intézmények meglehetősen intenzíven vitatkoznak a NATO állapotáról és lehetséges jövőjéről.

Dick Zandee (2019a; Zandee 2019b) clingendaeli tudós szerint három fő belső probléma erodálja a szövetség kohézióját: Az amerikai-európai nézeteltérések, amelyeket Donald Trump súlyosbított, a kelet-déli megosztottság és Törökország. Bár Biden elnök megújította a multilateralizmus és a NATO melletti amerikai elkötelezettséget, holland tudósok arra számítanak, hogy a strukturális eltolódások - mint például a multilaterális orientációjú központ eróziója az Egyesült Államokban (Thompson 2021: 28) és az egyre magabiztosabb Kínára válaszul folytatódó amerikai pivot Ázsia felé - továbbra is fennmaradnak (van Hoof 2020a). A holland Nemzetközi Vásárlási Tanácsadó Testület jelentése a legfontosabban foglalta össze a következményeket:

Az amerikai hegemonia korszaka, amelyben az Egyesült Államok a háború utáni világrend őrzőjeként

szolgált, véget ért. (AIV 2020: 4)¹

A Kelet és Dél közötti megosztottság továbbra is szét fogja választani atagokat. A kelet-európai szövetségesek Oroszországot tekintik a legfőbb fenyegetésnek, és arra kérték a NATO-t, hogy fektessen be nehéz erőkre. "A déli NATO-tagok elsősorban a közel-keleti és afrikai instabilitás és konfliktusok tovagyűrűző hatásai miatt aggódnak" (Zandee 2019a: 176), és azt szeretnék, ha a NATO a haditengerészeti, parti őrség és határvédelmi képességekbe fektetne be. Törökországot jelentős kihívásnak tekintik. A holland elemzés szerint "Törökország nem csupán eltávolodik az értékalapú transzatlanti rendtől, hanem olyan asszertív, kockázatos és szigorúan független külpolitikát folytat, amely több fronton is konfliktusokat okoz NATO-partnerével" (Zandee 2019a: 177; Kruijver 2019).

KAPCSOLATOK KÍNÁVAL

Az egyik olyan kérdéskör, amelyben a holland tudósok szerint átgondolásra van szükség, a NATO Kínával kapcsolatos álláspontja és a nem kibontakozó amerikai-kínai konfliktus. Mint már említettük, a holland tudósok feltételezik,

1 A független, tudományos háttérrel rendelkező tagokból álló Nemzetközi Ügyek Tanácsadó Testülete (AIV) a holland kormánynak és parlamentnek ad tanácsot külpolitikai kérdésekben.

hogy az Egyesült Államok hagyományos szerepe a NATO jóindulatú hegemónjaként megváltozik, mivel felkészül a Kínával való versenyre. A HCSS/Clingendael stratégiai előrejelzési áttekintése arra a következtetésre jut, hogy "az USA Ázsia felé való fordulása azt jelenti, hogy Európa többé nem az amerikai nagysztratégia első számú prioritása, és az európai döntéshozók lépéseket tettek a Washingtontól való biztonsági függőségük csökkentésére. Mindkét tendencia fel fog gyorsulni mostantól 2030-ig" (Thompson et al. 2021: 134f). Hugo Klijn Clingendael ex-pektálja, hogy "ebben a folyamatban egyre inkább igyekszik majd [az Egyesült Államok] megszabadulni olyan zavaró kötelezettségektől és partnerektől, amelyek nem szolgálnak közvetlen célt ennek érdekében" (Klijn 2020a). Az európai NATO-szövetségesek előbb-utóbb választás elé kerülnek, hogy vagy bizonyítsák a NATO hasznosságát ebben a kontextusban, vagy ellenkező esetben kockáztassák az amerikai vezető szerepet az európai biztonság megőrzésében. A transzatlanti kapcsolatok a kínai-amerikai együttműködés korában című, újonnan létrehozott HCSS kutatási program kezdeményezői arra számítanak, hogy "az elrettentés hiányosságai és hiányosságai a NATO Európában olyan időszakokban fognak jelentkezni, amikor az Egyesült Államok Kínával van elfoglalva".²

2 Elérhető a következő címen: <https://hcss.nl/news/initiative-on-the-future-of-transatlantic-relations-program-2021-2030-transatlantic-relations-in-an-age-of-sino-american-competition/>

Az agytrösztök többsége egyetért abban, hogy Hollandia számára egy ilyen választás nehéz lenne. A holland közvéleményről szóló Clingendael-jelentés szerint, ha egy "új hidegháború" alakulna ki Kínával, "a [válaszadók] legnagyobb csoportja inkább semleges maradna" (Korteweg et al. 2020: 6). Az érdekcsoportok és a kormányzati szervek is megosztottak a Kína növekvő magabiztossága és katonai képességei miatt aggodalmukat kifejező, illetve a gazdasági érdekeket hangsúlyozó csoportok között. A 2019 májusában elfogadott holland Kína-stratégia megpróbál egyensúlyt teremteni az aggodalmak és az érdekek között, a holland kormány álláspontját "Kínával szemben konstruktívan kritikusnak" de- skribálva. A kormány a közös érdekek alapján igyekszik együttműködni Kínával. Ugyanakkor ellenállóbbá kívánja tenni Hollandiát azokkal a kockázatokkal szemben, amelyeknek Kína kitesz minket" (Külgügyminisztérium 2019: 92). A kormány által 2020 novemberében bemutatott indo-csendes-óceáni stratégia - Hollandia a harmadik európai ország, amely ilyen stratégiát fogad el - szintén a biztonsági fenyegetések kiemelése és a diplomáciai kommunikációval felhívás között ingadozik. A Huawei holland 5G-hálózatban való részvételének kritikus kérdését illetően a kormány a közéletet választotta. Az Egyesült Államok és a holland hírszerző ügynökség, az AIVD figyelmeztetéseire egy 2019 nyarán elfogadott rendelet arra kényszeríti a távközlési vállalatokat, hogy alaposabban ellenőrizzék a berendezések beszállítóit, de nem tett említést a Huawei betiltásáról. Azóta azonban a nagyobb szolgáltatók megkezdtek a Huawei-berendezések cseréjét a törzshálózataikban.

A holland tudósok a kínai kihívást eddig nem elsősorban katonai értelemben látták, hanem inkább funkcionális kérdésekben, például a kritikus infrastruktúra ellenálló képességében, a digitális biztonságban, a gazdasági normákban és az ellátási láncok biztonságában. ³ Abban a kulcsfontosságú kérdésben, hogy célszerű-e nagy transzatlanti alkut kötni Kínával kapcsolatban, a holland agytrösztök vitája még csak most kezdődött, és még nem alakultak ki egyértelmű táborok (Dekker/Okano-Heijmans 2020). Általános egyetértés van abban, hogy Hollandiának ezekben a kérdésekben továbbra is szorosan az Egyesült Államokhoz és európai szövetségeseihez kell igazodnia. E konszenzuson túl az atlanti tábor tagjai inkább amellet érvelnek, hogy Hollandiának szorosan össze kellene hangolódnia az Egyesült Államokkal Kína ügyében a NATO-n belül. Az európai tábor tagjai hangsúlyozzák a Kínával kapcsolatos amerikai és európai megközelítések közötti különbségeket, és első lépésként az EU-n belüli koordinációt, második lépésként pedig az EU-USA párbeszéd szintjén az egyesült államokkal való konzultációt támogatják. A 2020-as indo-csendes-óceáni stratégia összhangban van ez utóbbi megközelítéssel, mivel az indo-csendes-óceáni térséggel kapcsolatos európai megközelítés kialakításának egyik lépcsőfokként jelenik meg.

Alekszej Navalnij legutóbbi letartóztatása előtt végzett közvélemény-kutatások azt mutatják, hogy "az európai országok közül az emberek a hollandiakak..."

- 3 Míg egyesek szerint a globális interdependencia miatt az olyan elemző fogalmak, mint a geopolitika, kevésbé hasznosak a Kínával való kapcsolatokban (Langendonk 2021), mások a nyilvános vitákba való nyílt és burkolt kínai beavatkozás miatt aggodnak.

országokban [és Svédországban] a legnegatívabb a megítélés Oroszországról" (Deen et al. 2020: 2). Az MH-17-es repülőgép lezuhanása a Donbász területe felett és az ügyetlen orosz tagadási stratégiák valószínűleg hozzájárultak ezekhez a negatív attitűdökhöz. Ez a negatív kép azonban nem csapódik át riasztó katonai fenyegetettség-felfogásba. Az Oroszországról folytatott tudományos vita tükrözi ezeket az árnyalatokat. A vita egyik szókimondó holland hangja Hugo Klijn Clingendaelből. Érvelésének kiindulópontja az a megállapítás, hogy a Nyugatnak "úgy kell Oroszországgal szembenéznie, ahogy van" (Klijn/Deen 2020: 1). Azzal érvel, hogy az európai biztonsági rend összeomlása már a 2008-as grúzai háborúba való orosz beavatkozás előtt elkezdődött, és azt szintén a nyugati politika okozta. Oroszország animositásának középpontjában "mélyen érzett frusztrációja áll azzal kapcsolatban, ahogyan az európai biztonsági rend a hidegháború után kialakult" (Klijn 2020b: 3). Véleménye szerint csak a bátor diplomácia teremthet kiutat a kölcsönös fenyegetések, ~~szűk~~ és eszkalálódó feszültségek lefelé tartó spiráljából. Egy ilyen irányváltás sikere "attól függ, hogy készek vagyunk-e komolyan tárgyalni Európa keleti szomszédságáról (...) mint a legérzékenyebb vitás pontról" (Klijn 2020b: 5). A Nyugatnak "valahogyan azt az üzenetet közvetítsük Oroszország felé, hogy a belátható jövőben ők [Grúzia és Ukrajna] nem csatlakoznak [a NATO-hoz] (ha egyáltalán csatlakoznak)" (Klijn 2020b: 5). Klijn nem számít arra, hogy "gátolt Németországot", hogy vezesse ezt a stratégiai átalakítást. Helyette Macron francia elnökre számít, és azzal érvel, hogy az Oroszország felé tett lépései támogatást érdemelnek, nem pedig megvetést (Klijn/Deen 2020). Végül azonban az új amerikai kormányzaton múlik majd, hogy "összeszedi-e a szükséges felnőtt hozzáállást ahhoz, hogy Oroszországgal komoly párbeszédet folytasson, és hogy ebben a törekvésben partner legyen Európa" (Klijn 2020b: 4). Mint már említettük, Klijn csak egy hang ebben a vitában, mások kritikusabban látják Oroszországot. Paul van Hooft (2020a), a HCSS kutatója például azt állítja, hogy Oroszország kilépése a hidegháború utáni biztonsági rendből túlságosan determinált volt, és valószínűleg Putyin tekintélyelvű fordulatával és az emelkedő energiaárak által táplált növekvő állami kapacitásokkal is összefügg. Véleménye szerint a NATO korábbi döntései a NATO bővítéséről, a békeosztalékok learatásáról és a szűkös pénzeszközök expedíciós hadseregek létrehozására való átirányításáról veszélyes elrettentési szakadékot eredményeztek, amikor az örökös orosz gyengeség és barátságosság alapfeltevése tévesnek bizonyult (van Hooft 2020b). Ebből az elemzésből következően számos holland agytröszt amellet érvel, hogy a NATO operatív prioritásának a területvédelemnek kellene lennie.

A holland agytrösztök és különösen a HCSS kiemelkedő teljesítményt nyújtanak az aszimmetrikus, hibrid és új kinetikus és nem kinetikus fenyegetések stratégiai és technikai értékelésében (Sweijts et al. 2021; HCSS 2020). Ami a hibrid hadviselés orosz fenyegetését illeti, a holland tudósok értékelései eltérnek egymástól. Míg egyesek describeálják azt éles szavakkal, mások szerint a Nyugat rossz fát ugat (Klijn 2019). A tudósok egyetértenek az (orosz) dezinformációs kampányok, kibertámadások és a beavatkozás egyéb formáinak súlyosságának megítélésében a "szürke zóna". A társulási megállapodásról szóló hollandiai népszavazáson történt beavatkozás hátterében a

Ukrajna⁴ és az OPCW számítógépeinek feltörésére tett kísérletek a szervezet szíriai vegyifegyver-támadások⁵ vizsgálata során - mindkét esetet Oroszországnak tulajdonították -, a holland tudományos közösség arra számít, hogy a jövőben "a szürke zónás műveletek Moszkva stratégiájának központi részét fogják képezni" (Thompson et al. 2021: 134).

FEGYVEREK ELLENŐRZÉSE

A holland tudósok általában támogatják a fegyverzetellenőrzés újraindítását. A clingendaeli Sico van der Meer (2019) az INF-szerződés megmentésének lehetőségeit vizsgálta. Dick Zandee arra figyelmeztet, hogy a fegyverzetellenőrzésnek figyelembe kell vennie a megváltozott geopolitikai és technológiai körülményeket. Ez azt jelenti, hogy az első lépéseknek az Új START meghosszabbítására, a Nyitott Égbolt rendszer felélesztésére és a bizalomépítő intézkedésekre és a kockázatcsökkentésre irányuló új regionális kezdeményezésekre kell összpontosítaniuk. A további fegyverzet-ellenőrzési törekvéseknek túl kell lépniük a kétoldalú kereten, figyelembe kell venniük az olyan államok, mint Kína növekvő arzenálját, és túl kell lépniük a hagyományos mennyiségi megközelítéseken (Zandee 2019b). Sico van der Meer (2018) tizenegy lehetőséget javasol a nukleáris fegyverek használatának kockázatának csökkentésére, de megállja a helyét a hordozórakéták és a robbanófejek szétválasztásának ajánlásában. Peter van Ham (2018) a hagyományos fegyverzetellenőrzés újraindításának módjait vizsgálja, a technológiai fejlődés minőségi korlátaira összpontosítva.

A tárgyalásos fegyverzetellenőrzés általános támogatásán túl a közvélemény és a döntéshozók ellentmondásosak a további lépésekkel kapcsolatban, mint például a nukleáris fegyverek tilalmáról szóló szerződés (TPNW) támogatása vagy a NATO nukleáris fegyverek megosztásáról szóló megállapodásokban való holland részvételtől való lemondás. Az érdekvédelmi csoportok támogatják a TPNW-t,⁶ és Hollandia volt az egyetlen NATO-ország, amely részt vett a tilalmi szerződésről szóló tárgyalásokon, de a végső szavazáson ellene fordult. Míg az érdekvédelmi csoportok a nukleáris leszerelést erőteljesen támogató közvélemény-kutatásokra hivatkoznak, az Európai Külkapcsolati Tanács tanulmánya szerint "a holland kormány és a közvélemény támogatja a nukleáris leszerelést, de nem a NATO biztonságának rovására. Nem támogatják a taktikai nukleáris fegyverek egyoldalú leszerelését, és úgy vélik, hogy a leszerelésnek az Oroszországgal folytatott tárgyalások részét kell képeznie".⁷

A holland agytrösztök osztják ezt az álláspontot. Támogatják a tárgyalásos fegyverzetellenőrzést, és vonakodnak az egyoldalú lépésekkel szemben. A holland vita a nukleáris fegyverek tilalmáról szóló szerződésről és az Európában telepített amerikai nukleáris fegyverek szerepéről jó példa erre. Egy

- 4 Elérhető a következő címen: <https://www.nytimes.com/2017/02/16/world/europe/russia-ukraine-fake-news-dutch-vote.html>
- 5 Elérhető a következő címen: <https://www.armscontrol.org/act/2018-11/news/russia-charged-opcw-hacking-attempt>
- 6 Elérhető: <https://www.icanw.org/netherlands>; <https://www.pax-forpeace.nl/stay-informed/news/majority-of-the-dutch-say-that-the-netherlands-must-join-the-ban-treaty>.
- 7 Elérhető a következő címen: https://ecfr.eu/special/eyes_tight_shut_european_attitudes_towards_nuclear_deterrence/#

A holland nemzetek közötti ügyekkel foglalkozó tanácsadó testület (AIV) kiemelkedő jelentése megvédi a holland részvételt a NATO nukleáris megosztási megállapodásaiban. Amíg léteznek nukleáris fegyverek, a nukleáris támadással szembeni elrettentésnek kell az egyetlen céljuknak lennie. A fegyverzetellenőrzési erőfeszítéseket fokozni kell a félreértésekből és a véletlen használatból eredő veszélyek mérséklése érdekében (AIV 2019). A holland kormány egyetértett ezekkel a megállapításokkal. A kormány továbbra is támogatja a teljes nukleáris leszerelés célját, és reméli, hogy "a nemzetek közötti biztonsági helyzet és a NATO-n belüli megállapodások" lehetővé teszik Hollandia és más európai országok számára, hogy felhagyjanak a NATO-megosztási megállapodásokkal. A kormány azonban úgy véli, hogy "az amerikai szubsztratégikus nukleáris fegyverek egyoldalú kivonása Európából katonai és politikai okokból egyaránt nem lenne kívánatos".⁸ Ehelyett a kormány megpróbálja elérni, hogy az összes orosz és amerikai szubsztratégiai nukleáris fegyvert kivonják Európából (az Atlanti-óceántól az Urálig).

KATONAI MISSZIÓK

Amint már említettük, Hollandia a legtöbb NATO-misszióhoz hozzájárult a térségen kívüli missziókban. 2006-tól kezdődően a holland erők kiterjesztették afganisztáni jelenlétüket, és a meglehetősen instabil déli Uruzgan tartományba települtek. A sikertelen ISAF-misszió befejezése és a líbiai kudarcok után a holland agytrösztök nem számítanak arra, hogy a NATO napirendjén a közeljövőben nagyszabású katonai beavatkozások szerepelnek majd. Ehelyett a térségen kívüli multinacionális, nagyszabású interjú beavatkozásokat, ha egyáltalán, akkor valószínűleg "az arra hajlandóak koalíciói" fogják végrehajtani (Zandee 2018/2019: 5).

A NATO ÉS AZ EURÓPAI BIZTONSÁG

Hollandia hagyományosan támogatja az európai kerítésmentesítési kezdeményezéseket. A holland tudósok hangsúlyozták az európai katonai képességek hatékony létrehozását, de vonakodtak olyan messzemenő politikai koncepciókat elfogadni, mint a stratégiai autonómia. A holland tudósok, tudatában annak, hogy az ilyen szavakat a kelet-európai NATO-államokban kritika fogja érni, és annak, hogy még Franciaország is a NATO-ra és az Egyesült Államokra tekint a területvédelem terén, továbbra is az európai biztonsági és védelmi politika (KBVP) és a NATO egymást kiegészítő jellegét hangsúlyozzák. A clingendaeli Dick Zandee például úgy érvel, hogy "az uniós nemzetek közötti szorosabb védelmi együttműködés minden bizonnyal hozzájárulhat a szövetség megerősítéséhez, feltéve, hogy az nem versenyben, hanem a NATO-val együttműködve

Tekintettel azonban Európa sebezhetőségére, az Egyesült Királyság kilépésére az EU-ból és az amerikai prioritások eltolódására, a hollandok véleménye az európai védelmi együttműködésről a következő

-
- 8 Stef Blok külügyminiszter és Ank Bijleveld-Schouten védelmi miniszter 2019. április 18-i levele, elérhető a <https://www.advisorycouncilinternationalaffairs.nl/documents/government-responses/2019/04/18/government-response-to-nuclear-fegyverek-a-új-geopolitikai-valóságban>.

változik. Egy nemrégiben készült AIV-jelentés azt tanácsolja Hollandiának, hogy "a lehető legszorosabban igazodjon a francia-német európai biztonságra vonatkozó in-itiatívákhoz" (AIV 2020: 6). A jelentés nemcsak olyan, eddig vitatott javaslatokat tesz, mint a meglévő Katonai Tervezési és Végrehajtási Képesség (MPCC) átalakítása a stratégiai és készenléti tervezés, valamint a katonai missziók előkészítésének főhadiszállásává. A jelentés felkarolja az új intézményi struktúrákra vonatkozó francia-német elképzeléseket is, például az Európai Biztonsági Tanácsot, hogy Európa határozottabb fellépési képességét erősítse. Egy Clingendael-jelentés ugyanezen a vonalon érvel, miszerint "a nagyobb európai felelősségvállalás már nem értelmezhető kizárólag a NATO-n belüli jobb tehermegosztás megvalósításaként; ez arról is szól, hogy Európa geopolitikai szereplővé válik a változó nemzetközi rend kontextusában, ahol Kína, Oroszország és az Egyesült Államok a fő konkurens világhatalmak" (Zandee et al. 2020). A jelentés, bár támogatja az Európai Biztonsági Tanács gondolatát, hangsúlyozza az európai de-ferencia képességek létrehozását, amely mind a NATO, mind az EU számára előnyös lesz. Ezzel kapcsolatban Dick Zandee azt javasolja, hogy az olyan európai mecha-nizmusokat, mint a képességfejlesztési terv és a tartós strukturált együttműködés, a megfelelő szövetségi mechanizmusokkal, például a NATO védelmi tervezési folyamatával (NDPP) összehangolva fejlesszék tovább (Zandee 2019c). Még a hagyományosan inkább transzatlanti irányultságú HCSS is em-beri az európai védelem és az olyan koncepciók, mint a stratégiai au-tonomia.

A NATO 2 százalékos célkitűzése meglehetősen érzékeny kérdés, mivel Hollandia jelenleg elmarad ettől. Annak ellenére, hogy az elmúlt években a védelmi kiadások abszolút értékben jelentősen nőttek, a GDP százalékában kifejezett kiadások 1,3 százalék körül maradnak. A legvalószínűbb magyarázat nem a pénzhiány, hanem a politikai akarat hiánya, hogy többet fektessenek be a védelembe. A holland agytrösztök szerint az új transzatlanti biztonsági alknak kevésbé a ráfordításokra, és inkább a teljesítményre kellene összpontosítania. A védelmi képességek generálásának kellene a jövőben a tehermegosztás mércéjének lennie, és "az európai szövetségeseeknek azt a célt kellene kitűzniük maguk elé, hogy a NATO hagyományos erőinek felét szállítsák" (Zandee 2019d). A NATO haderőszintjének felének európai szintűvé tétele azt jelentené, hogy az uniós erők képesek lennének egy nagyobb közös művelet (például Európa ter-ritórikus védelme) végrehajtására, ha az Egyesült Államok egy párhuzamos nagy konfliktusban vesz részt a csendes-óceáni térségben (Zandee et al. 2020: 27).

HIVATKOZÁSOK

AIV

- (2019): *Nukleáris fegyverek az új geopolitikai valóságban. Sürgős szükség van új fegyverzetellenőrzési kezdeményezésekre.* Tanácsadói jelentés 109. Január. Hága, Nemzetközi Ügyek Tanácsadó Testülete.
- (2020): *Európai biztonság: Új lépések ideje.* 112. tanácsadói jelentés. Június. Hága, Nemzetközi Ügyek Tanácsadó Testülete.

Deen, Bob/Houtkamp, Christopher/Klijn, Hugo/Sie Dhian Ho, Monika (2020): *Mit gondolsz: jönnek az oroszok? Polarizált nézetek az orosz fenyegetésről Hollandiában.* Barometer Alert. Szeptember. Hága, Clingendael.

Dekker, Brigitte/Okano-Heijmans, Maaiké (szerk.) (2020): *A csúcstechnológiával kapcsolatos kérdések kezelése Kínával. Az USA, az EU és a hasonlóan gondolkodó országok szempontjai a változó geopolitikai környezetben.* Clingendael Report. Decem-ber. Hága, Clingendael.

HCSS (2020): *A NATO hadviselés alapkoncepciója: A globális szakértői szimpózium legfontosabb megállapításai,* nyár. Hága, Hágai Stratégiai Tanulmányok Hágai Központja.

Klijn, Hugo

- (2020a): *Clingen- dael Op-Ed,* február 06.; <https://www.clingendael.org/publication/what-messages-should-nato-communicate> (hozzáférés: 2021. május).
- (2020b): *Az Oroszország-politika rejtélye. Ki pislog előbb?* Policy Brief. Október. Hága, Clingendael.

Klijn, Hugo/Deen, Bob (2020): *Coming in from the Cold. Macron Oroszország felé tett közeledése támogatást, nem pedig gúnyt érdemel.* Clingendael Alert. Április. Hága, Clingendael.

Klijn, Hugo/Yüksel, Engin (2019): *Oroszország hibrid doktrínája: Is the West Barking Up the Wrong Tree?*, *Clingendael Op-Ed,* november 28.; <https://www.clingendael.org/publication/russias-hybrid-doctrine-west-barking-wrong-tree> (hozzáférés: 2021. május 11.).

Korteweg, Rem/Houtkamp, Christopher/Sie Dhian Ho, Monika (2020): *Dutch Views on Transatlantic ties and European Security Cooperation in Times of Geopolitical Rivalry.* Barometer Alert. Szeptember. Hága, Clingendael.

Kruijver, Kimberley (2019): *(Dis)unity on the NATO Agenda,* *Clingendael Op-Ed,* november 05.; <https://www.clingendael.org/publication/disunity-nato-agenda> (hozzáférés: 2021. május).

Langendonk, Steven (2021): *Geopolitika? Nem hasznos fogalom a kínai kihívás szempontjából.* Clingendael Spectator, január 13.; <https://spectator.clingendael.org/en/publication/geopolitics-not-useful-concept-china-challenge> (hozzáférés: 2021. május).

Külgymisztérium (2019): *Hollandia és Kína: A New Balance.* Policy Paper, május 15.; <https://www.government.nl/documents/policy-notes/2019/05/15/china-strategy-the-netherlands--china-a-new-weight-balance> (hozzáférés: 2021. május 11.).

Sweijts, Tim/Zilincik, Samuel/Bekkers, Frank/Meessen, Rick (2021): *A hibrid fenyegetések elleni tartományokon átívelő stratégiák keretrendszere.* HCSS biztonsági jelentés. Hága, Hágai Stratégiai Tanulmányok Hágai Központja.

Thompson, Jack (2021): *Az USA szerepe a NATO-ban: Part, Present, and Future,* in: *A NATO szerepvállalása a NATO-ban: Part, Present, and Future:* Michele Testoni (szerk.): *NATO és a transzatlanti kapcsolatok a 21. században.* London, Routledge: 18-32.

Thompson, Jack/Pronk, Danny/van Manen, Hugo (2021): *Geopolitikai Genesis: Dutch Foreign and Security Policy in a Post-COVID World.* Stratégiai Monitor 2020-21. Március. Hága, Clingendael és a Hágai Stratégiai Tanulmányok Központja.

Van der Meer, Sico

- (2018): *A nukleáris fegyverhasználat kockázatának csökkentése: 11 politikai lehetőség.* Clingendael Alert. Április. Hága, Clingendael.
- (2019): *Az INF-szerződés megszűnése: Can the EU Save Arms Con-*

trol? *euobserver,* január 24.; <https://euobserver.com/opinion/143980> (hozzáférés: 2021. május).

Van Ham, Peter (2018): Clingendael-jelentés. Szeptember.
Hága, Clingendael.

Van Hooff, Paul

- (2020a): Hozzájárulás a H-Diplo/ISSF PolicyRoundtable 12-1 a NATO-bővítésről visszatekintve, október 19.;
<https://issforum.org/roundtables/12-1-NATO> (hozzáférés: 2021. május).
- (2020b): Land rush: In: Amerikai stratégia, NATO-bővítés és az európai széttöredezetttség, in: *International Politics* 57: 530-553.

Zandee, Dick

- (2018/2019): A NATO jövője. Kód az Atlanti-óceán felett?, in: Tim Swijs/ Danny Pronk (szerk.) *Strategic Monitor 2018-2019*. Hága, Clingendael és a Hágai Stratégiai Tanulmányok Központja.
- (2019a): A NATO 70 éve: A szövetség zavaros vizeken, in: *Militaire Spectator*, 188 (4): 174-179.
- (2019b): A fegyverzetellenőrzési és bizalomépítési rendszerek jövője, in: Tomáš Valášek (szerk.): *New Perspectives on Shared Security: A NATO következő 70 éve*. Brüsszel, Carnegie Europe: 59-62.
- (2019c): EU és NATO képességfejlesztés: Külön vagy együtt, in: Coentijn Brustlein (szerk.): *Mutual Reinforcement. KBVP és a NATO a növekvő kihívásokkal szemben*. Focus Strategique 93. Párizs, Institut Français des Relations Internationales, 21-31.

Zandee, Dick/Deen, Bob/Kruijver, Kimberley/Stoetman, Adája (2020): *Európai stratégiai autonómia a biztonság és a védelem területén. Most, hogy a helyzet egyre nehezebb, itt az ideje, hogy elinduljunk*. Clingendael-jelentés. December. Hága, Clingendael.

LENGYELORSZÁG: A KELETI SZÁRNY MEGERŐSÍTÉSE

Hans-Joachim Spanger

Lengyelország, amely 1999 óta NATO-tag, messze a legfontosabb ország a szövetség keleti szárnyán, és általában véve az egyik legfontosabb tagország. A jelenleg 118 500 katonával (a Területi Védelmi Erőkkel együtt) a nyolcadik legnagyobb fegyveres erővel rendelkezik, amely minden haderőnemet magában foglal. Ezenfelül a távolabbi északon fekvő Norvégiával, valamint a keleti szárnyon fekvő Észtországgal és Lettországgal együtt az egyetlen olyan ország, amelynek a kalinyingrádi terület mentén mintegy 230 km hosszú szárazföldi határa van Oroszországgal, és több mint 400 km hosszú közös határa Oroszország legközelebbi szövetségesével, Fehéroroszországgal. Különösen nagy stratégiai jelentőséggel bír az úgynevezett "Suwalki-szakadék", a Lengyelország és Litvánia közötti határsáv, amely mintegy 100 km szélességben választja el Kalinyingrádot Fehéroroszországtól, és amely nélkülözhetetlen a balti tagállamokhoz való hozzáféréshez. Ez a hidegháborús időszak "Fulda-szakadékának" utódjaként is különös figyelmet élvez.

Lengyelország egyike annak a közel tíz tagországnak, amely 2018 óta teljesíti a NATO által a GDP-arányos katonai kiadásokra vonatkozóan kitűzött 2 százalékos célt (a korábbi években ez az érték a 2013-as 1,73 százalék és a 2015-ös krími inváziót követően közvetlenül a 2,22 százalék között ingadozott). A szövetség ezt a célt 2002-ben Prágában, a második körös bővítés után tűzte ki, és a 2014-es walesi csúcstalálkozón a Krím orosz annektálását követően tízéves időhorizonton újjól megerősítette. Ugyanakkor 2014-ben határozták meg, hogy a katonai kiadások 20 százalékát új felszerelésekbe kell befektetni. Lengyelország 2015-ben itt jelentős növekedést regisztrált, és azóta ez az arány jóval 20 százalék felett van (2019-ben 24 százalék). A lengyel kormány célja, hogy 2024-re 2,5 százalékra növelje a katonai kiadások GDP-n belüli arányát. Az egy főre jutó katonai kiadások tekintetében azonban Lengyelország 2019-ben csak az alsó harmadban szerepelt, évi 295 USD-vel (2015-ös változatlan áron) (NATO 2019).

FENYEGETÉS ÉRZÉKELÉSE: OROSZORSZÁG MINDENEKELŐTT!

Lengyelország geostratégiai elhelyezkedése és hosszú történelmi tapasztalatai jelzik, hogy az ország hol látja

elsődleges biztonsági fenyegetését. A 2020-ban elfogadott nemzetbiztonsági stratégia szavaival élve: "A legsúlyosabb fenyegetést a

politikai táborok között és az idők folyamán. Bármilyen mélyen megosztott is a lengyel társadalom és az ország politikai osztálya, a legfőbb orosz fenyegetés megítélésében egységesek. És ez a konszenzus az idők során alig változott. A Krím 2014-es annektálása ezért nem vízváltató a lengyel felfogásban, hanem - ahogy egy centrista agytröszt, a Kazimir Pulaski Foundation képviselője fogalmazott - "megragadó lecke a történelem figyelmen kívül hagyásának veszélyeiről" (Yeager 2014). A hivatalos Lengyel Nemzetközi Vásárok Intézetének (PISM) tudósai szerint e tanulságok között szerepel, hogy "a 2009-es visszatérés a "szokásos üzlethez", amikor Oroszország nem teljesítette a Grúziából való csapatkivonással kapcsolatos kötelezettségeit, a gyengeség jeleként értelmezhető lett volna, ami felbátoríthatta volna Putyint, hogy 2014-ben bevonuljon Ukrajnába" (Lorenz és Godzimirski 2017: 8).

Az Oroszországra való összpontosítás megfelel annak a ténynek, hogy a katonai megerősítéssel és a keleti szárnyon zajló orosz hadgyakorlatok számának és méretének növekedésével párhuzamosan regisztrált fenyegetések nagy az Orosz Föderáció hatóságainak neo-imperialista politikája... a katonai erővel is megvalósított, katonai erővel is megvalósított" (Nemzeti

Biztonsági stratégia 2020: 6). Lengyelországban nincs komoly kétség afelől, sem a stratégiai közösségen belül, sem pedig a

része - a kibernetikus hírszerzés és a dezinformációk a "a nemzetközi rend fokozatos bomlása" - szintén elsősorban Oroszországnak tulajdonítják. Ezeket a hibrid hadviselés rubrikája alá sorolták, azzal a céllal, hogy "a nyugati államok és társadalmak struktúráinak destabilizálása és a szövetségesek közötti megosztottság megteremtése" (Nemzetbiztonsági stratégia 2020: 6). Bizonyos mértékig ez még a déli szárnyra is érvényes, hiszen Oroszország szíriai beavatkozása "egy további szintéren gyakorolt nyomást a nyugati országokra. A NATO számára ez azt jelentette, hogy Oroszország közvetlenül aláássa a szövetségesek biztonságát, nemcsak keleten, hanem délen is". Ezért "Oroszország volt az, ami miatt a NATO a két szárnyat egyként közelítette meg" (Terlikowski 2019: 8). Ennek a logikának megfelelően tehát a déli szárnyat keleten is védik (eltekintve a terrorizmus és a migráció kihívásaitól, amelyek a lengyel diskurzusban egyértelműen alárendelt fenyegetések).

Ez a keletről érkező fenyegetés belátható időn belül nem fog változni, legalábbis nem a jobb irányba, "amíg Putyin hivatalban van" - Stanisław Koziej, Komorowski lengyel elnök Nemzetbiztonsági Hivatalának korábbi vezetője szerint (Koziej 2019b). Ezért koncentrált és összehangolt erőforrásokra van szükség. ¹

¹ Ez egy széles körben osztott nézet Lengyelországban, amelyet újra és újra elővesznek a szövetségesek, amikor csak szükségét látják, lásd pl. Dębski et al, 2020.

A NATO ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ: AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK MINDENK FELETT!

Az összehangolt erőfeszítések megnyilvánulnak Lengyelország szövetségi politikájában, amely "biztonságának külső pilléreit ... az Észak-atlanti Szerződés Szervezetében és az Európai Unióban való tagságán, az Amerikai Egyesült Államokkal való stratégiai partnerségen, valamint a biztonság érdekében folytatott regionális együttműködésen keresztül" határozza meg (Nemzeti Biztonsági Stratégia 2020: 10). Ebben az összefüggésben az elsődleges hangsúly az Egyesült Államokon és ezzel együtt a NATO-n van, mert egyedül az Egyesült Államok az, amelynek katonai jelenléte Európában a különbséget jelenti, és az USA az, amelynek "vezető szerepe" 2014 óta egyáltalán lehetővé tette a NATO-nak az orosz fenyegetéshez való alkalmazkodását (Kacprzyk 2018).

Ebben a tekintetben is elvi egyetértés van Porszámban. Ez azonban nem érvényesül fenntartás nélkül, hiszen a Trumphoz és adminisztrációjához való ambivalens viszony il- lusztrálódik, ahogy a Franciaországhoz és Németországhoz fűződő viszony és így az Európai Unió biztonságpolitikai szerepe is. Ez utóbbi lett a fő tárgya az elégedetlenségnek, amely a Trump-korszakban érte el a tetőpontját. Trump egyébként nemcsak a NATO-t, hanem a lengyel stratégiai közösségi megosztotta.

Ami Trumpot illeti, egyrészt a lengyel stratégiai közösségben némi szkepticizmussal fogadták, ami aligha meglepő, tekintve az Oroszország fűzött közeledését, például a Putyinnal 2018-ban Helsinkiben tartott, igen kritikusan szemlélt találkozóján (Lorenz 2018). Emellett a NATO iránti demonstratív érdektelenségét és a szövetségesekre gyakorolt nyomást, hogy növeljék a védelmi kiadásokat, hasonlóan kritizálták. A lengyel agytrösztök tehát a külügy- és a védelmi minisztériumra, valamint a kongresszusra számítottak, miközben Trump állítólag korlátozta a kormányzat mozgásterét (Kacprzyk 2018).

Másrészt a PiS-kormány éppen az amerikai elnöknek ezt a kétes szerepét igyekezett kihasználni, hogy "az USA republikánus közösségéhez való ideológiai és politikai közelségén" alapuló különleges kapcsolatot alakítson ki, amire egy PiS-közeli agytröszt, a Sobieski Intézet képviselője utalt (Pawłuszko 2020b). A legélénkebb példa erre a Duda lengyel elnök által 2019-es washingtoni látogatása során felajánlott "Trump erőd", amelynek célja az állandó amerikai csapattelepítés ösztönzése. Ennek eredményeképpen 2020-ban kétoldalú, megerősített védelmi együttműködési megállapodás született, amely a Lengyelországban már állomásozó 5500 amerikai katonán kívül további 15 000 amerikai katona szövetséges erősítés keretében történő állomásoztatásához szükséges infrastruktúra létrehozását írja elő (bár a jelek szerint hosszas vita alakult ki a költségek megosztásáról). A Trumppal való

különleges kapcsolat Biden választási győzelme után nem veszélytelen, ahogy a PiS-hez közel álló kommentátorok magasztóan megjegyzik: "a politikai találkozók nagy intenzitása és a lengyel kormány által tudatosan kialakított "Trump szövetségesének" imázsa teherré válhat a Biden-adminisztrációval való kapcsolatokban. A

az USA és Németország, az EU és a NATO kapcsolatainak normalizálása megkövetelheti, hogy Lengyelország részben megváltoztassa politikai menetrendjét, hogy megőrizze együttműködési prioritásait" (Pawłuszko 2020a).

Ezért elképzelhető, hogy az elmúlt évek "lengyel biztonságpolitikájának két iskolája", az "Amerika-barát" kormány és az "Európa-párti" ellenzék (Pawłuszko 2020b) újrarendeződik. Ez a két iskola a kommunikáló csövek elvének megfelelően jött létre. Minél nagyobb volt a távolság Washington és Berlin között Trump alatt, annál szorosabb lett a kapcsolat Washington és Varsó között - azzal a következménnyel, hogy a Varsó és Berlin közötti re-lációk par-allel sérültek - a lengyel stratégiai közérdekek megdöbbenésére.

Míg a PiS-kormány - a fent említett égisze alatt - eddig kizárólag Washingtonra és a Trump-adminisztráció tisztán érdekalapú megközelítésére támaszkodott, addig a konzervatív és liberális ellenzék - az agytrösztök többségével összhangban - inkább egy olyan egyensúlyt támogat, amely mindenekelőtt Németországot és az EU-t vonja be, nem utolsósorban azért, mert az ellenzék az EU-hoz köti a demokrácia és a jogállamiság jelenlegi PiS-kormány általi állítólagos leépítése elleni harcát (bár a NATO-val kapcsolatban az érzékelt értékközösség nem játszik látható szerepet a lengyel biztonsági vitában). Franciaországot, és konkrétan Macron elnököt viszont kivétel nélkül nagy óvatossággal érzékelik, amiben az 1939-es "drole de guerre" emléke, amikor Franciaország hadat üzent Németországnak operatív következmények nélkül, lehetővé téve Németország számára, hogy teljes mértékben Lengyelországra összpontosítson, éppúgy szerepet játszhat, mint Macron Moszkva felé tett újbóli közeledése, amely állítólag aláássa a NATO egységét (Lipka 2019). Hasonló az ingerültség a Macron által különösen az EU "stratégiai autonómiájára" vagy akár egy európai hadseregre vonatkozóan indított követelésekkel kapcsolatban: ezeket egyöntetűen elutasították, a NATO esetlegesen a horizonton megjelenő gyengítésével együtt.

A NATO "egysége" és "kohéziója" azonban a lengyel szövetségi politika központi célja, amelyet - és ebben széleskörű egyetértés van - nem azok kérdőjeleznek meg, akik Lengyelországhoz hasonlóan az erő politikáját követelik, hanem azok, akik Oroszországnak a gyengeség benyomását keltik. Az "unió" azonban kompromisszumokat követel, különösen Németországgal, a kritika tárgyát képező, de nélkülözhetetlen nagy nyugati szomszéddal. A Németországgal szembeni ambivalencia például akkor vált láthatóvá, amikor Trump szurprózi módon bejelentette a csapatkivonást

Németországból 2020-ban, bár ezt később az amerikai kongresszus elutasította. Azt, hogy Lengyelország ebből (1000 katona áthelyezésével és az amerikai 5. hadtest előretolt parancsnokságával) hasznot húzott volna, a lengyel kormány nagy örömmel fogadta, de kritika is érte, még a PiS-hez közel álló agytrösztök, például a Klub Jagiel- lonski részéről is. Azzal érveltek, hogy Németországon keresztül "az egyetlen útvonal, amelyen keresztül az amerikai hadsereg gyorsan és gyorsan elérheti Lengyelországot.

válság idején", és így "Donald Trump egyoldalú és váratlan döntéseivel veszélyes precedenst teremthet".²

REGIONÁLIS EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS A NATO BŐVÍTÉSE: A HÁTTERBEN

A különböző regionális együttműködési formák, amelyeket Lengyelország kezdeményezett és tart életben, valójában inkább programszerűek, mint gyakorlati jelentőségűek: a bukaresti kilencek, a visegrádi csoport és a Három Tenger Kezdeményezés, valamint a Németországgal és Franciaországgal kötött weimari trianon. A Bukaresti Kilencek egyrészt a keleti szárny közös "hangjaként" szolgálnak a Szövetségben, ami a többször siratott eltérő fenyegetettség-felfogás miatt nem könnyű (Terlikowski et al. 2018). Másfelől azonban Lengyelország vezetői igényét hivatottak hangsúlyozni, hiszen a híres képlethez, amely Lengyelországot "túl nagyknak ábrázolja ahhoz, hogy kicsi legyen", miközben alig "túl kicsi ahhoz, hogy nagy legyen" (Janulewicz 2020). Míg a Három Tenger Kezdeményezés, mint a közlekedési infrastruktúra és az energiaellátás Oroszországtól való diverzifikációjának kiterjesztésére irányuló projekt - paradox módon mind az Egyesült Államok erős támogatásával, mind a kínai Övezet és Út kezdeményezésre tekintettel - a PiS-kormány és különösen a lengyel elnök kedvenc projektje, addig a Weimari Háromszög a PiS-kormány alatt nagyrészt szunnyadt.

Hasonló a helyzet a NATO (és az EU) bővítésével kapcsolatban is. Bár Lengyelország továbbra is elkötelezett a

"nyitott ajtók politikája" ellenére a jelenlegi kormány alatt a bővítési politika közel sem olyan aktív, mint például 2008 körül, amikor Lengyelország az EU keleti partnerségét szorgalmazta. Az is feltűnő, hogy a bővítés jelenleg viszonylag kevés figyelmet kap az agytrösztök körében, ami annál is inkább meglepő, mivel Lengyelországnak a frontvonalból való kivonása minden bizonnyal enyhítené az ország bizonytalan biztonsági helyzetét.³

ELRETTENTÉS ÉS PÁRBESZÉD: EGYOLDALÚSÁG

A jelenlegi körülmények között Lengyelország biztonságát elsősorban a NATO keretein belüli "fokozott elrettentés és elkerítés" garantálja, "a feltételeken alapuló párbeszédre való készséggel kombinálva", ahogyan azt a Nemzeti Biztonsági Stratégia (2020: 23) is kimondja. Ebben a kérdésben sincs jelentős eltérés. Ezzel szemben többször hangsúlyozzák, hogy a di- logia beemelése a kettős stratégiába - a jelentős kockázatok ellenére - csak a NATO kohézió érdekében történt, mert Németország, Franciaország és a déli tagok ragaszkodtak hozzá, mint eszközhöz.

a feszültségek csökkentése érdekében (Lorenz és Godzimirski 2017: 5). A PISM tudósai itt Lengyelország kizárólagos tapasztalataira utalnak a Varsói Szerződésből, ahol "közelről figyelhette a Kreml taktikáját, amely a nyugati hatalmak közötti megosztottságot kihasználva erősítette politikai és katonai potenciálját. Ma Varsó belefáradt abba, hogy Moszkva ugyanezt a taktikát alkalmazza, és a NATO-val folytatott párbeszédet arra használja fel, hogy éket verjen a szövetségesek közé" (Lorenz és Godzimirski 2017: 6).

Annak érdekében, hogy egyes szövetségesek párbeszédre való törekvését ~~erős~~ alatt tartsák, előnyben részesítik, hogy az ilyen párbeszédet a NATO-Oroszország Tanácsán keresztül folytassák. Bár a Kremlnek állítólag "hasznos eszközként szolgál a szövetségesek közötti ellentétek kihasználására", Lengyelországot is magában foglaló multilaterális eszközként alkalmasnak tartják arra, hogy megelőzze az Oroszországgal való indokolatlan kétoldalú kapcsolatfelvételt. A Steinmeier külügyminiszter által 2016-ban kezdeményezett "strukturált párbeszéd" és a 22 tagot számláló "hasonlóan gondolkodó országok" csoportjának megalapítása itt óvatos példaként szolgál (Dyner et al. 2018).

A NATO-OROSZ ALAPÍTÓ OKIRAT: OBSOLETE

Az 1997. évi NATO-Oroszország Alapító Okirat, nevezetesen a saját maga által előírt telepítési korlátozások értékelése eltér a NATO-Oroszország Tanács értékelésétől. Bár minden kommentátor üdvözli a NATO kiigazításait, beleértve a megerősített előretolt jelenlétet (eFP) a balti államokban és Lengyelországban, valamint a nagyon magas készségű közös munkacsoportot (VJTF) és a NATO ^{válaszcsoportokat}, mindezt nem tartják elegendőnek ahhoz, hogy ellensúlyozzák a korlátozott háború és az orosz kész tényállás uralkodó forgatókönyvét Lengyelország ex-penzusával szemben. A diskurzusban nemcsak Oroszország regionális katonai fölénye játszik szerepet, hanem mindenekelőtt a Nyugati Katonai Körzetében, köztük a Kalinyingrádi Oblasztyban lévő megközelítőleg ^{terület} (A2/AD) kapacitása (Terlikowski 2019: 7), valamint állítólagos nukleáris de- eszkálációs stratégiája, amely állítólag a hagyományos konfliktus befejezését taktikai nukleáris fegyverek meglehetősen korai szakaszban történő bevezetésével képzei el (Koziej 2019b).

Számos kommentátor ezért a szövetséges csapatok állandó lengyelországi állomásoztatása mellett érvel (lásd például Koziej 2019a), és hasonlóképpen az Alapító Okirat "kevésbé dogmatikus megközelítése" mellett, "ami további rugalmasságot kínál a NATO kohéziójának erősítésében és az orosz kali- vációk befolyásolásában" (Dyner et al. 2018). Az Oroszországból kiinduló nukleáris kockázatok ellenére ez nem feltétlenül vonja maga után a nukleáris fegyverek de- plamációját Lengyelországban, ellentétben a rakétavédelem erőltetett kiterjesztésével, amely

"potenciálisan esszenciális eleme az amerikai jelenlét megszilárdításának a NATO keleti

szárnyán" (Menkiszak és Zóchowski 2016). Mir az

(MEMORANDUM FÜR DIE ZUSAMMENFASSUNG DER ARBEITEN DER NATO FÜR DEN NACHSCHUSS)

- 2 Sobiraj (2020). Alkalmanként még meglehetősen szokatlan posztokat (Konda és Smura 2018: 50), amelyek szerint Németországnak kellene a
előnyös kétoldalú - nem többoldalú - szövetséges, amelyet ápolni kellene, például azért, mert Lengyelországnak némi befolyást biztosít az Egyesült Államokkal szemben, ahogy Andrzej Dybczyński, a Wrocław Egyetem tudósa fogalmazott.
- 3 A maradék, az oroszországi Kalinyingrádi terület még inkább veszélyeztetett és sebezhető lenne egy ilyen helyzetben.
- 4 Ugyanilyen üdvözlendő volt a NATO kiber-tervezési csoportjának létrehozása, mivel Lengyelországot Oroszország egyik fő célpontjának tekintik.
"dezinformációs támadások a NATO keleti szárnyán való határozott kiállásáért" (Raś 2019: 2). Mások ezért "offenzív" stratégiákat és képességeket sürgetnek (Swiatkowska 2016; Szpyra 2016).

sőt, az SPD5 által kezdeményezett, 2020-ban a németek NATO-n belüli nukleáris megosztásáról szóló vitát mindeddig nem használták ki arra, hogy Lengyelországot is bevonják ebbe a kérdésbe. A PISM egyik neves tudósa szerint inkább a status quo-t kellene fenntartani, a szövetségen belüli különböző régiók biztonsága közötti kapcsolatot megerősítéseként.⁶ És bár az INF-szerződés megszűnése nyomán "átfogó poszt-INF-stratégiát" követeltek, ez nemcsak az elrettentés megerősítését jelenti, hanem az új fegyverzetellenőrzési javaslatokra való felkészülést is, nem utolsósorban egy új fegyverkezési verseny elkerülése és a NATO egységének fenntartása érdekében (Kacprzyk et al. 2020; Kacprzyk és Piotrowski 2020).⁷

Egyes kommentátorok, mint például Marek Menkiszak, aki a Keleti Tanulmányok Intézetének Oroszországgal felelős munkatársa, és aki hírhedt keményvonalas álláspontjáról, szintén az Alapító Okmánytól való elfordulás mellett érvelnek, mivel ez meghiúsítaná az orosz ~~terület~~ központi és változatlan céljait: "a poszt-szovjet térség stratégiai ellenőrzése, egy közép-európai biztonsági pufferzóna létezése [...] A közép-európai biztonsági pufferzóna eredetileg a NATO és Oroszország (és más FÁK-országok) területeit volt hivatott elválasztani egymástól. Amikor azonban ez lehetetlennek bizonyult, a NATO keleti szárnyán belül kívánták létrehozni" (Menkiszak 2019a: 6). Nem csoda, hogy Menkiszak ugyanilyen szkeptikus a fegyverzetellenőrzéssel kapcsolatban, nemcsak azért, mert Oroszországot bűnösnek tartja a fegyverzetellenőrzési rendszer erodálásában, hanem azért is, mert a fegyverkezési verseny és egy új hidegháborútól való bármilyen félelem csak azt a célt szolgálja, hogy Oroszország újabb tárgyalásokon engedményeket érjen el, annak ellenére, hogy nincsenek meg az eszközei egy költséges fegyverkezési verseny fenntartásához (Menkiszak 2019b; 2020).

TERÜLETEN KÍVÜL: QUID PRO QUO

Az orosz fenyegetés domináns rögzítése azt jelenti, hogy a lengyel diskurzusban a kollektív védelem egyértelműen elsőbbséget élvez a globális válságkezeléssel szemben. Ugyanakkor Lengyelország, mint az új NATO-tagok közül a "legaktívabb résztvevő", a múltban Koszovóban, Irakban és Afganisztánban is részt vett. És bár a korábbi elnökről elnevezett "Komorowski-dokumentum" értelmében ez a szerepvállalás

2014 után csökkent, a PiS-kormány 2016 júliusában úgy döntött, hogy az ISIS-koalíciónak nemcsak különleges erőket, hanem négy F-16-os vadászgépet is biztosít (Bil 2018). Az azonban kezdettől fogva világos volt, hogy a cél elsősorban instrumentális volt: "minél több politikai és katonai előnyt szerezni az afganisztáni és iraki szoros együttműködésből" (Pawłuszko 2020a).

PORCELÁN: VEGYES ÉRZÉSEK

A legújabb kihívás - a Kínai Népköztársaság - kezelése bonyolultabbnak bizonyult. A nemzetbiztonsági stratégia megállapítja, hogy "az Amerikai Egyesült Államok, a Kínai Népköztársaság és az Orosz Föderáció közötti növekvő stratégiai rivalizálás ... az egész nemzetközi rendszert érinti" (7), de nem megy tovább ezen a megállapításon. Kína felemelkedése és az orosz sávzálsóság semmilyen ponton nem kapcsolódik össze. A Kína felemelkedésének potenciális biztonsági következményeiről szóló diskurzus eddig visszafogott volt. Végül is Lengyelország tagja a kínai 17+1 európai együttműködési formátumnak, és ezért továbbra is a közelgő gazdasági lehetőségekre összpontosít, nem pedig egy távoli fenyegetésre, mivel - ahogy egy PiS-hez közel álló intézet fogalmaz - "minél távolabb vannak Kína határaitól, annál kisebbek ma a kínai ambíciók és lehetőségek a rendszerszintű világirányításra" (Jakóbowski 2019). Ezt a nézetet osztja a PISM Kínaszakértője is (lásd Szczudlik 2015, 2020). A lengyel miniszterelnök, Morawiecki nem egészen ilyen nyugodt, és bizonyára elismeri azt a kényelmetlen döntési helyzetet, amelyben Lengyelország az USA és Kína közötti "stratégiai rivalizálás" miatt találhatja magát. Egy ilyen helyzetben nem kérdés, hogy Lengyelország a "transzatlanti szövetségeseinkkel való "megbízható és kölcsönös partnerséget" fogja követni, még akkor is, ha Morawiecki úgy véli, hogy Lengyelországot "hídként [...] pozícionálhatja, amely az európai félelmeket, elvárásokat és célokat amerikai nyelvre fordítja, és fordítva" (We- mer 2020).

5 Az SPD-t Lengyelországban némi szkepticizmussal fogadják állítólagos oroszbarát beállítottsága miatt. A Nyugati Tanulmányok Intézete a következő példát mutatja: "a keleti politikával kapcsolatos szociáldemokrata elképzelések, amelyek a naivitás és a cinizmus keverékei, túlságosan gyakran az orosz álláspont elfogadására irányuló tendenciává fejlődtek" (Żerko 2017). Ez a Németországgal kapcsolatos álláspont a jelenlegi kormány alatt még inkább teret nyert.

6 Kulesa (2020). Hasonlóképpen az OSW tudós Gotkowska, aki szintén rámutatott annak kockázatára, hogy egy ilyen német

lépés hasonló reakciókat válthat ki más országokban, és így "véget vethet a kockázat- és felelősségmegosztásnak az USA és európai szövetségesei között a nukleáris elrettentés terén", az amerikai-európai és Európán belüli ellentétek elmélyülése a biztonságpolitika terén, valamint a nukleáris elrettentés csökkenése Európában" (Gotkowska 2020).

- 7 A nukleáris kérdésre Lengyelországban korántsem kritikátlanul tekintenek, amit például a politikai baloldal és a liberális közép számos prominens lengyel politikusának - Alek- sander Kwaśniewski, Andrzej Olechowski, Dariusz Rosati, Hanna Suchocka - aláírása is bizonyít a 2020. szeptemberi "Nyílt levél a nukleáris fegyverek betiltásáról szóló szerződés támogatására" című dokumentumhoz.

HIVATKOZÁSOK

- Bil, Ireneusz (2018): Stratégiai autonómia és Európa védelme - az európai hadsereg felé vezető úton? A perspective from Poland, in: A perspective from Poland: Hans-Peter Bartels/Anna Maria Kellner/Uwe Optenhogel (szerk.): *Stratégiai autonómia és Európa védelme - az európai hadsereg felé vezető úton?* Berlin, Dietz Verlag: 319-337.
- Dębski, Sławomir/Sherr, James/ Janda, Jakub (2020): Fogadják meg Kelet-Európától: nem most van itt az ideje, hogy elpuhuljunk Oroszországgal szemben. Vlagyimir Putyin továbbra is aláássa a liberális demokráciát Európában és azon túl. Amerikának nem szabad hátat fordítania ennek a fenyegetésnek, *Politico*, augusztus 31.; www.politico.com/news/magazine/2020/08/31/open-letter-not-time-to-go-soft-on-russia-405266.
- Dyner, Anna Maria/Kacprzyk, Artur/Terlikowski, Marcin/Lorenz, Wojciech (2018): *How Russian Violations of the 1997 Founding Act Influence NATO-Russia Relations*. PISM Policy Paper 166. July. Varsó, The Polish Institute of International Affairs.
- Gotkowska, Justyna (2020): OSW Analyses, *Centre for Eastern Studies*, május 13.; www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2020-05-13/germanys-spd-against-nuclear-sharing-a-challenge-nato.
- Jakóbowski, Jakub (2019): *Klub Jagielloński*, november 28.; <https://klubjagiellonski.pl/2019/11/28/can-beijing-rule-the-world>.
- Janulewicz, Łukasz (2020): Lengyelország új nemzetbiztonsági stratégiája: The Potential for Regional Leadership, Cooperation and Cohesion on NATO's Eastern Flank, *Royal United Services Institute*, június 23.; <https://rusi.org/commentary/polands-new-national-security-strategy-potential-regional-leadership-cooperation>.
- Kacprzyk, Artur (2018): *A NATO elrettentés és védelem keleti szárnyának perspektívái*. PISM Bulletin 125 (1196). Szeptember. Varsó, Lengyel Nemzetközi Ügyek Intézete.
- Kacprzyk, Artur/Kulesa, Łukasz/Piotrowski, Marcin A. (2020): *A NATO elrettentési és fegyverzetellenőrzési politikája az INF-szerződés nélküli világban*. PISM Policy Paper 2 (177). Március. Varsó, Lengyel Nemzetközi Ügyek Intézete.
- Kacprzyk, Artur/Piotrowski, Marcin A. (2020): *State of U.S. Development of Ground-Launched Intermediate-Range Missiles*. PISM Bulletin 174 (1604). Augusztus. Varsó, The Polish Institute of International Affairs.
- Konda, Naomi/Smura, Tomasz (2018): *A szövetségesek mérlege és a szövetségi politikára gyakorolt hatásai*. Varsó, Casimir Pulaski Alapítvány és a Sasakawa Béke Alapítvány.
- Koziej, Stanisław (2019a): *A NATO stratégiai védelme az új "hibrid hidegháborúban"*. Pulaski Policy Paper 6. Augusztus. Varsó, Casimir Pulaski Alapítvány.
- Koziej, Stanisław (2019b): *New Cold War on NATO's Eastern Flank - Security Scenarios for Central and Eastern Europe*. Pulaski Policy Paper 3. April. Varsó, Casimir Pulaski Alapítvány.
- Kulesa, Łukasz (2020): *German Debate on Nuclear Weapons: Implications for NATO*. PISM Bulletin 149 (1579). Július. Varsó, The Polish Institute of International Affairs.
- Lipka, Rafat (2019): *A londoni csúcstalálkozó mint a NATO egységének próbája*. Pulaski Policy Paper 9. December. Varsó, Casimir Pulaski Alapítvány.
- Lorenz, Wojciech (2018): *A Trump-Putyin találkozó hatása a NATO politikai kohéziójára*. PISM Bulletin 102 (1173). Augusztus. Varsó, A Lengyel Nemzetközi Ügyek Intézete.
- Lorenz, Wojciech/Godzimirski, Jakub (2017): *A kör négyzetesítése: Működőképes-e a kiegyensúlyozott elrettentés és a párbeszéd megközelítése Oroszországgal szemben?* PISM Policy Paper 4 (157). Augusztus. Varsó, The Polish Institute of International Affairs.
- Menkiszak, Marek/Żochowski, Piotr (2016): *Centre for Eastern Studies*, július 13.; www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2016-07-13/russias-reaction-to-nato-summit-warsaw.
- Menkiszak, Marek (2019a): *Stratégiai folytatás, taktikai változás. Oroszország európai biztonságpolitikája*. OSW Point of View 76. Október. Varsó, Keleti Tanulmányok Központja.
- Menkiszak, Marek (2019b): *Centre for Eastern Studies*, február 6.; www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2019-02-06/russias-game-shadows-around-inf.
- Menkiszak, Marek (2020): *Krokodilkönnnyek: Centre for Eastern Studies*, május 22.; www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2020-05-22/crocodile-tears-russia-uss-exit-open-skies-treaty.
- A Lengyel Köztársaság nemzeti biztonsági stratégiája (2020): *Biuro Bezpieczeństwa Narodowego*, május 12.; https://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/National_Security_Strategy_of_the_Republic_of_Poland_2020.pdf.
- Nyílt levél a nukleáris fegyverek tilalmáról szóló szerződés támogatására, 2020. szeptember 21.
- Pawłuszko, Tomasz (2020a): *Doktryna Trumpa w epoce Bidena? Perspektywy zmian [A Trump-doktrína a Biden-korszakban? A változás kilátásai]*, *Instytut Sobieskiego*, november 15.; <https://sobieski.org.pl/doktryna-trumpa-w-epoce-bidena-perspektywy-zmian>.
- Pawłuszko, Tomasz (2020b): *Donald Trump i polska polityka bezpieczeństwa [Donald Trump és a lengyel biztonságpolitika]*, november 3.; <https://sobieski.org.pl/donald-trump-i-polska-polityka-bezpieczenstwa>.
- Raś, Kinga (2019): *The Lithuanian Model in the Fight against Disinformation*. PISM Bulletin 67 (1313), május. Varsó, The Polish Institute of International Affairs.
- Sobieraj, Maciej (2020): *Klub Jagielloński*, október 21.; <https://klubjagiellonski.pl/2020/10/21/germany-the-gateway-to-the-security-of-natos-eastern-flank>.
- Swiatkowska, Joanna (2016): *A NATO útja a kiberbiztonság felé - merész döntések és határozott fellépések*, in: *NATO út a kiberbiztonsághoz*. Krakko, The Kosciuszko Institute: 5-9.
- Szczudlik-Tatar, Justyna (2015): *Takarattyán-Tatár Katarina-Tulka: Kína biztonsági tevékenysége Ázsián túla is kiterjed*. PISM stratégiai dosszié 18 (81). November. Varsó, Lengyel Nemzetközi Ügyek Intézete.
- Szczudlik, Justyna (2020): *A NATO-ról szóló kínai diskurzus*. PISM Bulletin 137 (1567). Június. Varsó, Lengyel Nemzetközi Ügyek Intézete.
- Szpyra, Ryszard (2016): *Szpy Rypya: A katonai kibertevékenység támadó aspektusai*, in: Swiatkowska, Joanna (szerk.): *A katonai támadások elleni támadás: Swiatkowska, Joanna (szerk.): NATO út a kiberbiztonság felé*. Krakko, The Kosciuszko Institute: 27-34.
- Terlikowski, Marcin/Józwiak, Veronika/Ogrodnik, Łukasz/Pieńkowski, Jakub/Raś, Kinga (2018): *A bukaresti 9: A keleti szárny hangjává válás ígéretének beváltása*. PISM Policy Paper 4 (164). Június. Varsó, Lengyel Nemzetközi Ügyek Intézete.
- Terlikowski, Marcin (szerkesztő) (2019): *Newport-Warsaw-Brüsszel: NATO az európai béke védelmében*. Varsó, The Polish Institute for International Affairs.
- Wemer, David A. (2020): *New Atlanticist*, július 31.; www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/polish-pm-calls-for-transatlantic-unity-on-troop-deployments-and-china.
- Yeager, Thomas (2014): *Casimir Pulaski Alapítvány*, március 10.; <https://pulaski.pl/en/finishing-the-job-a-europe-whole-and-free>.
- Żerko, Stanisław (2017): *Korekta i kontynuacja. Niemiecy socjaldemokrati wobec Rosji [Változás és folyamatosság. A német szociáldemokraták és Oroszország]*. Biuletyn Instytutu Zachodniego 300/2017. March. Poznań, Instytut Zachodni.

A ROMÁNIAI VITA A NATO JÖVŐJÉRŐL

Matthias Dembinski

A román kül- és biztonságpolitikai diskurzust az az általános konszenzus jellemzi, hogy (i) az ország helye az Egyesült Államok mellett, valamint a transzatlanti és európai biztonsági intézményeken belül van, és (ii) Oroszország "agresszív magatartása" és "a fekete-tengeri régió militarizálására irányuló lépései" jelentik a román biztonságot fenyegető fő veszélyt.¹ Az általános egyetértés, hogy Románia jövője az európai és transzatlanti struktúrákba való integrációban rejlik, az 1990-es évek átalakulási időszakában alakult ki, és először az 1995-ös úgynevezett Snagov-konszenzusban jutott kifejezésre.² Amikor Románia kimaradt a NATO első körös bővítéséből, az Egyesült Államok 1997-ben felajánlotta a stratégiai partnerség létrehozását. Ezt a partnerséget 2011-ben jelentősen kibővítették a XXI. századi stratégiai partnerségről szóló közös nyilatkozat elfogadásával. Azóta a két ország konzultál egymással, és munkacsoportok szoros hálózatában dolgozik együtt (Stanciu et al. 2019). A partnerség az re- cent években még nagyobb lendületet vett (lásd alább), és a tetőpontja a következő dokumentum elfogadása volt "Védelmi együttműködési ütemterv" 2020 októberében.³ A stratégiai partnerség 1997-es létrehozása óta az Egyesült Államok Románia kül- és biztonságpolitikájának legfontosabb hivatkozási pontja. Románia az Egyesült Államoktól várta a védelmet, és az USA diplo- matikus és katonai támogatásával kivette a részét a kapcsolat megszilárdításából. Bukarest a Bush-adminisztráció mellé állt a 2003-as iraki háborúval kapcsolatos konfliktusban, és csapatokat küldött az iraki és afganisztáni háborúkba.⁴

- 4 Románia aláírta a vilniusi 10. Támogatta a terrorizmus elleni háborút is, lehetővé téve a CIA számára, hogy titkos táborokat hozzon létre a foglyok internálására, jól dokumentáltan kíméletlen módszerekkel. A program a "Snagov konszenzus" egy újabb példája. A szociáldemokrata Ion Iliescu elnök idején jött létre.

1 Jean Patrick Clancy, European Security Journal, idézi a 2020-2024-es román nemzetvédelmi stratégiát (<https://www.esjnews.com/romania-s-new-national-defence-strategy-a-call-for-greater-black-sea-nato-presence>).

2 Abban az évben a Bukarest melletti Snagov üdülőhelyen tartott találkozón az állam, a kormány és valamennyi politikai párt képviselői megállapodtak abban, hogy euroatlanti orientációra törekszenek. Az 1995. június 21-i snagovi nyilatkozat angol nyelvű változata megtalálható Dimitris Papadimitriou és David Phinnemore könyvében: *Románia és az Európai Unió: From Mar- ginalisation to Membership?* London, Routledge, 2008, 74. o.

3 <https://ro.usembassy.gov/roadmap-for-defense-cooperation/>. A megállapodás értelmében az Egyesült Államok "továbbra is támogatja Románia fegyveres erőinek átalakítását és interoperabilitását, és továbbra is segíti Romániát önmaga és a fekete-tengeri térség védelmében, beleértve az amerikai erők folyamatos rotációját a térségbe".

Nagyon kevés kivételtől eltekintve a romániai agytrösztök és kutatóközpontok még mindig a "Snagov szellemében" (Naumescu 2017: 196) működnek. A román tudósok támogatják országuk nyugati orientációját, és erőteljes NATO- és amerikai jelenlétet sürgetnek a fekete-tengeri térségben. Enyhe nézeteltérések merülnek fel az Egyesült Államokkal való szoros partnerség re- perkusszióit illetően a Kínával és Oroszországgal való kapcsolatok tekintetében. Ezek a nézetkülönbségek azonban - a politikai partnerek között is - visszafogottak maradnak, és általában véve tükrözik a stratégiai közösségen belüli véleményeket.⁵

FENYEGETÉS-ÉRZÉKELÉS

A román tudósok Oroszországot tekintik a fő biztonsági fenyegetésnek. A román külpolitikai közösség a moldovai polgárháborúba való moszkvai beavatkozás után kezdett gyanakodni Oroszország szándékaira, és a 2008-as grúzai és a 2014-es ukrajnai beavatkozás után kezdte Oroszországot egyenesen fenyegetésként felfogni. Különösen a Krím anektálását tekintik széles körben játékmegváltónak. George Visan, a Román Energiaközpont munkatársa összefoglalja ezt a széles körben osztott fenyegetettséget-felfogást: "A legnagyobb hagyományos fenyegetést Románia számára rövid és középtávon egy újraeledő és agresszív Oroszország jelenti" (Visan 2016: 6).

Oroszországot már nem pusztán ünneprontónak, hanem - bár regionális szinten - re-vizionista hatalomnak tekintik. A román szakértők szerint Cri- mea megerősítése és militarizálása 2014 óta megváltoztatja a katonai egyensúlyt a Fekete-tenger térségében (Dinu 2020). A katonai fenyegetés háttérbe szorította azokat a biztonsági kockázatokat, amelyek 2008 előtt nagyobb hangsúlyt kaptak a román tudósok vitáiban, mint például a demokratikus reformok esetleges visszalépése, a demokratikus intézményekbe vetett bizalom hiánya, a korrupció és a regionális instabilitásból vagy a kisebbségi konfliktusok esetleges kiújulásából eredő lehetséges fenyegetések. A belpolitikai kihívások még mindig

---

Párt, majd utódja, Traian Băsescu alatt folytatódott, akit a Nemzeti Liberális Párt (Parti- dul Național Liberal, PNL) és a Demokrata Párt (Partidul Dem- ocrat, PD) színeiben választottak meg.

5 A Román Szociáldemokrata Párt (Partidul Social Democrat (PSD)) képviselői például általában barátságosabb kapcsolatokat támogatnak Oroszországgal és Kínával, és mindig is hangsúlyozták az ezekkel az országokkal folytatott párbeszéd fontosságát, míg a többi párt kritikusabb álláspontot képvisel Oroszországgal szemben.

"Románia a leginkább Amerika-barát ország Európában, ha nem a világon"

Iulian Chifu: Románia - A biztonságpolitika fejlődésének kilátásai és nemzeti elvárások 2025-ig, munkadokumentum (Chifu 2020: 4).

és a Nemzeti Védelmi Stratégia biztonsági kockázatként foglalkozik velük. Ezek azonban elhalványulnak az Oroszországból kiinduló hagyományos fenyegetés mellett.

A román tudósok egybehangzóan pozitívan értékelik a NATO hozzájárulását a múltbeli és jelenlegi kockázatok megfékezéséhez. Az 1990-es években és a 2000-es évek elején a tagság kilátása stabilizálta a román átalakulási folyamatot (Olteanu 2020), irányította a katonai reformokat, és keretet biztosított a regionális együttműködéshez. A tudósok abban is egyetértenek, hogy a NATO és az Egyesült Államokkal való partnerség fontos szerepet játszott az Oroszországból eredő új fenyegetés megfékezésében. Románia fenyegetésértékelése és a NATO délkeleti szárnyán a NATO bástyájaként betöltött önérvényesítő szerepe nagyban befolyásolja Románia kapcsolatait más országokkal, például Kínával.

NATO ÉS KÍNA

Románia és Kína kétoldalú kapcsolatai az EU keretein belül, valamint a közép- és kelet-európai (KKE) országok és Kína 16+1-es struktúráján belül alakultak ki. Románia az exportpiacok diverzifikálását és az infrastrukturális projektek finanszírozásához való hozzáférést reméli, és üdvözölte Kína Övezet és Út kezdeményezését. Románia azonban viszonylag visszafogottan viselkedett (kivéve Victor Ponta hivatali idejét).⁶ Azóta azonban a nagyra törő várakozásokban csalódnunk kellett, mivel számos beruházási projekt nem materialisodott vagy késett (Popescu és Brinza 2018: 30).

A kínai előretörés és az amerikai szolidaritási felhívás közötti növekvő feszültségek által létrehozott próbatétel Kína veszíteni fog. Románia "Amerika az első" politikájával összhangban a kormány a Huawei ellen pozicionálta magát. Valójában Románia volt az első közép- és kelet-európai ország, amely 2019 augusztusában egy washingtoni állami látogatás alkalmával egyetértési nyilatkozatot írt alá az Egyesült Államokkal ebben a kérdésben (Leonte 2021).⁷ A memorandum elfogadását követően Ludovic Orban miniszterelnök, a jobbközép Nemzeti Liberális Párt (PNL) vezetője törvényt vezetett be, amely megtiltotta az 5G hálózat kiépítésében való részvételt azoknak a vállalatoknak, amelyek nem tartják tiszteletben a transzatlanti értékeket.⁸ Még ennél is fontosabb volt a

- 7 Románia és az USA memorandumot írt alá az 5G technológiáról "a jogállamiság elveivel összhangban", Romania Insider, 2019. augusztus 22.; <https://www.romania-insider.com/romania-us-5g-memorandum>.
- 8 Romania Rejects Partnering With China's Huawei On 5G, Prime Minister Says, November 01, 2020, Radio Free Europe/Radio Liberty's Romanian Service; <https://www.rferl.org/a/romania-rejects-partnering-with-china-s-huawei-on-5g-prime-minister-says/30924414.html>.

⁶ Románia 2015-ben egyetértési nyilatkozatot írt alá a BRI-vel kapcsolatban, de csak államtitkári szinten. Egy másik példa Románia késedelmes csatlakozása az Ázsiai Infrastrukturális Beruházási Bankhoz. Románia nem az uniós államok első hullámával együtt csatlakozott az AIIB-hez 2015 márciusában, hanem csak 2016-ban kezdte meg a csatlakozási eljárást.

a Cernavoda atomerőmű 3. és 4. blokkjának építése. A Kínával a blokkok finanszírozásáról és megépítéséről folytatott tárgyalások megghiúsultak, amikor az Egyesült Államok beleegyezett, hogy finanszírozást nyújt Románia nukleáris infrastruktúrájának nyugati technológiával történő korszerűsítéséhez. A két fél megállapodott abban is, hogy más infrastrukturális ~~projektek~~ is együttműködnek, például egy autópálya és vasúti összeköttetés kiépítésében, amely, ha megvalósul, összeköti a Fekete- és a Balti-tengeri kikötőket (Popo- vici 2020). Ezen kívül az Egyesült Államok 1 milliárd dollárral járul hozzá a Három Tenger Kezdeményezéshez, amely egy kelet-európai államokból álló, Lengyelország és Románia által kezdeményezett intézmény, amely az LNG elosztására szolgáló hálózatot hoz létre. A kormány 2021 januárjában elfogadott egy memorandumot, amely - ha hatályba lép - megtiltana a kínai vállalatoknak, hogy állami infrastrukturális projektekre pályázzanak. ⁹ A legtöbb romániai think tanker üdvözli ezt a fejleményt. Egyetértenek abban, hogy a NATO-nak ki kell dolgoznia egy választ Kína növekvő európai jelenlétére, például a kritikus infrastruktúrába történő kínai befektetések figyelemmel kísérésével. Támogatják továbbá az EU és/vagy a NATO indo-csendes-óceáni stratégiájának kidolgozását. A Huawei de facto kizárásának egyedüli kritikusai Florin Pasa- toiu, a Külpolitikai és Biztonsági Tanulmányok Központjának igazgatója és Cristian Nitoiu voltak, akik szerint a Kínával szembeni konfrontatív megközelítés a gazdasági lehetőségek rovására megy (Pasatoiu és Nitoiu 2020).

AZ OROSZ FENYEGETÉS ELHÁRÍTÁSA

A romániai agytrösztök vitái egy kérdésre összpontosítanak: az Oroszországgal szembeni elrettentés maximalizálására. Ez mindenekelőtt az Egyesült Államoknak a délkelet-európai térségben való szilárd lehorgonyzására tett kísérleteket foglalja magában. A nagy ár, ahogy Manea és Gosu (2016: 6) fogalmazott, "amerikai bakancsok a földön, mivel a munkafeltevés az volt, hogy azok az országok, amelyek területén amerikai katonák vannak, nem szállnak meg". Nagy lehetőség adódott, amikor az Obama-adminisztráció átalakította Bush terveit egy európai alapú bal- listikus rakétavédelmi architektúráról, és 2011-ben úgy döntött, hogy a romániai Deveseluban BMD-létesítményt épít. Olyan román tudósok, mint Valentin Naumescu, a Babes-Bolyai Tudományegyetem docense és a Cita- del nevű agytröszt alapítója, meglehetősen őszintén nyilatkoztak arról, hogy a rakétavédelmi program romániai támogatása nem az iráni rakétaveszélyre vezethető vissza - ez a NATO hivatalos ~~indok~~, hanem Oroszországhoz van köze. ¹⁰ A deveselui bázison kívül mintegy 1500 amerikai katona állomásozik a Mihail Kogalniceanu légitámaszponton, valamint a

- 9 Elérhető a következő címen:
https://www.euractiv.com/section/economy-jobs/news/romania-issues-memorandum-issues-memorandum-blocking-chinese-firms-from-public-infrastructure-projects/?mc_cid=7c9613bbe6&mc_eid=2db9ef5256
- 10 Valentin Naumescu, Scutul antirachetă, Rusia și ordinea europeană. O tensiune insolubilă?
<https://www.contributors.ro/scutul-antiracheta-rusia-si-ordinea-europeana-o-tensiune-insolubila/>.

Campia Turzii rotációs alapon. 2017 óta egy amerikai harcokcsizó zászlóalj állomásozik rotációs alapon Romániában.

Szakértők is támogatják a NATO jelenlétének fokozását a régióban. Olyan tudósok, mint Iulian Fota és Mihail Ionescu, a Védelmi és Hadtörténeti Politikai Tanulmányok Intézetének volt igazgatója, üdvözölték a NATO varsói csúcstalálkozásának döntését, amely a NATO előretolt jelenlétének növeléséről szólt (például egy többnemzeti főhadiszállás létrehozásával Romániában), de bírálták a NATO és a NATO közötti különbséget.

"Enhanced Forward Presence" az északi szárnyon és a NATO "Tailored Presence" a délkeleti szárnyon (Puri forthcoming: 6f.) Sőt, a NATO-államok rotációs telepítése helyett a román tudósok támogatják a kormány azon követelését, hogy a NATO-csapatokat folyamatosan a keleti szárnyon telepítsék (Manea és Gosu 2016: 6).¹¹ A varsói csúcstalálkozót megelőzően Románia a Fekete-tengeren egy állandó NATO-haditengerészeti előőrs projektjét szorgalmazta. Ezt a projektet az Egyesült Államok támogatta, de Bulgáriában süket fülekre talált, és nem valósult meg (Visan 2016). A **NATO-Oroszország Alapító Okmány** elhagyásának következményét el kell fogadni, mivel ez az okmány amúgy is elvesztette jelentőségét. Ehelyett a román ex-percek mellett érvelnek, hogy a NATO-n belül a magasabb és alacsonyabb biztonságú területek közötti mesterséges megosztottságnak véget kell vetni, és a NATO integrált katonai struktúráját az új tagokra is ki kell ~~terjeszteni~~ A 2008-as bukaresti csúcstalálkozón Románia támogatta Ukrajna és Grúzia felvételét a NATO-ba. Az agytrösztök azonban elismerik, hogy a két ország nem teljesítette és még mindig nem teljesíti a NATO csatlakozási kritériumait. Tekintettel arra, hogy ezek az országok belátható időn belül nem tudnak könnyen csatlakozni a NATO-hoz, mivel belekeveredtek a füzén konfliktusokba. A NATO-nak mindazonáltal ki kellene bővítenie az Ukrajnának nyújtott katonai támogatását. Románia határozottan támogatja Moldova és Ukrajna EU-hoz való csatlakozását.

A NATO-n belüli nézeteinek előmozdítása érdekében Románia szorosabb kapcsolatokat alakít ki a hasonlóan gondolkodó tagállamokkal. 2015 decemberében Bukarestben, a keleti szárny első, román és lengyel közös elnökség alatt tartott első csúcstalálkozásán kilenc NATO-állam találkozott az úgynevezett Bukarest 9 (B9) formátumban (Gerasymchuk 2019). Egy másik lépés ebben a tekintetben a Három Tenger Kezdeményezés. A román agytrösztök a diplomatis felvilágosító tevékenységeket úgy kísérték, hogy hálózatokat kovácsoltak különösen Moldovában és Ukrajnában, de Polandban, Olaszországban és más NATO-államokban működő intézetekkel is.¹²

Néhány magányos hangot leszámítva, mint Florin Pasatoiu, a román gondolkodók nem sok teret látnak a **párbeszédnek**.

- 11 Románia a Mihail Kogalniceanu bázist olyan NATO-állománnyá fejleszti, amely akár 10 000 katonára befogadására is alkalmas.
- 12 Lásd például a FLANKS együttműködési projektet, amelyben az Új Stratégiai Központ és a norvég NUPI vesz részt. Lásd még a romániai Experts for Security and Global Affairs Association (ESGA) és az ukrán Prism közötti együttműködést (Degeratu és Leca 2019).

Oroszországgal jelenleg. ¹³ A **fegyverzetellenőrzés** szintén nem szerepel a legtöbb agytröszt napirendjén.

Ehelyett az agytrösztök a fenyegetések természetéről vitáznak, és a védelem megerősítésének és a fegyveres erők modernizálásának módjaira összpontosítanak (Visan 2019). Iulian Chifu, a Konfliktusmegelőzési és Korai Figyelmeztető Központ elnöke szerint Románia elsősorban hagyományos katonai fenyegetésekkel néz szembe. A nem hagyományos fenyegetések, például a kibertámadások az utóbbi időben egyre nagyobb hangsúlyt kapnak (Chifu 2020: 18f), és az Egyesült Államok beleegyezett, hogy kiterjeszti az együttműködést ezen a területen. Románia 2014 óta hozzájárul a NATO Ukraine Cyber Defense Trust Fund-hoz, és vezető szerepet vállalt Ukrajna kiberbiztonsággal kapcsolatos támogatásában. Tekintettel a román média jelentős gyengeségeire, a (orosz) dezinformációs kampányok kérdése egyre inkább előtérbe kerül, és olyan intézmények, mint a bukaresti székhelyű Global Focus Centre és a Laboratory for the Analysis of Information War and Strategic Communications nyomon követik és elemzik az ilyen dezinformációt.

Egy másik terület, amelyen Románia az Egyesült Államokkal együttműködve próbál fellépni az orosz befolyás ellen a régióban, az energetikai együttműködés. Mindkét fél elkötelezte magát

"az egységes európai energiapiac megteremtése, az energiaútvonalak és -ellátás diverzifikálása, a versenyképesség és az átláthatóság erősítése, valamint az energetikai infrastruktúra összekapcsolhatóságának előmozdítása". ¹⁴

A román tudósok hangsúlyozzák a NATO mint **értékalapú szövetség** jellegét, amely segítette Romániát a reformfolyamatban. Ugyanebben a szellemben a szakértők támogatják a magatartási kódexre vonatkozó javaslatot. A NATO demokratikus értékeinek megerősítése azonban egy adag pragmatizmussal is keveredik, ami például a Törökországgal való szorosabb kapcsolat kiépítésére irányuló romániai erőfeszítésekben is kifejezésre jut. A tudósok az Európai Unióhoz való csatlakozást a román biztonság további horgonyának tekintik, de óvatosak a francia és német törekvésekkel szemben, amelyek az **EU védelmi politikájának** felértékelésére irányulnak. Az olyan koncepciók, mint az európai autonómia vagy az európai hadsereg nemcsak túlterjeszkednek az európai képességeken, de meg is osztanák az Európát. Ráadásul olyan román tudósok, mint Iulian Chifu, úgy vélik, hogy Franciaország ezeket a projekteket katonai-ipari bázisának megőrzése és "afrikai posztkoloniális problémáinak" megoldása érdekében viszi előre (Chifu 2020: 11). Valójában Románia szigorúan NATO-első politikát folytat. A fegyveres erők modernizálására irányuló program szinte teljes

- 13 Az agytrösztök közötti egység ellentétben áll a román politikai pártok közötti különbségekkel. Míg például a korábbi elnök, Ili- escu 2003-ban politikai szerződést írt alá Oroszországgal a kapcsolatok javítására, addig utódja, Traian Basescu agresszívabb retorikához folyamodott (Manea és Gosu 2016: 10f). Victor Ponta rövid szociáldemokrata párti kormány miniszterelnöki megbízatása (2012 májusától 2015 novemberéig) alatt tett kísérlete az Oroszországgal való kapcsolatok javítására nem nyert teret, és a roma stratégiai közösség sem fogadta jól.
- 14 Amerikai Nagykövetség Romániában: Közös nyilatkozat a Románia és az Egyesült Államok közötti, a 21. századra vonatkozó stratégiai partnerségről szóló közös nyilatkozat végrehajtásáról, 2018. június 19. (<https://ro.usembassy.gov/joint-declaration-on-the-strategic-partnership-for-the-21st-century-between-romania-and-the-united-states/>).

együttműködés az amerikai védelmi vállalatokkal. Románia folytatja katonai erőinek többoldalúvá tételét, de csak a NATO ernyője nélkül. Románia megbízható szövetségesként tekint magára, amely **viseli a terhekből a maga részét**. Amikor Klaus Iohannis 2015-ben hivatalba lépett elnökként, konszenzust kovácsolt a politikai pártok között a NATO 2 százalékos céljának megvalósításáról (Visan 2016: 10). Románia 2019-ben túllépte ezt a küszöböt.

HIVATKOZÁSOK

Chifu, Iulian (2020): *Románia - A biztonságpolitika fejlődésének kilátásai és nemzeti várakozások 2025-ig*. ISP Working Paper. Bécs, Biztonságpolitikai Intézet.

Degeratu, Claudiu/Leca, Leonela (2019): *The Romania and Ukraine Bilateral Agenda. A biztonsági és védelmi ágazatra, valamint a gazdasági együttműködésre vonatkozó ütemterv perspektívái*. Országjelentés. Bukarest, Experts for Security and Global Affairs Egyesület.

Dinu, Leonardo (2020): *A krími repülőgép-hordozó. Az Orosz Föderáció Fekete-tengeri militarizálása*. FLANKS Policy Brief. Bukarest, Oslo, Új Stratégiai Központ, Norvég Nemzetközi Ügyek Intézete.

Gerasymchuk, Gergiy (2019): *Bukarest kilenc: Együttműködést keresve a NATO keleti szárnyán?* July. Kijev, Friedrich Ebert Stiftung.

Leonte, Andreea (2021): Románia: döntő ellenfél, in: Ivana Karásková (szerk.): *Huawei in Central and Eastern Europe: Trends and Forecast*. CHOICE Briefing Paper. Prága, Nemzetközi Ügyekért Egyesület.

Manea, Octavian/Gosu, Armand (2016): *Románia kapcsolatai az USA-val és Oroszországgal*. Kutatási tanulmány. Augusztus. Bukarest, Román Energiaközpont.

Naumescu, Valentin (2017): Stabilitás, kétértelműség és változás a NATO-szövetségek fekete-tengeri térségbeli diszkurzusaiban: The Cases of Romania, Bulgaria and Turkey, in: *The Cases of Romania, Bulgaria and Turkey: Croatian International Relations Review*, 23 (80): 188-209.

Olteanu, Andreea-Roxana (2020): Románia és a NATO kapcsolatai: A biztonságot érintő párbeszéd és átalakulás három évtizede, in: *Strategic Impact*, 2: 7-24.

Pasatoiu, Florin/Nitoiu, Cristian (2020): Out of Step. Romania's Foreign Policy and the Huawei 5G Case, *Visegrad Insight*, június 8.; <https://visegradinsight.eu/romania-out-of-stop-5g-china/>.

Popescu, Liliana/Brinza, Andreea (2018): Románia-Kína kapcsolatok. Politikai és gazdasági kihívások a BRI-korszakban, in: *Romanian Journal of European Affairs*, 18 (2): 20-38.

Popovici, Oana Cristina (2020): *Románia külkapcsolati tájékoztató: Románia és az Egyesült Államok stratégiai partnerségének keretében indított új projektek*. Kína-KKE Intézet heti tájékoztatója 33 (4). Október. Budapest, Kína-KKE Intézet.

Puri, Samir (megjelenés előtt): Romania: Black Sea Security and NATO's South-Eastern Frontline, *The New Strategist*; <https://www.spf.org/projects/upload/Romania%20Black%20Sea%20Security%20and%20NATO%E2%80%99s%20South-Eastern%20Frontline%20%28Puri%29.pdf>.

Stanciu, Sorin et al. (2019): *Lucrari Stintifice*, 21 (2): 195-202.

Visan, George (2016): *Visan: Románia védelme és biztonsága: Románia és a román védelem: Egy mélyreható perspektíva*. ROEC Research Paper. Június. Bukarest, Román Energiaközpont.

Visan, George (2019): ROEC különjelentés: *The Known Unknowns of Romania's Defence Modernization Plans*. Március. Bukarest, Román

SPANYOLORSZÁG ÉS A NATO JÖVŐJE

Matthias Dembinski

Történelmileg Spanyolország és a NATO kapcsolatát egyfajta ambivalencia jellemzi. A Franco 1975-ös halála utáni óvatos lépéseket a tagság felé nem a biztonsági aggályok motiválták, hanem inkább az a kísérlet, hogy Spanyolországot egy demokratikus biztonsági intézményben rögzítsék, elősegítsék a fegyveres erők átalakítását és modernizálását, és általában véve az ország izo- lációjának és elmaradottságának leküzdését. A NATO felé vezető út azonban vitatottnak bizonyult, mivel az ellenállás nagyrészt a baloldali pártok részéről érkezett. Miután 1982-ben a Szocialista Párt (PSOE) került hatalomra, Felipe González miniszterelnök pragmatikus fordulatot hajtott végre, ami végül a feltételes csatlakozáshoz vezetett. Spanyolország 1982. május 30-án csatlakozott a NATO-hoz, de kimaradt az integrált katonai struktúrából, és nem engedélyezte, hogy nukleáris fegyverek legyenek a területén. A csatlakozást ezúttal sem külső biztonsági aggályok motiválták, hanem inkább a demokratizálódási folyamat stabilitása miatti aggodalmak, amelyek az 1981-es puccskísérlet után újból sürgetővé váltak, valamint az az aggodalom, hogy a csatlakozás elmaradása negatívan hatna az uniós csatlakozási folyamatra (Bueno/ Testoni 2021).

Azóta az ambivalens hozzáállás nem sokat változott. Egyrészt Spanyolország megbízható NATO-tag volt. Spanyolország 1996-ban csatlakozott a NATO integrált struktúrájához, a korábbi PSOE külügyminiszter, Javier Solana 1995 és 1999 között a NATO főtitkáráként jeleskedett, és Spanyolország csapatokat bocsátott rendelkezésre a NATO-missziókhoz. Valójában Spanyolország a multilateralizmus elkötelezett támogatójaként tartja magát, és a NATO- és EU-tagság része ennek a multilaterális önképnek.¹ A politikai pártok (a populista VOx párt kivételével) osztják ezt a konszenzust. Míg a populista párt (PP) inkább transzatlanti, addig a PSOE az európai integráció és autonómia határozott híve. Másrészt a NATO-tagság, ahogy egyik interjúalanyunk megjegyezte, nagyrészt öncélú. A közvélemény

autonómiával rendelkező, föderálisabb Európai Uniót", és javítani fogja kapcsolatait az Egyesült Államokkal. Spanyolországot pro- gresszív globális szereplőként mutatja be, amely a multilateralizmust, a "feminista külpolitikát" és a "humanitárius diplomáciát" fogja támogatni. Lásd: <https://english.elpais.com/politics/2021-01-26/spain-drafts-new-foreign-policy-that-incorporates-gender-perspective.html> (utolsó hozzáférés: 2021. május 12.).

¹ A nemrégiben elfogadott nemzetvédelmi irányelv és a nemzetközi kapcsolatokra vonatkozó iránymutatások a multilateralizmus megerősítését tükrözik. Az utóbbi dokumentum bejelentette, hogy Spanyolország ösztönözi fogja "egy nagyobb stratégiai

a NATO iránti érdeklődés továbbra is alacsony.² Jelenleg a közvélemény érdeklődését felkeltő NATO-ügy az amerikai haditengerészeti bázis és a moróniai légbázis bérleti szerződéseinek meghosszabbítására vonatkozó függő döntésekkel kapcsolatos.³ A kormányok soha nem szolgáltattak meggyőző indoklást Spanyolország tagságára (Bueno/Testoni 2021: 172). Ami a kollektív védelmet illeti, Oroszország messze van, és a spanyol biztonság két gyújtópontja - Ceuta és Melilla enklávéja - a NATO 5. cikkely szerinti peremén kívül esik.⁴ NATO figyelmének a délről kiinduló biztonsági kockázatokra való átirányítására tett kormányzati kísérletek csak részben jártak sikerrel (lásd alább). Olaszország és Spanyolország kezdeményezésére a NATO már 1994-ben elindította mediterrán párbeszédét. Az ukrajnai válságot követően a NATO kollektív védelemhez való visszatérésére reagálva Spanyolország és a "déli kvartett" (Portugália, Franciaország és Olaszország) partnerei lobbiztak a NATO-nál, hogy továbbra is a déli szomszédságra való stabilitás kivetítésének feladatára összpontosítson. A walesi csúcstalálkozón a NATO 360 fokos megközelítésével összefüggésben elfogadott kezdeményezések, mint például a "déli keret" (Becker 2018; Calmels 2020) azonban elhalványulnak a NATO keleti szárnyának megerősítése mellett.

A vezető agytrösztök és kutatóintézetek, mint például az Elcano Royal Institute és a barcelonai Nemzetközi Ügyek Központja (CIDOB), támogatják ezt a többoldalú orientációt és Spanyolország transzatlanti és európai keretekbe való integrációját. Mindkettő inkább a regionális biztonságra és az európai integrációra összpontosít, mint a NATO-ra. Míg a FAES Fundación, a PP-hez kötődő agytröszt erősebben transzatlanti irányultságú, addig a Fundación Alternativas, a baloldali pártokkal szoros kapcsolatban álló progresszív agytröszt jobban érdeklődik az európai biztonság és védelem iránt. Az Instituto

-
- 2 A NATO támogatottsága Spanyolországban viszonylag alacsony (csak Görögországban és Törökországban alacsonyabb a NATO támogatottsága). Vö. Pew Global Attitudes Survey.
  - 3 Ez a döntés politikailag érzékeny, mivel a Podemos, a jelenlegi baloldali kormány egyik koalíciós partnere 2014-ben olyan platformon alakult, amely a NATO-ból való kilépést ígérte. A kormányhoz való csatlakozása óta azonban a Podemos visszakozott, és jelezte, hogy támogatja a bérleti szerződés meghosszabbítását.
  - 4 A NATO-szerződés 5. cikke a következőképpen szól: "A 6. cikk kiterjeszti ezt a védelmi területet például Törökországra és a felek joghatósága alá tartozó egyes szigetekre. Amikor azonban Spanyolország csatlakozott, a NATO nem terjesztette ki a 6. cikket Spanyolország afrikai enklávéira.

Español de Estudios Estratégicos (ieee.es) a spanyol kerítésügyi minisztériumban részletes elemzésekkel járul

hozzá a NATO jövőjéről szóló vitához. Az Európai Külkapcsolati Tanács madridi részlege összekapcsolja a spanyolországi vitákat a többi európai országgal, és biztonsággal kapcsolatos kutatásait az európai biztonság- és védelempolitikára összpontosítja.

viselkedése a gyengeségének és nem az erejének a terméke, és a Nyugattól való elidegenedését részben a nyugati politikák okozták. Ezért a tudósok azt kérdezik, hogy "itt az ideje stratégiát váltani és újra

FENYEGETÉS-ÉRZÉKELÉS

A szakértők egyetértenek abban, hogy a NATO új kihívásokkal néz szembe, többek között egy magabiztosabb Oroszországgal, Kína globális szereplővé válásával és a délről érkező biztonsági kockázatokkal. A tudósok mégis úgy vélik, hogy "a NATO előtt álló legfontosabb kihívások ma inkább belső és politikai, mint stratégiai jellegűek" (Rodríguez 2020: 1). Az amerikai vezető szerep fontosságának tudatában különösen a FAES tudósai már Obama elnöksége alatt látták az USA részleges kivonulásának első jeleit, és ezt követően a Trump-adminisztráció alatti tekintélyhiány a NATO jelenlegi bajainak egyik oka (FAES 2019). Mások a szövetség ~~között~~ veszélyeztető kockázatként azonosítják a keletre tekintő NATO-tagok és a déli szomszédságukban zajló események által érintett NATO-tagok közötti nézeteltéréseket (Bacaria/Donnelly 2017; FAES 2019: 18). Ugyanakkor bíznak abban, hogy a NATO képes lesz alkalmazkodni, és továbbra is a transzatlanti egységet fogja képviselni. ⁵

KÍNA

A spanyol tudósok egyfelől elismerik a Kína által kínált hatalmas ökonomikus lehetőségeket, másfelől pedig elismerik a tekintélyelvű Kína felemelkedését mind szabályozási és normatív versenytársként, mind pedig potenciálisan ellenséges katonai hatalomként. A vita a fenyegető amerikai-kínai konfliktus NATO-ra gyakorolt következményeiről azonban még csak most kezdődik. A legtöbb spanyol szakértő azt hangsúlyozza, amit a Kínától való elszakadás amerikai megközelítése és a kritikus elkötelezettség európai megközelítése közötti különbségeknek lát. A NATO-nak is meg kell határoznia a Kínával való kapcsolatát.

"olyan módon, amely mindkét szereplő számára kölcsönösen előnyös" (Calderon 2020: 9).

OROSZORSZÁG

A spanyol tudósok osztják az újraéledő orosz fenyegetés értékelését, és támogatják a NATO kétirányú megközelítését, a de-terrence és a párbeszédet (FAES 2019: 129). Véleményük szerint a közös érdekek olyan területeken, mint az éghajlatváltozás, a dzsihadista terrorizmus elleni küzdelem vagy a mediterrán térség stabilitása, érdemibb párbeszédet sugallnak (Calderon 2020: 8). Egyes tudósok véleménye szerint Oroszország

a konfrontáció egyik modelljét egy másik modellel, az együttélés modelljével" (de Santayana 2020). Hűséges szövetségesként - ahogyan egy inter- vetélytárs fogalmazott - Spanyolország követni fogja a NATO Oroszországgal kapcsolatos politikáját. Kétoldalú szinten azonban, és tekintettel az oroszországi gazdasági érdekeltségeire, Spanyolország közeledésre törekszik. A 2014 óta szüneteltetett inter-üzleti képviselői találkozót hamarosan újraindítják.

A párbeszédre való összpontosítással összhangban a spanyol agytrösztök kritikusan viszonyulnak a NATO további bővítéséhez. Egy ieee.es dokumentum szerint a további bővítések megterhelhetik a szövetség kohézióját és döntéshozatali képességét, és további konfliktusokhoz vezethetnek Oroszországgal. Egy FAES-papír felszólítja a NATO-t, hogy "maradjon hű a nyitott ajtó politikájához", de úgy érvel, hogy egyelőre a konszolidációnak kell elsőbbséget élveznie az új tagok további felvételével szemben (FAES 2019: 13). Ráadásul a jelenlegi tagjelöltek közül sokan nincsenek abban a helyzetben, hogy hozzájáruljanak az észak-atlanti térség biztonságához. Ezért "a bővítési politikát újra kell értékelni" (Rodríguez 2020: 28).

DEZINFORMÁCIÓ ÉS ASZIMMETRIKUS HADVISELÉS

Az aszimmetrikus fenyegetések és az orosz dezinformációs kampányok kérdése kiemelt szerepet játszik a spanyol vitákban. A Russia

5 FAES 2020: "OTAN 2030": adaptarse para sobrevivir, 2020.12.9. Elérhető a következő címen: <https://fundacionfaes.org/en/news/47341/otan-2030-adaptarse-para-sobrevivir> (utolsó hozzáférés: 2021.

Today és a Sputnik példái a spanyol piacon is jelen van, és Latin-Amerika spanyol nyelvű országaiba is eljuttatja üzeneteit (de Pedro/Iriarte 2017). Ennél is fontosabb, hogy a katalán függetlenségi népszavazás során a hatóságok és a közvélemény által Oroszországnak tulajdonított masszív dezinformációs kampány hatalmas hullámokat vert Spanyolországban, még mindig bírósági felülvizsgálat alatt áll, és mélyen megrongálta Oroszország hírnevét (Milosevich-Juaristi 2017). Mindazonáltal a spanyol tudósok nem a NATO-t tekintik elsődleges válaszódnak az ilyen eshetőségekben.

FEGYVEREK ELLENŐRZÉSE

A spanyol szakértői közösség érdeklődik a fegyverzetellenőrzés iránt. Az ieee.es kutatói sajnálják a fegyverzetellenőrzési és non-proliférációs architektúra elmúlt években történt felderítését, támogatják az új START-szerződés meghosszabbítására vonatkozó döntést, és továbbra is szkeptikusak a nukleáris fegyverzetellenőrzés háromoldalúvá tételére irányuló javaslatokkal kapcsolatban. A spanyol szakértők véleménye szerint a Kína bevonására irányuló kísérletek ezen a ponton késleltetni fogják az euroatlanti szintéren lehetséges előrelépést. Véleményük szerint a nukleáris tilalmi szerződés lehet, hogy jól indított, de nem megfelelő eszköz a leszerelés eléréséhez (Almela 2018). Bár egyes tudósok expressz szimpátiát tanúsítanak a szerződés iránt, az általános vélekedés szerint Spanyolországban, mint hűséges szövetségesnek, nem kellene csatlakoznia. ⁶Ráadásul, ha a NATO nem nukleáris tagországai csatlakoznának, olyan információkat és "referenciákat veszítenének el, amelyek fontosak a biztonságuk szempontjából" (Torres 2021:18).

május 12.).

⁶Interjú spanyol szakértővel, 2021.3.4.

DÉLI DIMENZIÓ

Nem meglepő, hogy a spanyol agytrösztök a Maghreb és még inkább a Száhel-övezet növekvő instabilitására, valamint az illegális migrációra, a terrorizmusra és a hibrid fenyegetésekre összpontosítanak (Samaan 2017). Véleményük szerint az észak-afrikai és a Száhel-övezetben tapasztalható instabilitás nagyrészt az elégtelen gazdasági és társadalmi fejlődés, a rossz kormányzás, a helyi konfliktusok és a növekvő iszlám fundamentalizmus következménye (FAES 2019: 14). Ennek fényében az agytrösztök támogatják a spanyol kormány azon álláspontját, hogy a NATO-nak, miközben megerősíti pozícióit a keleti fronton, nem szabad elhanyagolnia a déli kihívásokat. Spanyolország Olaszországgal, Franciaországgal és Portugáliával együtt kezdeményezést indított a NATO-n belül, amelynek eredményeként például 2018-ban a nápolyi Szövetséges Közös Erők Parancsnokságán a "Délnek szóló csomag" és a "Dél regionális központja" jött létre (Missiroli 2019). Bár a spanyol agytrösztök üdvözlik a NATO ebből eredő erőfeszítéseit, hogy szorosabban együttműködjenek az EU-val a régióban, valamint hogy a párbeszéd, a kapacitásépítés és a válságkezelés révén jobban megértsék a konfliktusdinamikát és reagáljanak rá (Martin 2020), a tudósok túl korlátozottnak tartják ezeket a kezdeményezéseket (Arteaga 2019b). A NATO mediterrán párbeszédét a spanyol tudósok elégtelennek (FAES 2019: 18), sőt egyenesen kudarcnak (Marquina 2019) tartják. A Friedrich Ebert Stiftung számára Spanyolország déli szomszédságáról szóló, nemrégiben készült CIDOB-tanulmány a NATO mediterrán párbeszédének élére áll, de egyáltalán nem tárgyalja azt (Soler i Lecha/Morillas 2020). Általánosságban a spanyol tudósok egyetértenek abban, hogy egyes NATO-tevékenységek, mint például a kapacitásépítés és a helyi erők kiképzése, csökkenthetik a déli régió államainak törekenységét, de a NATO mint katonai szervezet jelenleg nem rendelkezik megfelelő eszközökkel az instabilitás kiváltó okainak kezelésére. Ez az össze nem illés bizonyos mértékig magyarázza, hogy Spanyolország támogatja a NATO napirendjének kiszélesítését (lásd alább).

NATO ÉS KBVP

Mint már említettük, a spanyol szakértői közösség mind az erős transzatlanti kapcsolatokat, mind az európai defence kezdeményezéseket támogatja, amelyek egy ütőképesebb és autonómabb EU-t eredményeznének. A PSOE felé hajló tudósok hagyományosan jobban támogatják az európai védelmet, mint a PP felé hajló tudósok. Az előbbi csoport olyan európai projekteket támogat, mint a PESCO vagy egy európai főhadiszállás létrehozása. Az utóbbi csoport az európai védelmi kezdeményezéseket a NATO megerősítésének és a szövetségnek az Egyesült Államok számára való vonzóbbá tételének eszközeként fogja fel (FAES Fundación 2020). Szkeptikusak Macron kezdeményezéseivel szemben (Arteaga 2019a), attól tartanak, hogy az európai autonómiára irányuló

erőfeszítések gyengíthetik a NATO-t (Yeste 2018), és amellet érvelnek, hogy az európai kohéziót összehangolt kooperációval kell elérni, amelyben nemcsak Franciaország és Németország, hanem Olaszország, Spanyolország és mások is részt vesznek (Rodriguez 2020: 29). A NATO-nak és az EU-nak ragaszkodnia kellene a munkamegosztáshoz, amelynek értelmében a NATO a kollektív védelemért és a válságbeavatkozásért felel, míg az EU a válságmegelőzésre és az európai fegyvergyártás és -beszerzés folyamatainak hatékonyabb megszervezésére összpontosít (Cobo/Tosato 2018; Rodriguez

2020). Ezek a tudósok a közelmúltbeli európai védelmi kezdeményezések hozzáadott értékét a fegyverzetfejlesztési és -beszerzési folyamatok hatékonyabb szervezésében látják. Ugyanakkor ragaszkodnak ahhoz, hogy az olyan eszközök, mint a Permanent Structured Cooperation (PESCO) és a NATO, kiegészítsék egymást (FAES 2019: 29). Az Egyesült Államok jövőbeli irányultságával kapcsolatos bizonytalanság azonban bizonyos mértékű elmozdulást eredményezett mindenütt az európai védelmi integráció nagyobb mértékű támogatása felé.

TEHERMEGOSZTÁS

A spanyol tudósok elismerik, hogy országuk nem fogja elérni a 2%-os célt (a GDP 1%-a alatti védelmi kiadásokkal Spanyolország a NATO-országok között az utolsó helyen áll). Valójában, tekintettel a Covid-19 világjárvány költségeire, a védelmi kiadások reálértéken nem fognak növekedni a következő néhány évben. A további transzatlanti viták elkerülése érdekében a szakértők azt javasolják, hogy a 2 százalékos mérőszámot teljesítményorientált kritériumokkal váltsák fel (Rodriguez 2020: 129), és például a NATO-műveletekben részt vevő spanyol polgárőrségre fordított pénzek védelmi kiadásként való figyelembevételét (Ortega 2019).

KONZULTÁCIÓ, ÉRTÉKKÖZÖSSÉG ÉS A NATO NAPIRENDJÉNEK KISZÉLESÍTÉSE

Amint arra fentebb rámutattunk, a spanyol szakértők hagyományosan hangsúlyozzák, hogy a NATO a demokráciák szövetsége. Mégis, kevés vita folyik arról, hogy a NATO-nak hogyan kellene reagálnia a liberális értékektől való eltérésekre egyes tagállamokban. A spanyol tudósok aggodalommal figyelték, ahogy Törökország eltávolodott egymástól és flörtölt Oroszországgal. A hagyományosan szoros spanyol-török kapcsolatokkal összhangban a legtöbben hangsúlyozzák Törökország NATO-n belüli megtartásának fontosságát (Soler i Lecha/Morillas 2020: 12), és "új pozitív impulzusra" szólítanak fel Törökországgal kapcsolatban (Gürsoy/Toygür 2018).

Bár ez a vita még csak most kezdődik, úgy tűnik, hogy a spanyol tudósok támogatni fogják a reflexiós csoport javaslatát a NATO napirendjének kiszélesítésére. A tudósok nagy érdeklődést tanúsítanak a NATO lehetséges hozzájárulása iránt a társadalmi ellenálló képességhez, és megvitatják, mit tehetne a NATO például a következő világjárvány megfékezéséért vagy a belföldi terrorizmus elleni küzdelemért.

HIVATKOZÁSOK

Almela, Manuel Francisco Herrera (2018): *A nukleáris fegyverek új szó szerződés: Is It Really Necessary*, ieee.es Opinion Document, Madrid, Instituto Español de Estudios Estratégicos.

Arteaga, Félix

- (2019a): *El presidente Macron y la "muerte cerebral" de la OTAN*, Comentario Elcano 28 (11.11.2019), Madrid, Elcano Royal Institute.
- (2019b): In: *Eszköztár a posztkaliforniai kontextushoz: Tomáš Valášek (szerk.): New Perspectives on Shared Security. A NATO következő 70 éve*, Carnegie Europe.

Bacaria, Jordi/Donnelly, Chris (2017): Bevezetés, in: Nicolás De Pedro/Francis Ghilès (szerk.): *War in Peacetime. Oroszország stratégiája a NATO keleti és déli szárnyán*, Barcelona, CIDOB.

Becker, Jordan (2018): *A NATO és a Dél*: Elcano Working Paper ARI 18, Madrid, Elcano Royal Institute.

Bueno, Alberto/ Testoni, Michele (2021): *Spanyolország és a NATO: Punching under its weight?* In: Michele Testoni (szerk.): *NATO and Transatlantic Relations in the 21st Century*. London, Routledge: 167-187.

Calderón, José Luis (2020): *A New Strategic Concept for NATO*, ieee.es Analysis Paper 40, Madrid, Instituto Español de Estudios Estratégicos.

Calmels, Christelle (2020): *A NATO 360 fokos biztonsági megközelítése: European Security*, 29 (4): 416-435.

Cobo, Ignacia Fuente/Tosato, Francesco (szerk.) (2018): *Közös biztonság- és védelempolitika jelene és jövője*, ieee.es és CeSI, 1. munkadokumentum, Madrid, Instituto Español de Estudios Estratégicos.

De Espona, Rafael José (2018): *Hybrid Warfare and NATO strategic capabilities: contributions from De Pedro, Nicolás/Iriarte, Daniel* (2017): *When the Russian Mir and the Spanish-Speaking World Meet: FRT és a Szputnyik spanyolul*, in: Nicolás De Pedro/Francis Ghilès (szerk.): *War in Peacetime. Oroszország stratégiája a NATO keleti és déli szárnyán*, Barcelona, CIDOB.

De Santayana, José Pardo (2020): *Disagreement with Russia and the Keys to its Military Strategy*, ieee.es Documento 22/2020, Madrid, Instituto Español de Estudios Estratégicos.

Encina, Carlota García (2021): *Elcano Blog*, http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/ari22-2021-garciaencina-spain-and-the-us-from-trump-to-biden.

FAES Fundación

- (2019): *Az Atlanti Szövetség 70 évvel később: A reformtól az újjáépítésig*.
- (2020): *"OTAN 2030": ¿Hay que fortalecer la alianza atlántica, o reinventarla?* <https://fundacionfaes.org/en/news/47237/a-otan-2030a-a-hay-que-fortalecer-la-alianza-atlantica-o-reinventarla>.

Gürsoy, Yaprak/Toygür, Ilke (2018): *Törökország a NATO-ban és a NATO-n kívül? Egy nyugati intézményekkel való viharos szövetség példája*, Elcano: ARI 73, Madrid, Elcano Királyi Intézet.

Marquina, Antonio (2019): *Journal of Transatlantic Studies*, 17: 223-237.

Martin, Natalia (2020): *Forgatókönyv-elemzés Európa déli szomszédságában: The Modern Crystal Ball for Policy Makers*, Elcano: ARI 133, Madrid, Elcano Királyi Intézet.

Milosevich-Juaristi, Mira (2017): *A "kombináció"*: Elcano ARI 92, Madrid, Elcano Royal Institute.

Missiroli, Antonio (2019): Madrid, Elcano Royal Institute.

Ortega, Andrés (2019): *Elcano blog*;

<https://blog.realinstitutoelcano.org/en/nato-lacking-political-guidance-and-with-no-arbitrary-2> (utolsó hozzáférés: 2021. május 12.).

Rodríguez, Joel Diaz (2020): *NATO after 70: Challenges and Redefinition of the Alliance*, ieee.es Framework Document 8, Madrid, Instituto Español de Estudios Estratégicos.

Samaan, Jean-Loup (2017): *Elcano Working Paper ARI 79*, Madrid, Elcano Royal Institute.

Soler i Lecha, Eduard/Morillas, Pol (2020): *Mittelmacht Mit Maghreb-Fokus: Eine spanische Sicht auf die Sicherheitspolitik in der Südlichen Nachbarschaft. FES Analyse, Berlin, Friedrich Ebert Stiftung*.

Torres, José Ignacio Castro (2021): *A New Start Szerződés: Containing the black elephant*, ieee.es Analysis Paper 2, Madrid, Instituto Español de Estudios Estratégicos.

Yeste, Miguel Peco (2018): *Peco Peco: European Defence*: ieee.es 71, Madrid, Instituto Español de Estudios Estratégicos.

TÖRÖKORSZÁG MEGVITATJA A NATO-VAL VALÓ BONYOLULT KAPCSOLATÁT

Sezer İdil Göğüş

Törökország hagyományosan a NATO délkeleti szárnyának bástyája. Törökország azonban mindig is kilógott a sorból. Nyugat-Európától eltérően a NATO-val való kapcsolatok nem erős intézményi alapokon nyugszanak - a délkelet-európai integrált katonai struktúra már az 1960-as években megszűnt a kialakuló görög-török konfliktus nyomására -, hanem inkább az amerikai és a kemalista orientációjú török hadsereg közötti szoros kapcsolatokon. De még ez a kétoldalú kapcsolat sem volt mentes a feszültségektől, amelyek fokozódtak, amikor az amerikai kongresszus a ciprusi török invázióra válaszul fegyverembargót rendelt el. Ráadásul az ismétlődő katonai puccsok aligha illeszkedtek a NATO demokratikus államok közösségének képéhez.

A közelmúltban három strukturális változás tovább bonyolította Törökország és a NATO kapcsolatát: (i) a felfordulások, amelyek Törökország közvetlen szomszédságának nagy részét destabilizálták; (ii) Törökország nyugat felé tartó hosszú menetelésének megtorpanása; és (iii) Törökország katonai és technológiai képességeinek gyors fejlődése, amely megerősítette Törökország önbizalmát, mint a térség önálló és vezető hatalma. Utólag visszatekintve úgy tűnik, hogy a sikertelen puccs és az azt követő tisztogatások, különösen a hadseregben, vízválasztónak bizonyultak.

Napjainkban a NATO-val és tagállamaival való kapcsolatok több szempontból is feszültek. A legfontosabb, hogy Törökország hatalmas szakadékot tapasztal aközött, amit szerinte megérdemel, és amit a NATO-szövetségeseitől kap. Törökország részben az érdekei iránti tisztelet és figyelem feltételezett megtagadására, részben pedig a függetlenebb és határozottabb külpolitikájának eredményeként reagál, és a NATO-t ma már csak biztonsága egyik referenciapontjának tekinti a többi között, mint például a "ellenséges" Oroszországgal való működő kapcsolat. Törökország nem fogja elhagyni a NATO-t, de megpróbálja megváltoztatni azt, azzal a céllal, hogy a szövetség jobban megfeleljen a török érdekeknek, rugalmasabbá és összeegyeztetettebbé váljon nacionalista külpolitikájával. Egyelőre azonban Törökország egyre inkább elszigeteltebbnek érzi magát.

A török agytrösztök különböző nézőpontokból értelmezik ezeket a fejleményeket és Törökország NATO-n belüli jövőjét. A liberálisabb és multilaterálisabb irányultságú intézetek, mint például az EDAM, az ország elszigeteltségét részben önmaga okozta és aggasztónak tartják, és stratégiákat javasolnak a hidak újjáépítésére. A konzervatívabb és nemzeti orientációjú intézetek

intézetek, mint például a SETA,¹ hajlamosak arra, hogy Tukey NATO-partnereit okolják a közelmúltbeli vitákért, és támogatják Törökország nacionalistább és asszertívabb NATO-n belüli irányvonalát. Véleményük szerint a NATO-nak meg kell változnia, hogy jobban megfeleljen a török érdekeknek.

TÖRÖK FENYEGETETTSÉG- FELFOGÁS ÉS VÁLASZOK

Amint már említettük, Törökország biztonsági aggodalmi és fenyegetésérzete a földrajzi elhelyezkedéséből, valamint a külső fenyegetések és a belső konfliktusok közötti összefüggések érzékeléséből fakadnak. A török kormány szemében a külső fenyegetések az Egyesült Államok iraki beavatkozásának és az arab tavasznak az utóhatásaiban halmozódtak fel. Az ebből eredő ~~ritk~~ államcsődök és polgárháborúk közvetlenül fenyegetik Törökország biztonságát - például a menekültáradat révén - és közvetlenül, mivel a török határon keletkezett biztonsági vákuumot ellenséges terrorista szervezetek - például a PKK, az YPG és az ISIS - és potenciálisan ellenséges hatalmak - például Oroszország és Irán - töltötték be. NATO-szövetségeseivel ellentétben Törökország a szíriai székhelyű kurd önvédelmi erőket, az YPG-t terrorszervezetnek minősíti, amely szoros kapcsolatban áll a PKK-val. A török külpolitikai elitek szerint még aggasztóbbak a külső fenyegetések és a belső ~~konfliktusok~~ közötti kapcsolatok.²

A török veszély- és bekerítettségérzetet hagyományosan tovább táplálja a nyugati biztonsági intézményeken belüli liminális státusza (Rumelili 2003). Az EU-csatlakozási folyamat de facto kudarca, valamint a Törökország és NATO-szövetségesei közötti nézeteltérések tovább fokozták a török érzést, hogy a nyugati partnerek elutasítják, felgyorsítva az autokratikus fordulatot³ és a "nem nyugati" identitás keresését,

-
- 1 Az EDAM és a SETA a török agytrösztök reprezentatív képviselői, és ez az elemzés elsősorban az ő kiadványaikra összpontosít.
  - 2 Sok megfigyelő azonban megjegyzi, hogy az állami hatóságok és a PKK közötti militarizált konfliktus Törökországon belül ismét kiéleződött, miután az AKP elvesztette parlamenti többségét a 2015-ös választásokon, amelyeken a kurd HDP megerősödve szerepelt. A választások után a kormány irányt váltott, és a kurd lakosságot nem a HDP-től próbálta eltéríteni, hanem a kurd párttal való konfrontálódásra és annak elnyomására, valamint a PKK-val való konfliktus eszkalálódására törekedett.
  - 3 Ez az autokratikus fordulat a csatlakozási folyamat megakadásának egyik oka és következménye is volt.

valamint egy független, önálló biztonságpolitikát. A határainál kialakult konfliktusdinamikára reagálva Törökország beavatkozni kezdett Szíriában és Irakban, hogy ellenőrizze szomszédságát.

Törökország katonai beavatkozásait a közeli külföldön és távolabb, Líbiában, valamint az Azerbajdzsán és Örményország közötti háborúban, illetve a bázisok létrehozását például Katarban azonban nem kizárólag védelmi indítékok vezérlik. A fegyveres erőinek méretén és haditechnikai képességein alapuló katonai ereje lehetővé teszi Törökország számára, hogy a térségben felemelkedő hatalomként megfeszítse izmait, és szükség esetén katonai erő alkalmazásával aktívabban érvényesítse geopolitikai és ideológiai céljait. Ezen átorientálódás során Törökország nemcsak a szomszédos országokkal, hanem távolabbi országokkal is konfliktusokba keveredett, nem is beszélve NATO-partnereiről. A Görögországgal a szuverén jogokról és az égei-tengeri és kelet-mediterrán exkluzív gazdasági övezetek elhatárolásáról régóta fennálló viták ismét eszkalálódtak, a Franciaországgal folytatott sokrétű viták pedig militarizált államközi vitákhoz vezettek. Ahelyett, hogy "nulla problémánk lenne a szomszédainkkal", ahogyan azt Davutoğlu volt külügyminiszter doktrínája posztulálta (Tol 2013), Törökországnak ma úgy tűnik, hogy "nulla barátja" van (Askerov 2017). A 2016-os puccskísérelt fontos szerepet játszott Törökország fenyegetettségi percepciójának átrendeződésében. Hatással volt "Törökország bel- és külpolitikai ügyleteinek és egyenleteinek teljes skálájára" (Egeli 2019: 13-14). Törökország politikai szerző-^{ség} prioritásként kezdte kezelni a nagy hatótávolságú lég- és rakétavédelmi rendszerek országon belüli fejlesztését és ^{gép}gyártását. Nem sokkal később bejelentették, hogy a licencelt gyártással és a technológiatranszfer ígéretével kiegészített kínai ajánlatot részesítik előnyben. Ezzel a döntéssel együtt azonban a NATO ellenvetései és az integrációval és az információbiztonsággal kapcsolatos kihívások is felmerültek. 2015-ben a Kína-barát döntést visszavonták, és helyette a lég- és rakétavédelmi rendszerek hazai fejlesztése mellett döntöttek (szoros együttműködésben egy külföldi technológiai és ipari partnerrel). A puccskísérelt fokozta Törökország bizalmatlanságát nyugati partnereivel szemben, valamint eltökéltségét, hogy szükség esetén katonai eszközökkel is érvényesítse és aktívan érvényesítse nemzeti érdekeit.

A különböző háttérű és szemléletű török agytrösztök osztják a fenyegetés értékelését. Az EDAM kutatói például in- stance rámutatnak, hogy míg a szövetség legtöbb tagja Oroszországot és Kínát tekinti a NATO fő ellenségének (például Tuy- gan 2019c), Törökország számára az iráni, iraki és szíriai helyzet, valamint a PKK, az YPG és az ISIS terrrorszervezetek jelentenek ^{frts} fenyegetést (például Kasapoğlu 2019a; Kasapoğlu/Ül- gen 2018a)⁴. A szakértők eltérően vélekednek a "nulláról" induló fejlemények okairól és következményeiről.

"a kormány távol áll attól, hogy beismerje, hogy diplomáciai elszigeteltségünk a demo- kratikus hanyatlás és az elhibázott külpolitika katasztrofális kombinációjának eredménye" (Tuygan 2020c). Ennek a politikának a következményeként "minden nagyhatalommal és minden regionális országgal ellentétben állunk" (Tuygan 2019a). Ugyanebben a szellemben egy interjúalany az elszigetelődést "a Törökországra leselkedő legnagyobb fenyegetésnek" nevezte. ⁶ "A török kül- és biztonságpolitika kudarcai miatt ... nincsenek már barátaink.

... és mindennek tetejébe sikerült magunkhoz vonzani szinte az összes regionális szomszéd, az összes globális hatalom ellenszenvét egyszerre, ami nagyon bizonytalan helyzet". ⁷ Hogy kikerüljön ebből a csapdából, e tábor tagjai azt javasolják, hogy Törökország "helyezze előtérbe a diplomáciát" és "építse újra a kapcsolatokat Törökország hagyományos szövetségeseivel" (Tuygan 2019a).

Törökország elszigeteltségének okait és következményeit egyes AKP-párti és/vagy nacionalista agytrösztök másként ítélik meg. Véleményük szerint Törökország az egyik olyan ország, amely a NATO-nak a legnagyobb mértékben adózik, ugyanakkor olyan ország is, amelyet a terrorista erőszak (Ataman 2021), a menekültáradat és az Irán és Oroszország által jelentett fenyegetések különösen súlyosan érintenek. Miközben Tur- kulcs segíti a szövetség többi tagját, úgy érezte, hogy "magára maradt", amikor a biztonságát fenyegették (Duran 2017; Yalçın 2017, 2019b; Köse 2020). A megértés és a szolidaritás hiányának e tapasztalatából levonható tanulság az, hogy Törökországnak saját biztonságáról kell gondoskodnia, és nem függhet másoktól. A NATO "Aktív kerítés" elnevezésű missziója keretében 2013-ban telepített német és amerikai Patriot rakétaelhárító rendszerek 2015-ös kivonása a szövetség állítólagos megbízhatatlanságának jelképévé vált. ⁸ Ez képezte a háttérét annak a végzetes döntésnek is, ahogyan azt Hasan Yalçın, a SETA munkatársa felvázolja, hogy az S-400-as légvédelmi rendszert ~~Orosz~~ vásárolják meg: "A legkritikusabb időszakban ők [a NATO-szövetségesek] jelezték, hogy Törökországot magára hagyják. Visszavonták a pa- triótákat. Ezért Törökország saját maga akar gondoskodni a biztonságáról. Ha ezt most nem tudjuk egyedül megtenni, akkor az a célunk, hogy a NATO-tól eltérő forrásokból vásároljuk meg a technológiát, és fejlesszük a ~~rendszert~~" (Yalçın 2017). E kivételes fenyegetettség-felfogás mellett a NATO jövőjéről szóló török vitát az Egyesült Államokhoz és Oroszországhoz fűződő kétoldalú kapcsolatai is befolyásolják.

TÖRÖKORSZÁG, AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK ÉS A NATO: A STRATÉGIAI PARTNERSÉGGEL KAPCSOLATOS ELVÁRÁSOK

Mint már említettük, az Egyesült Államok Törökország legfontosabb szövetségese a NATO-n belül. Ez a kapcsolat azonban sosem volt súrlódásoktól mentes. ⁹ A kutatók egyetértenek abban, hogy ezek

problémák" a "nulla barát". Az EDAM kutatója rámutat ki, hogy Törökország elszigeteltsége "önmaga okozta" (Tuygan 2019d):⁵

-
- 4 A SETA egyik kutatója a Gülen mozgalmat (FETÖ) is globális fenyegetésként tartja számon Törökország számára (Köse 2019c).
  - 5 Ez a cikk nem az EDAM, hanem az ő személyes honlapján jelent meg. Egyik írásában azonban megosztotta a személyes honlapjára mutató linket is (Tuygan 2020b). Ezért az elemzéshez az ő honlapjáról származó néhány cikket is felhasználtunk.

- 6 Interjú egy szakértővel, 2021.01.25.
- 7 Interjú egy szakértővel, 2021.01.25.
- 8 Németország és az Egyesült Államok azután vontak vissza a Patriótákat, hogy Törökország megváltoztatta az ISIS elleni harc irányát, és elkezdte a... a PKK iraki állásainak felszámolása. A NATO-szolidaritás hiányára vonatkozó panasz némileg félrevezető, mivel a német és amerikai ütegeket olasz és spanyol Patriot-egységek helyezték át.
- 9 Törökország és az Egyesült Államok kapcsolata a 2003-as iraki háború idején is próbára volt téve (Müftüler-Bac 2005).

Az utóbbi években a sűrlődások egyre súlyosabbá váltak a Szíriában követett ellentétes stratégiák, a katonai puccskísérletre adott reakciók és általában véve a török nézetekre való amerikai reagálás hiánya miatt. Ma a légkört a bizalmatlanság és a kölcsönös vádaskodás mérgezi. A kritikák keménységét és a továbblépés módját illetően eltérnek egymástól. A jelenlegi nézeteltéréseken túlmenően a török tudósok arra számítanak, hogy a strukturális tendenciák hatással lesznek az USA szerepére a kulcsfontosságú MENA-régióban.

Ami a jelenlegi amerikai-török ellentéteket illeti, a liberális agytrösztök kutatói, mint például az IPC, bírálják a "nyugati ingatagságot a szíriai ellenzék támogatásában" (Aras/Yorulmaz 2016: 2265). Véleményük szerint ez a határozatlanság alakította ki "a szükséges vákuumot Oroszország számára, hogy kitalálja, hogyan lehetne Aszadot kihúzni a csávából" (ibid.). Az Egyesült Államok és a NATO-partnerek, mint például Franciaország, még nagyobb hibát követtek el azzal, hogy az ISIS elleni háborúban szövetségesként felfegyverezték az YPG-t. Kasapoğlu, az EDAM munkatársa megjegyzi, hogy "...az Obama-korszak újabb kudarc volt az a katonai politika, hogy olyan csoportokat (az YPG-t) fegyvereztek fel, amelyek szerves kapcsolatban állnak egy, az USA által terrorizáltnak minősített szervezettel - nevezetesen a PKK-val -, hogy egy másik terrorhálózat, a Daesh [ISIS] ellen harcoljanak" (Kasapoğlu 2019a; lásd még Ülgen 2019). IPC Keyman (2017: 459) egyetért azzal, hogy az amerikai-török reakciók az YPG-nek nyújtott helytelen amerikai támogatás miatt romlottak. Ugyanakkor a liberális kutatók hangsúlyozzák a kétoldalú kapcsolat fontosságát. A szíriai török beavatkozások (különösen az Olajág-művelet) hátulütőjével szemben a kutatók óva intenek az Egyesült Államokkal való konfrontációtól, és azt javasolják, hogy a nyílt konfliktus elkerülése érdekében az Egyesült Államoknak és Törökországnak "újra meg kellene találnia egy megbízható utat az amerikai-török konvergenciához" (Kasapoğlu és Ülgen 2018b: 14).

A SETA kritikája az Egyesült Államokkal szemben még ennél is megdöbbentőbb. Véleményük szerint az ISIS elleni amerikai harcot rossz stratégia vezérelte. Ez a "hatástalan", sőt "veszélyes" (Yeşiltaş 2016) stratégia "teret teremtett a nemkívánatos szereplőknek, például a PKK-nak és Oroszországnak Szíriában", és "új okokat teremt az elkövetkező évekre új konfliktusokhoz a Közel-Keleten" (Yeşiltaş 2016). Az USA "a PKK-YPG kapcsolat tagadása" (Köse 2019a) és az YPG támogatása rövidlátó és teljesen káros a török érdekekre és a térség stabilitására nézve. A "PKK/YPG militánsok" támogatásával az Egyesült Államok egy olyan "szörny" (Duran 2016). A SETA tudósai azzal vádolják az Egyesült Államokat, hogy nem vette figyelembe Törökország aggodalmait (Ataman 2018; Köse 2019a; Yeşiltaş 2018), és hogy az amerikai kormányzat "nem ismerte el legértékesebb szövetségesét" (Kanat 2019). A SETA tudósai feltételezik, hogy a következő Biden-kormányzat talán még kevésbé fogja értékelni

Törökország aggodalmait (Ataman 2021; Duran 2021b; Yalçın 2021). Az USA szíriai politikájának bírálatán túl a SETA rekeresők azt állítják, hogy a puccskísérlet késedelmes amerikai elítélése és a feltételezett felbujtó, Fethullah Gülen kiadatásának megtagadása "rejtett amerikai befolyásra" utal a 2016-os puccskísérlettel kapcsolatban (Özçelik 2017: 2; Yeşiltaş 2016). Egyes kutatók még ennél is tovább mennek. Ők azt gyanítják, hogy az Egyesült Államok azzal, hogy keményen bírálta Törökországot és az S-400-as légvédelmi rendszer beszerzését

(Çelikkpala 2019: 3). Másfelől Törökország allandónak tekinti azt a jelenlétet, amelyet Oroszország a sikertelen nyugati politika nyomán Szíriában és a tágabb régióban kialakított. Így Törökország, mivel egyre inkább magára marad, kénytelen lesz kompromisszumot kötni Oroszországgal a kétoldalú szerződésben. Ráadásul Oroszországot gazdasági partnerként tekintik, különösen az energetikai együttműködés tekintetében (Çelikkpala 2019). Az együttműködés és a versengés ebből adódó mintázatát a SETA kutatói is megjegyzik. Míg Yeşiltaş (2016) arra figyelmeztet, hogy Oroszország és Irán szíriai offenzív beavatkozása komoly biztonsági fenyegetést okozott Törökország számára, addig Duran török-orosz közeledésről spekulál: "Ahogy az új erőviszonyok kialakulnak, a török-orosz kapcsolatok lehet

védelmi rendszer, célja Törökország NATO-tagságának aláásása (İnat 2019a). Eszerint az amerikai (és francia) politikát "Törökország-ellenes hozzáállás" jellemzi (Kanat 2020). Ezek az államok Törökország megbüntetését tűzték ki célul (İnat 2020). Ezért Törökországnak diplomáciai figyelmét azokra az európai és amerikai szegmensekre kell összpontosítani, amelyek értékelik az Ankarával való együttműködést, és meg kell magyarázni nekik, hogy "Törökország valódi céljai" (İnat 2020). Ezzel szemben a tudósok pozitívabban érzékelik Stoltenberg NATO-főtitkár szerepét. Véleményük szerint ő "a tagok közötti párbeszéd kialakítására törekszik, és ellenzi Törökország "mássá tételét" (Duran 2021a).

A jövőre nézve a kutatók arra számítanak, hogy a strukturális trendek az Egyesült Államokat eltávolítják a régiótól. Az EDAM Ülgen megjegyzi, hogy a közelmúltbeli tendenciák okot adnak arra, hogy kétségbe vonják az USA "európai szövetségesei biztonsága iránti elkötelezettségét, ami aláássa mind a szövetség kohézióját, mind az elrettentő képességét" (Ülgen 2019). Evin és Gisclon (2019: 7), az IPC tudósai arra figyelmeztetnek, hogy az Egyesült Államok visszavonul Euráziából, miközben az EU "a saját ügyeivel van elfoglalva", Kína pedig a régió egyik "vezető szereplője", különösen az Övezet és Út Iniciatívájával. A liberális Global Relations Forum tudósai úgy vélik, hogy az Egyesült Államok, amely már nem függ a közel-keleti olajtól, csökkenteni fogja jelenlétét a régióban, "míg Kína, amely most a világ legnagyobb energiafogyasztója, várhatóan növelni fogja regionális szerepvállalását" (Çetin et.al. 2019: 15). Ez a részleges amerikai visszavonulás "szélesebb mozgásteret nyit Törökország számára". Ugyanakkor lehetővé teszi az olyan szereplők számára is, mint Oroszország, hogy betöltsék az "USA által hagyott hatalmi vákuumot" (Arısan-Eralp et al. 2020: 3).

KAPCSOLATOK OROSZORSZÁGGAL (ÉS KÍNÁVAL)

Míg a SETA török agytrösztjei elsősorban az Egyesült Államokat vádolják a szíriai sikertelen stratégiáért, valamint Törökország nézeteinek és érdekeinek semmibe vételéért, a NATO-t mint olyat szintén kritizálják a szolidaritás és a támogatás hiánya miatt. A magára hagyatottság érzése Törökország Oroszországgal (és Kínával) való kapcsolataira is kihat. Egyrészt Oroszországot (és várhatóan Kínát is) még mindig versenytársnak tekintik a MENA- és a fekete-tengeri régióban, és kockázati tényezőnek. Különösen a liberális tudósok óvakodnak Oroszország magabiztosságától és növekvő jelenlététől, és rámutatnak, hogy Oroszország és Törökország eltérő érdekeket követ Szíriában, Líbiában és a MENA-regióban mint olyanban

a közel-keleti, NATO- és európai politika kontextusában alakult át" (Duran 2017). Az Egyesült Államok és a NATO tehát csak az egyik vektorát képezi Törökország szomszédságpolitikájának, míg Oroszország (és a jövőben Kína is) további fontos vektorok.

A TÖRÖKORSZÁGI TÖBBVEKTOROS POLITIKA ESETTANULMÁNYA: AZ S-400- AS RENDSZER BESZERZÉSE

Az Amerikával szembeni bizalmatlanság, valamint Oroszországnak mint versenytársnak és partnernek a megítélése képezte azt a háttérrel, amely alapján a török kormány az orosz Sz-400-as légvédelmi rendszer megvásárlása mellett döntött. A 2016-os puccskísérlet megváltoztatta a török kormány biztonsági felfogását, és megnyitotta az utat az S-400-as üzlet előtt, amely egy "felülről lefelé irányuló folyamat: először a döntés születik meg, és az indoklások csak utána generálódnak" (Egeli 2019: 13-14, 17). Az iráni és más szomszédos államok rakéta programjaival szemben Törökország már jó ideje szükségét érezte egy fejlett, nagy hatótávolságú lég- és rakétavédelmi rendszernek, és tárgyalásokat folytatott az Egyesült Államokkal, egy francia-olasz konzorciummal és Kínával (Egeli 2019). Az orosz rendszer megvásárlására vonatkozó elhamarkodott döntés elmélyítette a NATO-val fennálló ellentéteket, és Törökországot konfliktusba sodorta az Egyesült Államokkal. Mivel azt feltételezte, hogy az S-400-as radar lehetővé teszi Oroszország számára, hogy kémkedjen a legújabb amerikai F-35-ös vadászgépek után, az amerikai kormány kizárta Törökországot a programból, és szankciókat vezetett be.

A törökországi agytrösztök egyetértenek abban, hogy a rakétafenyegetés valós, és hogy Törökországnak szüksége van egy védelmi rendszerre (lásd például Kasapoğlu 2019b; Yalçın, Alptekin és Bayraklı 2019; Yeşiltaş 2017). Nem értenek egyet az S-400-as döntés indítékainak és érdemeinek, valamint a további útnak az értékelésében. A tudósok feltételezik, hogy az S-400-as beszerzéséről szóló döntést a nyugati kormányokkal szembeni bizalmatlanság kombinációja motiválta, valamint egy interjúalany szerint az az érzés, hogy kompenzálni kell egy korábbi, orosz repülőgép lezuhanása miatti török kompenzációt. ¹⁰ Tuygan az EDAM-tól hasonlóan írja le a ~~haz~~ "nem lehet nem arra a következtetésre jutni, hogy az S-400-as kon- tract volt az az ár, amit Törökországnak meg kellett fizetnie, hogy a Szu-24-es lelövését, a nagykövet meggyilkolását¹¹ maga mögött tudhassa, és így helyreállítsa együttműködését Moszkvával" (Tuygan 2019b). Ami a rendszer katonai értékét illeti, rámutatnak arra az ellentmondásra, hogy a NATO nem engedélyezi az S-400 integrálását a NATO radar-infrastruktúrájába, és hogy az S-400 önálló rendszerként csak korlátozott katonai hatékonysággal rendelkezik (Kasapoğlu 2019b; Kasapoğlu és Ülgen 2018a). ¹² Ezen túlmenően a tudósok kételkednek abban, hogy az alku tartalmazott

a Törökország által a korábbi tárgyalások során kért technológiaátadási csomag (ibid.). Ami a további lépéseket illeti, a liberális tudósok elismerik, hogy az üzletet nehéz visszacsinálni. Egy szakértő szerint az egyetlen kiút a konfliktusból az, hogy vagy nem aktiválják a rendszert, vagy a NATO (vagy az Egyesült Államok) lehetőséget kap a rendszer ob- jektálására, hogy megakadályozzák az adatszivárgást. ¹³

Ezzel szemben a SETA kutatói a nemzeti szuverenitásra hivatkozva védik az S-400-as beszerzését és telepítését (Alabarda 2019; Yalçın 2017). A rendszer "török fölényt biztosít majd az elrettetés terén" (Yeşiltaş 2017). Egy másik SETA munkatárs azt állítja, hogy a NATO is profitálna egy erős török légvédelmi képességből: Minden olyan politika, amely sikeresen kezeli Törökország nemzetbiztonsági aggályait, csak erősítené a NATO-t (Duran 2021b). Megint mások azzal az indokkal támogatják a fegyverüzletet, hogy Törökországnak "nem kell választania két blokk között" (Altun 2017).

TÖRÖKORSZÁG ÉS A NATO JÖVŐJE

A NATO jövőjéről és Törökországnak a NATO-ban elfoglalt helyéről szóló török vitát Törökország sajátos fenyegetettség-felfogásának és az Egyesült Államokkal és Oroszországgal fenntartott kétoldalú kapcsolatainak logikája határozza meg.

A más NATO-államokkal fennálló számos kétoldalú konfliktus fényében a legfontosabb megállapítás az agytrösztök közötti konszenzus a NATO tartós jelentőségét illetően Törökország számára. Valójában csak néhány hang javasolja Törökország kilépését a NATO-ból. ¹⁴ Míg a SETA tudósai az instrumentális logikára és a még mindig "a legerősebb, legintézményesebb és legelrettetőbb szövetségi intézmény" (Yalçın 2018: 18) tagságának előnyeire hivatkoznak, a liberális think tankok tudósai a közös normák fontosságára is re- fer. Egy inter- vieve rámutatott, hogy Törökország NATO- jelentőségét nem lehet figyelmen kívül hagyni. ¹⁵ Egy másik szakértő kijelentette, hogy "im- lehetséges, hogy Törökország kilép a NATO-ból" ¹⁶; és hangsúlyozta Törökország Nyugattal való kapcsolatát: "Törökországot nehéz elválasztani a Nyugattól", és nem várható, hogy Törökország hátat fordítana a NATO-nak. ¹⁷ Ugyanebben a szellemben egy Törökország korábbi NATO-képviselői és az EDAM egyik jelenlegi munkatársa által közösen írt tanulmány hangsúlyozza a NATO és a transzatlanti kapcsolatok fontosságát Törökország számára. Szerintük Törökország számos eszközzel és lehetőséggel rendelkezik külpolitikája folytatásához. Azonban "a NATO az első helyen áll e lehetőségek között és

a nemzeti képességekbe való integrálás, mint már említettük, a hatékony ballisztikus rakétavédelem megköveteli a ballisztikus rakéták

- 10 Interjú egy szakértővel, 2021.01.25.
- 11 2016. december 19-én Andrej Karlovot, Oroszország törökországi nagykövetét egy nyilvános rendezvényen lelőtte egy török rendőr, aki nem volt szolgálatban.
- 12 "[A]z S-400-asok integrálása a török nemzeti parancsnoki, korai előrejelző és érzékelő hálózatokba a NATO-infrastruktúra teljes kizárásával rendkívül megterhelő lenne. Egyrészt a NATO hozzájárulása Törökország általános radarképességéhez továbbra is kulcsfontosságú. Másodsor, a török rendszerek külső (NATO-kompatibilis) rendszerekhez való kapcsolódási pontjai (pl. a Link16-on keresztül) még bonyolultabbá teszik a helyzetet. Harmadszor, még ha minden a terveknek megfelelően is alakul az S-400-asok észlelése és követése a NATO-rakéták kilövésétől kezdve, valós idejű, pontos információs jelzésekkel az architektúra számos összetevője között" (Kasapoğlu és Ülgen 2018a: 7).
- 13 Interjú szakértővel, 2021.01.25.
- 14 Lásd például Dr. Nejat Tarakçı a TASAM-tól: https://tasam.org/tr-TR/Icerik/51399/turkiye_nato_kartini_masaya_yatirmalidir.
- 15 Interjú egy szakértővel, 2021.01.25.
- 16 Interjú egy szakértővel, 2021.01.29.
- 17 Interjú egy szakértővel, 2021.01.29.

eszközök" (Üzümcü/İldem/Ceylan 2021: 5). A NATO-t nem csupán katonai szervezetnek tekintik, "inkább politikai-katonai szervezet" (ibid.). Ebben az értelemben a taggá válás a közös értékek - mint a demokrácia, az egyéni szabadságjogok és a jogállamiság - elfogadását is megköveteli, és ahogy a szerzők megállapítják, Törökország NATO-tagsága az ország tudatos választását tükrözi a nyugati értékek felé, ami összhangban volt a köztársaság alapító elveivel (ibid.). Összességében a liberális tudósok és gondolkodók rámutatnak a szövetség előnyeire Törökország számára, és kijelentik a hagyományos szövetségesekkel való jobb kapcsolatok helyreállításának fontosságát.

A NATO iránti általános elkötelezettség ellenére a NATO jövőjével kapcsolatos török álláspont érdekes különbségeket mutat más országokhoz képest. A NATO (keleti) tagjainak területi integritását fenyegető **orosz fenyegetések**, a hibrid fenyegetések vagy Kína másodlagos szerepet játszanak a török álláspontban. Oroszország regionális "hagyományos szárazföldi erők fölényét a nyugati katonai körzetben a keleti szárnyon telepített NATO szárazföldi erőkkel szemben" említik az EDAM tanulmányai (Kasapoğlu 2019c: 13). A legtöbb tudós azonban a NATO békülékenyebb megközelítését javasolja ~~Orosz~~ szemben. Ceylan az EDAM részéről a párbeszéd folytatását javasolja ~~Orosz~~ "Az Oroszországgal való kommunikáció nyílt csatornáit fenn kell tartani a Szövetség elrettentő és védelmi pozíciójának fenntartása és megerősítése érdekében" (Ceylan 2020a). Tarik Oğuzlu az Antalya Bilim Egyetemről hozzáteszi, hogy "... Törökország azon az állásponton van, hogy Oroszország aggodalmainak nagyobb prioritást kell adni a NATO bővítésre, a kelet-európai katonai telepítésekre és a rakétavédelmi rendszerre vonatkozó politikájának kidolgozása során".¹⁸ Török agytrösztök is ~~ők~~ a NATO szerepét a kibertér biztosításában az orosz (és kínai) fenyegetések fényében (Köse 2019b; Kanat 2021). Kasapoğlu és Kırdemir (2019) például támogatja az ilyen fenyegetésekkel szembeni kollektív kezdeményezést, és javasolja, hogy a szövetség hozzon létre egy AI munkacsoportot.

A török kormány inkább partnerként, mint versenytársként tekint **Kínára**, és Erdogan elnök azt nyilatkozta, hogy az EU-tagságra való törekvés helyett Törökország inkább az Oroszország és Kína által dominált Sanghaji Együttműködési Szervezethez (SCO) csatlakozhat.¹⁹ Mint már említettük, Törökország fontolgatta egy kínai rakétaelhárító rendszer beszerzését, és nem valószínű, hogy követi a Kínával való technológiai és gazdasági interakciók korlátozására vonatkozó NATO-vonalat. Ezt a kritikátlan hozzáállást azonban nem osztja a

liberális agytrösztök. Az EDAM Tuygan (2019c) például, Kínát a Szövetség "új tényezőnek nevezi, amellyel kollektíven számolni kell".

Amint láttuk, a NATO-t katonai ereje miatt értékelik,

Törökország és Törökország részvétele a NATO nukleáris megosztási megállapodásában szerepel a török szakértői diskurzusokban. Az Egyesült Államok még mindig mintegy 50 B-61-es nukleáris fegyvert tárol az Incirlik légibázis NATO-részlegén.²⁰ Az államcsíny után és a kétoldalú kapcsolatok romlása miatt az Egyesült Államok fontolóra vette a bombák visszavonását. Az amerikai külügyminisztérium és az energiaügyi minisztérium ~~2019~~ 2019-ben valóban áttekintették a kiürítésükre vonatkozó terveket.²¹ Nyilvánvalóan az USA azon az alapon habozott, hogy az egyoldalú kivonás tovább rontaná a kapcsolatokat és ösztönözné azt, amit külső megfigyelők Törökország nukleáris ambícióinak neveznek. A török gondolkodók eltérően ítélik meg a NATO megállapodását. Mustafa Kibaroglu, az EDAM egykori tudósa, Törökország legjelentősebb nukleáris fegyverzetellenőrzési kutatója már jó ideje amellett érvel, hogy ezek a fegyverek sokkal nagyobb veszélyt jelentenek, mint a potenciális hasznuk, ezért el kell távolítani őket (Kibaroglu 2005; Kibaroglu/Sauer 2017). Mások inkább az amerikai bizalmatlanság megnyilvánulásának tekintik az eltávolítást ebben a pillanatban. Különösen a SETA tudósai róják fel az amerikai diskurzust a fegyverek biztonságáról, mint a Törökországgal szembeni általános amerikai bizalmatlanság és tiszteletlenség kifejeződését.²²

A török tudósok minden táborban támogatják a **tehermegosztást** és a NATO 2 százalékos célját. Ez nem meglepő, tekintve, hogy Törökország védelmi kiadásai könnyedén meghaladják ezt a küszöböt. A **NATO-EU kapcsolatokat** illetően a vita kevésbé egyértelmű, ahogy az várható volt, mivel Törökország hagyományosan fenntartásokkal viseltetik a szövetség és az EU közötti kapcsolatok formalizálásával szemben. Míg a legtöbb szakértő inkább kritikusan viszonyul az európai szerepvállaláshoz a biztonság és a védelem területén, Kürsat Kaya, az EDAM tudósa azt reméli, hogy az EU megkönnyíti a nem uniós NATO-partnerek részvételét az Európai Védelmi Alap által társfinanszírozott fegyverkezési projekteken (Kürsat Kaya 2019). Az IPC tudósok Aydın-Düzgüt és társai (2020: 13) azt javasolják, hogy

"az EU-nak és a NATO-nak a Berlin Plusz megállapodásra kellene hivatkoznia, hogy közvetlenül segítse Törökországot az idlíbi válságra való reagálásban".

A legtöbb kutató, még a liberális agytrösztök kutatói is, a NATO érdekalapú szervezet jellegét hangsúlyozzák. Az EDAM Kasapoğlu (2019a) és Ülgen (2019) rámutat Törökország ~~ára~~ A NATO-nak minden tagállam biztonsági érdekeit támogatnia kell. Egyes hangok, például az IPC-s Keyman (2017) és Gürçan/Gislon (2016) a demokratikus ~~élet~~ hazai tiszteletben tartását összekapcsolják Törökország külföldi hitelességével. A különböző táborok tudósai egyetértenek abban, hogy a **kollektív védelem továbbra is**

valamint azért, mert képes "a technológiát és az innovációt hasznosítani, hogy az élen maradjon" (Coşkun 2021: 3). A fegyverzetellenőrzési kérdések is szóba kerülnek. Az Egyesült Államokban telepített nukleáris fegyverek jövője a

18 Lásd: <https://www.dailysabah.com/op-ed/2019/04/27/natos-image-in-the-eye-of-turkey>.

19 Lásd: <https://www.reuters.com/article/us-turkey-europe-erdogan-idUSKBN13F0CY>.

20 A jelenlegi nukleáris telepítési minta és Törökország részvétele a NATO nukleáris megosztási megállapodásában különbözik a többi NATO-ország helyzetétől, és Törökország liminális helyzetének újabb kifejeződése.

ity. Az Incirlikben lévő B-61-eseket nem török repülőgépek általi használatra szánják. Egy másik, 40 nukleáris fegyverből álló tétel, amelyet két másik légibázison tároltak, és amelyet a török légitámaszpontokon való bevetésre szántak.

Az F-16-osokat már régen kivonták. És mivel Törökország soha nem hagyta jóvá az amerikai vadászgépek állandó telepítését Incirlikben, az incirlik-i telepítésnek raktárhelyszín jellege van, nem pedig harci-bombázó bázis (Kristensen 2019).

21 Lásd: <https://www.nytimes.com/2019/10/14/world/middleeast/trump-turkey-syria.html>.

22 Lásd: <https://www.setav.org/en/turkey-safer-today-than-it-was-yesterday/>.

A NATO fontos feladata²³. Hangsúlyozzák, hogy Törökország elkötelezett az 5. cikk iránt, ami Törökország számára különösen fontos, tekintettel instabil szomszédságára.²⁴

A kollektív védelmen túlmenően a török tudósok minden táborból kijelentik, hogy szükség van Törökország érdekeinek és aggodalmainak elismerésére a biztonsági kérdésekkel kapcsolatban. A SETA tudósai szerint különösen a **terrorizmus elleni küzdelemnek** kellene a NATO egyik prioritásának lennie. A török NATO-diplomaták meglehetősen sikeresen illesztették be a NATO-dokumentumokba a terrorizmussal kapcsolatos megfogalmazásokat²⁵. Tekintettel azonban a tagállamok érdekei és fenyegetés-felfogása közötti hatalmas különbségekre, a tudósok elismerik, hogy a szövetségesek támogatása korlátozott marad, és hogy sok esetben Törökországnak ahelyett, hogy kompromisszumokat keresne szövetségeseivel, inkább egyedül kellene haladnia. A SETA tudósok különösen a nemzeti érdekek fontosságát hangsúlyozzák (Duran 2017; Köse 2020).

Az alapvetően eltérő érdekek érzékelése motiválja a NATO ~~reform~~ formájának és kohéziójának átalakítására irányuló javaslatokat is. A tudósok különböző mértékben olyan NATO-jövőt javasolnak, amelyben a szövetség rugalmasabbá és kevésbé korlátozóvá válik. A SETA Inat (2019b) szerint Törökország szerepe a hidegháború idején a biztonság fogyasztójából a biztonság nyújtójává vált más országok barátai és szövetségesei számára. A múltban a SETA-s Yalçın szerint Törökország a NATO-tagsággal a védelmet autonómiára cserélte (Yalçın 2019a). Napjainkban Törökország ezt az autonómiát úgy kívánja helyreállítani, hogy csökkenti a NATO-tól való függőségét, és rugalmasabbá teszi a NATO-t (Yalçın 2019a). A NATO-nak olyan reformokra van szüksége, amelyek nagyobb mozgásteret biztosítanak Törökország számára, sőt, több multilaterális szövetség keretében is lehetőség nyílik az együttműködésre (Yalçın 2018: 18).

A liberális agytrösztök tudósai kevésbé kompromisszummentesek. Egyesek még a NATO "belső kohéziójának és egységének", valamint "időérzékeny, konszenzuson alapuló döntések meghozatalára való képességének" szükségességét is szükségesnek látják (Coşkun 2021: 3). Az EDAM-os Kasapoğlu megjegyzi, hogy

"ha a tagállamok nemzeti programjaikat kivetítenék a szélesebb NATO-ügyekre, akkor a nemzetállamok szövetsége könnyen azon kaphatná magát, hogy tehetetlenül küzd a bénító gondok lavinájával" (Kasapoğlu 2019a). Ugyanakkor ő is azt ajánlja, hogy ha a NATO a jövőben is hatékony akar maradni, akkor "meg kell ragadnia az egyes tagok geopolitikai szükségleteinek egyediségét, miközben szem előtt kell tartania, hogy egyetlen szövetséges nemzetbiztonsági aggályai sem kevésbé fontosak, mint a többieké" (Kasapoğlu 2019a).

Össességében, bár a szíriai fejlemények, Erdoğan elnök tekintélyelvű fordulata és Törökország nacionalista külpolitikája megerősítette Törökország NATO-n belüli határhelyzetét, Törökországban és a többi NATO-államban még mindig általánosan elfogadott a NATO fontossága Törökország számára, és fordítva, Törökország fontossága a NATO számára. A kihívás tehát az lesz, hogy Törökországnak helyet találjunk a NATO-n belül anélkül, hogy aláásnánk a NATO kohézióját és normatív profilját.

²³ Az EDAM Ceylan például a kollektív védelmet "a szövetség

gerinceként" határozza meg (Ceylan 2020a). Rámutat Törökországnak a kollektív védelemhez való hozzájárulására is (Ceylan 2020b). Kasa- poğlu és Kırdemir (2019) továbbá kollektív kezdeményezést javasol a kiberbiztonsággal kapcsolatban. A SETA Duran (2019) bírálja Macron-t, mert "kérdéseket vetett fel a kollektív védelmi záradékkal kapcsolatban".

- 24 Çelikpala (2019: 18) például megjegyzi, hogy amikor 2015-ben a török és az orosz kapcsolatok feszültek voltak, Ankara NATO-találkozót hívott össze, hogy megvitassák az orosz légitámaszpontokat Szíriában. Szerinte ez arra utal, "hogy amikor létfontosságú érdekekről van szó, Törökország a hagyományos szövetségi kapcsolatait helyezte előtérbe".
- 25 Interjú a NATO Nemzetközi Titkárságának egyik tagjával.

HIVATKOZÁSOK

- Alabarda, Yusuf** (2019): *Kriter Dergi*, július 1.; <https://kriterdergi.com/dis-politika/turkiyenin-hava-savunmasinda-s-400-sistem-lerinin-yeri-ve-onemi> (hozzáférés: 2021. március 17.).
- Altun, Fahrettin** (2017): Törökország S-400 stratégiája, *SETA*, szeptember 15.; <https://www.setav.org/en/turkeys-s-400-strategy/> (hozzáférés: 2021. január 22.).
- Aras, Bülent/Yorulmazlar, Emirhan** (2016): Az arab tavasz geopolitikája. In: *Third World Quarterly* 37 (12): 2259-2273.
- Arısan-Eralp, Nilgün/Aydın-Düzgıt, Senem/Eralp, Atila/Keyman, Fuat/Nas, Çiğdem** (2020): *Törökország és az EU kapcsolatai a Tanács Sum- mit után: Esély az újbóli kapcsolatfelvételre vagy teljes összeomlás?* Is- tanbul: Istanbul Policy Center, IPC Policy Brief.
- Askerov, Ali** (2017): Törökország "Nulla probléma a szomszédokkal" **թիվ** In: *Contemporary Review of the Middle East* 4(2): 149-67.
- Ataman, Muhittin** (2018): How to Understand US Stance on Operation Olive Branch, *SETA*, január 24.; <https://www.setav.org/en/how-to-understand-us-stance-on-operation-olive-branch/> (hozzáférés: 2021. március 17.).
- Ataman, Muhittin** (2021): Biden Türkiye'nin Rolünü Takdir Etmek Durumunda, *SETA*, március 22.; <https://www.setav.org/biden-turkiyenin-rolunu-takdir-etmek-durumunda/> (hozzáférés: 2021. március 17.).
- Aydın-Düzgıt, Senem/Balta, Evren/O'Donohue, Andrew** (2020): *Turkey, Oroszország és a Nyugat: Reassessing Persistent Volatility, Asymmetric Interdependence, and the Syria Conflict*. Isztambul: Istanbul Policy Center.
- Coşkun, Alper** (2021): *A NATO 2030-ra és a szövetség átalakulására vonatkozó török perspektíva*. Február. Isztambul, EDAM Centre for Economics and Foreign Policy Studies.
- Çelikpala, Mitat** (2019): *A jelen mint történelem szemlélése: The State and Future of Turkey-Russia Relations*. Ápril. Isztambul, EDAM Közgazdasági és Külpolitikai Tanulmányok Központja.
- Çetin, Hikmet/Yakış, Yaşar/Biber, Ezgisu/Uğurtaş, Selin/Aran, Bozkurt/Aydın, Mustafa/Karakullukçu, Memduh/Karaosmanoğlu, Ali/Köksal, Sönmez/Yüksel Mahfoud, Ayşe/Sanberk, Özdem/Türkmen, Füsün/Ağaoğulları Yalınkılıç, Nigar** (2019): *The Underlying Dynamics of the Region's Challenges and the Path Forward: The Middle East and North Africa Region. A munkacsoport jelentése*. Isztambul: Globális Kapcsolatok Fóruma.
- Ceylan, Fatih** (2020a): *A NATO új stratégiai koncepciójának javasolt kerete*. Május. Isztambul, EDAM Közgazdasági és Külpolitikai Tanulmányok Központja.
- Ceylan, Fatih** (2020b): *Türkiye-NATO İlişkisi S 400/F 35 Sorunsali*, *EDAM*, december 21.; <https://edam.org.tr/turkiye-nato-iliskisi-s-400-f-35-sorunsali/> (hozzáférés: 2021. május 13.).
- Duran, Burhanettin** (2016): *SETA*, február 20.; <https://www.setav.org/en/ypg-americas-monster/> (hozzáférés: 2021. január 22.).
- Duran, Burhanettin** (2017): Erdoğan ve Trump Bu Krizi Aşabilir, *SETA*, Szeptember 18.; <https://www.setav.org/erdogan-ve-trump-bu-krizi-asabilir/> (hozzáférés: 2021. március 17.).
- Duran, Burhanettin** (2019): "Agyhalott vagy sem: Minden szem a NATO londoni csúcstalálkozóján. *Daily Sabah*, november 30.; <https://www.dailysabah.com/columns/duran-burhanettin/2019/11/30/brain-dead-or-not-all-eyes-on-natos-london-summit> (hozzáférés: 2021. március 17.).
- Duran, Burhanettin** (2021a): Terörle Mücadele, NATO ve Türkiye'nin Batı İttifakındaki Yeri, *SETA*, február 20.; <https://www.setav.org/terorle-mucadele-nato-ve-turkiyenin-bati-ittifakindaki-yeri/> (hozzáférés: 2021. március 19.).
- Duran, Burhanettin** (2021b): *SETA*, február 22.; <https://www.setav.org/en/turkeys-position-in-nato-and-terror-concerns/> (hozzáférés: 2021. március 17.).
- Egeli, Sıtkı** (2019): Making Sense of Turkey's Air and Missile Defense Merry-Go-Round. *All Azimuth: A Journal of Foreign Policy and Peace* 8(1): 69-92.
- Evin, Ahmet/Gisclon, Megan** (2019): *The Role of Eurasia in a Multi-Polar World*. Isztambul: Istanbul Policy Center.
- Gurcan, Metin/Gisclon, Megan** (2016): *Az autonómiától a teljes körű polgári ellenőrzésig: The Changing Nature of Turkish Civil-Military Relations After July 15*. Isztambul: Istanbul Policy Center, IPC-Mercator Policy Brief.
- İnat, Kemal** (2019a): 70. Yılında NATO'nun Krizi: Türkiye ve Almanya Nereye? ", *SETA*, április 6.; <https://www.setav.org/70-yilinda-natonun-krizi-turkiye-ve-almanya-nereye/> (hozzáférés: 2021. március 19.).
- İnat, Kemal** (2019b): Törökország-NATO İlişkisini Anlamak, *SETA*, május 8.; <https://www.setav.org/turkiye-nato-iliskisini-anlamak/> (hozzáférés: 2021. március 21.).
- İnat, Kemal** (2020): NATO ve AB Gündeminde Türkiye: Bir İyi Bir de Kötü Haber! ", *SETA*, december 5.; <https://www.setav.org/nato-ve-ab-gundeminde-turkiye-bir-iyi-bir-de-kotu-haber/> (hozzáférés: 2021. március 17.).
- Kanat, Kılıç Buğra** (2019): How to Build Trust in Turkey-US Ties, *SETA*, November 10.; <https://www.setav.org/en/how-to-build-trust-in-turkey-us-ties/> (hozzáférés: 2021. március 17.).
- Kanat, Kılıç Buğra** (2020): Kibatır, Kibatır: Súlyos hiba az amerikai külpolitikában: Aktive Anti-Turkey Attitude, *SETA*, augusztus 22.; <https://www.setav.org/en/grave-mistake-in-us-foreign-policy-active-anti-turkey-attitude/> (hozzáférés: 2021. március 17.).
- Kanat, Kılıç Buğra** (2021): NATO brüsszeli találkozója: Is the World More Polarized?, *SETA*, március 27.; <https://www.setav.org/en/natos-brussels-meeting-is-the-world-more-polarized/> (hozzáférés: 2021. május 19.).
- Kasapoğlu, Can** (2019a): *EDAM*, december 2.; <https://edam.org.tr/en/analysis-a-practical-guide-for-nato-members-to-understand-turkey/> (hozzáférés: 2021. március 1.).
- Kasapoğlu, Can** (2019b): Dr. Can Kasapoğlu a TRT Worldön tárgyalja, hogy az USA miért ellenzi az S-400 rendszer megvásárlását. - Strait Talk, *EDAM*, március 16.; <https://edam.org.tr/en/dr-can-kasapoglu-discusses-the-reasons-why-the-u-s-opposes-the-purchase-of-the-s-400-system-on-trt-world-strait-talk/> (hozzáférés: 2021. március 17.).
- Kasapoğlu, Can** (2019c): *Török-orsz védelmi együttműködés: Political-Military Scope, Prospects and Limits*. Ápril. Isztambul, EDAM Közgazdasági és Külpolitikai Tanulmányok Központja. .
- Kasapoğlu, Can/Kırdemir, Barış** (2019): *EDAM*, december 16.; <https://edam.org.tr/en/artificial-intelligence-and-the-future-of-conflict/> (hozzáférés: 2021. május 16.).
- Kasapoğlu, Can/Ülgen, Sinan** (2018a): *Alvajár Törökország a szövetségből? Az F-35 szállítások és az S-400 beszerzés értékelése*. August. Isztambul, EDAM Közgazdasági és Külpolitikai Tanulmányok Központja.
- Kasapoğlu, Can/Ülgen, Sinan** (2018b): *Operation Olive Branch: A Political - katonai értékelés*. January. Isztambul, EDAM Közgazdasági és Külpolitikai Tanulmányok Központja.
- Kasapoğlu, Can/Ülgen, Sinan** (2019): *A stratégiai fegyverrendszerek a török-orsz-amerikai háromszögben*. Január. Isztambul, EDAM Közgazdasági és Külpolitikai Tanulmányok Központja.

Keyman, Fuat (2017): Törökország választása: a biztonsági kihívásokra humanitárius normák révén, az EU újjáélesztett horgonyával válaszolva. In: *International Politics* 54:453-467.

FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG - HÁROM JÖVŐKÉP A NATO SZÁMÁRA

Kibaroglu, Mustafa/Sauer, Tom (2017): *Insight Turkey* 19(3): 23-34.

Kibaroglu, Mustafa (2005): Isn't it time to Say farewell to Nukes in Turkey? *European Security* 14(4): 450-53.

Köse, Talha (2019a): SETA, november 11.; <https://www.setav.org/en/us-support-for-ypg-based-on-incorrect-assumptions/> (hozzáférés: 2021. március 17.).

Köse, Talha (2019b): NATO védelmi napirendje: SETA, december 7.; <https://www.setav.org/en/natos-defense-agenda-baltic-plan-chinese-cyber-threat/> (hozzáférés: 2021. május 19.).

Köse, Talha (2019c): SETA, július 18.; <https://www.setav.org/en/struggling-against-the-global-feto-threat/> (hozzáférés: 2021. május 19.).

Köse, Talha (2020): 15 Temmuz Darbe Girişiminin Türk Dış Politikası ve Güvenlik Yaklaşımlarına Etkileri, SETA, július 18.; <https://www.setav.org/15-temmuz-darbe-girisiminin-turk-dis-politikasi-ve-guvenlik-yaklasimlarina-etkileri/> (hozzáférés: 2021. március 17.).

Kristensen, Hans (2019): Kristensen: Sürgös: Move US Nuclear Weapons Out Of Turkey, *Federation of American Scientists*, október 16.; <https://fas.org/blogs/security/2019/10/nukes-out-of-turkey/> (hozzáférés: 2021. május 27.).

Kürşat Kaya, Emre (2019): Countries' Participation and The Special Case of Turkey, EDAM, július 10.; <https://edam.org.tr/en/european-defence-ecosystem-third-countries-participation-and-the-special-case-of-turkey/> (hozzáférés: 2021. március 17.).

Müftüler-Bac, Meltem (2005): Törökország és az Egyesült Államok: Az iraki háború hatása. *Nemzetközi folyóirat* 61(1): 61.

Özcelik, Necdet (2017): *A terrorizmus elleni küzdelem és az összejövő szövetség: A török-amerikai biztonsági kapcsolatok esete*. Ankara: SETA, SETA Perspective, 2017. május, 29. szám.

Rumelili, Bahar (2003): A konfliktusok korlátoltsága és állandósulása: A török-görög kapcsolatok az EU közösségépítésének kontextusában, in: *European Journal of International Relations*, 9(2): 213-248.

Tol, Gönül (2013): *Közel-Keleti Intézet*, november 25.; <https://www.mei.edu/publications/turkeys-search-zero-problem-policy> (hozzáférés: 2021. március 17.).

Tuygan, Ali (2019a): EDAM, július 10.; <https://edam.org.tr/en/dangers-of-overreach/> (hozzáférés: 2021. március 17.).

Tuygan, Ali (2019b): EDAM, március 15.; <https://edam.org.tr/en/from-downing-of-russian-military-aircraft-to-the-purchase-of-russian-s-400s/> (hozzáférés: 2021. március 17.).

Tuygan, Ali (2019c): EDAM, december 6.; <https://edam.org.tr/en/nato-at-seventy/> (hozzáférés: 2021. március 1.).

Tuygan, Ali (2019d): EDAM, október 15.; <https://edam.org.tr/en/turkeys-incursion-in-syria/> (hozzáférés: 2021. március 9.).

Tuygan, Ali (2020a): EDAM, november 9.; <https://edam.org.tr/en/the-biden-victory-and-turkey/> (hozzáférés: 2021. március 1.).

Tuygan, Ali (2020b): EDAM, október 9.; <https://edam.org.tr/en/the-uncertain-future-of-turkish-american-relations/> (hozzáférés: 2021. március 1.).

Tuygan, Ali (2020c): *Ali Tuygan*, szeptember 28.; <https://diplomaticopinion.com/2020/09/28/turkish-foreign-policy/> (hozzáférés: 2021. március 6.).

Ülgen, Sinan (2019): EDAM, december 4.; <https://edam.org.tr/en/dont-blame-turkey-for-natos-woes/> (hozzáférés: 2021. március 1.).

Üzümcü, Ahmet/ İldem, Tacan/Ceylan, Fatih (2021): *NATO'suz Türkiye*, EDAM, február 18.; <https://edam.org.tr/natosuzturkiye/> (hozzáférés: 2021. március 17.).

Yalçın, Hasan B (2017): S 400, SETA, augusztus 10.; <https://www.setav.org/s-400/> (hozzáférés: 2021. március 17.).

Yalçın, Hasan B (2018): *A válság és a NATO jövője. Törökország növekvő autonómija*. Analysis No. 43. Szeptember. Ankara, SETA Alapítvány a Politikai, Gazdasági és Társadalmi Kutatásokért.

Yalçın, Hasan B (2019a): S-400'ler Ve NATO, SETA, március 10.; <https://www.setav.org/s-400ler-ve-nato/> (hozzáférés: 2021. március 19.).

Yalçın, Hasan B (2019b): S-400'lerin Siyasi Zemini, SETA, április 9.; <https://www.setav.org/s-400lerin-siyasi-zemini/> (hozzáférés: 2021. március 17.).

Yalçın, Hasan B (2021): Biden Dönemi Başlıyor, SETA, január 23.; <https://www.setav.org/biden-donemi-basliyor/> (hozzáférés: 2021. március 17.).

Yalçın, Hasan B./Alptekin, Hüseyin/Bayraklı, Enes (2019): S-400 Alımı Türkiye İçin Güvenlik Meselesi, SETA, április 4.; <https://www.setav.org/s-400-alimi-turkiye-icin-guvenlik-meselesi/> (hozzáférés: 2021. március 17.).

Yeşiltaş, Murat (2016): SETA, február 17.; <https://www.setav.org/en/turkey-us-and-pyd-strategic-ally-or-local-partner/> (hozzáférés: 2021. január 22.).

Yeşiltaş, Murat (2017): Törökország, Batı ve S-400, SETA, december 16.; <https://www.setav.org/turkiye-bati-ve-s-400/> (hozzáférés: 2021. március 17.).

Yeşiltaş, Murat (2018): *Törökország stratégiai indoklása az olajág hadművelet mögött*. No. 34. Január. Ankara, SETA Alapítvány a Politikai, Ökonómiai és Társadalomkutatásért.

A NATO JÖVŐJÉRŐL SZÓLÓ BRIT VITA

Dirk Peters

AZ EGYESÜLT KIRÁLYSÁG A NATO KÖTELEKÉBEN

A NATO a brit biztonságpolitika legfontosabb nemzetközi intézménye. Nagy-Britannia pedig a NATO egyik legfontosabb európai tagja. Nukleáris hatalom, az ENSZ Biztonsági Tanácsának állandó tagja, törekszik arra, hogy globálisan bevethető fegyveres erővel rendelkezzen, és általában GDP-jének több mint 2 százalékát költi védelemre. Az ország a második világháború után jelentős szerepet játszott a NATO létrehozásában, és a hidegháború alatt és után is a transzatlanti szövetség elkötelezett támogatója volt. Időnként úgy tűnik, hogy az Egyesült Államokkal való szoros kapcsolat fenntartása - az úgynevezett "különleges kapcsolat" égisze alatt - a brit biztonságpolitika öncélúnak tűnik. Ezzel az alapvető politikai irányultsággal összhangban a brit kormányok általában kritikusán viszonyultak az EU nagyobb súlyának a védelmi politikában való növelésére irányuló törekvésekhez. Bár Tony Blair munkáspárti kormánya a koszovói konfliktust követően hozzájárult az EU közös biztonság- és védelempolitikájának létrehozásához, az egymást követő kormányok igencsak vonakodtak támogatni annak továbbfejlesztését. A Brexit némileg bonyolította a helyzetet Nagy-Britannia számára. A Brexit még jelentősebbé tette a transzatlanti kapcsolatot Nagy-Britannia számára, ugyanakkor potenciálisan csökkentette e kapcsolat értékét az Egyesült Államok számára, mivel az Egyesült Királyság többé nem lesz képes közvetlenül befolyásolni az uniós döntéshozatalt a védelmi területen.

Ebben az összefüggésben az Egyesült Királyság jelenleg kül-, biztonság- és védelmi politikájának újradefiniálására törekszik. Márciusban 2021-ben közzétette a *biztonság-, kerítés-, fejlesztés- és külpolitika integrált felülvizsgálatát* (HM Government 2021), amely két kulcsfontosságú kihívást azonosít az Egyesült Királyság kerítésellenes politikája számára:

- (i) a képességek fokozásának szükségessége, különösen Oroszországgal, "az euroatlanti térség "legégetőbb fenyegetésével" szembeni védelem érdekében (71. o.); és
- (ii) az "indo-csendes-óceáni billenés" szükségességét (66-67. o.), valamint a "Kína növekvő hatalmára és

asszertivitására" adandó választ (24. o. és köv.).

Ez tükrözi azokat az aggodalmakat, amelyek Nagy-Britannia vezető biztonsági agytrösztjeinek a NATO jövőjéről szóló vitájában is dominálnak. E diskurzuson belül széles körű egyetértés van abban, hogy a NATO két jelentős, de eltérő kihívással néz szembe a következő területeken

Oroszországgal és Kínával kapcsolatban. Míg Oroszországot a NATO-tagok biztonságát közvetlenül fenyegető veszélynek tekintik, addig Kínát kihívónak tekintik, amely idővel közvetlenebbül fenyegető szereplővé válhat. Van egy harmadik, a NATO-t érintő kihívás is, amelyet az egész diskurzusban kiemelnek: a belső kohézió fenntartása (vagy helyreállítása). A kezelendő belső nézeteltérések listája hosszú, de a transzatlanti tehermegosztást és az európai autonómia elérésére irányuló francia vezetésű erőfeszítéseket leggyakrabban kulcsfontosságú problémaként azonosítják.

Az agytrösztök széles körben egyetértenek abban, hogy a legtöbb probléma megoldásának legjobb módja: az európai képességek fejlesztése. Ez segítené az orosz fenyegetés elhárításában, a Csin elleni védelemben, legalábbis hosszú távon, a burdenmegosztással kapcsolatos nézeteltérések enyhítésében, és még a nagyobb európai autonómiára törekvőket is kielégíthetné. A hangsúlyok között különbségek vannak, és különösen Kínával kapcsolatban más intézkedések is szóba kerülnek. De az európai képességek továbbra is visszatérő téma a brit diskurzusban. És ez egy újabb egyetértési pont a NATO jövőjéről szóló brit agytrösztök diskurzus és az Egyesült Királyság kormányának nemrégiben megjelent *Integrated Review-ja* között. A brit képességek megerősítésére irányuló ambiciózus tervében az Egyesült Királyság kormánya nemcsak saját pozícióját kívánja fenntartani a szövetségben, hanem példát is akar mutatni, és más európai szövetségeket is arra ösztönözi, hogy szintén fektessenek be a képességeikbe.

KÉT FŐ KIHÍVÓJA: OROSZORSZÁG ÉS KÍNA

OROSZORSZÁG

A brit agytrösztök Oroszországot valós katonai fenyegetésnek tekintik a szövetségre nézve, különösen mivel hajlandó megváltoztatni a határokat Európában, amint azt a Krím 2014-es annektálása is mutatja. Az alapvető kihívás Oroszországnak a NATO-hoz való hibrid hozzáállásában rejlik. A kiberi biztonságról és a társadalmi ellenálló képességről szóló számos publikáció ellenére (pl. Kendall-Taylor/ Edmonds 2019; Afina et al. 2020) azonban a brit diskurzus fő hangsúlya ennek a fenyegetésnek a katonai oldalára helyeződik. Kiterjedt vita folyik Oroszország katonai képességeiről és arról, hogy ezek hogyan befolyásolják a NATO-tagok biztonságát. Különösen az IISS tárgyalja azokat a forgatókönyveket, amelyek Litvánia és Lengyelország elleni orosz támadásokat vagy több villámcsapást tartalmaznak a keleti

oldalról, ajánlásokat fogalmazva meg az ilyen eshetőségekre való felkészülésre vagy azok kivédésére (Barrie et al. 2019, 2020). A sebezhetőségeket elsősorban a NATO keleti szárnyán látják, de egyesek az Északi-sarkvidékre vagy a "tágabb északra" (Északi-sarkvidék plusz Balti-tenger) is rámutatnak (Boulègue 2018, 2019b; Kennedy-Pipe/Depledge 2019). A RUSI munkatársa, Peter Roberts (2019) még azt is felveti, hogy Oroszország olyannyira kiterjesztette befolyását, "hogymost a NATO európai kontinentális tagállamain a sor, hogy bekerítve érezzék magukat".

Az Oroszországgal kapcsolatos tanácsok kettősek. Egyrészt nagy hangsúlyt fektetnek a képességek fokozására és Oroszország katonai akcióktól való elrettentésére. Különösen az európaiaknak ad- vánják, hogy a képességfejlesztéssel kapcsolatos döntéseik során vegyék figyelembe Oroszország magatartását (Barrie et al. 2019, 2020). A NATO egészére vonatkozó ajánlások között szerepel az előretolt jelenlétének megerősítése, a NATO "az orosz hozzáférési ellenes fegyverek leépítésére irányuló képességének" (Ejfestad/ Tamnes 2019: 17) megerősítése (Ejfestad/ Tamnes 2019: 17) és annak tisztázása, hogy a szövetség hogyan reagálna a nem stratégiai nukleáris fegyverek bevetésére (Kendall-Taylor/Edmonds 2019: 6465). Másrészt vannak olyan egyéni hangok, amelyek azt szorgalmazzák, hogy a NATO "újra az elrettentést és az értelmes párbeszédet ötvöző kettős stratégiáját", és folytasson párbeszédet és bizalomépítést, különösen a fegyverzetellenőrzés tekintetében (Olsen 2020; lásd még Ejfestad/Tamnes 2019: 21). A Chatham House munkatársa, Mathieu Boulègue (2019a, b) különösen a "különbségek di- alógusa" mellett érvel, egy olyan intézményesített párbeszéd mellett, amely nem a különbségek tényleges megoldását, hanem azok tisztázását és mindkét fél "vörös vonalainak" kifejtését célozná. Ez segítene elkerülni a téves számításokat és a fegyveres konfliktusba való akaratlan belesodródást. Azt is felveti, hogy a NATO-szövetségesek közötti párbeszéd ilyen formája segíthetne abban, hogy közös álláspontot találjanak, és csökkenthetné az orosz lehetőségeket a NATO kohézió aláásására.

KÍNA

Széles körű konszenzus van a brit közbeszédben abban, hogy Kína a NATO-országok számára a második fontos kihívást jelenti. Ez a kihívás azonban jelentősen különbözik attól, amit Oroszország jelent, különösen azért, mert (még) nem érinti a NATO kollektív védelemmel kapcsolatos alaptevékenységét. Az elemzések rámutatnak Kína globális ambícióira és fegyveres erőinek ambíciózus modernizációjára, valamint arra, hogy együttműködést alakított ki Oroszországgal, igyekszik megbontani a NATO kohézióját (például dezinformációs kampányok révén), és már most a NATO területéhez közelebb terjeszti erőinek hatókörét (Barrie et al. 2020: 1012; Legarda/Nouwens 2019; Nouwens/Legarda 2020). Ráadásul az európai szövetségesek és Kína közötti gazdasági együttműködés bővülését az európaiak ellen

fordítható függőség potenciális forrásának tekintik (Ejfestad/ Tamnes 2019: 19).

A NATO képtelenségét, hogy nem tudott közös megközelítést megfogalmazni Csi- na felé, a szövetség egyik döntő gyengeségének tekintik (Roberts 2019). Az USA nyíltan riválisként kezeli Kínát, míg az Európai Unió csak nemrég tért át Kína "partnerként", "versenyársként" és "riválisként" való értékelésére. Az ilyen eltérő

A Trump-kormányzat retorikája és politikája reflektorfénybe helyezte az Egyesült Államok és európai szövetségesei közötti különbségeket. Közös azonban az a felfogás, hogy a szövetségen belüli tehermegosztással kapcsolatos viták nem fognak megszűnni most, hogy az Egyesült Államok visszatért a centrista kül- és biztonságpolitikához (például Besch/Scazzieri 2020). Az USA számára a legfontosabb biztonsági kihívások az ázsiai-csendes-óceáni térségben vannak, míg az európaiak egyértelműen inkább Oroszországra összpontosítanak. A különbségek annyira markánsak, hogy az IISS még egy olyan politikai játékhoz is hozzájárult, amelynek középpontjában egy olyan forgatókönyv állt, amelyben az Egyesült Államok kilép a NATO-ból (Fix et al. 2019), és a

a fenyegetések értékelésében mutatkozó különbségek potenciálisan befolyást biztosítanak Kínának a szövetségen belüli széthúzás elfojtására (Nouwens/Legarda 2020: 7).

Senki sem tartja valószínűnek a Kína és a NATO közötti közvetlen katonai összecsapást. A kínai kihívás kezelésére vonatkozó tanácsok ezért a NATO-n belüli kohézió megerősítésére, a Kína megfékezésére szolgáló regionális partnerek megtalálására és a gazdasági függőség veszélyének csökkentése érdekében folytatott együttműködésre összpontosítanak. A belső kohéziót jobb információcserével és a Kínával szembeni különböző megközelítésekről folytatott intenzívebb belső vitával lehet javítani a közös aggályok azonosítása érdekében (Bond 2019; Efstad/Tamnes 2019: 19; Legarda/ Nouwens 2019). Az ázsiai-csendes-óceáni térség országaival való intenzívebb partnerségek, beleértve a NATO összekapcsolását az ottani meglévő regionális biztonsági megállapodásokkal, ígéretes módszerek tekinthetők a kínai ambíciókra való válaszként anélkül, hogy a NATO műveleti területének kiterjesztésére törekednének (Pothier 2019; Nouwens/Legarda 2020: 15). Az ökonomikus függőség veszélyének elhárítását nem tekintik a NATO elsődleges feladatának, de egyes kommentátorok szerint a NATO és az EU közötti együttműködés segíthet a probléma enyhítésében. Az EU-nak például könnyebb lenne nyomon követnie a kritikus ágazatokba irányuló közvetlen külföldi befektetések beáramlását, és könnyebb lenne megbirkóznia a Kína által támasztott technológiai és gazdasági kihívásokkal (Efstad/Tamnes 2019: 20; Nouwens/Legarda 2020).

A LEGFONTOSABB BELSŐ KIHÍVÁS: KOHÉZIÓ

A brit diskurzusban elhangzott legtöbb hozzászólás szerint a NATO előtt álló legfontosabb belső kihívás az egység és az összetartás hiánya. Trump retorikája, valamint Macron "agyhalott" megjegyzései népszerű hivatkozási pontok a diagnózishoz. Különösen az utóbbiakat kritizálták hevesen a brit agytrösztök kommentátorai (egy magányos kivételt lásd Chevallereau 2019). Bár Macron maga is kritizálta a kohézió hiányát, megjegyzéseit széles körben úgy tekintették, mint amelyek tovább súlyosbítják a NATO kohéziójának fő problémáját: a NATO jövőjével és a tehermegosztással, illetve az európaiaknak az átfogó védelmi erőfeszítésekhez való hozzájárulásával kapcsolatos transzatlanti nézeteltéréseket. Más kérdések, különösen Törökország szerepe és a regionális különbségek a külső biztonsági kihívások értékelésében, kevesebb figyelmet kapnak.

TEHERMEGOSZTÁS ÉS EURÓPAIZÁCIÓ

forgatókönyveket dolgoztak ki arra vonatkozóan, hogy az európaiak hogyan tudnák kivédeni magukat a támadással szemben, ha az Egyesült Államok nem csatlakozik az erőfeszítéseikhez (Barrie et al. 2019).

Ezeknek a forgatókönyveknek és a vitához való szinte valamennyi hozzászólásnak az eredménye egyértelmű: az európaiaknak az az érdekük, hogy az Egyesült Államok továbbra is részt vegyen Európában (Pothier 2019). Ezt például az amerikai stratégiai prioritásokhoz való igazodással lehet elérni: "Egy új transzatlanti alkat talán arra az elképzelésre kell építeni, hogy az európaiak globálisan működnek, hogy segítsék az Egyesült Államokat a különböző vészhelyzetekben, ex- change az európai se- curity melletti, a NATO-n keresztül újra megerősített amerikai elkötelezettségért" (Barrie et al. 2020: 18; lásd még Legar- da/Nouwens 2019).

Ennél is fontosabb, hogy az európaiaknak fokozniuk kell katonai képességeiket, hogy az Egyesült Államokat továbbra is elkötelezetten tartsák. Azzal kapcsolatban, hogy mely képességek a legfontosabbak, nincs hiány ajánlásokban (például Barrie et al. 2019, 2020; Efstathiou 2019). A védelmi kiadások növelése ennek az ajánlásnak a nyilvánvaló következménye. Hogyan lehet ezt elérni? Nagy hangsúlyt kap a pragmatizmus. A NATO 2 százalékos célját például gyakran ~~has~~ szemlélik, ha túl szigorúan értelmezik, ugyanakkor fontos szimbolikus iránytűnek tekintik, amely az európaiakat a képességekbe való beruházásra ösztönzi (például Béraud-Sudreau/Gie- erich 2018; Béraud-Sudreau/Childs 2018; Efstad/Tamnes 2019: 22; Besch 2018a). A stratégiai au- tonómia elérésére irányuló uniós törekvéseket hasonló pragmatizmussal szemlélik. Nem az intézményi választás a fontos, hanem a képességek megteremtése (Barrie et al. 2020; Besch 2019).

Az intézményi kérdések megvitatása során egyértelműen a NATO-ra (Roberts 2020) és "egyfajta európai mag létrehozására a NATO-n belül" (Kundnani 2019) összpontosítanak, ahelyett, hogy az európai hozzájárulást az EU-n belül szerveznék meg. Ez természetesen az Egyesült Királyság számára is megkönnyítené a vezető szerepvállalást.

Ez azonban nem jelenti azt, hogy az EU-t kevésbé hasznosnak vagy a NATO versenytársának tekintnék. Egyes hozzászólások rámutatnak arra, hogy az EU "szabályozó hatalomként" rendelkezik olyan eszközökkel, amelyekkel bizonyos kihívásokat hatékonyabban tud kezelni, mint a NATO. Ez érvényes például a kiberbiztonság, a haderőmobilitás vagy a védelmi-ipari együttműködés területén (Besch 2019; Olsen 2020; Efstad/Tamnes 2019), valamint a hibrid taktikákkal szembeni ellenálló képesség javítása terén (Besch/Bond 2019; Kendall-Taylor/Edmonds 2019). Azt azonban ritkán fejtik ki, hogy Nagy-Britannia érdeke is az EU-val való szoros kapcsolat fenntartása (de lásd Shea 2020).

A NATO kohézióját nemcsak a transzatlanti nézeteltérések fenyegetik. Vannak más törésvonalak is, amelyek mentén az érdekek és értékek eltérnek a szövetségen belül. Ezek a brit diskurzusban kevesebb figyelmet kapnak. ANATO-tagok eltérő módon határozzák meg közvetlen biztonsági érdekeiket, a keleti szárnyon fekvő államok elsősorban Oroszország felé, míg a keleti szárnyon fekvő államok elsősorban Oroszország felé tekintenek.

a déliek elsősorban a Földközi-tenger körüli instabilitás miatt aggódnak. ^{1A} NATO-tagok között is érezhető értékülönbségek vannak, mivel egyes államokban a populista vezetők és az autokratikus tendenciák erősödnek. Törökországban a két kérdés összeér, mivel a kormány az alapvető demokratikus intézményeket támadja, és Törökország biztonsági érdekeit olyan módon határozza meg, amely káros lehet a többi tagéra nézve (Chevallereau 2020; lásd még Besch/Bond 2019: 2; Scazzieri 2021).

Ahol ezeket a kérdéseket megvitatják, a tanácsok általában a közös érdekekre és közös értékekre való hivatkozásra futnak ki. A vezetőknek vissza kell térniük a konszenzusépítéshez és a példamutatáshoz (Schake 2019), valamint annak tudatosításához, hogy

"a transzatlanti biztonsági garanciáknak és különösen a kollektív védelemnek a szolidaritás érzésében, valamint a közösség tagjai közötti közös értékekben és érdekekben kell gyökereznie" (Efstathiou 2018). A közös demokratikus értékekre való összpontosítás javíthatja a kohéziót, és kevesebb lehetőséget adhat Kínának és Oroszországnak a tagok közötti eltérések kihasználására (Olsen 2019, 2020).

Arra vonatkozóan azonban kevés konkrét tanács áll rendelkezésre, hogy hogyan lehet ezt ténylegesen elérni. Végül is, ahogy a Chatham House munkatársa, Jacob Parakilas (2019) fogalmaz, a NATO "sokkal nagyobb mértékben tükrözi a tagságának belpolitikáját, mint amennyire alakítja azt", és nincs felkészülve arra, hogy értékeket kényszerítsen ki a tagállamaiban. Svein Efstad és Rolf Tamnes (2019: 10) egy RUSI-kiadványhoz hozzájárulva azt a ritka javaslatot teszik, hogy a NATO-tagoknak "erőteljesebben kellene használniuk a különböző helyszíneket és eszközöket, köztük a NATO Tanácsot, az alapvető jogok megsértésének és a hatalommal való visszaélésnek a vizsgálatára". De még ők is sietnek hozzátenni, hogy más "szervezeteknek, mint például az Európa Tanácsnak és az EU-nak sokkal kifejezettebb kötelessége a demokratikus értékek és az emberi jogok betartásának kikényszerítése".

FEGYVEREK ELLENŐRZÉSE

A fegyverzetellenőrzés kérdései elsősorban az Egyesült Királyságban szakértői diskurzus tárgyát képezik, és nem kapnak kiemelt szerepet a NATO jövőjéről szóló szélesebb körű vitában. Időnként némi aggodalommal veszik tudomásul az INF végét, de főként azért, mert ez egy újabb olyan kérdés, amely láthatóvá teszi a NATO-tagok közötti megosztottságot (Raine 2019). Az INF összeomlásáért a felelősséget egyértelműen Oroszországnak tulajdonítják, és Macron javaslata, hogy tanulmányozzák az orosz javaslatokat ezzel kapcsolatban, heves kritikát váltott ki

A NATO nukleáris politikáját szerény kritika éri, mert úgy vélik, hogy túl kevés hangsúlyt fektet a leszerelésre. Nem követelik, hogy Nagy-Britannia csatlakozzon a nukleáris fegyverek betiltásáról szóló szerződéshez. Ugyanakkor arra szólítják fel a NATO-t, hogy ne hangsúlyozza a nukleáris fegyverkezési egyezmény ellenzését.

1A brit diskurzus sem kivétel ebben a tekintetben, mivel a déli konszenzusok ritkán kerülnek szóba a NATO számára, míg az Arctik és a tágabb észak valamivel hangsúlyosabb szerepet kap (lásd alább).

TPNW-t túlságosan erősen, és ehelyett keressék az egyetértési pontokat a TPNW támogatóival, és játsszanak proaktívabb szerepet a nukleáris leszerelésben. Csak akkor számíthat a non-prolifерáció túlélésére, ha a NATO be tudja mutatni, hogy nukleáris álláspontja hogyan egyeztethető össze az atomsorompó-szerződésben rögzített nukleáris leszerelési céllal (Caughley/Afina 2020). Az Egyesült Királyság közelmúltbeli *integrált felülvizsgálata* inkább kiemeli, mint enyhíti ezt a feszültséget a nukleáris leszerelés absztrakt célja és a nukleáris fegyverekre való tényleges támaszkodás között (például Williams 2021).

A Nyitott Égbolt Szerződés megmentése érdekében is folyik az érdekérvényesítés (European Leadership Network 2020), valamint azért, hogy az Egyesült Királyság proaktívabban vegyen részt a drónok és a halálos autonóm fegyverrendszerek használatával kapcsolatos fegyverzetellenőrzésben (UNA-UK 2017).

EGYÉB KIHÍVÁSOK A NATO SZÁMÁRA

A NATO keleti szárnyának védelme Oroszországgal szemben és a kínai ambíciókkal szembeni fellépés a NATO számára a brit közbeszédben a legjelentősebb külső kihívások. Ezek néhány további, alkalmanként megvitatott témában is tükröződnek. Egyes elemzők szerint a NATO-nak nagyobb figyelmet kell fordítania az űrre, mint a katonai biztonság szempontjából jelentős területre. Stickings (2020) például azzal érvel, hogy a NATO-nak az orosz és kínai űrtevékenységekre adott válasza nem korlátozódhat arra, hogy az űrt "operatív területként" jelöli meg. Különösen a NATO és tagállamai közötti űrbeli felelősségmegosztás tisztázására, valamint az űrben bekövetkező incidensek lehetséges forgatókönyveinek megvitatására szólít fel. Unal (2019) a világűrbe telepített eszközök kiberbiztonságát is hozzáteszi olyan témaként, amelyre a NATO-nak figyelmet kellene fordítania. Egyes kommentátorok felszólítják a NATO-t, hogy általában nagyobb erőfeszítéseket tegyen a kibertámadásokkal szemben sebezhető rendszerek, köztük a kritikus hálózatok és a C3-rendszerek ellenálló képességének növelésére (Besch 2018b; Afina et al. 2020).

Végül pedig úgy tűnik, hogy a brit agytrösztök a fenyegetések **regionális** megoszlását kifejezetten északi szemszögből vizsgálják. Míg a déli tagok migrációval, terrorizmussal és a Földközi-tenger körüli instabilitással kapcsolatos aggodalmait időnként megemlítik, kevés konkrét javaslatot tesznek arra vonatkozóan, hogy a NATO mint szervezet mit tehetne ezekkel kapcsolatban. Legjobb esetben a NATO segíthet más nemzeteknek a MENA-régióban való védekezésben és az erők kiképzésében (Besch/Bond 2018; Efstad/Tamnes 2019; Olsen 2020), vagy támogathatja a Líbiában történő, robább békefenntartást, amint a Törökországgal fennálló belső feszültségek megoldódnak (Scazzieri 2021). Ezzel szemben egyes kommentátorok az északi területet olyan régiónak tekintik, amelyben a NATO-nak fokoznia kellene védelmi erőfeszítéseit. Oroszország egy ideje már aktívan tevékenykedik az ~~Északkelet~~ Északkeleten, Kína "sarkvidékközeli

államnak" nevezte magát, és az Északi-sarkvidék, illetve a tágabb északi térség (beleértve a balti államokat is) stratégiai jelentőségű a NATO számára, mivel fontos a kereskedelmi és kommunikációs útvonalak szempontjából. Ráadásul a NATO katonailag sebezhető északon a "GIUK rés" révén. Tekintettel erre a helyzetre, egyes kommentátorok azt javasolják, hogy a NATO (és az Egyesült Királyság) fordítson nagyobb figyelmet a régióra (Kennedy-Pipe/Depledge 2019), és fejlesszen ki erő-

es és képességeinek megfelelően (Boulègue 2018; Efstad/ Tamnes 2019: 1617), de anélkül, hogy a régiót militarizálnák (Boulègue 2019b).

HIVATKOZÁSOK

Afina, Yasmin/Inverarity, Calum/Unal, Beyza (2020): A NATO parancsnoki, irányítási és kommunikációs rendszereinek kiberelellő képességének biztosítása. London, Chatham House.

Barrie, Douglas et al.

- (2019): *Defending Europe: Scenario-Based Capability Requirements for NATO's European Members*. London, International Institute for Strategic Studies; <https://www.iiss.org/blogs/research-paper/2019/05/defending-europe> (hozzáférés: 2020. december 22.).
- (2020): *European Defence Policy in an Era of Renewed Great-Power Competition*; <https://www.iiss.org/blogs/research-paper/2020/02/the-future-of-european-defence> (hozzáférés: 2021. január 28.).

Béraud-Sudreau, Lucie/Childs, Nick (2018): Az USA és a NATO szövetségeseinek hazugságai: Costs and Value. *Military Balance Blog*; <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/07/us-and-nato-allies-costs-and-value> (hozzáférés: 5 március 2021).

Béraud-Sudreau, Lucie/Giegerich, Bastian (2018): in: *Prospect Magazine*; <https://www.prospectmagazine.co.uk/world/is-natos-2-percent-target-fit-for-purpose> (hozzáférés: 2021. március 5.).

Besch, Sophia

- (2018a): *Védelmi kiadások a NATO-ban: Stop Convincing Trump, Start Convincing Europeans*. London, Centre for European Reform.
- (2018b): *Az európai hálózatok védelme: Mit tehet a NATO?* London, Centre for European Reform; <https://www.cer.eu/insights/protecting-european-networks-what-can-nato-do> (hozzáférés: 2020. március 14.).
- (2019): *Megdöbbszentő a stratégiai autonómia? Applaud It Instead*. London, Centre for European Reform.

Besch, Sophia/Bond, Ian (2019): *NATO at 70: Twilight Years or a New Dawn?* London, Centre for European Reform; <https://www.cer.eu/insights/nato-70-twilight-years-or-new-dawn> (hozzáférés: 2021. március 14.).

Besch, Sophia/Scazzieri, Luigi (2020): *Európai stratégiai autonómia és egy új transzatlanti alku*. London, Centre for European Reform; <https://www.cer.eu/publications/archive/policy-brief/2020/european-strategic-autonomy-and-new-transatlantic-bargain> (hozzáférés: 2021. március 14.).

Bond, Ian (2019): *NATO: Agyhalott, vagy csak pihen?* London, Centre for European Reform.

Boulégué, Mathieu

- (2018): A NATO-nak stratégiára van szüksége Oroszországgal szemben az Északi-sarkvidéken és a Fekete-tengeren. Chatham House Expert Comment; <https://www.chathamhouse.org/2018/07/nato-needs-strategy-countering-russia-arctic-and-black-sea> (hozzáférés: 2021. március 14.).
- (2019a): Oroszország és a NATO: A Dialogue of Differences. Chatham House Expert Comment; <https://www.chathamhouse.org/2019/04/russia-and-nato-dialogue-differences> (hozzáférés: 2021. március 14.).
- (2019b): *Kemény hatalom kezelése "alacsony feszültségű" környezetben*. London, Chatham House; <https://www.chathamhouse.org/2019/06/russias-military-posture-arctic> (elérés: 2020. december 22.).

Caughley, Tim/Afina, Yasmin (2020): *NATO és a nukleáris fegyverek elterjedésének megakadályozásának és leszerelésének keretei: Az atomszorompó-szerződés 10. felülvizsgálati konferenciájának kihívásai*. London, Chatham House; <https://www.chathamhouse.org/2020/05/nato-and-frameworks-nuclear-non-proliferation-and-disarmament> (hozzáférés: 2020. december 22.).

Chevallereau, Patrick

- (2019): A NATO és a "bomlasztó" francia elnök. RUSI Commentary; <https://rusi.org/commentary/nato-and-disruptive-french-president> (hozzáférés: 2021. március 9.).
- (2020): A féreg a gyümölcsben van: A NATO-n belül felemelkedő stratégiai ellenség. RUSI Commentary;

<https://rusi.org/commentary/worm-fruit-rising-strategic-foe-inside-nato> (hozzáférés: 2021. március 11.).

Efjestad, Svein/Tamnes, Rolf (2019): I. A NATO tartós jelentősége. *Whitehall Papers*, 95(1): 8-25.

Efstathiou, Yvonne-Stefania

- (2018): Mire való az atlanti közösség, és van-e még szükségünk rá? Atlantic Community; <https://atlantic-community.org/what-is-the-atlantic-community-for-and-do-we-still-need-need-illet/> (hozzáférés: 2021. március 8.).
- (2019): European Strategic Airlift: A Work in Progress. *Military Balance Blog*; <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2019/01/european-strategic-airlift> (hozzáférés: 2021. március 8.).

Európai vezetői hálózat (2020): ELN-csoport nyilatkozata:

A Nyitott Égbolt Szerződés megmentése; <https://www.europeanleadershipnetwork.org/group-statement/eln-group-statement-saving-open-skies-treaty/> (hozzáférés: 2021. március 26.).

Fix, Liana/Giegerich, Bastian/Kirch, Theresa (2019): *European Security in Crisis: Mi várható, ha az USA kivonul a NATO-ból.* Hamburg, Körber-Stiftung; <https://www.iiss.org/blogs/research-paper/2019/09/european-security-us-nato> (hozzáférés: 2021. március 5.).

HM kormány (2021): *Global Britain in a Competitive Age: The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy*; https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/969402/The_Integrated_Review_of_Security_Defence_Development_and_Foreign_Policy.pdf (hozzáférés: 29. o.) március 2021).

Kendall-Taylor, Andrea/Edmonds, Jeffrey (2019): IV. The Evolution of the Russian Threat to NATO, in: *Whitehall Papers* 95(1): 54-66.

Kennedy-Pipe, Caroline/Depledge, Duncan (2019): In: Nagy-Britannia, Észtország és a tágabb észak. in: *RUSI Commentary*; <https://rusi.org/commentary/britain-estonia-and-wider-north> (hozzáférés: 2021. március 11.).

Kundnani, Hans (2019): A NATO megőrzése érdekében Nagy-Britanniának segítenie kell a NATO megerősítésében. Chatham House Expert Comment; <https://www.chathamhouse.org/2019/04/preserve-nato-britain-must-help-reinvent-it> (hozzáférés: 14.14.) március 2021).

Legarda, Helena/Nouwens, Meia (2019): In: A NATO-nak szüksége van Kína-politikára: *The Diplomat*; <https://thediplomat.com/2019/07/nato-needs-a-china-policy/> (hozzáférés: 2021. március 8.).

Morrison, Tim/Heinrichs, Rebecca (2020): Reaffirming NATO to Protect Transatlantic Security, in: *RUSI Commentary*; <https://rusi.org/commentary/reaffirming-nato-protect-transatlantic-security> (hozzáférés: 2021. március 12.).

Nouwens, Meia/Legarda, Helena (2020): *China's Rise as a Global Security Actor: Implications for NATO.* London, International Institute for Strategic Studies; <https://www.iiss.org/blogs/research-paper/2020/12/chinas-rise-as-a-global-security-actor> (hozzáférés: 2020. december 22.).

Olsen, John Andreas

- (2019): Bevezetés: Század szövetsége, in: Bevezetés: Egy szövetség a 21. századra: *Whitehall Papers* 95(1): 3-7.
- (2020): NATO@71, in: *RUSI Commentary*; <https://rusi.org/commentary/nato71> (hozzáférés: 2021. március 11.).

Parakilas, Jacob (2019): In: Don't Count on NATO to Save Liberal Values: *Chatham House Expert Comment*; <https://www.chathamhouse.org/2019/04/dont-count-nato-save-liberal-values> (hozzáférés: 2021. március 15.).

Pothier, Fabrice (2019): in: *ISS Analysis*; <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2019/04/five-challenges-for-nato> (hozzáférés: 2021. március 8.).

Raine, Sarah (2019): in: *ISS Analysis*; <https://www.iiss.org/blogs/analysis/2019/01/four-key-challenges-nato> (hozzáférés: 2021. március 8.).

Roberts, Peter

- (2019): NATO vs Oroszország 70 évesen, in: *RUSI Commentary*; <https://rusi.org/commentary/nato-vs-russia-70> (hozzáférés: 2021. március 9.).
- (2020): NATO 2030: Nehéz idők előttünk, in: *RUSI Commentary*; <https://rusi.org/commentary/nato-2030-difficult-times-ahead> (hozzáférés: 2021. március 11.).

Scazzieri, Luigi (2021): *Sazzierieri: A NATO mediterrán válságának megfékezése*. London, Centre for European Reform.

Schake, Kori (2019): In: *The Atlantic. Ideas*; <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2019/11/charles-de-gaulle-lives-again/601618/> (hozzáférés: 2021. március 8.).

Shea, Jamie (2020): *Az Egyesült Királyság és az európai védelem: Will NATO Be Enough?*, The Foreign Policy Centre; <https://fpc.org.uk/the-uk-and-european-defence-will-nato-be-enough/> (hozzáférés: 2021. március 18.).

Stickings, Alexandra (2020): *Stickings: A világűr mint operatív terület: What Next for NATO?* In: *RUSI Newsbrief*; <https://rusi.org/publication/rusi-newsbrief/space-operational-domain-what-next-nato> (hozzáférés: 2021. március 9.).

UNA-UK (2017): *Keeping Britain Global? Az Egyesült Királyság szerepének megerősítése a világban*. London, UNA-UK; https://una.org.uk/sites/default/files/Keeping%20Britain%20global/UNA_KeepBritGlobal_20170502_web.pdf (hozzáférés: 2021. március 26.).

Unal, Beyza (2019): *A NATO űrbázisú stratégiai as-setek kibiztonsága*. London: Chatham House; <https://www.chathamhouse.org/2019/07/cybersecurity-natos-space-based-strategic-assets> (hozzáférés: 2020. december 22.).

Williams, Heather (2021): *U.K. Nuclear Weapons: A számokon túl*, in: *War on the Rocks*. Április 6.; <http://warontherocks.com/2021/04/u-k-nuclear-weapons-beyond-the-numbers/> (hozzáférés: 2021. május 5.).

ORSZÁGOS
ESETEK NEM
NATO-ÁLLAMOK

OROSZORSZÁG ÉS A MEGOSZTÓ VITA A NATO KÉRDÉSÉBEN

Hans-Joachim Spanger

A FENYEGETETTSÉG ÉRZÉKELÉSE: VEGYES KÉP - MINDEN TEKINTETBEN

A moszkvai politikai osztályon belül évek óta változatlan konszenzus van abban, hogy a NATO problémát jelent Oroszország számára, hogy a NATO bővítése ezt a problémát fokozza, és hogy az orosz biztonsági érdekeket Európában egy olyan páneurópai biztonsági rendszer szolgálja a legjobban, amelybe Oroszországot egyenrangú félként vonják be.

Ez a hozzáállás már 1993/1994-ben gyökeret vert, amikor a NATO tárgyalni kezdett új kelet-közép-európai tagok felvételéről. Néhány hónap alatt kialakult mindaz az érv, amely az orosz kritikát alkotja, és amely ma is meghatározza a NATO-ról és bővítési terveiről szóló vitát. A panasz az, hogy a Varsói Szerződéssel ellentétben a Nyugat a hidegháború végén nem volt hajlandó felbontani katonai szövetségét. Ez azt tükrözi, hogy nem értékeli Oroszország döntő hozzájárulását a háború befejezéséhez, ehelyett továbbra is a feltételezett győzelmet ünnepli. Ez az arrogáns hozzáállás megfelel a Nyugat megszegett ígéreteinek, hogy nem bővíti egyoldalúan szövetségének hatókörét, összhangban az 1990-es párizsi KGB Charta szellemével, amely mellett konkrétan elkötelezte magát a német egyesítésről szóló Kettő plusz Négyes tárgyalások keretében. Oroszország nemzeti érdekeire is utalnak, mert a NATO a bővítéssel szándékosan marginalizálja politikailag az Orosz Föderációt, az európai perifériára szorítja, és egy minőségileg

a katonai kapacitás új szintje, még ha a szövetség nem is mégis akut katonai fenyegetést jelentenek (vö. Spanger 2012).

Ahogy a múltban, Oroszország NATO-val való konfrontációja tehát magában foglalja mindazokat az

alapvető problémákat és elképzeléseket, amelyekkel a moszkvai politikai osztály a Szovjetunió megszűnése után szembesült: az ország nemzetközi közösségben elfoglalt helyével kapcsolatos bizonytalanságtól kezdve azon kérdésig, hogyan és milyen eszközökkel tudja Moszkva elképzelhető módon befolyásolni a saját határain kívüli fejleményeket, és azt is, hogy - ami a pu-

rengeteg elemzést és kommentárt eredményezett, ezért itt csak a vita tömör összefoglalóját lehet bemutatni.

A moszkvai politikai osztályban mintegy tíz éve az a nézet uralkodik, hogy Oroszország "független hatalmi központként" alakította ki magát, miután "geopolitikai kiütésén" túljutott (Lukjanov 2010).² Ebből az alapállásból azonban nem feltétlenül következik, hogy Oroszország miként vállalhatja ezt a szerepet a nemzetközi rendszerben, és mit jelent ez a NATO-hoz való viszonyra nézve, kivéve egy dolgot: Oroszország NATO-hoz való csatlakozásának - és a vele együtt járó kollektív biztonsági szervezetté való átalakulásának - minden gondolata mára idejétmúlt.

Itt azonban véget ér a konszenzus, mert az orosz biztonsági vitában nagyon eltérően ítélik meg a NATO által jelentett fenyegetés pontos jellegét, és még inkább azt, hogy hogyan kell a NATO-val szemben fellépni. Vegyük például azt az alapkérdést, hogy van-e egyáltalán jövője a NATO-nak, és hogyan néz ki. Donald Trumpnak a szövetséggel szembeni semmibe vétele különösen bizonyos optimizmust keltett egyes orosz agytrösztökben. Timofei Bordachev a Higher School of Economics (HSE) munkatársa például azzal a merész állítással állt elő, hogy "maga a NATO már történelmi relikvia" (Bordachev 2019), amellyel a párbeszéd Oroszország számára már nem éri meg. Ám ugyanezen a platformon, a Valdai Klubban publikáló Igor Istomin, a Moszkvai Állami Nemzetközi Kapcsolatok Intézetének (MGIMO) munkatársa ellentmond: "Az alapján ítélve, hogy

önkényuralom fokozatos kialakulásával még inkább kiegészült - hogyan tudja magát megvédeni a kívülről, nevezetesen a Nyugatról érkező indokolatlan befolyástól.¹ Ez a dilemma

¹ Ez utóbbi a kezdetekkel ellentétben jött létre, amikor mindkét oldal "nemcsak a közös érdekeken, hanem a közös értékeken alapuló együttműködés kialakítására törekedett" (Zagorsky 2017: 138). Az akkori orosz

Kozyrev külügyminiszter ez így hangzott: "Könnyen lehet, hogy a NATO keleti bővítésének ma már sokat vitatott kérdése a partnerség dinamikus továbbfejlesztése, valamint a KSZK és a NAKC keretében történő együttműködés révén kevésbé lesz égető probléma" (Kozyrev 1994: 6). Egy korai kritikus, például Szergej Karaganov számára ez visszatekintve "a 'gazdag nagybácsik' kedvében jární akarás kifejeződése volt az 1990-es években, az intelligencia hiánya, azaz a butaság, vagy egyszerűen a gyengeség", és így Oroszország "társfelelőssége az európai konfrontáció újjáéledésében" (Karaganov 2019b). Vlagyimir Putyin a 2017-es Valdai-találkozón világossá tette, hogy osztja ezt a nézetet, mert "a legsúlyosabb hibánkat a Nyugattal való kapcsolatokban az, hogy túlságosan bíztunk bennetek" (Putyin 2017).

- 2 Vagy Dmitrij Trenin (2009: 4f), a Carnegie Center munkatársa szavaival élve:

"Oroszország saját jogán nagyhatalomként definiálta magát, globális hatalommal. Jelenlegi célja, hogy teljes jogú világhatalommá váljon, a huszonegyedik század globális rendszerének egy maroknyi, többé-kevésbé egyenrangú szereplőjének egyikévé. A cél az, hogy a XXI. században világhatalommá váljon. (...) A cél egy kevésbé USA/nyugat központú rendszer létrehozása".

De "[u]nlike the Soviet Union, Russia this time took 'the

a megtett lépései, nem pedig a retorikája, a NATO újra egy teljesen életképes szervezet" (Istomin 2019). Minden nehézsége ellenére "a NATO továbbra is a transzatlanti koordináció központi intézménye marad, amely a hatalom szomszédos régiókra való kivetítését is biztosítja", és "[a] nor- matív konszenzus felbomlásával kapcsolatos közelmúltbeli apokaliptikus várakozások túlzónak tűnnek" (Istomin/Bolgova 2018: 5, 47). Andrej Kortunov az Orosz Nemzetközi Ügyek Tanácsától (RIAC) egy lépéssel tovább megy, és azt állítja, hogy "egyszerűen visszatérni egy NATO nélküli világba nemcsak lehetetlen, hanem nem is kívánatos, mivel a múlt világa soha nem volt ideális a jövő számára". Ez annál is inkább igaz, mivel a NATO alternatívái semmiképpen sem kell, hogy jobbak legyenek Oroszország számára:

Vajon jobb lesz-e, ha Törökország vagy Németország saját atomfegyverek beszerzésén kezd el gondolkodni, miközben Poland megpróbál létrehozni egy oroszellenes "három tenger" katonai és politikai szövetséget, egyesítve Közép-Európa államait? Jobb lesz-e, ha az Egyesült Államok egy másik elnöke kiderül, hogy teljesen mentes a NATO multilaterális szabályai és eljárásai által rá rótt kötelezettségek és korlátozások alól? (Kortunov 2019a)

A NATO-ról alkotott eltérő nézetek mindenekelőtt egy dolgot fejeznek ki: mélyreható különbségeket abban a kérdésben, hogy kié a jövő. Alapvetően két ellentétes álláspont áll egymással szemben. Az egyik oldalon az a túláradó önbizalom, hogy a globális hatalomváltás nyomán a világ már többpólusúvá vált, és néhány nagyhatalom - köztük Oroszország - fogja alakítani a jövő globális rendjét. Ezért Oroszország visszatért. Szergej Karaganov szavaival élve, akinek érvelési módja gyakran jól időzített és a politikai hatás elérésére irányul: "a 2010-es évek valószínűleg a legsikeresebb időszak volt kül- és védelempolitikai szempontból, legalábbis az 1970-es évek óta, amikor a Szovjetunió külpolitikai befolyása és katonai biztonsága a csúcson volt":

A 2010-es években Oroszországnak sikerült megállítania a nyugati szövetségek bővülését, amelyek létfontosságú biztonsági érdekeit veszélyeztették. Szíriában megállították az erőltetett "színes forradalmak" sorozatát, amelyek egész régiókat pusztítottak el. Oroszország előnyös, többek között gazdasági szempontból is előnyös pozíciókat szerzett a Közel-Keleten. De facto szövetséges kapcsolatot épített ki Kínával, ami jelentősen erősíti mindkét ország pozícióit a világrendszerben. (...) Miután Oroszország megkezdte keleti fordulatát, a Nyugathoz, különösen Európához fűződő kapcsolataiban jelentősen megváltoztatta az erőviszonyokat a saját javára. Míg Európa perifériája hajlandó volt a centrum felé gravitálni, és kész volt ezért fizetni, addig Oroszország most egy új, hatalmas eurázsiai térség központjává válik, és visszanyeri eurázsiai identitását.

ESZTERGOMI EMBER SZÖVETSÉG HÍRKOZMÁNYOKÉRT A HÍRKOZÁSOKÉRT
SZÁMÁRA

külgyminiszterium hasonló hangvételű hivatalos nyilatkozatai az elmúlt években bizonyítják. Az agytrösztök túlnyomó többsége viszont a kritikusai szkeptikus, óvatos álláspontját vallja - ez a különbség a NATO-val kapcsolatos ajánlásaikban is tükröződik.

Ez jelentősen eltér egy sokkal szkeptikusabb értékeléssel, amely elismeri Oroszország külpolitikai sikereit, különösen a Közel-Keleten, és elismeri, hogy a globális egyensúly a Nyugat rovására tolódik el. Ugyanakkor komoly fenntartásokat fogalmaz meg azzal kapcsolatban, hogy Andrej Kortunov szerint "Oroszország külpolitikájának anyagi alapjai finoman szólva sem erősödtek meg". Arra is figyelmeztet, hogy minden siker ellenére

"a stratégiai kockázatok itt meghaladják a taktikai előnyöket" (Kortunov 2019b). Andrej Zagorszkij, a Világgazdasági és Nemzetközi Kapcsolatok Intézetének (IMEMO) munkatársa hozzászól, hogy különösen az európai biztonságot illetően az orosz lehetőségek nem jobbak, hanem rosszabbak lettek, "Oroszország esetleges elszigetelődésének (vagy önelszigetelődésének) ~~írta~~ A tényleges választás ma már nem az Oroszországnak a "politikai Nyugatba" vagy a bipoláris rendszerbe való integrálása, hanem Oroszország izolálása és a modus vivendi fenntartásának elfogadása között áll fenn", mint a legjobb lehetőség (Zagorsky 2017: 138).

Ezek a különbségek egy különös paradoxont tárnak fel: Karaganov diagnózisa - vagy inkább víziója - Oroszország "atlantiszi-csendes-óceáni hatalomként" való felemelkedéséről, hogy "a felemelkedő Eurázsia központjává" váljon, egyértelműen megütözködik a moszkvai politikai osztályon, amint azt a Kreml és a történelem jobb oldalán" (Karaganov 2017), mert még a még hangsúlyosabban történelmi szempontból, "Oroszország, még csak nem is teljesen realising it yet, véglegesen kiütötte az alapokat a Nyugat ötszáz éves dominanciájából a világpolitikában, a gazdaságban és a kultúrában" (Karaganov 2019a).

MI A HELYZET A KATONAI FENYEGETÉSEL?

Feltűnő, hogy a NATO közvetlen ~~kat~~ fenyegetésének értékelésében ismét nagyobb az egyetértés - és a higgadság dominál. ³ A magyarázatok azonban ismét különböznek abban, hogy egyesek az orosz katonai képességekre, mások a NATO "viszonylag korlátozott közvetlen katonai de- ployments" (Istomin 2019) Oroszország nyugati határán történő "viszonylag korlátozott közvetlen katonai bevetéseire" (Istomin 2019) hivatkoznak:

"a nyomás valódi szintje valószínűleg korlátozott lesz [lényegesen a hidegháborús szint alatt, amelyhez gyakran hasonlítják a mai helyzetet]. A Nyugat inkább más eszközökre támaszkodik a Moszkvával szembeni növekvő feszültségben" (Istomin/Bolgova 2018: 47). Ez, valamint a folyamatos kommunikáció állítólag azt jelzi, hogy a szövetség nem táplál nagyon fenyegető katonai szándékokat. Az Orosz Stratégiai Tanulmányok Intézetének (RISI) szerzői szerint azonban ez a hibridizáció csak "egy kiterjesztett elrettentési stratégiát jelent, amely a katonai, politikai, információs és gazdasági szférát is magában foglalja" (Kosarev 2020: 17). Általánosabban fogalmazva, a hibrid hadviselés kérdése a NATO és Oroszország közötti kölcsönös ujjal mutogatás tárgyává vált, mindkét fél az ellenfél állítólagos doktrinális változásaira hivatkozik.

³ A NATO legrosszabb esetre vonatkozó elemzéseinek figyelemre méltó kivételével amelyek az Orosz Állam- és Jogtudományi Intézet (RISI) munkáiban találhatóak, és amelyek a NATO keleti szárnyán tapasztalható riasztás tükröképe (lásd például Kosarev 2020).

Karaganov egyetért ezzel, függetlenül attól az

alapfeltevésétől, hogy a NATO eredendően agresszív⁴, és csak hatékony elrettentéssel semlegesíthető: "Oroszország fegyveres erői meglehetősen hatékonyak, és nem hiszem, hogy a NATO-nak egy konfliktus esetén másra kellene számítania, mint egy gyors vereségre, természetesen ha Oroszország minden ehhez szükséges eszközt bevet. De nincsenek arra utaló jelek, hogy a szövetség közvetlen agresszióra készülne. Oroszország ugyanis elegendő elrettentő erővel rendelkezik" (Karaganov 2019b). Az azonban, hogy szerinte miért van jelenleg "akut háború előtti helyzet (...) összehasonlítva a közvetlenül a kubai rakétaválság utáni időszakkal", az ő titka marad (Karaganov 2019c).

Utóbbi érveléssel összhangban ismét egyetértés van abban - és ezt mindenütt hangsúlyozzák -, hogy az Oroszország és a Nyugat közötti konfrontáció jelenlegi légköre olyan öröklött veszélyeket rejt magában, nevezetesen a nem szándékolt katonai eskaláció és a véletlen háború veszélyét, amelyeket közösen kell megfékezni (lásd például az Európa Intézet 2020 című tanulmányt). Ugyanez vonatkozik a

"kialakulóban lévő fegyverkezési verseny" (lásd például Zagorsky 2017: 139), bár Karaganov szerint ez a verseny már véget ért, mielőtt igazán elkezdődött volna: "Oroszország preemtív módon tönkretette az Egyesült Államok reményeit, hogy visszazerezze katonai fölényét, és eddig anélkül nyerte meg a fegyverkezési versenyt, hogy belekeveredett volna" (Karaganov 2019a).

PÁRBESZÉD A NATO-VÁL?

Különösen a RIAC és az IMEMO, de a többi tudományos intézet is, az elmúlt években nem fáradtak bele a nyugati agytrösztökkel való közös megegyezés lehetőségeinek feltárásába minden elképzelhető kombinációban: a közös munkaértekezletektől a számtalan közös politikai javaslatig. Minimális céljuk a fent leírt veszélyek megfékezése és a jelenlegi patthelyzet stabilizálása; maximális céljuk pedig valamiféle "modus vivendi" (Zagorszkij 2017) vagy "pozitív koegzisztencia" létrehozása egy "még egyeztetendő viselkedési szabályokon alapuló egyensúly" (Trenin 2018, 4) értelmében Oroszország és a NATO között. A minimális célt azonnal meg lehet oldani, és kellő rugalmasság és előrelátás mellett mindkét oldalon viszonylag gyorsan megvalósítható. A maximális célt azonban csak a teljesen lerombolt bizalom helyreállítása, a feszültségek csökkentése és a jelenlegi válság leküzdése után lehet elérni. A partnerség helyreállítását viszont belátható időn belül mindenki kizárja.

Ami a minimális célt illeti, szinte valamennyi think tank támogatja a NATO-Oroszország Tanács újraindítását, legalább nagyköveti szinten, de még jobb, ha magasabb szinten és "kiszámíthatóbb ritmusban", ahogyan azt a RIAC és az Európai Vezetői Hálózat közös dokumentumában (Kubiak 2019) megfogalmazzák. Az akadémiai intézetek és a MGIMO Euroatlanti Biztonsági Központja által

kezdeményezett, nyugati akadémikusokkal közös vitacsoport emellett azt javasolja, hogy az 1997-es NATO-Oroszország

- 4 "Ha a demokráciákat nem tudják katonailag megfékezni, akkor az emberi jogok, az etnikai minoritások és maga a demokrácia védelmének zászlaja alatt agresszív cselekményeket követnek el" (Karaganov 2019b).

Az alapító okiratot jobban ki kell használni a "restraint, az átláthatóságot és a bizalomépítő intézkedéseket", és szükség esetén ki kell terjeszteni (Európa Intézet 2020).

Karaganov a HSE munkatársaival együtt itt is egy első pillantásra radikális ellenpozíciót képvisel, demandálva, hogy "Moszkva semmilyen körülmények között nem egyezhet bele az orosz-NATO Tanács keretében folytatott üres politikai párbeszéd folytatásába" (Karaganov 2019b):

Teljesen érthetetlen a NATO-val való politikai párbeszéd fenntartásának szándéka. Nem vittük túl messzire a megbékélési törekvéseinket? Azzal, hogy a múltban hajlandóak voltunk fenntartani egy üres párbeszédet, legitimáltunk egy irreleváns szövetséget, amely már túlhaladta a hasznosságát, és segítettünk neki fennmaradni és terjeszkedni. (Karaganov 2019c)⁶

Máshol elismeri, hogy *faute de mieux az Egység Tanácsot*, akárcsak az EBESZ-t, "instrumentálisan (...) ott lehet használni, ahol hasznos lehet - válságok szabályozására vagy konfliktusok megelőzésére -, de egyébként félre lehet tolni" (Karaganov/ Suslov 2018: 79). Az általa preferált alternatíva "egy modern aktív béke- vagy békemegmentő politika (új nyelvezetre van szükség). Ennek kombinálnia kellene az erős elrettentést a közvetlen fenyegetések re- jekeciójával és a szlogen népszerűsítésével: "Oroszország a béke legfőbb biztosítója, a szovjet fennhatóság és a választás szabadságának védelmezője minden ország és civilizáció számára, az új el nem kötelezett mozgalom és a hegemonizmus megakadályozásának garanciája". (Karaganov 2019a).

Hasonló képződmény figyelhető meg a fegyverzetellenőrzés értékelésében. Különösen a RIAC, amelyet gyakran az elnöke, Igor Ivanov képvisel (pl. Ivanov 2019), valamint az IMEMO, amelyet különösen Alekszej Arbatov képvisel (pl. Arbatov 2019), nem sajnálják az energiát a meglévő fegyverzetellenőrzési rendszerek leállítására és az újakról szóló tárgyalásokért való kiállásra. Karaganov számára viszont ez a folyamat "gyakorlatilag már halott", és ez dicsérendő, mert "a fegyverzetellenőrzési folyamatot al- olyannyira felhasználták a politika és a gondolkodás militarizálására. Leginkább egy mesterséges kritériumon alapult, nevezetesen a felek fegyverzetének és fegyveres erőinek paritásán vagy számszerű egyenlőségén" (Karaganov 2019c). Azonban még ez az extravagáns álláspont sem lehet ennyire komoly, hiszen a HSE egyik nagyjelentésében, amelyet 2019-ben Dmitrij Szuszlovval közösen mutatott be, és amelyet a Külügyminisztériumban nyilvánvalóan jól fogadtak, olyan intézkedéseket szorgalmaz a stratégiai stabilitás biztosítására, amelyek de facto nem jelentenek mást, mint egy par- tálisan átalakított tárgyalásos fegyverzetellenőrzést

- 5 És összhangban a RISI szerzőivel, akik szerint a NATO csak "az erő pozíciójából" hajlandó párbeszédet folytatni Oroszországgal (Kosarev 2020: 16).
- 6 És rámutat: "Hogyan igazolhatjuk most az "egyenlő együttműködés" reményét egy olyan szövetséggel, amely véres összeesküvéssel szennyezte be magát? Ez az irányvonal nemcsak erkölcsileg hibás, hanem gyakorlatilag semmitmondó is, mert a legrosszabbra bátorítja partnereinket" (Karaganov 2019c).

HOGYAN BIRKÓZZUNK MEG A JÖVŐBENI NATO- BŐVÍTÉSSEL?

Itt is érvényesülnek a fentiekben vázolt alapvető nézeteltérések, ugyanakkor aligha kétséges, hogy a NATO nem távolodik el az új tagok felvételére való axiomaticus hajlandóságától, még akkor sem, ha a Balkántól eltekintve jelenleg nem várható bővítés, különösen nem Grúzia és Ukrajna tekintetében. Míg az egyik oldal a NATO-kandidátok aggodalmainak komolyan vételét és az elfogadható megoldások megtalálását szorgalmazza, különösen az Oroszország és a NATO közötti országok számára, addig a másik oldal az erő politikájára épít. Ez utóbbi álláspontot ismét Karaganov fogalmazza meg különösen tömören, mert szerinte Oroszország 2008-ban Grúziában és 2014-ben Ukrajnában adott határozott és katonai támogatással kísért válasza volt az, ami félreérthetetlenül megmutatta a NATO határait: "Oroszország határozottan gyors Krim-foglalásával és a donbasszi lázadás támogatásával megakadályozta a nyugati blokk további terjeszkedését" (Karaganov/Suslov 2018). Ezzel a moszkvai politikai osztály túlnyomó többségét támogatja, akik a NATO további bővülésének megakadályozására irányuló stratégiát képviselik a csatlakozni kívánó országok közötti területi konfliktusok kiélezésével - és szükség esetén fokozásával -. Ez egy olyan nagyhatalmi politika logikáját követi, amely "különleges érdekeket" követel a szomszédos régiókban, de nem sok figyelmet fordít az ott megfogalmazott aggodalmakra és szükségletekre.

A kritikusok azt állítják, hogy a NATO-bővítéssel szembeni hatékony fellépés érdekében sokkal alaposabban kell vizsgálni a "keresleti oldalt", és alaposan meg kell vizsgálni a csatlakozni kívánó országok motivációit. Ezeket rugalmasan kell kezelni, és így korrigálni kell Oroszország korábbi szomszédosságpolitikáját, be- mivel az elmúlt évtizedek "geopolitikai vákuumot" betöltő politikája amúgy sem bizonyult "különösen sikeresnek" (Kortunov 2019a). Andrej Zagorszkij szerint ez a rugalmasság feltételezi a "jelenlegi vita központi ellentmondásának" feloldását, és "egyensúlyt kell találni a szövetségek szabad megválasztásának elve és a többi állam jogos biztonsági érdekeinek figyelembe vételének szükségessége (az egyenlő és oszthatatlan biztonság elve)" között, valamint "olyan biztonsági garanciákat kell nyújtani az Oroszország és a NATO-EU közé szorult országok számára" (Zagorszkij 2017: 139), amelyek lehetővé teszik számukra a szövetségnek kívüli státusz fenntartását.

Itt lép be az EU a képbe. A konfrontáció során Moszkvában szokássá vált a NATO bővítését az EU bővítésével egyenlővé tenni, különösen azért, mert néhány kivételtől eltekintve (Ausztria, Svédország, Finnország) az előbbi rendszeresen megelőzte az utóbbit. Vannak javaslatok a kettő újbóli szétválasztására. Dmitrij Trenin például a "stabil egyensúly" érdekében egy olyan kompromisszumot javasol, amely szerint "a NATO leállít minden további bővítést a posztszovjet térségben, Oroszország pedig felhagy a for- mer szovjet

köztársaságok EU-hoz való közeledésével szembeni ellenvetéseivel" (Trenin 2018). Kortunov még konfliktuscsillapító potenciált is lát az EU "stratégiai autonómiájáról" folytatott vitákban, ami csökkenthetné "a NATO-tagság vonzerejét a posztszovjet államok számára", de cserébe megkövetelné, hogy Oroszország ne tekintse "kizárólag negatívan" az EU állandó strukturált együttműködési (PESCO) programját a biztonság és a védelem területén, ahogyan azt eddig is

eddig megtettük. Legjobb esetben ez akár "az Oroszország és Európa közötti hosszú távú védelmi együttműködés alapjait is lefektetheti a rendkívül mérgező Oroszország-NATO kapcsolatok keretein kívül" (Kortunov 2019a). És még Karaganov is, aki 2010 körül "utolsó esélyként" az "Európai Uniót" szorgalmazta (Karaganov 2010), és aki ma az EU-t zsákutcába jutottnak tartja, a NATO-n túl - de "a nagyobb eurázsiai fejlődési, együttműködési és biztonsági tér kiépítésére irányuló erőfeszítések részeként" - lát együttműködési lehetőségeket (Karaganov 2019b). A horizonton még ambiciózusabb célok jelennek meg "egy Kína-Oroszország-Európa béke- és fejlődési háromszög formájában, amelyen belül Oroszország összekötő és kiegyensúlyozó hatalomként működne" (Karaganov/Suslov 2018: 79).

MILYEN SZEREPET KAP KÍNA?

Ami Kína szerepét az Oroszország-NATO egyenletben, ismét nagyobb az egyetértés. A Kínával való virágzó ~~kapcsolat~~ nem csak gazdasági okokból nélkülözhetetlenek - elvégre Kína évek óta Oroszország legfontosabb kereskedelmi partnere -, hanem geostratégiai biztosítékként is, amelyet Kína erőttöbbszörözőként kínál. Az ezzel együtt járó, mindkét fél számára kívánatos - bár változó korlátok között - egyensúlyozás az Egyesült Államokkal szemben azonban legalább fedezetet, ha nem is egyensúlyozást igényel Kínával szemben is. Ez annál is inkább igaz, mivel a kétoldalú kapcsolatokban az egyensúly folyamatosan Kína javára tolódik el; ezt Moszkvában senki sem titkolja.

Ennek fényében érthető, hogy az új kétpólusúság gondolata, amely Washington és Peking szembenállásában egyre világosabbá válik, az orosz stratégiai közösségben kevés lelkesedéssel találkozik, mert ez azzal a veszéllyel járna, hogy Oroszország alanyból tárgy lesz. Mert, ahogy Andrey Gromyko, az Akadémia Európa Intézetének munkatársa megjegyzi, az ilyen "pólusoknak csak egy vitathatatlan vezetője lehet" és "A Kína-Oroszország kapcsolatok nagyrészt aszimmetrikusak Kína javára" (Gromyko 2020), ebben a konstellációban csak egy vesztes lehet.

Ez az ambivalencia még Karaganovnál is megfigyelhető, aki évek óta erőteljesen támogatja Oroszország "keletre fordulását". Egyfelől üdvözi a Kínával való "de facto szoros szövetséget" (Karaganov 2017), másfelől azonban ő is látja a két ország közötti növekvő aszimmetriából eredő kockázatokat: "Kínának most szüksége van ránk. De ahogy gazdaságilag, és ami a legfontosabb, katonailag egyre erősebbé válik, objektíve egyre kevésbé lesz hajlandó figyelembe venni az érdekeinket. Peking keményebb politikát kezdhet folytatni". Az ő megoldása: "integrálni a Nagy-Eurázsia-koncepción belüli egyensúlyok és intézmények rendszerébe" (Karaganov 2019a).

Ez az egyik ~~titkos~~ egyetértési pont Andrej Kortunovval, aki szintén "multilateralizmust" sürget Kínával, és a kétoldalú hatalmi eltolódásra való tekintettel kimerítettnek tartja az eddig közösen szorgalmazott "multipolaritás" lehetőségeit (Zhao/Kortunov 2020). A probléma az, hogy Kína eddig kevés hajlandóságot mutatott arra, hogy engedje meg magának, hogy

multilaterálisan integrálódjon, amit éppúgy Prokrusztész medrének tekint, mint Oroszország, amely a Nyugattal való kapcsolatában igyekszik levetkőzni. Legalábbis némi megkönnyebbülést jelent, néhány szakértő részéről: a NATO átalakulása a "globális biztonsági szervezetet" valószínűtlennek tartják, ezért a NATO-val kapcsolatos, Moszkvában oly népszerű riogatók nem biztos, hogy megalapozott (Istomin/Bolgova 2018: 4). A RISI szerzői azonban itt sem értenek egyet, és azt állítják, hogy a NATO a "destabilizáló hibridizáció" irányába mutató törekvése során a világ egyre több régióját és egyre több tevékenységi területet kíván lefedni (Kosarev 2020: 42).

HIVATKOZÁSOK

Arbatov, Alexey (2019): A fegyverzetellenőrzés új korszaka: Október 24., https://carnegie.ru/commentary/80172?mc_cid=4b57ed8c32&mc_eid=d9c7adc669 (hozzáférés: 2021. május 20.).

Bordachev, Timofei (2019): Az aranykalapács: Mi a baj a NATO-val? március 24., in: <http://valdaiclub.com/a/highlights/the-golden-hammer-what-s-wrong-with-nato> (hozzáférés: 2021. május 20.).

Gromyko, Andrey (2020): május 8., in: <https://russiancouncil.ru/en/analytcs-and-comments/analytcs/illusions-of-a-new-bipolarity> (hozzáférés: 2021. május 20.).

Európa Intézet, ISKRAN (2020): A NATO-Oroszország katonai kockázatsókkentéséről szóló szakértői párbeszéd résztvevőinek ajánlása. in Europe, december, https://www.europeanleadershipnetwork.org/wp-content/uploads/2020/12/Russia-NATO-Statement_25-03-21.pdf (hozzáférés: 2021. május 20.).

Istomin, Igor (2019): Déjà Vu All Over Again? A NATO újra felfedezi gyökereit, április 3., in: <http://valdaiclub.com/a/highlights/deja-vu-all-over-again-nato> (hozzáférés: 2021. május 20.).

Istomin, Igor/Bolgova, Irina (2018): *A NATO jövője*: Jelentés, október. Moszkva, Valdai vitaklub.

Ivanov, Igor (2019): Ivanovov: Nukleáris katasztrófa: Mítosz vagy valóság? Február 1., in: <http://russiancouncil.ru/en/analytcs-and-comments/interview/nuclear-catastrophe-myth-or-reality> (hozzáférés: 2021. május 20.).

Karaganov, Szergej

- (2010): Союз Европы: последний шанс? [Európai Unió: utolsó esély?] in: *Gazeta* 9. július, in: <https://rg.ru/2010/07/09/karaganov.html> (hozzáférés: 2021. május 20.).
- (2017): A győzelmek éve. What's Next? in: *Rosszjizskaja gazeta* 15. január, <http://karaganov.ru/en/publications/427> (hozzáférés: 2021. május 20.).
- (2019a): Hová menjünk és kivel menjünk: Oroszország külpolitikája az új évtized küszöbén, in: *Rosszjizskaja Gazeta*, december 26.; <http://karaganov.ru/en/publications/537> (hozzáférés: 2021. május 20.).
- (2019b): 70. évforduló, Post Factum, in: *Rosszjizskaja Gazeta*, április 21.; <http://karaganov.ru/en/publications/516> (hozzáférés: 2021. május 20.).
- (2019c): A békéért folytatott küzdelemről, in: *International Affairs* (Moszkva) April.

Karaganov, Szergej/Szuszlov, Dmitrij

- (2018): *A New World Order: A View from Russia*, in: Peter Schulze (szerk.), *Multipolaritás: a diszharmónia ígérete*. Frankfurt, Campus.
- (2019): (Helyzelemzés, amelyet a Nemzeti Kutatási Egyetem - Felsőfokú Közgazdasági Egyetem Világgazdasági és Nemzetközi Ügyek Kara és a Kül- és Védelempolitikai Tanács készített az orosz Külügyminisztérium és az Állami Duma Nemzetközi Ügyek Bizottsága támogatásával).

Kortunov, Andrej

- (2019a): How to Stop NATO, december 3., in: <https://russiancouncil.ru/en/analytcs-and-comments/analytcs/how-to-stop-nato> (hozzáférés: 2021. május 20.).
- (2019b): november 5., in: <https://russiancouncil.ru/en/analytcs-and-comments/analytcs/russia-is-winning-but-here-s-the-catch> (hozzáférés: 2021. május 20.).

Kosyrew, Andrej (1994): *Rußland und die NATO*: NATO-Brief, augusztus.

Kubiak, Katarzyna (szerk.) (2019): *A stabilabb NATO-Oroszország kapcsolat felé*. Euroatlanti biztonsági jelentés. Moszkva, Az Orosz Nemzetközi Ügyek Tanácsa.

Kósarev, V. A. et al. (2020): Проблемы трансформации НАТО на современном этапе [Problems of NATO's transformation at the present stage], in: <https://riss.ru/documents/861/8cfdec12ca3c4d479db56a0fef7c9bb7.pdf> (hozzáférés: 2021. május 20.).

Lukjanov, Fjodor (2010): Gorbacsov elhagyott "európai otthona", in: *The Moscow Times*, március 17.

Putyin, Vlagyimir (2017): Szocsi, október 19., in:
<http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/55882>
(hozzáférés: 2021. május 20.).

Spanger, Hans-Joachim, (2012): in: Russland und die NATO:
dauerhaft getrennt gemeinsam? in: Eler, Gernot/Schulze,
Peter W. (szerk.),
*Die Europäisierung Russlands. Moskau zwischen
Modernisierungspartnerschaft und Großmachtrolle.*
Frankfurt, Campus: 115-149.

Trenin, Dmitri (2009): Oroszország érdekszférái, nem befolyási szférái,
in: Russia's Spheres of Interest, not Influence: The
Washington Quarterly 32 (4).

Trenin, Dmitri (2018): Dmitrin Dmitrin: *European Security:
European Security. A viszonyok kezelésétől egy új
egyensúlyi helyzetig.* Moszkva, Carnegie Moszkvai Központ.

Zagorsky, Andrey (2017): Oroszország in системе
европейской безопасности [Oroszország az európai biztonsági
rendszerben]. Moszkva, IMEMO RAS.

Zhao, Huasheng/Kortunov, Andrey (2020): A közelgő
bipolaritás és annak következményei: Views from China
and Russia, november 23., in:
[https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-
comments/analytics/the-coming-bipolarity-and-its-
implications-views-from-china-and-russia](https://russiancouncil.ru/en/analytics-and-comments/analytics/the-coming-bipolarity-and-its-implications-views-from-china-and-russia) (hozzáférés:
május 2021. 20.).

UKRÁN VITA A NATO JÖVŐJÉRŐL

Mikhail Polianskii

Az elmúlt években Ukrajna nem fogalmazott meg világosan körvonalazott és artikulált globális külpolitikai stratégiát, hanem inkább egy sor prioritásra összpontosított (Gaber et al. 2020: 5). Ez nagyrészt azzal függ össze, hogy Ukrajnát évek óta az Oroszországgal való konfliktus foglalkoztatja, amelyre a NATO (és az ahhoz való csatlakozás) tekinthető a végső megoldásnak. Az agytrösztök és a nem kormányzati szervezetek tájképét tehát jelentősen meghatározza ez a téma. A NATO-ról szóló diskurzus kialakításában részt vevő fő intézetek közé tartozik a Nemzeti Stratégiai Tanulmányok Intézete (NISS), az "Ukrán Prizma" Külpolitikai Tanács (UP), a Razumkov Központ (RC) és a Nemzetközi Politikai Tanulmányok Központja (ICPS). Emellett számos egyetemi kutatószervezet tudósai is részt vesznek a kutatásban. A legtöbbjük feltétel nélkül NATO- és Nyugat-párti álláspontot képvisel, kivéve az ICPS-t, amely mérsékelt álláspontot képvisel mind az euroatlanti integrációval, mind az Oroszországgal való kapcsolatokkal kapcsolatban.

Az ukrán közbeszédben a NATO-ról szóló viták sok tekintetben egyet jelentenek az Egyesült Államokkal való kapcsolatokkal, mivel Kijev ambiciózus célt tűzött ki maga elé. Ukrán szakértők szerint azonban ennek előfeltétele, hogy Oroszország újra jelentős biztonsági kihívást jelentsen az egész eu-roatlanti térség számára, ami Ukrajnát nyugati bástyává tenné Moszkva harcias és agresszív külpolitikájának megfékezésére (Getmanchuk/Solodkyy/Porchkhidze 2020: 9).

Miután közel 25 éves függetlensége alatt "el nem kötelezett" külpolitikát folytatott, a 2014-es válság hatására Ukrajna stratégiai kultúrájában jelentősen megnőtt a transzatlanti orientáció iránti elkötelezettség, beleértve a NATO-tagságra való törekvést is (Glebov 2017: 49-50). Jelenleg a külpolitikai szakértők túlnyomó többsége egyetért abban, hogy (a NATO-csatlakozáshoz vezető út) három fő kül- és biztonságpolitikai cél elérésében segítené Ukrajnát: (i) hiteles elrettentő erőt nyújtson fő geopolitikai fenyegetésével, ~~Oroszág~~ szemben; (ii) modernizálja fegyveres erőit és haditengerészetét; és végül (iii) visszaállítani a teljes ukrán szuverenitást Donbasszban és a Krímben (Kravcsenko 2021). Ugyanakkor Ukrajna nem csak katonai és külpolitikai szemüvegen keresztül szemléli euroatlanti integrációs törekvéseit, hanem a NATO-tagsághoz vezető utat olyan erőteljes mechanizmusnak is

tekinti, amely segítené abban, hogy végre fordítson a kockán belföldön, leginkább a korrupció elleni küzdelemben.

Ukrajna új elnöke, Volodimir Zelenszkij egyre inkább támogatja a NATO-tagságra való törekvést belpolitikai célokra. Bár néha kritizálják a NATO-hoz való "tétlen hozzáállása" miatt, a szövetséggel való kapcsolat sikeres folytatását az Éves Nemzeti Program (ANP) és a Megnövelt Esélyek Partnersége (EOP) megvalósításán keresztül az agytrösztök minden oldala elismerte (Litra/Get- manchuk 2020: 38). Ezek a programok az Ukrajna és a NATO-államok közötti hírszerzési információcsere intenzívebbé tételét, valamint az ország légierejének és haditengerészetének reformját irányozzák elő. Ami az utóbbit illeti, egyes szakértők a part menti védelem megerősítésére egy kisméretű, manőverező hajókból álló "szűnyogflotta" létrehozását vetítik előre (amely nemrégiben bekerült Ukrajna haditengerészeti stratégiájába 20352), és amelyben a NATO (elsősorban az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság) fontos szerepet játszhatna a katonai személyzet kiképzésével (Bertels- mann Stiftung 2020: 24). Ebből a "pragmatikus" megközelítésből azonban hiányzik egy olyan elképzelés, hogy miként lehetne leküzdeni a NATO felé vezető út legnagyobb akadályát, nevezetesen a Krímet és a donbássi konfliktust.

A DONBÁSSZI ÉS KRÍMI KONFLIKTUS MEGOLDÁSA

Azok a gyerekek, akik 2021. szeptember 1-jén mennek először iskolába, az első olyan generáció lesznek, akik számára Ukrajna egész életükben "idegen ország" volt. Az ukránok egyértelműen elégedetlenek a status quo-val, ugyanakkor a konfliktusok megoldásának patthelyzetébe való belefáradás egyre kézzelfoghatóbbá válik. Bár egyesek még mindig amellett érvelnek, hogy a Krím és a Donbassz Ukrajnába való visszacsatolását együtt kell megoldani (Lytvynenko 2020), mások már úgy vélik, hogy ezeket a két területet egymástól függetlenül kell kezelni. Számukra gazdasági és katonai okokból a Donbassz az abszolút prioritás, míg a Krímmel később kell foglalkozni. A volt diplomata, jelenleg agytröszt Filip- csuk (ICPS) például azt javasolja, hogy vezessék be a Krím feletti közös kormányzást Oroszországgal, és két évtized múlva tartsanak egy- más népszavazást (Filipcsuk 2017).

A donbássi konfliktus tekintetében a kompromisszumot több okból is kézzelfoghatóbbnak tartják, mint a Krímmel kapcsolatban. Először is, létezik egy működő egyeztetési folyamat a normandiai formátum formájában, az EBESZ elnökletével működő háromoldalú kapcsolattartó csoporttal, technikai kérdésekkel foglalkozó munkabizottságokkal. Továbbá a donbássi katonai konfliktus sokkal sürgetőbb, mivel továbbra is évente több száz ember életét követeli, és súlyos pénzügyi terhet ró a költségvetésre. Mindazonáltal nincs egyetértés abban, hogy van-e értelme az Oroszországgal folytatott párbeszéd folytatásának a jelenlegi formában, vagy meg kell-e reformálni azt (nevezetesen az Egyesült Államok és az Egyesült Királyság bevonásával a többoldalú

formátumokba), hogy további nyomást gyakoroljanak Oroszországra. Az ilyen javaslatok ellenzői

- 2 Elérhető a következő címen: <https://navy.mil.gov.ua/strategiya-vijskovomorskoyh-syl-zbrojnyh-syl-ukrayiny-2035/>

azzal érvelnek, hogy Oroszország ritkán enged a nyomásnak, és talán nagyobb valószínűséggel köt kompromisszumot Németországgal és Franciaországgal, mint más vezető nyugati partnerekkel. Ráadásul azáltal, hogy a NATO-tagok számára tovább delegálják az Oroszországgal folytatott tárgyalásokkal kapcsolatos felelősséget, Kijev azt kockáztatja, hogy csak a Moszkvával való konfliktus kontextusában, nem pedig független szereplőként veszik figyelembe (Dubovik et al. 2021).

A status quo megváltoztatása érdekében Taras Kuzio például amellett érvel, hogy a katonai opciót továbbra is fontolóra kell venni, mivel a szovjet békekötés utáni béketeremtés minden másnak bizonyult, csak hatékonyak nem. Ebben az összefüggésben arról beszél, hogy "fontos leson-t tanult" Azerbajdzsántól, és arról, hogy ez utóbbi tavaly visszafoglalta Hegyi-Karabah egyes részeit (Kuzio 2020). Rámutat, hogy a Minszko-csoport több évtizedes tétlensége után Azerbajdzsán megkérdőjelezte az orosz garanciákat szövetségese, Örményország számára, és bebizonyosodott, hogy azok nem mindig megbízhatóak, mivel Moszkva nem avatkozott be közvetlenül a konfliktusba egy hivatalos CSTO-szövetséges mellett. Emellett hangsúlyozza az erős regionális biztonsági partnerségek kiépítésének fontosságát (különösen Törökországgal, amely Azerbajdzsánnak szállít alkatrészeket katonai drónjaihoz). Végül, de nem utolsósorban Kuzio hangsúlyozta, hogy a Hegyi-Karabahban aratott azerbajdzsáni győzelem a katonai innováció fontosságának gyakorlati demonstrációja az Ukrajnában zajló katonai reformok hátterében.

KAPCSOLATOK OROSZORSZÁGGAL

A szakértők abszolút többsége Oroszországot tekinti Ukrajna legfőbb geopolitikai fenyegetésének. Ezzel kapcsolatban azzal érvelnek, hogy Putyint csak a megfélemezés politikájával lehet megállítani, és hogy a jószomszédi kapcsolatok helyreállítása Oroszországgal Ukrajna számára mindaddig lehetetlen, amíg az ország területi integritása nem áll helyre teljes mértékben (Koretska 2020b: 4). Más szakértők egy kisebb része azonban szintén amellett érvel, hogy pragmatikus okokból fenn kell tartani a párbeszédet és a kapcsolatokat Oroszországgal mindaddig, amíg a teljes jogú NATO-tagság elérhetetlen (Filipchuk/Yaroshenko/Ivashko/Kyian 2017).

Az Oroszországgal való konfliktusban az idő általában Ukrajna ellen dolgozik. Egyes agytrösztek feltételezik, hogy a Nyugaton lassan, de biztosan beáll az "Ukrajna-fáradtság", mivel Donbasszal kapcsolatban nem látszanak kézzelfogható fejlemények (Galouchka 2020: 4). Az ukránok szerint, ha Oroszország fenntartja a pozícióját, mint "semleges közvetítő" a donbássi konfliktusban,

arra várva, hogy a Nyugat elveszítse érdeklődését az ukrainai konfliktus iránt, és így a jövőben kompromisszumkész legyen, a Kijevre nehezedő nyomás tovább fog nőni, ami néha vakmerő lépésekhez vezet, mint például a Zelenszkij-kormány hivatalos elkötelezettsége az úgynevezett "Steinmeier-formula" mellett 2019-ben, ami a polgári zavargások kitöréséhez vezetett (Pashkov 2020).

Ugyanakkor a szakértők úgy vélik, hogy az Egyesült Államok és Oroszország közötti személyes kapcsolatok és csúcstalálkozók szüneteltetése, amelyet a világjárvány vezetett be, némileg enyhítette az elmúlt évek negatív hatásait (Shelest 2021). De még ha a Biden-kormánytól nem is várható az Oroszországgal való kapcsolatok újrendezése, az sem valószínű, hogy az új amerikai kormányzat aktívan törekedni fog Ukrajna NATO-tagságára, mivel a Trump

többek között az úgynevezett "Ukrajna-gate" öröksége még mindig eléggé jelen van (Dubovik et al. 2021). Az ukrán agytrösztök inkább arra számítanak, hogy az új amerikai adminisztráció inkább a klímakérdésekre és a fegyverzetellenőrzésre (például a New START és az iráni nukleáris megállapodás), és kevésbé a kelet-európai kérdésekre fog összpontosítani, még akkor is, ha Oroszország már nem foglal el olyan kiemelt helyet a külpolitikai napirenden (Getmanchuk/Solodkyy/Porchkhidze 2020).

Összességében Ukrajna a NATO-val kapcsolatban nem csak nettó fogyasztóként, hanem a NATO biztonságához való hozzájárulásként is tekint magára, különösen az Oroszország és a NATO közötti szembenállás tekintetében. Az ukrán agytrösztök úgy vélik, hogy Kijev egyedülálló tapasztalattal és tudással rendelkezik a Moszkvával szembeni hibrid hadviselés terén. Az ukrán hadsereg ráadásul olyan tényleges harci tapasztalatokkal rendelkezik az orosz fegyveres erőkkel szemben, amelyekkel csak kevés NATO-tag rendelkezik. Ezt a tudást meg lehetne osztani a NATO résztvevő államokkal közös gyakorlatokon (2020-ban hivatalosan hét ilyen gyakorlatra került sor) (Rohulia 2018: 11-12).

KÉT TŰZ KÖZÖTT: EGYÜTTMŰKÖDÉS KÍNÁVAL ÉS EGYIDEJŰ EURO-ATLANTI INTEGRÁCIÓ?

Bár Oroszország továbbra is a NATO egyik legnagyobb kihívója, egyes ukrán szakértők attól tartanak, hogy Peking újra Moszkvát helyezi az Egyesült Államok fő fenyegetésének az Egyesült Államokra "Kelet felé fordulás". Ez potenciálisan csökkentheti Kijev szerepét a Nyugat számára, mivel a NATO és Oroszország közötti tágabb értelemben vett szembenállásban Oroszország egyik fő ellenfelének tekinti magát (Fakhurdinova 2020: 33-34). Ebben az értelemben Donald Trump elnöksége megerősítette az ukránok legrosszabb gyanúját, mivel Kína mellett Oroszország mint fő geopolitikai fenyegetés mellett a NATO belső összecsapásai (például a GDP 2 százalékának felajánlásáról szóló vita kapcsán) átvették a napirend élén a terjeszkedés helyét (Shelest 2019). A nyugat-európai szövetségeseivel való kapcsolatok befolyozása érdekében az ukránok attól tartanak, hogy a Biden-adminisztráció nem kockáztatja meg a velük való újabb konfliktuspontok kialakulását, ami magában foglalhatja Ukrajna NATO-tagságának aktív előmozdításának leállítását (Getmanchuk/Solodkyy/Porchkhidze 2020).

Az euroatlanti partnerekkel való ukrán együttműködés azonban nem kizárólag az Egyesült Államokkal való partnerségen keresztül valósul meg. Németországot számos agytröszt is lényeges partnernek tekinti, és általában kedvezőbb megítélés alá esik, mint az Egyesült Államok. Getmanchuk és Solodkyy (2018: 604- 605) például amellett érvel, hogy Ukrajnának el kellene kerülnie, hogy csak a katonai konfliktus kérdésében kötelezze el magát Berlinnel, hanem ex pand az együttműködés hatókörét

mind tematikusan, mind mélységében. A kelet-ukrajnai aknamentesítési programban való együttműködésen vagy a békefenntartó missziókban való részvételen túl az ukrán fél több támogatást keres, különösen a lehetséges együttműködési platformok tekintetében az EU KBVP-programjain keresztül. Ezek a programok bevonhatnák Ukrajnát a fekete-tengeri biztonsági kezdeményezés fejlesztésébe, a NATO légvédelmi rendszereibe, valamint a kibertámadások elleni védelmi infrastruktúrába (Fedorenko/Poljakov/

Kijevnek a haditegereszet számára. A közös török-ukrán drónvállalkozások is sikeresnek számítanak. ⁴ Végül, de nem utolsósorban a török fél lelkes támogatója Ukrajnának a Krím kérdésében, és különös hangsúlyt fektet a félszigeten élő krími tatárok jogaira.

Koziy 2019: 23-24). Az Ukrajna és nyugati partnerei közötti kapcsolatok aszimmetrikus jellege miatt (Kijev folyamatosan a fogadó oldalon áll) azonban az ország még mindig kényes működő katonai-technikai együttműködés kialakításáért transzatlanti partnereivel, annak ellenére, hogy az EU és Ukrajna biztonsági érdekei hasonlóak Oroszországgal szemben (Filipcsuk 2017).

Miközben a NATO/EU-csatlakozás továbbra is abszolút prioritás marad Ukrajna külpolitikájában, Kijev óvatos, de aktív együttműködést folytat Pekinggel, annak ellenére, hogy az utóbbi években a Nyugat egyre inkább Kína-ellenes retorikát folytat, és a partnerséget olyan területeken helyezi előtérbe, amelyek nem fedik át a katonai vagy politikai területeket (Fakhuridinova 2020: 33). Ukrajna inkább nem érzi magát kötelességének (vagy inkább nincs jobb lehetősége gazdaságának rossz állapota miatt), hogy szembeszálljon a kínai tevékenységekkel Európában, még akkor is, ha néhány tagállam hivatalosan is kifejezett bizonyos fenntartásokat Kijev Pekinggel való növekvő együttműködésével kapcsolatban. Erre példa a Skyrizon vállalat, amely néhány évvel ezelőtt megpróbálta megvásárolni a MotorSich ukrán motorgyártó céget. Miután a kínai cég már beleegyezett 100 millió dollár befektetésébe, az üzletet John Bolton akkori nemzetbiztonsági tanácsadó 2019-es ukrajnai látogatása után felfüggesztették. Az amerikai kormány megpróbálta meggyőzni az amerikai székhelyű Oriole Capital Groupot, hogy vállalja át a beruházási tervet, de nem járt sikerrel (korábban a Trump-kormányzat 150 millió dollárral ígérte támogatni a harkovi aviatikai gyárat, ugyanezzel az eredménnyel).

A vezető nyugati és keleti hatalmakkal való nem mindig sikeres együttműködés ellensúlyozására Ukrajna megpróbált következetes szomszédságpolitikát kidolgozni, különösen a Lengyelországgal, Magyarországgal, Romániával és Litvániával fenntartott kapcsolatokban, mivel ezekre az országokra úgy tekintenek, mint az Oroszországgal szembeni általános uniós döntéshozatal további befolyásoló csatornáira. A jó regionális stratégia hiánya miatt azonban az ezekkel az államokkal való kapcsolatok egyre feszültebbé váltak (ICPS 2017). Annak ellenére, hogy a Zelenszkij-kormányzat nagy hangsúlyt fektetett az ezekkel az államokkal való együttműködésre (például a Lengyelországgal és Litvániával kialakított "lublini háromszögben")³, ezt a kapcsolatot rendszeresen megszakítják a botrányok, például az ukrán nyelvtörvény ~~bevezetése~~ amely megtiltotta a nyugat-ukrajnai magyar és román közösségeknek, hogy anyanyelvükön tanítsanak.

Törökország az utóbbi időben Ukrajna számára is fontos NATO-partnerré vált, különösen a katonai-
ipari komplexum tekintetében. A török helikoptereket ukrán motorokkal szerelik fel, Ankara pedig vadonatúj korvetteket szállít

3 Elérhető a következő címen: <https://mfa.gov.ua/en/news/dmytro-kuleba-gabrieli-us-landsbergis-and-zbigniew-rau-agree-strengthen-lublin-triangle-role-Central-europe>

4 Elérhető a következő címen: <https://www.dailysabah.com/business/defense/ukraine-awaits-turkish-corvettes-drones-this-year>

UKRÁN MINT A TÁGABB EURÓPAI BIZTONSÁGI KOMPLEXUM RÉSZÉ

Ukrajna még a csatlakozás konkrét kilátása nélkül is fokozni fogja a NATO-val való kapcsolatát mind bel-, mind külpolitikai okokból (Getmanchuk/Solodkyy/Porchkhidze 2020: 15). A MAP-kritériumok teljesítése nemcsak abban segítené Ukrainát, hogy megreformálja fegyveres erőit és demokratikus intézményeket építsen ki, hanem szélesebb körű tovagyűrűző hatása is lehet az európai fenntartható békére (Getmanchuk/Solodkyy/Porchkhidze 2020: 16).

És még ha a NATO-csatlakozás kilátása a következő 10-15 évben továbbra is heves viták tárgya marad, kézzelfogható eredmények nélkül, nem valószínű, hogy Ukrajna NATO-csatlakozási ambíciói hamarosan eltűnnek (Sukhankin 2019). A következő lépések megtétele előtt azonban Ukrainának fel kellene hagynia a szobában lévő elefánt figyelmen kívül hagyásával, és reális megoldást kellene javasolnia arra vonatkozóan, hogyan lehetne megszabadulni a tagság felé vezető út legfőbb akadályától: a donbásszi konfliktustól (Makarchuk 2020: 239-240). Ha a jelenlegi konszenzus ebben a kérdésben nem tér el "Oroszország teljes megfékezésétől" és "a Krím és a Donbassz feltétel nélküli visszatérésétől", akkor a NATO-tagság 2030 előtti elérése azt kockáztatja, hogy pusztán elképzelés marad. Bár ukrán tisztviselők (Kuleba 2020) időnként felvetik a NATO-csatlakozás gondolatát a két szakadár régió nélkül (az úgynevezett "nyugat-német forgatókönyv"), a konszenzus továbbra is az, hogy amíg Kelet-Ukrajna háborús övezet marad, addig nem lehet szó Ukrajna NATO-tagságáról (Jaltai Európai Stratégia 2017).

HIVATKOZÁSOK

Bertelsmann Stiftung (2020): *Antagonizmusok az EU szomszédságában. Geopolitikai ambíciók a Fekete-tenger és a Kaszpi-tenger térségében.* Az EU szomszédságának stratégiái 3. Berlin, Bertelsmann Stiftung.

Centre for Insights in Survey Research (2019): *Centre for Insights in Survey Research*, június 13-23.; https://www.iri.org/sites/default/files/july_2019_ukraine_poll.pdf. (hozzáférés: 2021. február 2.).

Dubovik, Volodymyr/Getmanhuk Aljona/ Klimkin Pavel/ Shelest Hanna (2021): Чого України очікувати від Байдена: "пропетляти" не вийде, та й її підтримувати інструп України в НАТО США теж не будуть, [Amit Ukrajna várhat Biden-től: "Az Egyesült Államok nem fogja támogatni Ukrajna NATO-csatlakozását sem] *Ukrán Prizma*, január 21.; <http://prismua.org/21-01-2021/> (hozzáférés: 2021. február 2.).

Fakhurdinova, Marianna (2020): A Kínával való együttműködés kockázatai a NATO-val való együttműködés szempontjából, in: *New Europe Center: "Wolf Warrior" and Ukraine, Risks of Cooperation with China for Relations with the EU, the USA, and NATO.* Kijev, Új Európa Központ.

Fedorenko, Kostyantyn/Polyakov, Leonid/Koziy, Ihor (2019): *Cooperation between Ukraine and the European Union in the Security Sector*, Public Monitoring Report. Kijev, Euroatlanti Együttműködési Intézet.

Filipcsuk, Vaszil (2017): Ukraine необходимо развивать тему Крыма [Ukraine needs to continue developing Crimea agenda] *Krym Realii* - Január 9.; <https://ru.krym.com/a/news/28222220.html> (hozzáférés: 2021. február 2.).

Filipchuk, Vasyi/Yaroshenko, Yevheniy/Ivashko, Iryna/Kyian, Yehor (2017): *Mi történik Ukrajna és a nyugati szomszédos államok kapcsolatában?*, Kijev, Nemzetközi Politikai Tanulmányok Központja.

Gaber, Yevgeniya/Korsunsky, Sergiy/Shelest, Hanna (szerk.) (2020): *Ukrajna külpolitikai koncepciója. Szakértői ajánlások*, in: Friedrich-Ebert-Stiftung (FES), 1-22; <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/17275-20210126.pdf> (utolsó elérés: 2021.02.02.02.).

Galouchka, Anastacia (2020): *Zelenskij külpolitikája: Zelenskij Zelenskij: Halálos váltás.* Kijev, Nemzetközi Politikai Tanulmányok Központja.

Getmanchuk, Aljona/Solodky, Szergej (2018): German Crisis Management Efforts in the Ukraine-Russia Conflict from Kyiv's Perspective, in: *German Politics*, 27 (4): 591-608.

Getmanchuk, Aljona/Solodky, Szergej/Porchkhidze, Irakli (2020): *NATO Reflection Process 2030, Joint Expert View From Ukraine And Georgia.* Kijev, Új Európa Központ.

Glebov, Sergii (2017): Glebov: Ukrajna euroatlanti integrációja és kapcsolatai a NATO-val, in: Igor Koval/Olga Brusylovska/Volodymyr Dubovik (szerk.): *Stratégiai kultúra és Ukrajna külpolitikája.* Odessza, Mecsnyikov National University Press: 33-54.

Kapitonenko, Mykola (2018): A NATO brüsszeli csúcstalálkozója és Ukrajna tagsági törekvései: The Alliance's New Agenda, in: *Ukraine Analyt-ik* 4 (14): 20-26.

Koretska, Iryna (2020): *Position Paper On Ukraine's policy towards the Russian Federation*; National Institute For Strategic Studies, Kijev; https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-12/tezi_eng_0.pdf, (hozzáférés: 2021. február 2.).

Kravcsenko, Valerij (Кравченко, Валерій) (2021): НАТО - це синонім безпеки [A NATO a biztonság szinonimája], SACDS 18 Január 18.; <https://cacds.org.ua/?p=10277> (hozzáférés: 2021. február 04.).

Kuleba, Dmitry (2020): Ukrajna оценила возможность вступить в НАТО без Крыма и Донбасса, február 27.; <https://lenta.ru/news/2020/02/27/nato/> (hozzáférés: 2021. február 2.).

Kuzio, Taras (2020): Ukraine can learn from Azerbaijan's recent victory, *UkraineAlert*, 2020. november 17.; <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/ukraine-can-learn-from-azerbajans-recent-victory/> (hozzáférés: 2021. február 2.).

Litra, Leo/Getmanchuk, Aljona (2020): *Zelenskij elnöksége egy éve, egy lépés előre, egy lépés hátra.* *Russie.Nei.Reports* 33. October. Párizs, Institute français des relations internationales.

Lytvynenko, Oleksandr (2020): Putin előbb-utóbb elhagyja a Kremlt. Ukrajnának cselekvési tervet kell készítenie, *National Institute for Strategic Studies*, december 9.; <https://niss.gov.ua/en/news/articles/oleksandr-lytvynenko-putin-will-leave-kremlin-sooner-or-later-ukraine-must-prepare> (hozzáférés: 2021. február 2.).

Makarchuk, Bogdana (2020) Стан та перспективи військово-політичного співробітництва Україна-НАТО (Ukrajna-NATO katonai és politikai együttműködésének állapota és kilátásai). *Наукові записки студентів та аспірантів. Серія "Міжнародні відносини"*, p. 235-214.

Nemzeti Stratégiai Tanulmányok Intézete (2020): *Stratégiai Stratégiai Kutatóközpont: Ukrajna biztonsági útlevéle - 2019: Eredmények és ajánlások.* Kijev, Nemzeti Stratégiai Tanulmányok Intézete; https://intsecurity.org/Security_Passport_2019_EN.pdf (hozzáférés: 2021. február 2.).

Pashkov, Mikhail (Пашков, Михайло) (2020): Мюнхенські "сюрпризи" на шляху до Берліна (мовою оригіналу [München "sur-prises" on the way to Berlin], *Razumkov Központ*, február 18.; <https://ra-zumkov.org.ua/statti/miunkhenski-siurpryzy-na-shliakhu-do-berlina-movoiu-oryginalu> (hozzáférés: 2021. február 2.).

Rohulia, Karyna. (2018): In: A NATO jövője a transzatlanti válság fényében: *Ukraine Analytica*, 4 (14): 7-13.

Shelest, Hanna (Шелест, Ганна) (2019): Формат недоверия: У НАТО на восточном фланге возникли новые трудности [Mistrust Format: A NATO keleti szárnya új nehézségekkel küzd], *Ukrán Prisma*, december 10.; <https://bit.ly/2MOY71p> (hozzáférés: 2021. február 2.).

Shelest, Hanna (Шелест, Ганна) (2021): Чого України очікувати від Байдена: "пропетляти" не вийде, та й її підтримувати інструп України in НАТО США теж не будуть [Amit Ukrajna várhat Biden-től: "tangle" nem fog működni, és az Egyesült Államok sem fogja támogatni Ukrajna NATO-csatlakozását], *Ukrainian Prism*, január 21.; <http://prismua.org/21-01-2021/> (hozzáférés: 2021. február 2.).

Snigyr, Olena (Снігир, Олена) (2016): *Külpolitikai Ukrajna: общий дискурс и региональные приоритеты* [Ukrajna külpolitikája: általános diskurzus és regionális prioritások], *Ukrainian Prism*, július 25.; <http://prismua.org/25-years-ukrainian-foreign-policy/> (hozzáférés: 2021. február 2.).

Sukhankin, Sergey (2019): Ukrajna nehéz útja a NATO-tagság felé: Mission (im)possible?, *International Centre on Defence and Security*, április 22.; <https://icds.ee/en/ukraines-stony-path-to-nato-membership-mission-impossible/> (hozzáférés: 2021. február 2.).

Symonova, Mariam (2020): *Atlantic Forum*, Május 8.; <https://atlantic-forum.com/content/ukraines-future-nato> (hozzáférés: 2021. február 2.).

Jaltai európai stratégia (2017): *Jaltai Európai Stratégia*, szeptember 16.; <https://yes-ukraine.org/en/news/vstup-ukrayini-do-nato-nemozhliviy-do-pripinennya-bojovih-diy-na-donbasi-golovamyunhenskoyi-konferenciyi-z-bezpeki> (hozzáférés: 2021. február 2.).

AZ ORSZÁGOS ESETEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA ÉS KÖVETKEZTETÉS

A KALEIDOSZKÓPON KERESZTÜL: A NATO VÍZIÓINAK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

Matthias Dembinski és Caroline Fehl

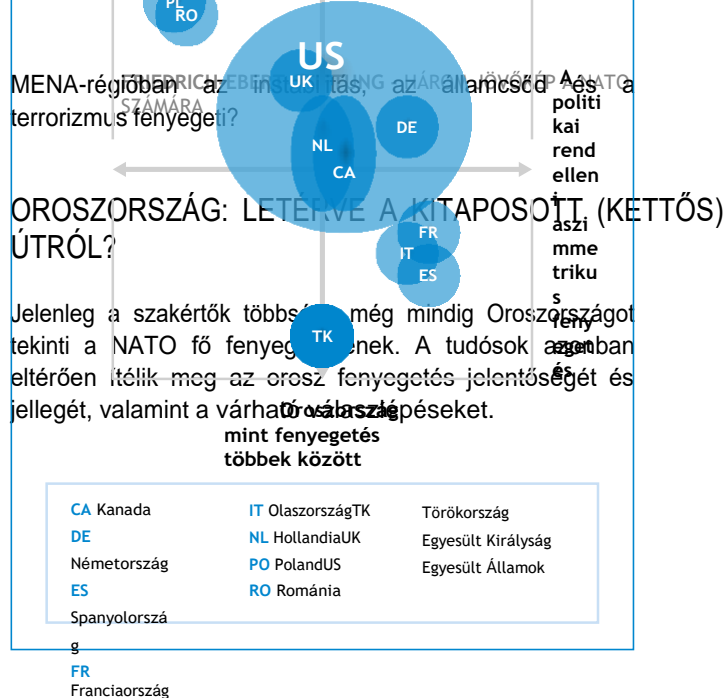
Amint az előző elemzés rávilágít, a NATO jövőjéről szóló nemzeti diskurzusokat a tagok (és a nem tagok) eltérő földrajzi elhelyezkedése, történelmi tapasztalatai, gazdasági érdekei, fenyegetés-felfogása, biztonsági kultúrája, a kulcsfontosságú globális szereplőkkel való kétoldalú kapcsolatai és belpolitikája alakítja. Következésképpen az elemzési mátrixunkban szereplő kulcsfontosságú kérdéskörök közül alig van olyan, amelyben az általunk elemzett államok szakértői teljes mértékben egyetértenek. Egy ~~fontos~~ kérdésben azonban a tudósok egyetértenek: A NATO itt van, hogy maradjon. A viták tükrözik a mintánkban szereplő tagállamok közös meggyőződését, hogy a szövetség az ő érdekeiket szolgálja. Kevés (amerikai) ~~ki~~ még a bal- és jobboldali kritikus agytrösztök és nem kormányzati szervezetek is egyetértenek abban, hogy az államoknak jobb a NATO-n belül, mint azon kívül. Abban is egyetértenek azonban, hogy a NATO-ból hiányzik az összetartás és a céltudatosság, és hogy a NATO-t a változó külső környezethez és a belső kihívásokhoz kell igazítani. Külsőleg a NATO-nak fontossági sorrendet kell felállítania a fenyegetések között, és meg kell választania földrajzi fókuszát. Belsőleg pedig ki kell igazítania architektúráját és az egyensúlyt az amerikai vezetés és az európai önállóság, a szövetségi szolidaritás és a tagországok autonómiája, valamint az érdekek és az értékek között. A horizontális kihívások közé tartozik a NATO ügynökségeinek hatóköre, a fegyverzetellenőrzés jövője és a haderő-korszerűsítés kérdései. Amint azt be fogjuk mutatni, a földrajzi prioritások kapcsolódnak az átfogó és a belső kihívásokról szóló vitákhoz. A következőkben részletesen összehasonlítjuk az e kulcsfontosságú kérdésekről szóló nemzeti szakértői diskurzusokat, kezdve a NATO jövőbeli földrajzi fókuszával kapcsolatos különböző álláspontok feltérképezésével. Ezután összehasonlítjuk az átfogó politikai területekkel kapcsolatos álláspontokat, végül pedig elemezzük a NATO belső kihívásaival kapcsolatos eltérő nézeteket. Végezetül három alternatív jövőképet vázolunk fel, amelyek az egymással versengő nemzeti diskurzusok alapján kialakulhatnak, és mindegyikhez kapcsolódó kockázatokat és lehetőségeket tárgyalunk.

A hidegháborús időkkel ellentétben, amikor megalakult, a NATO figyelmének és védelmi erőfeszítéseinek irányítására vonatkozó vélemények folyamatosan változnak az elmúlt években.

terül
eti
integ
ritás
ellen
i
kato
nai
feny
eget
és

az elmúlt három évtizedben. A jelenlegi vitákban három lehetséges földrajzi prioritást lehet megkülönböztetni, amelyek nem tekinthetők egymást kizárónak, de mégis nagyon eltérő hangsúlyt kapnak a különböző NATO-tagállamokban (és a NATO-n kívüli országokban): Oroszország, Kína és a MENA-régió. Ezekhez a földrajzi prioritásokhoz **külső** fenyegetettség-felfogások kapcsolódnak. Vajon a NATO-t leginkább az oroszországi kinetikus és nem kinetikus agresszió, a normatív és technológiai szuverenitásának kínai megsértése, vagy a

*A jelen fejezetben szereplő ábrázolások a tanulmány szerkesztőinek és az egyes országokról szóló fejezetek szerzőinek közös tanácskozásán alapulnak. Az egyes országok szakértői diskurzusainak egymáshoz viszonyított, a szerzők által az interjúk és a másodlagos szakirodalom kvalitatív elemzése alapján készített értékeléseit tükrözik.

A lengyelországi és romániai tudósok az orosz fenyegetést tekintik dominánsnak, és jobban aggódnak a katonai fenyegetések miatt, mint a tagállamok politikai rendjének stabilitása ellen irányuló nem katonai fenyegetések miatt. A déli NATO-államok és Franciaország tudósai Oroszországot a többi fenyegetés közül egynek tekintik, és jobban aggódnak az olyan aszimmetrikus kihívások miatt, mint a dezinformációs kampányok. Az észak-európai államok és Kanada valahol a kettő között helyezkedik el, míg az amerikai szakértői közösség e pólusok között oszlik meg. Törökország kilóg a sorból, és Oroszországot fenyegetésnek tekinti. "ellenség" a szomszédságában.

A fenyegetésérzet alakítja a mintánkban szereplő iskolások által preferált válaszokat. A NATO kétirányú, az elrettentést és a védekezést a párbeszéddel kombináló megközelítésének megtorpanása különböző irányokba tereli a tagállamokat. A kelet-európai kormányok és szakértők, valamint az Egyesült Államokban uralkodó atlantista nézetek szerint a kettős út zsákutcába vezetett, mivel a Krím orosz annektálása óta eltelt hét év alatt nem történt kézzelfogható előrelépés. Következésképpen a NATO-nak Oroszország egyre agresszívabb magatartására fokozott ellennyomással kell válaszolnia. Ez az Oroszországból érkező kibertámadások, dezinformáció és más, nem kinevetéses fenyegetések elrettentését és megelőzését jelenti, de a szövetség keleti szárnyán lévő védelmi pozíciójának megerősítését is, több katonával a földön. Ezeket a megerősítéseket rotációs alapon kellene végrehajtani, sőt, a legtöbb kelet-európai ország szemében

a kormányok és a szakértői körök, tartósan, dacolva a NATO-Oroszország Alapító Okmánnyal, amelyet sok kelet-európai megfigyelő az orosz jogsértések után elavultnak tart. Az elrettentés és a védelem megerősítésével egyidejűleg az orosz keményvonalasok a NATO nyitott ajtók politikájának fenntartása mellett érvelnek, legalábbis közép- és hosszú távon, még a teljes körű tagsági cselekvési tervek felajánlása nélkül is. Az Oroszországgal folytatott párbeszédet a közös érdekű területekre kell korlátozni, és az erő pozíciójából kell folytatni. Míg a NATO Reflection Group elnöke, Mitchell és de Mazière egyetért ezzel a megközelítéssel, a NATO-n belüli más hangok és a németországi, hollandiai és egyesült királyságbeli szakértők kevésbé értenek egyet abban, hogy a NATO kétirányú megközelítésének elrettentő részét meg kell erősíteni. Ezzel szemben sajnálják, hogy a közelmúltban az elrettentésre helyezett hangsúly megakadályozta a NATO-t abban, hogy konstruktív párbeszédet alakítson ki, amely Oroszországnak nagyobb részesedést biztosítana az európai biztonsági rendszerben. A spektrum másik végén Franciaország, Olaszország és Spanyolország szereplői, valamint az Egyesült Államokban egyes realisták és elszigetelődők ehelyett az Oroszországgal folytatott párbeszéd további erősítése mellett érvelnek, nem utolsósorban azzal a céllal, hogy Oroszországot elszakítsák Kínától.

A 2008-as bukaresti csúcstalálkozó döntése által létrehozott függőség, amely szerint Grúzia és Ukrajna "NATO-taggá válik", valamint Ukrajna folyamatos törekvése e vállalás megvalósítására azt jelenti, hogy a NATO nehezen fogja tudni lezárni a nyitott ajtók politikájával kapcsolatos konfliktusokat.

1. táblázat
Az Oroszországgal szembeni politikáról szóló nemzeti
szakértői viták

Gondolkodási központok pozíciói	Aktívan folytassa a nyitott ajtók politikáját		kötelezettségvállalás		Állandó NATO-fenntartás mellett	
Kanada	☐	☒	☐	☒	☒	☐
Franciaország	☐	☒	☐	☒	☒	☐
Németország	☒	☒	☒	☒	☒	☒
Olaszország	☐	☒	☐	☒	☒	☐
Hollandia	☒	☒	☒	☒	☒	☒
Lengyelország	☒	☒	☒	☐	☐	☒
Románia	☒	☒	☒	☐	☐	☒
Spanyolország	☐	☒	☐	☒	☒	☐
Törökország	☐	☒	☐	☒	☒	☐
Egyesült Királyság	☒	☒	☒	☒	☒	☒
Egyesült Államok	☒	☒	☒	☒	☒	☒

APPROVE

domináns pozíció

kisebbségi pozíció

REJECT

domináns pozíció

kisebbségi pozíció

A nyugati szakértőkhöz hasonlóan orosz kollégáik is a fenyegetés-felfogás spektrumát vitatják meg. Miközben az orosz szakértők egyetértenek abban, hogy a NATO és annak nyitott ajtók politikája jelenti a fő fenyegetést, fontos árnyalatok vannak a NATO jövőjét (hanyatló versus erős és maradó), a fenyegetések jellegét (elsősorban katonai versus elsősorban politikai és aszimmetrikus), a NATO-val a fegyverzetellenőrzésről folytatott párbeszéd kilátásait (irreleváns versus sürgősen szükséges, de nehezen megvalósítható), valamint a NATO nyitott ajtók politikájára adott válaszokat (erős pozícióból történő ellensúlyozás versus diplomáciai megoldások) illetően.

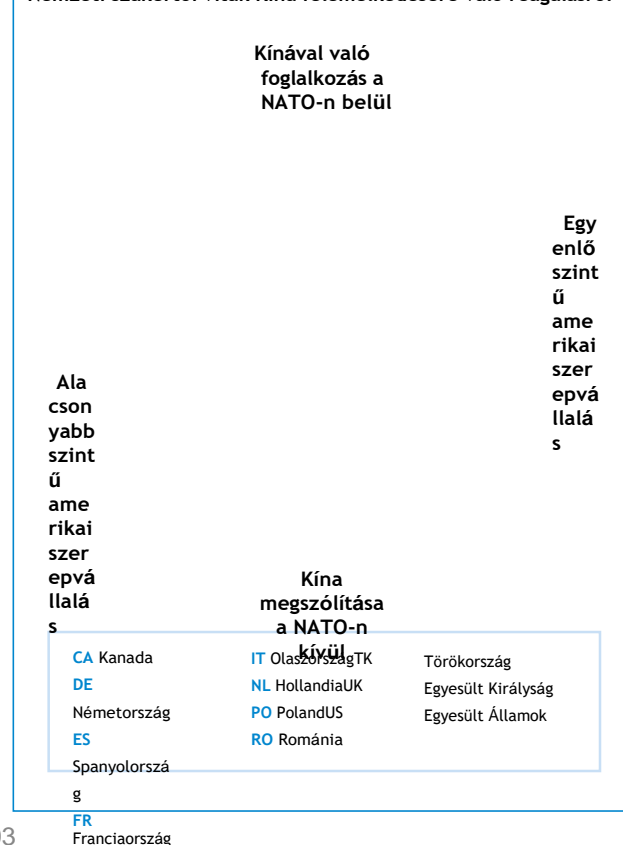
KÍNA: NATO PIVOT VAGY TRANSZATLANTI MUNKAMEGOSZTÁS?

Az Atlanti-óceán mindkét partján a szakértők a globális hatalom Kína felé történő eltolódását és az USA és Kína közötti élesedő versenyt tekintik a NATO hagyományos felépítésének legerősebb jövőbeli kihívásának. Ez az egyetértés annak ellenére létezik, hogy az USA és az Európa nézőpontjai között jelentős különbségek vannak a növekvő hatalom és a hozzá kapcsolódó fenyegetések jellege tekintetében. Az Egyesült Államokban Kína a politikai spektrumban az USA ~~hosszú~~ fenyegető legfontosabb kihívásként van jelen; az éghajlatváltozással és más kulcsfontosságú globális kérdésekkel kapcsolatos amerikai-kínai együttműködést sürgető hangok túlsúlyban vannak a konfrontatívabb álláspontot követelőkkel szemben, mind a Biden-kormányzaton kívül, mind azon belül. Az európai tudósok hajlamosak arra, hogy Kínát partnerként tekintsék például az éghajlat-politikában, valamint (gazdasági) versenytársként és stratégiai riválisként, amely kihívást jelent az európai normák és szabványok ellen. Európában azonban még mindig az a hajlandóság a legelterjedtebb álláspont, hogy Kínát pozitív programmal vonják be, és élvezzék a (gazdasági) együttműködés előnyeit. Mindazonáltal az európai NATO-tagok körében éles a ~~tal~~ hogy az amerikai-kínai rivalizálás kétféleképpen fogja alakítani a NATO jövőjét.

Az első lehetőség az, hogy a *NATO jelentősen nagyobb figyelmet fordít a kelet-ázsiai biztonsági fejleményekre*. Az Egyesült Államok a Trump-adminisztráció vége felé már készen állt arra, hogy erőteljesen szorgalmazza Kína NATO-val szembeni legfőbb kihívásként való meghatározását, és úgy tűnik, hogy ezt a kampányt a Biden-adminisztráció folytatni fogja. A NATO-n belül egyesek, mint például Mitchell és de Mazière, a reflexiós csoport elnökei, hangosan felkarolták ezt a napirendet, míg Stoltenberg főtitkár, miközben kiemeli az Európához közeledő Kína kihívásait, hangsúlyozza az intenzív NATO-Kína konzultációkban rejlő lehetőségeket is. Ha a "kínai fordulat" ~~győzelem~~ akkor a NATO-tagoknak legalábbis közös álláspontokat és politikákat kell kialakítaniuk a kínai kihívás olyan aspektusaira vonatkozóan, amelyek közel állnak hozzánk, különösen a kollektív védelmet érintő olyan politikai területek tekintetében, mint a kibernetika, a kommunikáció és az ellátás biztonsága, az úrkutatás,

valamint az exportellenőrzés. Emellett a NATO elmélyíthetné, sőt intézményesítené a kelet-ázsiai demokráciákkal való együttműködést, ami a legtávolabbi hosszú távú forgatókönyv szerint a NATO katonai jelenlétének valamilyen formájához vezethetne az Indo-pai- sarkvidéken. Európában Romániában a legerősebb a kínai befolyás visszaszorítását célzó amerikai irányvonal támogatása Európában.

2. ábra
Nemzeti szakértői viták Kína felemelkedésére való reagálásról

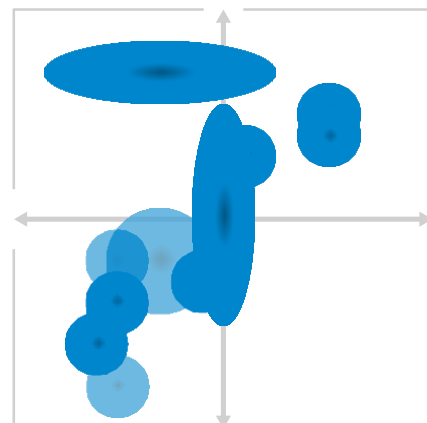

Lengyel, brit és néhány kanadai szakértő is szimpatizál Kína NATO-n belüli kezelésével. Más tagállamok a NATO-n *kívüli* transzatlanti konszenzusépítést részesítik előnyben Kínával kapcsolatban, elsősorban az USA-EU konzultációkon keresztül.

Egy alternatív forgatókönyv, amely nagy figyelmet kap Európában, az erősebb *transzatlanti munkamegosztás* forgatókönyve, amelyben az USA egyre nagyobb figyelmet és erőforrásokat fordít Kína ellensúlyozására, míg az európai NATO-tagoknak következképpen az európai kontinens védelmének politikai, katonai és pénzügyi terheit nagyobb mértékben kell viselniük. Biden elnök ígérete ellenére, miszerint Amerika visszatért, az európai tagállamok tudatában vannak ennek a lehetőségnek, de ez még nem tükröződik a nagyobb európai szerepvállalás konkrét terveiben.

NATO 360 FOK: KELET VS. DÉL?

Általános szinten mind az Egyesült Államokban, mind az európai NATO-tagállamokban széles körű egyetértés van abban, hogy a szövetségnek egyre nagyobb figyelmet kell szentelnie déli szárnyának. A tagállamok kormányai és agytrösztjei azonban korántsem értenek egyet abban, hogy mennyi forrást kellene erre a "360 fokos" védelmi megközelítésre fordítani - és hogy pontosan mi legyen a célja. A NATO Reflection Group szerint annak szükségessége, hogy nagyobb figyelmet fordítsunk a déli oldalra, Oroszország és Kína megnövekedett és destabilizáló befolyásának a kritikus MENA-régióban való fokozódásával magyarázható - valamint azzal, hogy el kell kerülni a NATO-tagállamok közötti súrlódásokat. Ezek a súrlódások jól láthatóak az eltérésekben.

a kelet- és észak-európai NATO-tagállamok, valamint a déli NATO-tagok által megfogalmazott regionális érdekeket. Míg az előbbi csoport az érdekek és erőforrások megalapozott elosztásának nagyrészt változatlanul hagyása mellett érvel - és így elsősorban a keleti szárnyra összpontosít -, addig az utóbbiak sokkal erősebb NATO-kötelezettségvállalást szeretnének a déli területeken. Mégis, nincs egyetértés abban, hogy ennek a szerepvállalásnak milyen formákat kellene öltenie. Míg néhány szakértő még mindig fontolóra veszi a jövőbeni beavatkozások lehetőségét a terrorista szervezetek elleni küzdelem vagy a kormányzás hiányának pótlása érdekében, a 360 fokos megközelítés legtöbb támogatója a NATO elsődleges szerepét a stabilitás elősegítésében látja a kormányok közötti katonai együttműködés és/vagy a civil társadalommal és más nemzetközi szervezetekkel való együttműködés révén a MENA-régióban. Még a NATO déli tagjai is eltérő prioritásokat határoznak meg. Franciaország igyekszik felhívni a figyelmet a régióra, annak konfliktusaira és különösen a terrorizmus veszélyeire, de vonakodik vezető szerepet adni a NATO-nak, és inkább az EU-t részesíti előnyben, mint a stabilitás és az akarati koalíciók kivetítésének fő szereplőjét, mint például az Egyesült Államokkal a terrorizmus elleni küzdelemben folytatott kétoldalú katonai együttműködés. Olaszország több katonai beavatkozásban is részt vesz, és a jövőben is hajlandó folytatni ezt a fajta szerepvállalást. Az olasz tudósok azonban a stabilitás kivetítését és a regionális instabilitás öko- nomikus és társadalmi gyökerei elleni küzdelmet tartják elsődlegesnek, és több érdeket látnak a NATO civil társadalmi szervezetekkel folytatott munkájában. A spanyol szakértők úgy látják, hogy országukat és a NATO déli peremét érinti leginkább a nagyobb MENA-régióban tapasztalható instabilitás. Ugyanakkor ők bírálják leginkább a NATO katonai beavatkozásait, és elégedetlenek a NATO eddigi stabilitásépítő erőfeszítéseivel. Bár az afganisztáni sikertelen beavatkozás és az abból levonható tanulságok eddig meglepően csekély szerepet játszottak a NATO jövőjéről szóló vitákban, feltételezhető, hogy ez a tapasztalat nyomot fog hagyni a NATO jövőbeli beavatkozási politikáján.

ÁTFOGÓ KIHÍVÁSOK

A NAPIREND KIBŐVÍTÉSE

A szövetség jövőbeni geográfiai fókuszáról és a különböző régiókban felmerülő biztonsági kihívások jellegéről szóló vitákhoz kapcsolódik a szövetség által kezelt napirend széleskörűségéről szóló vita. A vélemények spektrumának leghagyományosabb végén a kelet-európai NATO-tagállamok szakértői, valamint Franciaország és az Egyesült Államok befolyásos hangjai azt szorgalmazzák, hogy az Atlanti Szerződés 5. cikkére, a tagállamok kollektív védelmére összpontosítsanak. Bár itt a hangsúly a nukleáris és hagyományos kinetikus fenyegetések elrettentésére és megfékezésére helyeződik, a napirend bizonyos mértékű bővítését széles

körben elkerülhetetlennek tartják, különösen a világűr, valamint az állami ellenfelekből eredő kiber- és hibrid kihívások tekintetében, amelyek közvetlenül érintik a NATO-t és annak katonai és logisztikai infrastruktúráját. Amint már említettük, a Kínára való fokozottabb összpontosítást szorgalmazó szakértők még szélesebb körű napirendet javasolnak. Földrajzilag az ázsiai de- és az ázsiai országokkal való partnerség kiterjesztését javasolják.

reakciót váltott ki az európai szakértői közösségben. Még az európai országok többségének szakértői támogatnák azt a Biden-kezdeményezést, amely az amerikai nukleáris fegyverek szerepét kizárólag a nukleáris támadások elhárítására korlátozná, és ezzel együtt a NATO nukleáris doktrínájának megváltoztatását, addig a franciaországi és a kelet-európai országok szakértői kritikusabbak. Az egyoldalú vagy radikális leszerelési lépések, mint például a nukleáris fegyverek megosztásának megszüntetése vagy az új TPNW támogatása, az egyes NATO-tagállamokban működő agytrösztökön kívül kevesebb támogatást kapnak (különösen Németországban és az Egyesült Államokban).

A NATO-nak a távközléstől az összeköttetésig terjedő területeken látják a NATO felelősségét. A déli tagállamokban a 360 fokos megközelítés hívei a NATO napirendjének különböző irányokba történő kiszélesítését szorgalmazzák. A stabilitás kivetítése, a partnerországok civil társadalmával való együttműködés, a NATO határainál a kormányok közötti biztonsági együttműködés és a békefenntartás mellett a terrorizmus elleni küzdelem a stabilitás kivetítésének napirendjén további elemként szerepel. Noha a terrorizmus jelentősége korántsem közelíti meg a 2000-es évek eleji helyzetet, amikor a hidegháború utáni szövetség új fő létjogosultságaként fogalmazták meg, a transznacionális terrorizmus elleni küzdelem még mindig kiemelt helyen szerepel a NATO-dokumentumokban, és a szakértői körök, különösen Törökországban, a NATO egyik fő feladataként szorgalmazzák.

Miközben egyetért az 5. cikk fontosságával, a reflexiós csoport jelentése tartalmazza a következő napirendi pontokat is "Ázsia felé fordulás " és a 360 fokos megközelítés hívei. Sőt, még szélesebb körű menetrendet javasol azáltal, hogy figyelembe veszi azokat a hangokat is, amelyek hangsúlyozzák, hogy a szövetségnek fokoznia kell a társadalom ellenálló képességét az éghajlatváltozással, a világjárványokkal és más nem hagyományos fenyegetésekkel szemben. Valójában a jelentésben felsorolt 138 újjáalakítási javaslat úgy tűnik, hogy a NATO mindent és mindenkit képvisel. Az Egyesült Államokban és a déli tagállamok körében egyaránt szimpátiát éreznek e széleskörű kezdeményezés iránt.

A NATO jövőbeli napirendjének széleskörű megvitatása mellett a tisztviselők és a szakértők azt is megvitatják, hogy a napirend egyes pontjait hogyan kellene kezelni. Amint azonban a fegyverzetellenőrzésről és az újonnan megjelenő diszruptív technológiákról folytatott viták alábbi elemzése mutatja, az egyes "régi" és "új" kérdésekkel kapcsolatos politikai prioritások némileg konszenzusosabbak, mint maga a napirend meghatározásának kérdése.

FEGYVEREK ELLENŐRZÉSE

Ami a fegyverzetellenőrzést illeti, a nyíltan fegyverzetellenőrzés-kritikus Trump-kormányzat távozása lehetővé tette a NATO-n belüli széleskörű konszenzus újbóli kialakulását a tárgyalásos két- és többoldalú fegyverzetellenőrzés felélesztése tekintetében. Ennek megfelelően a Biden-adminisztráció által tett korai lépéseket, különösen az új START-szerződés gyors meghosszabbítását és a JCPOA felélesztésére irányuló szándékát valamennyi NATO-tagállamban üdvözlötték. A Biden-kormányzat által a jövőben esetleg megvalósítandó ambiciózusabb (nukleáris) fegyverzet-ellenőrzési menetrend megosztott

2. táblázat
A nukleáris politikáról és a fegyverzetellenőrzésről szóló nemzetközi szakértői viták

Gondolkodásközpontok	A nukleáris megosztás fenntartása		Kizárólagos cél/első használat tilalma		Támogassa a TPNW-t	
	✓	✗	✓	○	✓	✗
pozíciói Kanada	✓	✗	✓	○	✓	✗
Franciaország	✓	○	○	✗	○	✗
Németország	✓	✗	✓	○	✓	✗
Olaszország	✓	✗	✓	○	✓	✗
Hollandia	✓	✗	✓	○	✓	✗
Lengyelország	✓	○	○	✗	○	✗
Románia	✓	○	○	✗	○	✗
Spanyolország	✓	✗	✓	○	✓	✗
Törökország	✓	✗	✓	✗	○	○
Egyesült Királyság	✓	✗	✓	✗	✓	✗
Egyesült Államok	✓	○	✓	✗	○	✗

APPROVE

✓ domináns pozíció
 ✓ kisebbségi pozíció

REJECT

✗ domináns pozíció
 ✗ kisebbségi pozíció

Kanada). Néhány országban azonban a NATO nukleáris fegyverek megosztásáról szóló megállapodásokról nem folyik széles körű vita a szakértők között, és a támogatásuk inkább politikai ~~ritka~~ és a NATO-partnerek iránti lojalitáson alapul, mint biztonsági szempontokon.

szélesebb körű vitákat. Az e belső kérdésekről folytatott viták részletes összehasonlítása azonban azt mutatja, hogy ezek valójában szorosan összefonódnak a de-

FELTÖREKVŐ, ZAVARÓ TECHNOLÓGIÁK

A fegyverzetellenőrzés mozgásterét tovább korlátozza a NATO-n belüli és a tagállamok által a NATO ~~területi~~ előnyének fenntartására irányuló felhívás. A Reflection Group jelentése megemlíti a ~~reális~~ hírszerzést, az autonóm képességeket, az űrkutatást, a hiperszonikus rakétákat, a kvantumtechnológiát és a biotechnológiákat. A NATO technológiai előnyének megőrzéséhez való ragaszkodás erőteljesebben visszhangzik az Egyesült Államokban és néhány jelentős fegyveriparral rendelkező európai tagállamban, különösen Franciaországban és Hollandiában.

BELSŐ KIHÍVÁSOK

Amint azt e jelentés bevezetőjében említettük, kevésbé a NATO biztonsági környezetében zajló globális átalakulások, mint inkább a belső problémák széles körű érzékelése váltotta ki a Reflexiók Csoport folyamatát és a szövetségnek a jövőhöz való alkalmazkodásáról szóló

bates a külső kihívásokról. A változó külső igényekről és fenyegetésekről alkotott elképzelések befolyásolják az arra vonatkozó álláspontokat, hogy *kinek* kell vezetnie a NATO-t a jövőbeli feladataihoz való alkalmazkodásban (egy inkább európai vagy egy inkább amerikai vezetésű NATO), hogy a tagállamoknak *mennyit* kell befektetniük ebbe az erőfeszítésbe (a tehermegosztás örök kérdése), *hogyan* milyen közös meggyőződéseknek kell vezérelniük a szövetség alkalmazkodási folyamatát (a NATO érték- vagy érdekközösség?), és *hogyan* a NATO-nak *hogyan*, milyen normák és eljárások révén kell kezelnie a tagjai közötti nézeteltéréseket ebben az alkalmazkodási folyamatban.

KI VEZET? EGY EURÓPAI NATO?

Amint már említettük, az új amerikai kormányzat multilaterális megközelítése és Kína felemelkedése megváltoztatja a NATO és az EU biztonság- és védelempolitikája közötti kapcsolatra vonatkozó szabályokat. Az európai önállóság és/vagy egy erősebb európai pillér a NATO-n belül már nem az egyoldalú és egyre szeszélyesebb Egyesült Államokkal szembeni fedezet vagy alternatíva. Ehelyett a biztonság és a védelem terén a nagyobb európai felelősségvállalást egyre inkább szükségszerűségnek tekintik, hogy ellensúlyozzák az amerikai figyelem és katonai képességek Kelet-Ázsia felé történő valószínűsíthető átirányítását. Bár a szakértők arra számítanak, hogy az Egyesült Államok továbbra is elkötelezett marad Európában, mégis azt feltételezik, hogy az európai államoknak kompenzálniuk kell az amerikai csapatok és az olyan kulcsfontosságú eszközök, mint a drónok és a nehéz teherszállító képességek jövőbeni részleges kivonását.

az antidemokratikus nyomás, valamint a NATO külső prioritásairól szóló viták ellentétes narratívákat szülnek a NATO-ról mint értékközösségről. Az első szerint, amely az Egyesült Államokban, de a nyugat-európai ország szakértői és kormányzati szereplői körében is népszerű, a tekintélyelvű Kínával szembeni külső egységes demokratikus front kialakítása a demokratikus elvek belső megerősítését követeli meg. E nézet szerint a NATO-tagállamokon *belüli* demokratikus visszaesés komoly kihívást jelent, amellyel a szövetségnek szembe kell néznie, hogy közös alapjait megvédje. Más amerikai szakértők elismerik, hogy a NATO volt és marad a Nyugat bástyája a tekintélyelvű hatalmakkal szemben, ami közös, nem ígéretes álláspontot jelent mind Oroszországgal, mind Kínával szemben, de bizonyos fokú kompromisszumot igényel a szövetségen belül is. Mindkét narratívával ellentétben a kelet-európai NATO-tagok, de különösen a francia szakértők, az amerikai realisták és a török tudósok többsége sokkal józanabban, a közös érdekek, nem pedig az értékek alapján határozzák meg a NATO-t, és ragaszkodnak ahhoz, hogy a NATO-nak kompromisszumokat kell kötnie az értékei tekintetében, hogy a Törökországhoz hasonló országokat a szövetségben tartsa.

több alternatív jövőt látjuk a horizonton. Amint az előző fejezetekben bemutattuk, a NATO tisztviselői és az agytrösztök szakértői a NATO-politika számos dimenzióját vitatják meg, és vitatkoznak a konkrét politikai javaslatok finomhangolásáról. Különböző nézőpontjaik azonban három átfogó elképzelés köré csoportosulnak, amelyek a szövetség *külső* munkájának különböző prioritásait jelzik. E jövőképek mindegyike lehetőségeket és kockázatokat rejt magában a NATO számára, valamint a NATO azon képessége számára, hogy képes legyen összeegyeztetni a kollektív védelem, a kollektív biztonság és a közös biztonság *közös* szükségleteit.

HOGYAN VEZET? KONZULTÁCIÓK ÉS KOHERENCIA

Az értékek és érdekek közötti vitához kapcsolódik a nemzeti autonómia és a szövetség koherenciájának kényes kérdése. Meg kell-e erősítenie a NATO-nak a szolidaritás és az előzetes konzultáció normáit a koherencia növelése érdekében, még az 5. cikk szerinti kérdéseken túl is? Vagy a NATO-nak tolerálnia kellene a nemzeti különbségeket, sőt, akár a NATO-n belül is lehetővé kellene tennie a tenni akarók koalícióinak kialakítását? Ebben a vitában Törökország a spektrum egyik végén helyezkedik el, míg az expedíciós hagyományokkal rendelkező európai középhatalmak különböző mértékben szintén a rugalmas NATO mellett érvelnek. A spektrum másik végén a nyugat- és kelet-európai államok tudósai állnak, akik attól tartanak, hogy a túl nagy nemzeti mozgástér aláássa a NATO kohézióját és hosszabb távon a kollektív védelmet is. A Reflexiók Csoport és a Nemzetközi Titkárságon belüli interjúalanyaink többsége az utóbbi csoporthoz áll közelebb, még akkor is, ha a Reflexiók Csoport jelentése a koalíciók intézményesítésére utal.

MIX OR MATCH? MIT JELENTENEK A NEMZETI DISKURZUSOK A NATO JÖVŐJE(I)RE NÉZVE

Annak áttekintése alapján, hogy a NATO-szakértők és a legfontosabb külső szereplők hogyan vitatják meg a szövetség lehetséges fejlődését, a NATO

Jövő 1: NATO Classic Plus

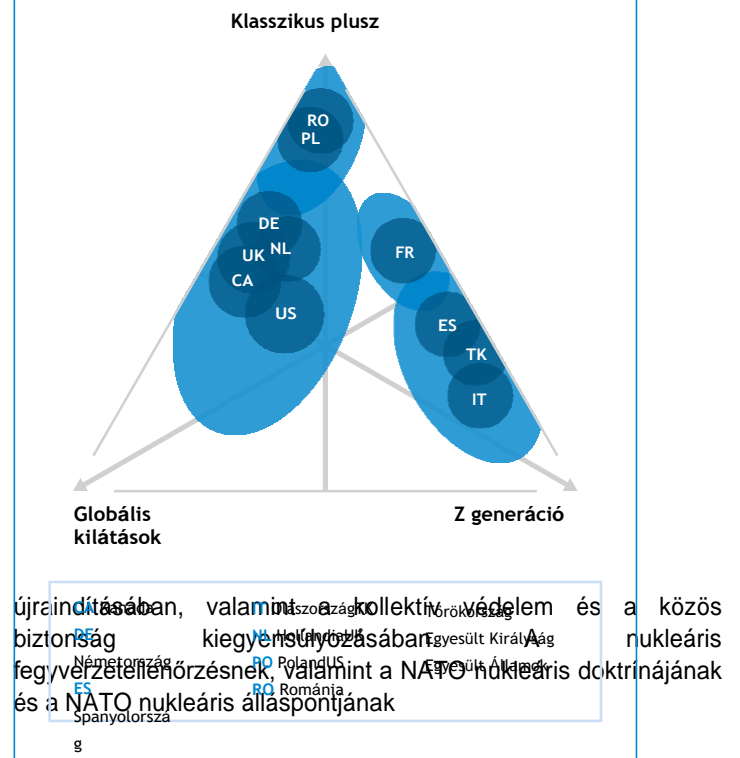
Az első vízió a legkevésbé kiterjedt, és a "NATO klasszikus plusz" formát követi. Ez a NATO gyökereihez való visszatérést szorgalmazza, a szövetség erőfeszítéseinek a kollektív védelem alapvető feladatára való újbóli összpontosításával, elsősorban az újonnan magabiztos Oroszországgal szemben. Míg ez a földrajzi fókusz megfelel a szövetség hagyományos hidegháborús álláspontjának, a mai orosz fenyegetés jellege túlmutat azon a katonai területen, amely a NATO-t a huszadik században foglalkoztatta. Ahogy a képletben szereplő "plusz" jelzi, a NATO-nak nemcsak az orosz hagyományos vagy nukleáris támadás kockázatával kell szembenéznie, hanem a hibrid hadviselés, a kibertámadások és a dezinformációs kampányok fenyegetéseivel is. Az első elképzelésnek különösen nagy támogatottsága van a kelet-európai tagállamok körében, de az Egyesült Államokban, Németországban, Hollandiában és Franciaországban is vannak hangzatos szószólói.

LEHETŐSÉGEK ÉS KOCKÁZATOK

Véleményünk szerint ez a jövőkép lehetőségeket kínál. Azáltal, hogy a NATO a kollektív védelem hagyományos alapfeladatára összpontosít, újra feltalálhatja magát "létező szövetségként". Azzal, hogy a NATO egyszerűen csak jelen van, megnyugtatná tagjait, enyhítené a transzatlanti térség biztonsági problémáit, és nem kellene új feladatokat és felelősségeket keresnie. Ráadásul a vezetésről, a NATO érték- vagy érdekszövetségként való jellegéről, valamint a kohézió biztosításának módjairól az 5. cikkkel nem rendelkező kérdésekben kevésbé lennének megosztóak a belső viták.

Ez az elképzelés azonban azzal a kockázattal is jár, hogy túltértékeli az orosz fenyegetést, és megakasztja a NATO kétirányú megközelítésének párbeszédre épülő részét. Oroszország figyelemre méltó lépéseket tett erőinek modernizálása terén, és továbbra is félelmetes katonai hatalom marad. ² De komoly és strukturális korlátokkal is szembesül. Névleges GDP-je a spanyol és az olasz szint között mozog, gazdasága stagnál, és nincs nagy innovációs potenciálja, a kormányba vetett bizalom pedig alacsony. Összességében a NATO-nak képesnek kell lennie arra, hogy megfékezze az esetleges ~~az~~ expanziós törekvéseket a tagállamokkal szemben. Oroszországnak a szövetség destabilizálására tett nem katonai kísérletei a legjobb esetben is vegyes eredményeket értek el. Kibertámadásai, titkos műveletei és dezinformációs kampányai nagyrészt visszafelé sütek el, és aláásták a hírnevét még olyan hagyományosan baráti országokban is, mint Olaszország és Spanyolország. Így az alapokhoz visszatérve a NATO-nak nem kell többet befektetnie saját katonai biztonságába. Ha valami, akkor a NATO-nak bölcsebben kellene elköltenie a rendelkezésre álló forrásokat. Ehelyett a NATO-nak fantáziadúsabbnak kellene lennie a Moszkvával folytatott párbeszéd

4. ábra
A NATO alternatív jövője

2A SIPRI szerint az orosz védelmi kiadások 2020-ban 61,7 milliárd dollárra rúgtak. Az Egyesült Királyság 59,2 milliárd dollárt, Németország 52,8 milliárd dollárt, Franciaország pedig 52,7 milliárd dollárt költött. Az Egyesült Államok ezzel szemben 778 milliárd dollárt költött; <https://www.sipri.org/publications/2021/sipri-fact-sheets/trends-world-military-expenditure-2020>. Az elemzők azonban feltételezik, hogy a vásárlóerő-paritásos ex-váltási árfolyamok alapján Oroszország katonai kiadásai sokkal magasabbak, mint amit a nominális számok sugallnak (Meijer és Brooks 2021:37).

a prioritások között kiemelt helyen szerepel, amikor a NATO megkezdi az új Stratégiai Koncepció kidolgozásához vezető folyamatot. A világ messze legerősebb hagyományos katonai szereplőjeként a NATO-nak felelőssége van és erős érdeke kell, hogy legyen a nukleáris leszerelés céltudatos menetrendjének követése. A Biden-kormányzat egy kizárólagos célú doktrínát fog javasolni, és a kanadai és más európai NATO-államok szakértői vélemények támogatják a doktrína ilyen irányú megváltoztatását. A NATO elutasítása a TPNW-vel szemben is kevésbé szilárd, mint amilyenek első pillantásra tűnik. Egyes NATO-államokban a szakértők és a döntéshozók ellentmondásos hűségek között vergődnek: a NATO-hoz való hűség és a hagyományos szerepükhöz való hűség, mint a non-prolifерáció és a leszerelés előmozdítói. Így a TPNW támogatottsága nagyobb, és a jövőben talán még erősebb lesz, mint azt a NATO hivatalos nyilatkozatai sugallják. Ha a NATO meg akarja őrizni a konszenzust, akkor már most meg kell kezdenie a vitát a nukleáris leszerelés jövőjéről és saját álláspontjáról.

Jövő 2: NATO globális kilátásokkal (és egy erősebb európai pillérrel)

A második elképzelés, amelyet leginkább az amerikai kormánytisztviselők és az amerikai agytrösztök támogatnak, egy globális szemléletű NATO-t szorgalmaz. A 2000-es években a "globális NATO-ról" folytatott vitákkal ellentétben a "globális" ebben a második elképzelésben nem vonatkozik sem a terrorizmusra és a kapcsolódó transznacionális fenyegetésekre, sem pedig azokra a nagyszabású, a térségen kívüli beavatkozásokra, amelyeket Afganisztánban láttunk, és amelyek szükségesek lennének a fenyegetésekkel való szembenézéshez vagy a stabilitás megteremtéséhez. A NATO mai napirendjének elsődleges globális dinamikája inkább a Kína felé történő folyamatos hatalmi eltolódás. Ennek kezeléséhez a NATO-nak nem kell...

egy "indo-csendes-óceáni NATO" létrehozása a térségben való katonai jelenlét értelmében. A NATO azonban nem tehet mást, mint hogy a szomszédságán túlra is kiterjeszti stratégiai kitekintését, hogy felismerje és kezelje azokat a (kinetikus és nem kinetikus) kihívásokat, amelyeket Kína jelent a szövetség és tagállamai egységére és biztonságára nézve. E kihívások némelyikét, mint például a kiberbiztonság vagy a kritikus infrastruktúra történő kínai befektetések, a szövetség saját területén kell kezelni, míg mások erősebb katonai komponenst igényelnek Kína földközi-tengeri jelenlétének ellensúlyozására. Megint mások a NATO politikai és katonai együttműködési hálózatának kiterjesztését és intézményesítését követelik az indo-csendes-óceáni térségben.

LEHETŐSÉGEK ÉS KOCKÁZATOK

Véleményünk szerint Kína felemelkedése elkerülhetetlenül hatással lesz a NATO felépítésére. Az európai tagállamok jól érzékelik, ha időben felkészülnének az amerikai képességek és figyelem Csendes-óceán felé történő eltolódására. Az előttünk álló legnagyobb kihívás a hegemon NATO átalakítása egy olyan szövetséggé, amely nagyobb európai felelősségvállalással rendelkezik. Ezen túlmenően egy globális NATO, amely összehangolja a Kínával kapcsolatos politikákat, erősítheti a transzatlanti és más demokráciák hajlandóságát az értékalapú politika követésére, és azzal az előnnyel jár, hogy csökkenti Kína azon képességét, hogy megosztja és megtorlás céljából egyes államokat és szereplőket különítsen el.

A Kínára való összpontosítás azonban inkább megosztó, mint egységesítő hatású lehet, mivel az Egyesült Államok és az európai tagállamok eltérő megközelítést követnek Kínával szemben. A NATO európai tagjai számára Kína (még) nem jelent katonai fenyegetést. Ahogy Kína egyre közelebb kerül az európai régióhoz, kihívást jelent Európa normái, szabványai és szabályozási autonómiája számára, de továbbra is fontos állam marad, amellyel az európai államok továbbra is kölcsönhatásban lesznek. Tekintettel az együttműködés és a versengés e keverékére, valamint a szóban forgó területek funkcionális jellegére, a legtöbb európai felteszi a kérdést, hogy a NATO tud-e hozzáadott értéket teremteni. Ráadásul napirendjének kiszélesítésével a NATO azt kockáztatná, hogy elveszíti a fókuszát. Ezért a legtöbb európai az EU-t részesíti előnyben, mint a válaszok kidolgozásának megfelelő helyszínét.

Egy globálisan gondolkodó NATO más kockázatokat is jelenthet. Azzal, hogy a demokráciát az autokratikus Kínával szembeni belső egység mozgósítására irányuló felhívásként hangsúlyozza, a NATO rendszerszinten alááshatja a közös biztonságot és a globális rendhez és stabilitáshoz való hozzájáruló képességét egy olyan világban, ahol egyre kevesebb ember él demokráciákban, és ahol a globális funkcionális kihívások, mint például az éghajlatváltozás, nem demokratikus államokkal való együttműködést igényelnek.

Jövő 3: NATO Z generáció

A harmadik, az első kettőnél kevésbé hangsúlyos, de az Egyesült Államokban és a nyugat-európai NATO-tagállamokban egyre nagyobb támogatottságot élvező elképzelés a NATO nemzedéke. Z. Ebben a jövőképben a szövetségnek ki kell terjesztenie mind a biztonság fogalmát, mind a saját kompetenciáit, hogy a nem hagyományos fenyegetések széles skáláját kezelhesse. Ez magában foglalja a következők kivetítését

egyrészt a stabilitási menetrend, másrészt a társadalom ellenálló képessége az éghajlatváltozással, a világjárványokkal és más globális egészségügyi kockázatokkal szemben. A NATO-nak ki kell fejlesztenie ezt a kompetenciát, hogy kezelni tudja ezeket az új biztonsági kihívásokat, nem csak azok jelenlegi jelentősége miatt, hanem azért is, hogy biztosítsa a fiatalabb generációk politikai támogatását, akik sokkal nagyobb hangsúlyt fektetnek ezekre a kérdésekre, mint a korábban domináns társadalmi és politikai szereplők.

LEHETŐSÉGEK ÉS KOCKÁZATOK

E jövőkép vonzereje abban rejlik, hogy a tagállamokat érő legtöbb külső kihívás nem katonai jellegű, és nem a területi integritásuk ellen irányul. A NATO napirendjének kiszélesítésével azonban kétféle kockázat is jár. Ha a szövetség megtartja sajátos kultúráját, mint kollektív védelmi szervezet, akkor fennáll annak a veszélye, hogy akaratlanul is militarizált megoldásokat kínál olyan problémákra, amelyek másfajta választ igényelnek. Erre példa az a tendencia, hogy a dezinformációs kampányokat, beleértve a polgári hálózatok elleni kibertámadásokat is, a hibrid katonai stratégiákkal teszik egyenlővé. A NATO-nak a stabilitás biztosítójaként való alkalmatlansága egy másik példa. Továbbá, ha a NATO felelősséget vállal a társadalmi ellenálló képességet érintő különféle kihívásokért, akkor elkerülhetetlenül elveszíti a fókuszát, azt kockáztatja, hogy energiáit szétszórja, csalódást okozhat a várakozásoknak, és kudarcot vallhat abban, amit eleve el akart érni: a tagállamok társadalmainak támogatásában. A társadalmak azt várják a NATO-csapatoktól, hogy csökkentsék a CO₂ lábnyomukat, biztosítsák a nemek közötti egyenlőséget, és még a NATO-val kapcsolatos mítoszokat is eloszlassák. Nem várják el, és nem is hagynák jóvá, hogy a NATO vezető szerepet játsszon a kollektív védelemhez egyértelműen kapcsolódó feladatokon túl.

HIVATKOZÁSOK

Meijer, Hugo és Brooks, Stephen G. (2021): Az autonómia illúziói. Miért nem tud Európa gondoskodni a biztonságáról, ha az Egyesült Államok visszavonul, in: *International Security* 45 (4): 7-43.

ÁBRÁK LISTÁJA

99 1. ábra

Nemzeti szakértői viták az orosz fenyegetésről

101 2. ábra

Nemzeti szakértői viták Kína felemelkedésére való reagálásról

104 3. ábra

Nemzeti szakértői diskurzusok az atlantizmusról/európaiságról a védelemben

105 4. ábra

A NATO alternatív jövője

TÁBLÁZATOK JEGYZÉKE

100 1. táblázat

Az Oroszországgal szembeni politikáról szóló nemzeti szakértői viták

103 2. táblázat

A nukleáris politikáról és a fegyverzetellenőrzésről szóló nemzeti szakértői viták

A MEGKÉRDEZETTEK LISTÁJA*

Bueno, Alberto, tanársegéd, Pablo de Ola- vide Egyetem, Sevilla/Spanyolország, interjú videohíváson keresztül. ¹

Dresen, Robert, politikai tervezési tanácsadó, a NATO Nemzetközi Titkárság Politikai Tervezési Osztályának főtábornoka, NATO Nemzetközi Titkárság, Brüsszel/Belgium, interjú videohívás útján.

Freyrie, Michelangelo, Hertie Iskola, Berlin/Németország és Mondodemo, Róma/Olaszország, interjú videohívás útján.

Garrido Rebolledo, Vicente, az INCIPE Alapítvány igazgatója és a nemzetközi kapcsolatok professzora, Universidad Rey Juan Carlos, Madrid/Spanyolország, interjú videohíváson keresztül.

Herranz-Surrallés, Anna, docens, Maastrichti Egyetem, Maastricht/Hollandia, interjú videohíváson keresztül.

Hutchinson, Claire, a NATO főtábornok nő, békével és biztonsággal foglalkozó különleges képviselője, NATO Nemzetközi Titkárság, Brüsszel/Belgium, interjú telefonon keresztül.

Kljin, Hugo, vezető kutató, Clingendael Intézet, Hága/Hollandia, interjú videohíváson keresztül.

Kupchan, Charles, a nemzetközi ügyek professzora, Georgevárosi Egyetem és a ~~Kupchan~~ Tanács vezető munkatársa, Washington DC/USA, interjú videohíváson keresztül.

Łada, Agnieszka, igazgatóhelyettes, Deutsches Polen-Institut, Darmstadt/Németország, interjú videohívás útján.

Ratti, Luca, a Római III. Egyetem (Róma/Itália) nemzetközi kapcsolatok történetének docense, Róma/Itália, interjú videohívás útján.

Ruehle, Michael, a Hibrid Kihívások és Fenyegetések Szekció (ESC(HCES)) vezetője, NATO Nemzetközi Titkárság, Brüsszel/Belgium, interjú videohívás útján.

Van Hooft, Paul, vezető stratégiai elemző, Hágai Stratégiai Tanulmányok Központja, Hága/Hollandia, interjú videohíváson keresztül.

Visan, George, kutató, Románia Energia Központ, Bucharest/Románia, interjú videohíváson keresztül.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Köszönjük interjúpartnereinknek, hogy megosztották velünk nézeteiket és meglátásaikat. Külön köszönet illeti Niklas Schörnigöt a PRIF-nél a fegyverzetellenőrzéssel és leszereléssel kapcsolatos megjegyzéseiért és tanácsaiért, valamint a FES különböző irodáinak vezetőit és tagjait a jelentés korábbi változataihoz fűzött építő jellegű megjegyzéseikért. A PRIF asszisztensei, Christian Baier, Amelie Buck, Carlo Greß és Joshua Marinescu, valamint Susanne Schmidt a PRIF II. kutatási osztályán felbecsülhetetlen segítséget nyújtottak az anyaggyűjtésben és a jelentés szerkesztésében. Végül, de nem utolsósorban, ez a tanulmány nem valósulhatott volna meg a FES berlini irodájában dolgozó Marius Müller-Hennig folyamatos és elkötelezett visszajelzése és bátorítása nélkül. Mindannyiunktól sokat tanultunk a kutatás és a jelentés megírása során.

-
- *A NATO munkatársaival és nemzeti szakértőkkel folytatott **további** interjúk háttérbeszélgetések formájában, névtelenséget biztosítva készültek.

A SZERZŐKRŐL

Matthias Dembinski a frankfurti Peace Research Institute vezető kutatója. Kutatási területe a regionális biztonsági szervezetek és az európai biztonság. Cikkei többek között a European Journal of International Relations, Global Governance, International Interaction and Security Studies című folyóiratokban jelentek meg.

Caroline Fehl a frankfurti Békekutató Intézet vezető kutatója. Kutatásainak középpontjában a nemzetközi biztonság területén működő intézmények és szervezetek, valamint az Egyesült Államok külpolitikája és a transzatlanti kapcsolatok állnak. Munkái többek között a European Journal of International Relations, a Review of International Studies és az Oxford University Press folyóiratokban jelentek meg.

Janna Lisa Chalmovsky a frankfurti Békekutató Intézet tudományos segédmunkatársa, jelenleg az EU külpolitikájáról írja diplomamunkáját. Tanulmányait Passauban, Görögországban és Frankfurtban végezte. Kutatási területe az európai kül- és biztonságpolitika, a nemzetközi szervezetek és a békefenntartás.

Sezer İdil Göğüş a frankfurti Peace Research Institute doktori kutatója. Kutatásaiban az AKP diaszpórapolitikájával és a törökországi politikai szocializációs folyamatokkal foglalkozik. Cikkei az Aus Politik und Zeitgeschichte és az E-International Relations című folyóiratokban jelentek meg.

Dirk Peters a frankfurti Békekutató Intézet vezető kutatója. Kutatási területe a nemzetközi biztonsági együttműködés legitimitása és az európai biztonság kérdései. Publikációi a British Journal of Politics and International Relations, Global Society, Global Governance és más folyóiratokban jelentek meg.

Mikhail Polianskii a frankfurti Peace Research Institute Nemzetközi Intézmények Tanszékének doktori kutatója. Az MGIMO (Moszkvai Nemzetközi Kapcsolatok Állami Intézet) 2019-ben szerzett diplomát. Kutatásainak középpontjában az orosz külpolitika és az Oroszország, az EU és a NATO közötti kapcsolatok állnak. Cikkei többek között a Europe-Asia Studies és a Russia and the Contemporary World című folyóiratokban jelentek meg.

Hans-Joachim Spanger a frankfurti Békekutató Intézet munkatársa és a moszkvai Nemzeti Kutatási Egyetem - Felsőfokú Ökonómiai Iskola vendégprofesszora. Számos publikációja jelent meg Oroszországról, az európai biztonságról és a demokrácia előmozdításáról.

Eva Ellereit 2021 júliusától a FES berlini székhelyén a Globális és Európai Politikai Főosztályon az európai kül- és biztonságpolitika portfólióját veszi át. 2018 és 2021 között a Friedrich-Ebert-Stiftung szkopjei irodáját vezette, korábban pedig a FES-nek dolgozott Koszovóban, valamint Berlinben és Bonnban.

Marius Müller-Hennig 2019-től 2021 júniusáig a Friedrich-Ebert-Stiftung Nemzetközi Politikai Elemzések Osztályán, majd később a Globális és Európai Politikai Osztályán koordinálta a kül- és biztonságpolitikát. Korábban 2016-2019 között az alapítvány bosznia-hercegovinai irodáját vezette.

IMPRINT

Friedrich-Ebert-Stiftung | Globális és európai politika Hiroshimastr.
28 | 10785 Berlin | Németország

Felelős:

Marius Müller-Hennig | Európai kül- és biztonságpolitika Telefon:

Fax: +49-30-269-35-7514 | Fax: +49-30-269-35-9246

www.fes.de/GPol

Kiadványok megrendelése:

Christiane.Heun@fes.de

A Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) által közzétett valamennyi médium kereskedelmi célú felhasználása csak a FES írásos hozzájárulásával engedélyezett.

GLOBÁLIS ÉS EURÓPAI POLITIKA

A Globális és Európai Politikai Osztály a legfontosabb európai és nemzetközi politikai kérdésekben ad- víziót a politikai döntéshozóknak, szakszervezeteknek és civil társadalmi szervezeteknek Németországban, Brüsszelben, valamint az ENSZ genfi és New York-i irodáiban. Meghatározzuk az átalakítás területeit, konkrét alternatívákat fogalmazunk meg, és támogatjuk partnereinket a megvalósításukhoz szükséges szövetségek kialakításában. Eközben a nemzeti és a nemzeti szintű

mint európai és nemzetközi politika. A 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlődési menetrend a társadalmi-ökológiai átalakulás előmozdítására vonatkozó messzemenő politikai követelésével egyértelmű orientációs keretet biztosít munkánk folytatásához.

A kiadványért felelős koordinátor:

Marius Müller-Hennig, Marius.Mueller-Hennig@fes.de.

HÁROM ELKÉPZELÉS A NATO SZÁMÁRA

Az atlanti szövetség jövőjéről szóló nemzeti viták feltérképezése

Az elmúlt évek borús szalagcímei ellenére a NATO itt van, hogy maradjon. A NATO jövőjéről szóló nemzeti szakértői diskurzusok elemzése azt mutatja, hogy a szövetség a tagok alapvető biztonsági érdekeit szolgálja. E minimális konszenzuson túl azonban a szakértők erősen eltérnek a NATO jövőbeli prioritásait és stratégiáit illetően.

Vitatott a NATO hatóköre - mind földrajzi, mind tematikus értelemben - és belső felépítése. Az Egyesült Államok marad-e a vezető hatalom, vagy az indo-csendes-óceáni térség felé fordul, és egy erősebb európai jelenlét fogja helyettesíteni? Megvédi-e a NATO a demokratikus értékeket otthon, és támogatja-e azokat külföldön? És ragaszkodni fog-e a NATO az egységhez és a szolidaritáshoz a kollektív védelem alapvető feladatán túl is, vagy megtanul együtt élni a belső het-erogenitással?

A NATO jövőjéről három különböző elképzelés különböztethető meg: (i) **"Klasszikus NATO Plusz"**: a szövetség továbbra is az Európára és a kollektív védelemre összpontosít, és csak néhány új terület, például a kibernetika kerülne a napirendre; (ii) **"NATO globálisabb kilátásokkal"**: a szövetség Kínát veszi célba, és jelentősen kiterjeszti a politikai és katonai együttműködést a demokráciákkal világszerte. A harmadik jövőben (iii) a **"NATO Z generációja"**, a Szövetség még tovább bővítené napirendjét, és az éghajlatváltozástól a demokráciai ellenálló képességig terjedő biztonsági kockázatokkal foglalkozna.

A témával kapcsolatos további információk itt találhatóak:
<https://www.fes.de/en/shaping-a-just-world/peace-and-security>

